

ELINA PEKKARINEN & SAMI MYLLYNIEMI (TOIM.)

VAIKUTUSVALTAA EUROOPAN LAIDALLA

NUORISOBAROMETRI 2018

ELINA PEKKARINEN & SAMI MYLLYNIEMI (TOIM.)

VAIKUTUSVALTAA EUROOPAN LAIDALLA

NUORISOBAROMETRI 2018

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut:

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.)

Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018

Valtion nuorisoneuvosto

Nuorisotutkimusseura

Nuorisotutkimusverkosto

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti

Kansikuva: Tuisku Hiltunen

Taitto: Ari Korhonen

Kustannustoimitus: Tanja Kielinen

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

© Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuri-ministeriö ja tekijät

ISBN 978-952-7175-82-8 (nid.)

ISBN 978-952-7175-83-5 (PDF)

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 216, Kenttä

Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 140, Kenttä

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-9461 (painettu), nro 60

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 60

Paino: Printek 2019

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	5
<i>Sami Myllyniemi & Tomi Kiilakoski</i>	
TILASTO-OSIO	9
KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUJAT	11
OTOS JA TIEDONKERUU	11
KÄSITTEET JA TAUSTAMUUTTUJAT	12
VAIKUTTAMINEN JA POLITIIKKA	19
KIINNOSTUS POLITIIKKA KOHTAAN	19
VAIKUTTAMINEN JA POLIITTINEN TOIMINTA	26
MUKANA OLO POLIITISSESSA TOIMINNASSA	27
MUU YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN	30
VAIKUTTAMISMAHDOLLISUUDET	30
VAIKUTTAMISEN MUODOT	32
OSALLISUUDEN KASAUTUMINEN	36
KONFLIKTIEN RATKAISEMINEN	38
ÄÄNESTÄMINEN JA PUOLUEKANNATUS	41
ÄÄNESTYSAIKEET EDUSKUNTAVAALEISSA 2019	41
PUOLUEKANNATUS	42
MAAHANMUUTTO JA KANSALLISET ITSEMÄÄRITTELYT	45
MAAHANMUUTTOASENTEET	45
KUKA ON AITO SUOMALAINEN?	49
KULTTUURISET JA KANSALLISET ITSEMÄÄRITTELYT	51
ULKOMAILLA KÄYMINEN JA ASUMINEN	56
EUROOPPA	61
EUROOPAN OLEMUS	61
SUOMI EU:SSA	63
SUOMI, EU JA VUOROVAIKUTUS	66
LUOTTAMUS JA OSALLISUUS	71
LUOTTAMUS TULEVAISUUTEEN	71
EPÄVARMUUS JA TURVATTOMUUS	73
LUOTTAMUS INSTITUUTIOIHIN	81
SYRJINTÄ	81
ONKO POLITIIKKA RIKKI?	83
ARVOT	87
MIKÄ ON TÄRKEÄÄ?	87
ARVOLOTTUVUUDET	89

VIITTEET	99
LÄHTEET	103
TIETEELLISET ARTIKKELIT	113
<i>Markku Harrinvirta</i>	
 NUORET KANSANVALLAN SUUNNANNÄYTTÄJINÄ. ONKO SUOMESSA NÄKYVISSÄ DEMOKRATIASTA VIERAANTUMISTA?	115
<i>Mikko Piispa</i>	
 KOSMOPOLITANISMIA JA KOTIPESÄAJATTELUA. NUORTEN LIIKKUVUUTTA KOSKEVISTA ARVOISTA JA ASETEISTA	131
<i>Veikko Isotalo & Juha Herkman & Emilia Palonen</i>	
 SUOMALAISNUORET JA POPULISMI	147
<i>Kirsi Pauliina Kallio</i>	
 ELETTYÄ KANSALAIUUUTTA JÄLJITTÄMÄSSÄ: KANSALAIUUUDEN ULOTTUUUDET NUORISOBAROMETRISSA	167
NÄKÖKULMIA	183
<i>Heikki Aittokoski</i>	
SUOMALAISEN MAAILMAN KAKSI AVAINSANA	185
<i>Antti Ronkainen</i>	
EUROOPAN JA SUOMEN POLIITTINEN ETSIKKOAICA	187
<i>Elina Lehtinen & Annina Peltonen</i>	
KONFLIKTINRATKAISUSTA KANSALAIUSTAITO?	189
LIITTEET	191
KIRJOITTAJAT	203
TIIVISTELMÄ	205
SAMMANDRAG	207
ABSTRACT	209

Eduskuntavaalit ovat ovella, ja poliittinen keskustelu käy Suomessa kuumana. Keskustelua lämmittävät nurkan takana olevat europarlamenttivaalit. Samaan aikaan tämä Nuorisobarometri osoittaa, että nuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen jatkaa vahvistumistaan. Sukupolvipoliittisesta näkökulmasta onkin tärkeää, että vaalien alla näyttää siltä, että yhteiskuntamme suunta ei ole vain vanhemman ikäpolven käsissä. Nuoret ovat avainasemassa tulevaisuuden demokratian toteutumisessa. Edustuksellisen demokratian tilasta huolestuneen Sitran mukaan kansanvalta kaipaa toimakseen vahvistamista, uusia toimintatapoja ja parempaa osallisuuden toteutumista. Nämä avaimet ovat yhä vahvemmin nuorten käsissä, ja heillä on halua näyttää vaikuttamisen mahdollisuutensa. Näistä lähtökohdista Valtion nuorisoneuvosto nosti Nuorisobarometrin aiheeksi vaikuttamisen ja vallan Euroopassa.

Nuorisobarometri kokoa nuorten kokemuksia paitsi heidän omasta yhteiskunnallisesta vaikutusvallastaan myös yleisesti vaikuttamisen keinoista Euroopassa. Perinteisesti nuorten poliittisesta aktiivisuudesta on kannettu huolta, mutta käsillä oleva Nuorisobarometri antaa nuorten vaikuttamisesta verrattain valoisian kuvan. Nuorten kiinnostus politiikkaan on vuosien 2006 ja 2008 notkahduksia lukuun ottamatta kasvanut 1990-luvulta alkaen, ja nyt yli 60 prosenttia vastaajista kertoi olevansa politiikasta ainakin jonkin verran kiinnostunut. Nuorten kokemusten mukaan kuitenkin kaikki Nuorisobarometrissa kysytyt vaikuttamisen keinot, äänestäminen, ehdokkaaksi asettuminen, aktiivinen toimijuus nuorisovaltuustossa tai järjestössä, koettiin aiempaa tehokkaammiksi taivoiksi vaikuttaa. Toisaalta perinteiset rakenteet

koetaan jäykiksi ja hitaiksi. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että väkivalta koettiin aiempaa tehokkaammaksi vaikuttamisen keinoksi. Tässä yhteydessä on hyvä muistuttaa vuoden 2017 Nuorisobarometrin tuloksista, joiden mukaan nuoret kokivat oppivansa yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitoja heikosti niin koulussa kuin sen ulkopuolella. Nuorten poliittinen osallistuminen vaihtelee koulutustason mukaan. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen onkin tulevaisuuteen tähtäävän politiikan keskiössä.

Ajassa on helppo nähdä ilmiöitä, joiden voi ajatella lisäävän mielenkiintoa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Etenkin kestävän kehityksen edistämiseen ja ympäristön tuhoutumisen ehkäisyyn liittyvät teemat ovat voimakkaasti läsnä nuorten elämässä. Nuorisobarometrin mukaan nuorten huoli ilmastonmuutoksesta on kasvanut jyrkästi kymmenessä vuodessa. Kansalaisvaikuttaminen digitalisoituu ja ilmiöpohjaistuu. Nuoret joutuvat entistä enemmän arvioimaan saamansa tiedon luotettavuutta. Vihapuhe ja sen esiintyminen erityisesti sosiaalisessa mediassa on muodostunut pysyväksi vaikuttamiskeinoksi. Niin kutsutut ulkoparlamentaariset vaikuttamisen keinot, kuten ostopäätöksillä vaikuttaminen, mielenosoitukset ja poliittiseen keskusteluun osallistuminen sosiaalisessa mediassa, ovat vahvistuneet etenkin politiikasta kiinnostuneiden nuorten parissa, joiden kohdalla myös perinteiset vaikuttamisen muodot ovat suosittuja.

Nuorisobarometrin tulokset osoittavat, että valtaosa nuorista on yhä suvaitsevaisempia ja maahanmuuttoa kohtaan myönteisempiä. Suhautuminen matkailuun on myönteistä samalla, kun nuoret kantavat huolta globaaliin liikkuvuuteen liittyvistä haasteista. Matkustelun määrä on

kuitenkin yhteydessä taloudellisiin ja sosiokulttuurisiin sekä alueellisiin resursseihin: paremmin toimeentulevien, korkeammin koulutettujen ja kaupungeissa asuvien nuorten matkustelu on muita yleisempää. Tuloksia tarkemmin avaavassa artikkelissaan Mikko Piispa erottaa nuorten asenteista niin kosmopoliittisuutta kuin kotipesäajattelua nostaen kriittisen havainnon siitä, että Suomesta vieraillaan mieluummin muualla kuin vastaanotetaan vieraita tänne.

Suomen kolmas Euroopan unionin puheenjohtajuuskausi ajoittuu monella tapaa taitekohtaan Euroopassa. Ison-Britannian EU-eron järjestelyt, Euroopan parlamentin vaalit ja komission uusi viisivuotissuunnitelma luovat suuntaa Euroopan yhteiskunnalliselle kehitykselle. Valtioneuvoston kanslian mukaan niin Euroopan unionin kuin kansallisvaltion tulevaisuuteen liittyvät kysymykset vaikuttavat merkittävästi myös Suomeen. Euroopan tulevaisuuden avainkysymyksiä ovat muun muassa eurooppalaisten arvojen kehityssuunnat, Euroopan kehitys turvallisuusyhteisönä sekä jäsenvaltioiden yhtenäisyyden takaaminen. Näitä kysymyksiä käsitellään myös Nuorisobarometrissa. Tulokset antavat toiveikkaan kuvan suomalaisnuorten Eurooppa-asenteista, sillä aiempaa suurempi osuus nuorista kokee, että EU-jäsenyydestä on Suomelle hyötyä. Lisäksi nuoret kokevat, että heillä on yhteistä muiden eurooppalaisten nuorten kanssa. Vaikka tulokset ovat Euroopan tulevaisuuden kannalta voittopuoleisesti myönteisiä, noin joka kolmannen nuoren mielestä Euroopan yhdentyminen on jo nyt mennyt liian pitkälle. Nuorisobarometrin mukaan nuoret kokevat EU:n turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden merkityksellisenä, mutta vain kolmannes tuki ajatusta EU:n omasta armeijasta. Näkökulmatekstissään Antti Ronkainen toteaa, että nuorten eurooppalaisuus näyttäisi olevan enemmän identiteettipoliittikkaa kuin geopolitiittisten tai maailmantalouteen liittyvien ongelmien ratkaisemista. Ronkainen varoittaa, että mikäli Euroopan unioni ei kykene vastaamaan nuorten tarpeisiin, sen uskottavuus nuorten silmissä voi laskea entisestään.

Yksi keskeinen kysymys yhteiskunnallisessa keskustelussa on, miten Suomen perinteisesti korkeaa kansalaisten luottamusta tulevaisuuteen, instituutioihin ja kanssaihmiisiin voidaan ylläpitää. Nyt Nuorisobarometrissa nuorten optimistisuus on lisääntynyt niin suhteessa Suomen kuin maailman tulevaisuuteen. Samoin luottamus moniin keskeisiin instituutioihin, etenkin tasavallan presidenttiin, on vahvistunut. Näkökulmatekstissään Heikki Aittokoski toteaa, että suomalaisnuorten luottamus on maailman mittakaavassa suurta. Kuitenkin peräti 42 prosenttia Nuorisobarometrin vastaajista kokee epävarmuutta tai turvattomuutta maailmanpoliittisen tilanteen takia. Osuus on aiempiin vuosiin nähden kasvanut.

Luottamus poliittikoihin on nuorten parissa heikentynyt. Peräti 30 prosenttia koki, että poliitikot ovat epäluotettavia, viidennes, etteivät poliitikot välitä kansasta, ja kolmannes, että poliitikot välittävät vain rikkaiden ja vaikutusvaltaisten kansalaisten asioista. Artikkelissaan Veikko Isotalo, Juha Herkman ja Emilia Palonen toteavat, että tällaiset populistisia ilmentävät asenteet olivat heikosti yhteydessä perinteisiin oikeisto–vasemmisto-asemointeihin ja puoluekannatuksiin. Sen sijaan kytkös koulutukseen, sukupuoleen, ikään ja sosioekonomiseen asemaan oli selkeämpi. Tulos vaikeuttaa populististen asenteiden ennakoitua ja voi yllättää poliittiset puolueet jatkossa.

Kokonaisuudessaan nuorten asenteet demokratiaa kohtaan ovat myönteisiä. Markku Harrinvirta toteaa artikkelissaan, että nuoret ovat vahvasti kiinnittyneitä demokratiaan eivätkä niin passiivisia kuin usein esitetään. Mikäli on nuorista kiinni, näyttää suomalaisen demokratian tulevaisuus valoisalta. Myönteinen viesti Nuorisobarometriin tulee myös suomalaisen konfliktinratkaisujärjestön CMI:n Elina Lehtiseltä ja Annina Peltoselta: jopa 80 prosenttia nuorista vastaajista uskoi, että rauha on tahdon asia, ja lähes 90 prosenttia halusi oppia lisää konfliktinratkaisutaitoja.

Nuorisobarometrin tehtävänä on vaihtuvien teemojen lisäksi kerätä ajantasaista

seurantatietoa Suomessa asuvien 15–29-vuotiaiden nuorten arvoista ja asenteista. Nuorisobarometri on julkaistu vuosittain vuodesta 1994 alkaen ja se toteutetaan Valtion nuorisoneuvoston ja Nuorisotutkimusverkoston yhteistyönä. Vuoden 2019 Nuorisobarometri tulee käsittelemään työtä ja yrittäjyyttä.

Tämän Nuorisobarometrin tiedonkeruussa käytetty kysymyslomake analysoitiin, kun Kirsi Pauliina Kallio tarkasteli Nuorisobarometrin metodologiaa eletyn kansalaisuuden näkökulmasta esittäen useita parannusehdotuksia

niin kysymysten muotoilulle kuin järjestykselle. Jatkossakin pyrimme toimimaan siten, että saamme nuorten arvoista ja asenteista mahdollisimman objektiivista, vertailukelpoista ja yhteiskunnallisesti kiinnostavaa tietoa.

Vuoden 2018 Nuorisobarometrin tulosten yhteenvedona voimme todeta, että Suomessa asuvissa nuorissa elää vahva vaikuttamisen tahto, yhteiskunnallinen vastuu ja pyrkimys rauhanomaisiin ratkaisuihin. Ihmiskunnan ja maailman tulevaisuuden kannalta näitä tuloksia voi pitää erittäin myönteisinä.

Helsingissä helmikuussa 2019

Herttaliisa Tuure ja Anna-Maria Tenojoki
Valtion nuorisoneuvosto

Elina Pekkarinen ja Sami Myllyniemi
Nuorisotutkimusverkosto

TILASTO-OSIO

KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUUJAT

OTOS JA TIEDONKERUU

Tässä osiossa kuvataan lyhyesti haastatteluiden toteuttamisprosessia ja joitakin keskeisimpiä taustamuuttujia. Lisäksi liitteessä 1 esitellään haastattelulomake ja liitteessä 2 yhteenveto kyselyyn vastanneista erilaisten taustatekijöiden mukaan.

Tutkimusta varten haastateltiin yhteensä 1901 nuorta. Perusjoukkona ovat 15–29-vuotiaat Suomessa asuvat nuoret lukuun ottamatta Ahvenanmaata. Väestörekisterikeskus poimi henkilötiedot satunnaisotantana. Suoramarkkinointi- ja mielipidetutkimuskiellon tehneet henkilöt jätettiin poiminnan ulkopuolelle. Koko poiminnan koko oli 47 500, johon yhdistettiin puhelinnumerot Fonectan ylläpitämästä Suomen Numeropalvelu Oy:n tilaajätietokannasta.

Tiedonkeruun toteutti Kantar TNS Oy puhelinhaastatteluina, joita tehtiin yhteensä 1901. Aineistossa on sukupuolen (nainen, mies), ikäryhmien (15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaat) ja äidinkielen (suomi, ruotsi, muu) mukainen kiintiöinti, joka vastaa osuuksia perusjoukossa. Haastattelukielinä olivat suomi ja ruotsi. Puhelinhaastattelut toteutettiin tammikuussa ja helmikuussa 2018. Haastattelujen pituuksien keskiarvo oli 33 minuuttia 40 sekuntia.

Osa kysymyssarjoista¹ randomoitiin eli esitettiin haastatelluille nuorille satunnaisessa järjestyksessä. Tällä pyrittiin vähentämään kysymysjärjestyksen vaikutusta. Kysymyksen kehystäminen vaikuttaa vastauksiin, ja muutenkin eri osioiden kysymykset voivat olla eri asemassa esimerkiksi kyselyn loppua kohden mahdollisesti tapahtuvan tarkkaavaisuuden herpaantumisen takia.

Kaiken kaikkiaan soitettiin 27 330 puhelua, joista vastaamattomia oli 8 331, varattuja 2 046 ja väärää numeroita 3 178. Lisäksi oli runsaasti muun muassa toiseen ajankohtaan sovitut soittoja, kohderyhmään kuulumattomia ja erilaisia virhetilanteita. Varsinaisia kieltäytymisiä oli yhteensä 10 232. Luokiteltuja kieltäytymisen syitä olivat ajanpuute (4 705), sairaus (61) ja muu syy (5 466). Tällä kertaa ei kieltäytymisen syitä luokiteltu tämän tarkemmin, mutta todennäköisesti aiempien vuosien tapaan tärkeitä tekijöitä nytkin olivat haastattelujen pituus ja se, ettei tutkimus kiinnostanut.

Kiintiöintiin ja korvaavaan poimintaan perustuvissa puhelinhaastatteluissa ei ole yhtä yksiselitteistä vastausprosenttia kuin paperilomakkein tehtävissä kyselyissä. Osalle tutkittavista ei löydy numeroa, numero voi olla väärä tai koko ajan varattu, osa ei vastaa tai haastattelu saattaa keskeytyä monesta eri syystä. Ainoa jokseenkin mielekäs tapa laskea vastausaktiivisuutta on vastanneiden ja kieltäytyneiden suhde. Nuorten kohdalla vastanneiden osuus on vähentynyt jatkuvasti.² Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa vastanneiden ja kieltäytyneiden suhde oli $(1\,901 / 10\,232) * 100 \% = 19 \%$. Tämän lisäksi on huomioitava, että puhelinnumero löytyi vain 52 prosentille Väestörekisterikeskuksen poimintaan osuneista nuorista.³ Nuorten kohderyhmässä puhelinnumeroita löytyy keskimääräistä huonommin, ja trendi on laskeva.⁴

Kato on Nuorisobarometrin historian ajan ollut koko ajan paheneva ongelma. Luotettavan tiedon saaminen edellyttää haastatteluja, mutta puhelinnumeron ja suostumuksen saaminen vaikeutuu kaiken aikaa. Kadon takia Väestörekisterikeskuksesta tilataan vastaajatavoitteeseen nähden vähintään kymmenkertainen määrä

numeroita, ja jos valittu henkilö ei vastaa puhelimeen, haastattelija soittaa seuraavalle, ja näin saadaan halutun kokoinen otos (niin sanottu korvaava poiminta). Kun vaikeasti tavoitettavat vastaajat on korvattu helposti tavoitettavilla, syntyy poimintaharhaa, sillä tavoitettavuuskin on vastaajan ominaisuus. Tässä otantatavassa on vaikea määritellä, mikä on kunkin vastaajan todennäköisyys tulla poimituksi. Niinpä tarkkaan ottaen ei kyse ole otoksesta, vaan näytteestä.

Kysymyksenasetteluja ovat muotoilleet teoksen toimittajat, Valtion nuorisoneuvoston jäsenet ja sihteeristö, teokseen kirjoittavat asiantuntijat ja tutkijat, joukko vaikuttamisasioista kiinnostuneita tutkijoita sekä sosiaalisessa mediassa avoimella kutsulla tavoitetut nuoret. Konfliktinratkaisuun liittyvät kysymykset ovat suomalaisen konfliktinratkaisujärjestö Crisis Management Initiativen (CMI) muotoilemia. Haastattelulomakkeen populismia mittaavat kysymykset on otettu The Comparative Study of Electoral Systems (CSES) -yhteistyöohjelman moduulista 5.⁵ Koska se on mukana vuonna 2019 eduskuntavaalien jälkeen tehtävässä kansallisessa vaalitutkimuksessa, tarjoavat nämä kysymykset mahdollisuuden verrata suomalaisia nuoria muiden maiden nuoriin ja suomalaisia nuoria muihin suomalaisiin.

KÄSITTEET JA TAUSTAMUUTTUJAT

Nuorisobarometrin taustamuuttujat on saatettu pääosin vastaajilta itseltään. Niitä ei siis ole haettu rekisteristä, vaan ne kertovat tutkimusta varten haastatellun nuoren oman käsityksen asiasta. Tätä ei tarvitse pitää virhelähteenä, mutta se on hyvä pitää mielessä tuloksia tulkittaessa.

Sukupuoli

Sukupuoli kysytään Nuorisobarometreissa vastaajilta itseltään, sillä nuorille halutaan antaa mahdollisuus itse kertoa, kuinka he sukupuolensa kokevat. Naisen/tytön ja miehen/pojan ohella vastaajilla oli mahdollisuus valita ”muu” (n=5) tai ”en halua kertoa” (n=2). Määrän vähyys voi vaikuttaa aiheen arkaluonteisuus ja

tiedonkeruutapa; sukupuoli-identiteetin pohdinnasta ei välttämättä ole helppo avautua tuntemattomalle puhelinhaastattelijalle. Muuksi kuin tytöksi tai pojaksi itsensä kokevien määrä on niin vähäinen, ettei heidän vastaustensa perusteella voi tehdä ainakaan tilastollisia yleistyksiä. Se ei kuitenkaan ole päätarkoitus, vaan ajatuksena on antaa nuorelle sanansija itsensä kohdistuvissa määrittelyissä. Kaikkiaan 8 tapauksessa rekisteri- ja kokemustiedot eivät ole samat.

Nuorisobarometrin ikäjakautaman ollessa näin laaja ei ole itsestään selvää, olisiko vastaajia luontevaa kutsua tytöiksi vai naisiksi, pojiksi vai miehiksi. Mitään vakiintunutta ikärajaa nimityksille ei ole, eikä myöskään olisi käytännöllistä vaihtaa käsitettä aina sen mukaan, minkä ikäistä vastaajista puhutaan. Myös muotoilut tyttö/nainen ja poika/mies ovat kömpelöitä, joten Nuorisobarometrin tilasto-osiossa puhutaan kautta linjan tytöistä ja pojista.

Ikä

Nuorisobarometrissa nuorella tarkoitetaan 15–29-vuotiaita. Tämän ikäisiä on Suomessa noin miljoona, joten kyse ei ole pienestä eikä varsinkaan yhtenäisestä joukosta vaan lähes 20 prosentista koko väestöstä.

Taustamuuttujana ikää yleensä käytetään siten, että vastaajat on ryhmitelty kolmeen tasaväliseen ikäluokkaan: 15–19-vuotiaisiin, 20–24-vuotiaisiin ja 25–29-vuotiaisiin. Muutamisissa poikkeustapauksissa (kuten kuviossa 1 äänestämisestä) käytetään erilaista ikäryhmittelyä.

Aluemuuttujat

Aluemuuttujina tutkimusraportissa käytetään aiheen mukaan joko tilastollista kuntatyyppiä tai neliluokkaista suuraluetta, jonka muodostavat Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi sekä Pohjois- ja Itä-Suomi. Aineisto voisi mahdollistaa maakunta- ja kuntatason erottelun, sillä aineistossa on myös tieto vastaajan kotikunnasta. Yksittäisestä kunnasta on isoimpia kaupunkia lukuun ottamatta kuitenkin niin vähän vastauksia, että näin tarkka aluevertailu ei yleensä ole mielekäästä.

Pääasiallinen toiminta

Haastatteluissa kysyttiin palkkatyössä käynnin ja opiskelun lisäksi vastaajan omaa kokemusta siitä, mikä on hänen pääasiallinen toimintansa. Kaikista vastaajista yli puolet (55 %) kokee olevansa pääasialliselta toiminnaltaan koululaisia tai opiskelijoita. Näin mitaten pääasialliselta toiminnaltaan palkkatyössä on 31 prosenttia, yrittäjiä 3 prosenttia, vanhempainvapaalla 2 prosenttia, työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa 1 prosentti vastaajista.

Luokkaan ”jokin muu” sanoo kuuluvansa 61 vastaajaa (3 %). Suurin ryhmä tässä joukossa ovat varusmiespalvelusta tai siviilipalvelusta suorittamassa olevat (18). Eläkkeellä on 7, kuntouttavassa työtoiminnassa 4 ja sairaalomalla 4 nuorta. Muut tapaukset, jotka eivät katso sopivansa mihinkään muuhun luokkaan, jäävät lähinnä yksittäisiksi maininnoiksi, joita ovat esimerkiksi mielenterveyskuntoutuja, freelancer, työyksilövalmennuksessa oleminen, vapaaehtoistyö.

Yhteensä 108 henkilöä eli 6 prosenttia kaikista vastaajista oli haastatteluhetkellä työttömänä. Kun luvusta poistaa ne, jotka eivät kuulu työvoimaan, kuten koululaiset ja vanhempainvapaalla olevat, on osuus 14 prosenttia. Varsinaisella nuorisotyöttömyydellä tarkoitetaan yleensä 15–24-vuotiaiden työttömyyttä. Tässä ikäryhmässä työttömyysaste aineistossa on 23 prosenttia. Haastattelujen aikaan nuorisotyöttömyysaste Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa oli tammikuussa 18 prosenttia ja helmikuussa 21 prosenttia.

Oman kokemuksensa mukaan pääasialliselta toiminnaltaan koululaisista tai opiskelijoista palkkatyössä käy joka neljäs. Pääasiallisen toiminnan mukaan palkkatyössä käyvistä puolestaan joka viides myös opiskelee. Toisin päin tulkiten kaikista työssäkäyvistä opiskelijoista kaksi kolmesta pitää pääasiallisena toimintanaan opiskelua ja joka kolmas palkkatyötä. Opiskelu- paikkakohtaiset erot ovat suuria: kaikki työssäkäyvät peruskoululaiset ovat pääasialliselta toiminnaltaan koululaisia, lukiolaisista 85 prosenttia ja ammattikoululaisistakin 71 prosenttia

on opiskelijoita, mutta korkeakouluopiskelijoista harvempi kuin kaksi kolmesta kokee päätoimekseen opiskelun.

Koulutus

Muodollista koulutustasoa mittaavia muuttujia kyselyssä oli kaksi: suoritettut tutkinnot ja haastatteluhetken opiskelupaikka. Lisäksi kysyttiin tietoja vanhempien koulutustasosta.

Ammatillinen tutkinto on 550:lla (29 %), ylioppilastutkinto 808:lla (43 %), ammattikorkeakoulututkinto 197:llä (10 %) ja yliopistotutkinto 213:lla (11 %) vastaajalla. Ne 73 vastaajaa, joilla on sekä ammatillinen tutkinto että ylioppilastutkinto, eli kaksi toisen asteen tutkintoa, mutta ei tätä ylempiä tutkintoja, on korkeimman tutkinnon mukaisessa luokittelussa sijoitettu ylioppilaiden luokkaan. Tämän luokituksen mukaan ylin suoritettu tutkinto on ammatillinen tutkinto 369 vastaajalla (19 % kaikista vastaajista), ylioppilastutkinto 567:llä (30 %), ammattikorkeakoulututkinto 188:lla (10 %) ja yliopistotutkinto 213:lla (11 %). Tutkintojen suorittaminen on luonnollisesti sidoksissa ikään, ja suurella osalla varsinkin haastatteluhetkellä opiskelevista koulutus on yhä kesken. Kokonaan vailla peruskoulun jälkeisiä tutkintoja on kaikista haastatelluista 28 prosenttia, alle 20-vuotiaista 88 prosenttia, 20–24-vuotiaista 7 prosenttia ja vähintään 25-vuotiaista 2 prosenttia.

Nuorisobarometrin aineistossa keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on 49 prosenttia, mikä on sama kuin Tilastokeskuksen koulutustilaston mukaan osuus kaikista Suomen 15–29-vuotiaista. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on barometriaineistossa 21 prosenttia, kun osuus koulutustilastoissa on 13 prosenttia. (SVT 2018b.) Haastatellut nuoret ovat siis keskimääräistä koulutetumpia, mikä kertoo koulutustason yhteydestä todennäköisyyteen vastata puhelinhaastatteluihin.

Yhdistetty koulutusmuuttuja

Nuorten ikäryhmässä koulutustaso on jatkuvassa muutoksessa ja mittaa usein suunnilleen samaa asiaa kuin ikä. Koska valtaosalla nuorista

koulutus on yhä kesken, tutkintomuuttujaa käytettäessä suuri osa tapauksista hukataan, mikäli kaikki parhaillaan opiskelevat jätetään analyysistä pois.

Kattavampi koulutusmuuttuja saadaankin yhdistämällä tiedot suoritetuista tutkinnoista ja haastatteluhetken opiskelupaikasta. Näin luodun muuttujan luokat ovat yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa (n=441), ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa (n=369), toisen asteen ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa (n=460), ylioppilas tai lukiossa (n=405) sekä ei tutkintoja, ei opiskele (n=26). Peruskoululaiset (n=141) on jätetty pois, sillä siinä vaiheessa eri koulutuspolut eivät vielä ole eriytyneet. Yhteensä 32 tapauksessa jokin tiedoista puuttui, minkä lisäksi 26 jossakin muualla opiskelevaa ei mahtunut mihinkään kategoriaan.

Kaikkiaan 159 nuorella on sekä ammatillinen että ylioppilastutkinto. Näistä 80:llä ei ole toista astetta ylempiä opintoja ja heidät on luokiteltu ylioppilaisiksi. Ne nuoret, joilla on sekä ammatillisen että yleissivistävän linjan toisen asteen opintoja muttei vielä tutkintoa molemmista, on luokiteltu nuoren viimeisimmän opiskeluorientaation perusteella. Niinpä aineiston 31 ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevaa ylioppilasta on luokiteltu toisen asteen ammatillisen tutkinnon luokkaan ja yksi lukiossa opiskeleva toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittanut puolestaan ylioppilaiden ja lukiolaisten luokkaan. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista 43:lla on jo ammatillinen tutkinto, mutta aineisto ei anna mahdollisuutta selvittää sitä, kuinka moni heistä on suorittamassa kokonaan uutta tutkintoa. Tällä kertaa ei selvitetty tarkemmin sitä, onko kyseessä ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto vai erikoisammattitutkinto.

Vanhempien koulutus

Vanhempien koulutusta mitattiin pyytämällä valitsemaan viidestä vaihtoehdosta isän ja äidin suorittama ylin tutkinto. Tarjotut vaihtoehdot olivat ammatillinen tutkinto, ylioppilastutkinto tai opistoasteen tutkinto, korkeakoulututkinto ja ei tutkintoa (eli pelkästään peruskoulu tai vastaava).

Keskimäärin äitien koulutustaso on hieman isien koulutustasoa korkeampi; korkeakoulututkinto on äideistä 38 prosentilla ja isistä 34 prosentilla, ja kokonaan ilman tutkintoja on äideistä 5 prosenttia, isistä 9 prosenttia. Ylimpänä tutkintona toisen asteen tutkinto on yhtä yleinen äideillä ja isillä (52 %), mutta isien koulutus on ammatillisemmin suuntautunutta. (Ks. tarkemmin lopun liitetaulukko 2.)

Vastaajan isän ja äidin koulutukset ovat aineistossa yleensä suunnilleen samalla tasolla. Jos molempien vanhempien korkein suoritettu tutkinto on tiedossa, 60 prosentissa tapauksissa se on molemmilla sama. Jos ammatillinen tutkinto, ylioppilastutkinto ja opistoaste rinnastetaan toisiinsa, on isän ja äidin koulutustaso 70 prosentissa tapauksista sama. Tapaukset, joissa toisella on esimerkiksi korkeakoulututkinto ja toisella ei mitään peruskoulun jälkeisiä tutkintoja, ovat harvinaisia (ks. taulukko 1).

Isän ja äidin koulutustasot yhdistävän muuttujan tulisi säilyttää erottelukyky, kuitenkin siten, että kuhunkin luokkaan tulee tarpeeksi tapauksia. Ammatillinen tutkinto, ylioppilastutkinto ja opistoasteen tutkinto on tässä yhdistetty luokaksi ”keskiaste” ja vanhempien yhdistetty koulutusmuuttuja saa kaikkiaan neljä luokkaa: korkea-aste molemmilla (26 %), korkea-aste toisella (25 %), keskiaste molemmilla (41 %), keskiaste toisella tai ei kummallakaan (8 %). Kuten kaikissa muissakin kysymyksissä, myös tässä oli vaihtoehto ”ei osaa sanoa”, johon päätyi joko toisen tai molempien vanhempien kohdalla 9 prosenttia nuorista. Kaikki nämä tapaukset on jätetty yhdistelmämuuttujasta pois, jolloin muuttujan n=1745 (ks. taulukko 1).⁶

Kotitalouden toimeentulo

Haastatteluhetken koetun taloudellisen tilanteen mittarina vastaajia pyydettiin arvioimaan kotitaloutensa toimeentuloa asteikolla 1–10 siten, että 1 = heikosti toimeentuleva, 5 = keskituloinen ja 10 = hyvin toimeentuleva. Taustatietona tätä käytetään kolmiluokkaisena siten, että arvot 1–4 on nimetty heikosti toimeentulevaksi (23 %), arvot 5–8 keskituloiseksi (60 %) ja arvot 9–10 hyvin toimeentulevaksi (18 %).

TAULUKKO 1. VANHEMPIEN KOULUTUSTASO. YHDISTETYN MUUTTUJAN LUOKAT.

ÄITI \ ISÄ						Yhteensä
	Ammatillinen tutkinto	Opisto- tai ylioppilastutkinto	Korkeakoulututkinto	Ei tutkintoa (peruskoulu tai vastaava)	En osaa sanoa	
Ammatillinen tutkinto	418	55	94	35	25	627
Opisto- tai ylioppilastutkinto	119	115	80	34	17	365
Korkeakoulututkinto	175	58	449	29	18	729
Ei tutkintoa (peruskoulu tai vastaava)	19	2	6	57	8	92
En osaa sanoa	20	5	19	8	38	90
Yhteensä	751	235	648	163	106	1903

Korkea-aste (molemmilla)

n

449

%

26

Korkea-aste (toisella)

442

25

Keskiaste (molemmilla)

707

41

Keskiaste (enintään toisella)

147

8

Yhteensä

1745

100

Lastensuojelun asiakkuus

Lastensuojelun asiakkuutta selvitettiin kysymyksellä ”Kun ajattelet peruskouluikäsi, niin oliko perheesi tekemisissä lastensuojelun sosiaalisuuden kanssa?” Nyt toteutetuissa haastattelussa myönteisesti vastanneiden osuus on 14 prosenttia (n=257). Vuonna 2017 osuus oli 13 prosenttia, vuoden 2016 barometrissa 12 prosenttia ja vuoden 2015 barometrissa 10 prosenttia. Tätä kirjoitettaessa eivät vuoden 2018 lastensuojelutilastot ole valmistuneet, mutta viimeaikaiset trendit ovat Nuorisobarometrin aineiston tapaan olleet kasvavia: vuonna 2017 lastensuojeluilmoitusten ja kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä lisääntyi 15 prosenttia edeltävästä vuodesta (SVT 2018a).

Äidinkieli

Kielten otoskiintiöt muodostettiin väestötietojärjestelmästä saadun äidinkielen perusteella. Virallisesti jotain muuta äidinkieltä kuin suomea tai ruotsia puhuvista moni ilmoitti kysyttäessä äidinkielekseen suomen, ja aineistossa on siis enemmän virallisesti muunkielisiä kuin vastaus-

ten perusteella näyttäisi olevan. Taustalla lienee puhelinhaastatteluun osallistumisen edellyttämä hyvä kielitaito. Raportissa tiedonkeruun kulusta kieleen liittyvät kieltäytymiset ovat oletettavasti kohdassa ”ei kuulu kohderyhmään”.

Analyyseissa käytetään kuitenkin haastattelutilanteessa saatua vastaajan omaa kokemusta äidinkielestään. Oman kokemuksen ensisijaisuutta puoltaa se, että viime kädessä myös väestötietojärjestelmässä oleva äidinkieli on muutettavissa omalla ilmoituksella. Kysymällä selvitettyjen äidinkielten osuudet painotetussa barometriaineistossa vastaavat osuuksia perusjoukossa: vastaajista 1 641 on suomenkielistä (86 %), 108 ruotsinkielistä (6 %) ja 152 muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvaa (8 %). Jotain muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia kutsutaan yksinkertaisuuden vuoksi muunkielisiksi.

Maahanmuuttajatausta

Jos tilastoaineistosta halutaan löytää erilaisia kulttuurisia tai etnisiä taustoja, on luokitteluihin syytä kiinnittää huomiota. Koska etnistä taustaa

ei Suomessa tilastoida, on kulttuuritaustoja operationalisoitava ja tarkasteltava välillisesti muiden muuttujien, kuten kielen ja syntymämaan avulla. Etnisyyteen liitetään yleensä muitakin kriteereitä, kuten alkuperää, kulttuuria, tapoja, uskontoa tai fyysisiä erityispiirteitä, eikä esimerkiksi romanien tietojen kerääminen onnistu kielitiedon avulla, koska lähes kaikki romanit ovat väestörekisterissä suomen- tai ruotsinkielisiä (Niemelä 2013). Myöskään maahanmuuttajien tilastointi ei ole yksiselitteinen asia eivätkä alan tutkijat ole määritelmistä yksimielisiä (ks. esim. Kivijärvi & Ronkainen 2014; Martikainen 2007; Kivijärvi 2010).

Nuorisobarometrin aineisto mahdollistaa luokittelut äidinkielen, kansalaisuuden sekä haastateltavan oman ja hänen vanhempiansa syntymämaiden perusteella. Periaatteessa yksinkertainen maahanmuuttajan määritelmä (ulkomailla syntynyt, Suomeen muuttanut henkilö) on kulttuurisen moninaisuuden tarkastelun kannalta epäkäytännöllinen. Se kattaa esimerkiksi myös ne suomalaisten vanhempien lapset, jotka ovat vanhempien työn vuoksi syntyneet jossain muualla. Kuitenkin harvempi kuin yksi viidestä Suomessa syntyneiden vanhempien ulkomailla syntyneistä jälkeläisistä kokee itsensä maahanmuuttajaksi. Identifikaation kannalta myös maahanmuuttoilalla on merkitystä, sillä aikuisiällä maahan muuttaneista enemmistö kokee itsensä vahvasti maahanmuuttajiksi, lapsena muuttaneista vain noin kolmannes (kuvio 19). Mekaaninen maahanmuuton määritelmä ei myöskään ole kaikkein tarkoituksenmukaisin vaikkapa etnisten hierarkioiden tarkasteluun, sillä siihen eivät sisälly esimerkiksi ulkomailla syntyneiden vanhempien Suomessa syntyneet lapset. ”Maahanmuuttaja”-sanaan liittyy määreitä, jotka ovat erkaantuneet sen kirjaimellisesta merkityksestä.

Maahanmuuttajaa käyttökelpoisempi käsite voi olla ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisuus. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa henkilöä, joka on joko itse muuttanut Suomeen tai sitten hänen vanhempansa ovat tehneet niin. Tilastokeskuksen syntyperä-luokituksessa

ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla (SVT 2016a). Kulttuurisen moninaisuuden löytämiseksi vaatimus, että kaikkien tiedossa olevien vanhempien tulee olla syntynyt ulkomailla, vaikuttaa turhankin tiukalta. Kouluterveyskyselyssä maahanmuuttajataustaisiksi luokitellaan nuoret, jotka ovat itse syntyneet ulkomailla tai Suomessa maahan muuttaneille vanhemmille (Matikka ym. 2014, 10).⁷

Äidinkieltä on käytetty ulkomaalaistaustaisuuden tarkastelussa esimerkiksi siksi, että monet säilyttävät äidinkieltänsä toisen maan kansalaisuuden saatuaankin (Kartovaara 2007; Pietiläinen ym. 2011, 10). Martikainen (2007) kritisoi kielen käyttöä luokittelussa siitä, että se voi ”etnistää” joitakin ihmisiä turhaan, sillä puhuttu kieli ei ole sama asia kuin siteet yhteiskuntaan. Kielen luokittelun ongelmana voi pitää myös tiettyä subjektiivisuutta, sillä se perustuu omaan ilmoitukseen. Lisäksi pidempi asuminen vastaanottavassa maassa hävittää lapset ja nuoret kieliperustaisista tilastoista ennen pitkää. Ulkomaalaistaustaisten luokasta putoaminen tosin pätee pidemmällä, sukupolvien mittaisella aikavälillä myös syntymämaahan luokittelukriteerinä: ulkomaalaistaustaisten jälkeläiset ovat syntyperätilastoissa suomalaistaustaisia.

Kaikilla vain yhteen kriteeriin nojaavilla määritelmillä on omat puutteensa, mistä syystä Nuorisobarometrien tilasto-osiossa maahanmuuttajataustaisuuden määritelmänä on perinteisesti käytetty sekä äidinkieltä että vastaajan omaa ja hänen vanhempiansa syntymämaata. Maahanmuuttajataustaiseksi nuoreksi määritellään 1) ne, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, 2) ulkomailla syntyneet, joiden vanhemmista toinen on syntynyt ulkomailla, sekä 3) muunkieliset, joiden vanhemmista ainakin toinen on syntynyt ulkomailla. Tällä rajauksella painotetussa aineistossa on 166 maahanmuuttajataustaista. Tällä kertaa äidinkieli ei tosin tuo tarkennusta maahanmuuttotautaisien luokitteluun, sillä joukko on sataprosenttisesti sama, kuin jos kriteerinä käytettäisiin vain

syntymämaita, ja 83 prosenttisesti sama, kuin jos kriteerinä käytettäisiin yksinomaan äidinkieltä.⁸ Tilasto-osion tekstissä niitä, jotka eivät ole maahanmuuttajataustaisia, kutsutaan suomalais-taustaisiksi. Voitaisiin puhua myös esimerkiksi syntyperäisistä suomalaisista, mutta edellä mainitun määritelmän valossa termi olisi epätarkka.

Alueellisesti maahanmuuttajataustaisiksi määritellyt nuoret keskittyvät voimakkaasti Etelä-Suomeen (73 %), erityisesti Uudellemaalle (52 %) ja pääkaupunkiseudulle (42 %). Länsi-Suomessa maahanmuuttajataustaisista asuu 16 prosenttia, Pohjois- ja Itä-Suomessa 11 prosenttia. Lähes kaikki (97 %) asuvat tilastollisen kuntaluokittelun mukaisissa kaupunkimaisissa kunnissa.

Maahanmuuttajataustaisista 16 prosenttia on syntynyt Suomessa ja 84 prosenttia jossain muualla. Suomen kansalaisia näin määritellyistä maahanmuuttajataustaisista on 58 prosenttia. Kulttuuris-etnisen taustan merkityksen tutkimisen kannalta syntymämaakin olisi arvokas lisätieto, mutta otoksen pienuudesta johtuen ei maiden mukaista luokittelua kuitenkaan ole mielekäästä tehdä. Ulkomailla syntyneiden vastaajien yleisimmät syntymämaat ovat Venäjä (31), Viro (22), Somalia (13) ja Irak (13).⁹ Vastaajien äideistä 186 ja isistä 194 on syntynyt Suomen ulkopuolella.¹⁰ Äideillä Suomen jälkeen yleisimmät syntymämaat ovat Venäjä (41), Viro (28), Somalia (17) ja Irak (16). Isillä yleisin syntymämaa on niin ikään Venäjä (31), sen jälkeen Viro (20), Somalia (20) ja Irak (13).

Maahanmuuttajasukupolvet

Koska ulkomailla syntyneiltä kysyttiin maahanmuuttovuosi, voidaan tarkastella myös heidän maassa viettämäänsä aikaa¹¹ tai maahanmuutto-ikänsä. Perusjoukon ikäjakauma on niin suuri, ettei maassa vietetty aika ole kovin kuvaava muuttuja. Sen sijaan taustamuuttujana käytetään maahanmuuttoikää ja sovelletaan Alejandro Portesin ja Rubén Rumbaut'n maahanmuuttajasukupolvien luokittelua, joka korostaa lapsuusajan merkitystä sosiaalistumisessa uuteen yhteiskuntaan.¹² Ensimmäinen sukupolvi on syntynyt ulkomailla, toinen sukupolvi puolestaan viittaa kahden maahanmuuttajavanhemman uudessa kotimaassa syntyneisiin lapsiin. Nämä ovat siis viettäneet koko elämänsä maassa eivätkä ole muuttaneet missään vaiheessa. Rumbaut (2007) erottelee lisäksi sukupolven 2,5, jolla hän viittaa kansainvälisistä liitoista syntyneiden lapsiin.¹³

Rumbaut (2007) jakaa maahanmuuttajat sukupolviin sen mukaan, minkä ikäisinä he ovat maahan muuttaneet. Sukupolven 1 (yli 17-vuotiaana muuttaneet) kuuluu Nuorisobarometrin painotetussa aineistossa vain 20 nuorta, sukupolven 1,25 (13–17-v.) 47 nuorta. Sukupolvi 1,5 (6–12-v.) on kenties muita helpommassa asemassa oppiessaan kielen aikaisemmin paremmin. Näitä nuoria on barometriaineistossa 47 ja sukupolven 1,75 (alle 6-vuotiaana muuttaneet) kuuluvia 46.

Maahanmuuttajasukupolvet ovat tietysti kiinteästi yhteydessä maassa vietettyyn aikaan.

TAULUKKO 2. MAAHANMUUTTO JA SUKUPOLVET NUORISOBAROMETRIN PAINOTETUSSA AINEISTOSSA. RUBÉN RUMBAUT'N MALLIA MUKAILLEN.

Sukupolvi	Väli-sukupolvi 1	Väli-sukupolvi 1	Vanhempien syntymämaa	Syntymämaa	Muutto-ikä	Elämänvaihe	n
	sukupolvi (1)	sukupolvi (2)					
1	1	1	..	ulkomaa	yli 17	siirtymä aikuisuuteen	20
	1,5	1,25	..	ulkomaa	13–17	teini-ikä	47
		1,5	..	ulkomaa	6–12	lapsuus	47
		1,75	..	ulkomaa	alle 6	varhaislapsuus	46
2	2	2	ulkomaa + ulkomaa	asuinmaa	..		29
		2,5	ulkomaa + asuinmaa	asuinmaa	..		57

Lähteet: Rumbaut 2007; Martikainen & Haikkola 2010.

Sukupolvi 1 on asunut Suomessa keskimäärin 6 vuotta, sukupolvi 1,25 keskimäärin 9 vuotta, sukupolvi 1,5 jo 14 vuotta ja sukupolvi 1,75 peräti 19 vuotta.

Taulukossa 2 nähdään paitsi eri sukupolviin kuuluvien lukumäärä haastatteluaineistossa, myös niiden luokittelu kolme eri tarkkuustasoa. Nuorisobarometrin kyselyaineistossa on kussakin yksittäisessä luokassa liian vähän tapauksia näin tarkkaa luokittelua varten. ”Väli-sukupolvien” tarkastelussa oleellisinta lienee havainto siitä, että niiden välillä on merkittäviä eroja ja että niiden tarkastelemista yhtenä ”maahanmuuttajanuorten” ryhmänä voi pitää ongelmallisena.

Rumbaut’n mallissa ei ensimmäisen sukupolven luokituksessa huomioida äidin-kieltä eikä vanhempien syntymämaata, joten

Nuorisobarometrin maahanmuuttotaustaisuuden määritelmä ei ole täysin yhteismitallinen taulukon 2 kanssa. Käytännössä kuitenkin kaikki muut kuin sukupolviin 1,75 tai 2,5 kuuluvat ovat myös barometrin luokittelussa maahanmuuttajataustaisia. Alle 6-vuotiaana maahanmuuttaneista sen sijaan vain noin puolet kuuluu maahanmuuttajataustaisten luokkaan ja suunnilleen yhtä paljon on kahden Suomessa syntyneen vanhemman jälkeläisiä. Kansainvälisistä liitoista Suomessa syntyneiden sukupolvesta 2,5 ei määritelmän mukaan yksikään kuulu maahanmuuttajataustaisten luokkaan. Nuorisobarometrin tilasto-osiossa taulukon 2 esittelemää välisukupolvia käytetään muuttujana vain silloin, kun maahanmuuttoikä tuo käsiteltävän aiheen kannalta sisällöllisesti mielekästä lisäinformaatiota.

VAIKUTTAMINEN JA POLITIIKKA

KIINNOSTUS POLITIIKKAA KOHTAAN

Politiikkakiinnostuksen taustamuuttajat

Nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen tutkiminen voidaan aloittaa tarkastelemalla, miten nuoret hahmottavat suhteensa politiikkaan. Kysyttäessä, kuinka kiinnostuneita nuoret ovat politiikasta, enemmistö (61 %) on ainakin jonkin verran kiinnostunut, vajaa kolmannes vain vähän kiinnostunut ja harvempi kuin yksi kymmenestä ei ole lainkaan kiinnostunut (kuvio 1).

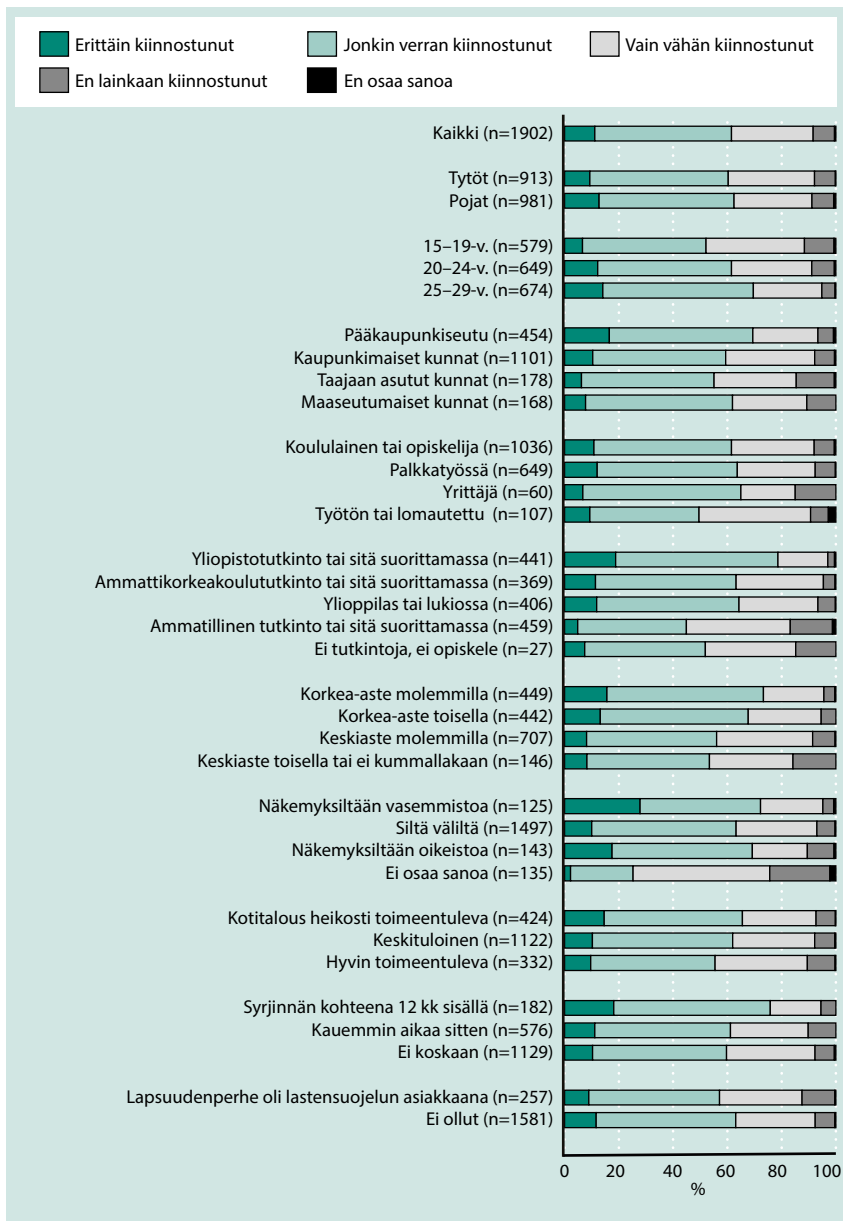
On hyvä olla jokin vertailukohta, kun mietitään, onko nuorten kiinnostus politiikkaan korkealla vai matalalla tasolla. Nuorten ja heidän vanhempiensa ero kiinnostuksessa politiikkaa kohtaan oli vuoden 2012 Nuorisobarometrissa pieni (Myllyniemi 2012). Vuoden 2015 Eduskuntavaalitutkimuksessa politiikasta kiinnostuneiden nuorten osuus oli vähän pienempi kuin vanhemmissa ikäryhmissä (Rapeli & Borg 2016, 369.) Kansainvälisessä tarkastelussa suomalaisnuoret ovat jääneet vuosien 2009 ja 2016 ICCS-tutkimuksissa¹⁴ kiinnostuksessa yhteiskunnallisia asioita kohtaan vertailun hännille (Schulz ym. 2010; Mehtäläinen ym. 2017). Vuosina 2011–2015 toteutetussa Myplace-tutkimushankkeessa tehdyssä 14 Euroopan maan vertailussa suomalaisnuoret olivat politiikasta kahdeksanneksi kiinnostuneimpia (Saari 2017).

Nuorilta kysyttiin kiinnostuksesta politiikkaa kohtaan määrittelemättä haastattelutilanteessa politiikkaa mitenkään. Niinpä jokainen haastateltava on saanut ymmärtää politiikan haluamallaan tavalla. On esitetty, että eri sukupolvilla on erilainen näkökulma politiikkaan ja sen ilmenemismuotoihin (esim. Lepola 2015,

61). Poliitiikan teorioita voi jakaa esimerkiksi sen mukaan, painotetaanko niissä ensisijaisesti edustuksellista toimintaa, kansalaisten suoraa päätöksentekoa, osallistumista arkipäivän erilaisissa tilanteissa, yhteiskunnallista keskustelua ja siihen liittyvää deliberaatiota eli julkista harvintaa vai vastarintaa ja kritiikkiä. Myös poliittisten osallistujien ja kansalaisten rooli vaihtelee eri tilanteissa. (Gretschel & Kiilakoski 2012.) Joillekin politiikka kenties näyttäytyy kapeasti institutionaalisenä ja edustuksellisenä valtaperälinä puolueineen, vaaleineen ja niissä valittuine edustajineen ja instituutioineen. Tällöin kansalaisen rooli on äänestää määräajoin ja valita päätöksentekijät. Toisille politiikka puolestaan voi olla keskustelua hyvästä yhteiskunnasta, sen arvoista ja päämääristä, jolloin politiikka ei enää ole erillinen saarekkeensa, vaan se läpäisee koko elämän. Tällöin kansalaiset toteuttavat poliittista toimintaansa useissa eri arjen ympäristöissä. (Vrt. Tomperi & Piattoeva 2005, 253–254.) (Politiikkakiinnostuksesta kysymisestä lisää ks. Kalio tässä julkaisussa.)

Kuviossa 2 havaitun politiikkaan kohdistuvan kiinnostuksen kasvun voi periaatteessa tulkita politiikkakäsityksen laventumisena. Tutkimuskirjallisuudessa nuorten poliittisesta toiminnasta esitetään kahta erilaista tulkintaa: toisen, erityisesti laskevien äänestysprosenttien pohjalta tehdyn tulkinnan mukaan nuorten epäpoliittisuus ja kiinnittymättömyys perinteiseen politiikkaan on lisääntymässä. Toinen tulkinta taas korostaa nuorten uusia poliittisia toimintoja, kuten kuluttamista, media-aktivismia ja uusia poliittisia liikkeitä, ja näkee nuorten kiinnittyvän yhteisten asioiden hoitamiseen edustuksellisesta demokratiasta poikkeavalla tavalla (ks. Bessant & Farthing & Watts 2016). Nuorten poliittisen

KUVIO 1. "KUINKA KIINNOSTUNUT OLET POLITIIKASTA?" (%)

toiminnan muutoksen puolesta puhuu esimerkiksi se, että eniten ovat vahvistuneet nimenomaan edustuksellisen demokratian ulkopuolella tapahtuvat yhteiskunnallisen vaikuttamisen muodot, esimerkiksi ostopäätöksillä vaikuttaminen (kuvio 8). Johtopäätös politiikkakäsityksen

muuttumisesta näin lyhyellä aikajänteellä lienee kuitenkin turhan pitkälle menevä, varsinkin kun nuorten politiikkakäsityksen voi kuitenkin tulkitella olevan varsin perinteinen (ks. alla, myös kuviot 3 ja 6 ja niiden tulkinta).

Kysymys politiikan kiinnostavuudesta sisältää politiikan lisäksi toisenkin tulkinnanvaraisen osan: kiinnostuksen. Tulosta voi pohtia kysymällä mitä tarkoittaa, jos joku sanoo olevansa kiinnostunut. Kiinnostuksen määrästä kun ei voi päätellä sen laatua tai intensiteettiä, saati sitä, voiko se kanavoitua poliittiseksi toiminnaksi joko yksinään tai osana sosiaalisia liikkeitä.

Haastatteluaineiston perusteella voidaan kuitenkin tehdä päätelmiä nuorten politiikkakäsityksistä vertailemalla kiinnostumisen astetta erilaisiin vaikuttamisen muotoihin osallistumiseen (kuviot 7 ja 11) ja siihen, mitä arvoja he pitivät tärkeinä (kuviot 37–44).

Politiikasta kiinnostuneet ilmoittavat muita useammin äänestäneensä aiemmissa vaaleissa (vrt. kuvio 7) ja vastaavasti aikovansa äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa (kuvio 11). Osa nuorista kokee myös äänestämättä jättämisen vaikuttamisena, mutta näin ajattelevat eivät kuitenkaan ole kovin kiinnostuneita politiikasta. Kiinnostuksen kulkeminen pitkälti käsi kädessä äänestysaktiivisuuden kanssa kertoo enemmistön politiikkakäsityksen perinteisyydestä. Kyseessä voi olla myös nuorten kasvattaminen hahmottamaan politiikkaa nimenomaan edustuksellisen demokratian kautta. Monet nuorille tarjolla olevat vaikuttamisen kanavat oppilaskuntineen ja nuorisovaltuustoineen myös uusintavat aikuisyhteiskunnan perinteisiä edustuksellisia rakenteita (ks. esim. Kiilakoski 2017).

Niistä nuorista, jotka kertovat puoluekantansa (vrt. kuvio 12), politiikasta kiinnostuneimpia ovat vasemmistoliiton kannattajat. Myös vihreiden ja kokoomuksen kannattajaksi ilmoittautuvat ovat keskimääräistä kiinnostuneempia, kun taas SDP:tä, perussuomalaisia tai keskustaa kannattavien kiinnostus on tilastollisesti merkitsevästi matalampaa.

Nuorisobarometrin tuloksista ei saada vahvaa tukea ajatukselle, että merkittävä joukko aktiivisia nuoria toimisi ensisijaisesti edustuksellisten rakenteiden ulkopuolelle, pelkästään uudenlaisin tavoin. Vaikuttamismuodot kasautuvat samoille nuorille. Äänestävät nuoret ovat muita aktiivisempia myös ulkoparlamentaarisessa

kansalaisaktiivisissa (ks. kuviot 7 ja 9; vrt. myös Myllyniemi 2013). Politiikasta kiinnostuneet ovat osallistuneet vaikuttamistoimintaan keskimääräistä enemmän kaikilla muilla kuvion 7 esittelemillä tavoilla lukuun ottamatta väkivaltaa. Kiinnostuksen politiikkaa kohtaan voi siis tulkita osoittimeksi paitsi asenteesta, myös toiminnallisesta valmiudesta. Tässä valmiudessa poliittisen toiminnan työkalupakin osana on myös paljon edustuksellista demokratiaa.

Arvojen yhteyksistä siihen, miten politiikka ymmärretään, saa alustavaa selvyyttä kuvioista 1, josta näkyy itsensä oikeistolaiseksi tai (etenkin) vasemmistolaiseksi kokevien suurempi kiinnostus politiikkaa kohtaan verrattuna niihin, jotka ovat vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden keskivaiheilla. Yksin se, että kykenee sijoittamaan itsensä jatkumon jompaankumpaan päähän, vaikuttaa kertovan jonkinasteisesta politiikkakiinnostuksesta. Vaihtoehtoisesti osa vastaajista saattaa tulkita skaalan keskikohdan olevan vasemmiston ja oikeiston väliin kuuluva neutraali ”ei-poliittinen” vaihtoehto (vrt. Elo & Rapeli 2008, 82). Niistä nuorista, jotka eivät ole olleenkaan osanneet sijoittaa itseään vasemmisto–oikeisto-akselille, vain neljännes on edes jonkin verran politiikasta kiinnostuneita.

Vastaavasti kiinnostus politiikkaa kohtaan on suurempaa arvoliberaalien ja arvokonservatiivien (vrt. kuvio 41) parissa kuin tämän arvoulottuvuuden keskivaiheilla. Sen sijaan muilla kuvioiden 39–44 arvoulottuvuuksilla, kuten uskonnollisuudella tai rasistisuudella, ei ole yhteyttä politiikasta kiinnostumisen voimakkuuteen. Kiinnostava joukko on itseään radikaalina pitävät nuoret, joita ei politiikka juuri näytä kiinnostavan. Tästä voi arvella radikaalien nuorten kokevan politiikan vanhanaikaiseksi ja ehkä hitaaksi ja turhauttavaksi vaikuttamiskana-vaksi. Kiinnostuksen puute ei kuitenkaan yksioikoisesti tarkoita sitä, etteivät radikaalit pitäisi politiikkaa mielekkäänä kanavana näkemystensä edistämiseen. Itsensä radikaaliksi kokevat kun ovat maltillisena itseään pitäviä useammin olleet viimeisen vuoden aikana mukana poliittisessa toiminnassa (22 % / 13 %). Myös muu

yhteiskunnallinen vaikuttaminen on yleisempää viisiportaisen asteikon radikaalissa (53 %) kuin maltillisessa (43 %) päässä (ks. lisää kuvio 43 ja sen tulkinta).

Arvoja tarkastelemalla havaitaan politiikasta kiinnostumisen olevan positiivisessa yhteydessä demokratian, tasa-arvon, vapauden, rauhan, ihmisoikeuksien ja ympäristön kunnioittamisen kanssa. Sen sijaan terveyden tärkeänä pitämällä ei ole kytköstä politiikasta kiinnostumiseen. Yhteydet eivät tosin ole aina lineaarisia. Esimerkiksi kiinnostuneimpia politiikasta ovat ne, joille aineellinen hyvinvointi on vain kohtuullisen merkityksellistä, eivät ne, joille se on erittäin tärkeää tai yhdentekevää. Vastaavasti isänmaallisuuden melko yhdentekeväksi kokevat ovat hyvin kiinnostuneita politiikasta, kun taas isänmaallisuutta erittäin tärkeänä pitäviä ei politiikka juuri kiinnosta. Kuten politiikka, myös isänmaallisuus on monimerkityksinen ja merkityksiltään muuttuva sana, joka tässä yhteydessä näyttää linkittyvän vahvasti ainakin maahanmuuttokysymyksiin. Isänmaallisimmiksi haastatteluaineistossa asemoituvat maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin kriittisesti suhtautuvat. Vaikka maahanmuuttopolitiikkakin on politiikkaa, eivät jyrkän kielteiset näkemykset siitä näy kiinnostuksena politiikkaa kohtaan, kun taas maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvia arvoliberaaleja politiikka kiinnostaa.

Aiemmin poikien politiikkakiinnostus on ollut suurempaa kuin tyttöillä, mutta nyt sukupuolten välillä ei ole merkitseviä eroja. Tämä johtuu tyttöjen aiempaa suuremmasta kiinnostuksesta politiikkaa kohtaan, kun taas varsinkin teini-ikäisten poikien mielenkiinto on laskusuunnassa. Iän myötä kiinnostuneisuus kasvaa niin tyttöillä kuin pojillakin. Niin nuorten itsensä kuin heidän vanhempiansa korkea koulutustaso on vahvasti yhteydessä politiikan kokemiseen kiinnostavaksi.

Aluemuuttajista kiinnittää huomiota pääkaupungin nuorten muuta maata suurempi kiinnostus politiikkaa kohtaan. Koulutus selittää osittain kuntatyyppien mukaiset erot, mutta ei kuitenkaan kokonaan. Kiinnostavasti

pääkaupunkiseudun ulkopuolisen Uudenmaan nuoret ovat vähemmän kiinnostuneita politiikasta kuin nuoret muualla Suomessa. Kun vuoden 2017 Nuorisobarometrista tehtiin erillisotos harvaanasutuilla seuduilla, ei yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisessa havaittu eroja syrjäseutujen ja muiden alueiden nuorten välillä (Pulkkinen & Rautopuro 2018, 38).

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat suomalaistaustaisia keskimäärin vähemmän kiinnostuneita politiikasta. Ulkomailla syntyneiden tyttöjen kiinnostus kasvaa maassaolovuosien myötä, mutta pojilla vastaavaa kiinnostuksen lisääntymistä ei havaita.

Kuten todettua, vanhempien koulutustaso on yhteydessä suurempaan kiinnostukseen politiikkaa kohtaan. Koska koulutus- ja tulotaso korreloivat vahvasti, on kiinnostavaa, että aiemmin barometreissa on havaittu lapsuudenkodin toimeentulon olevan käänteisessä yhteydessä yhteiskuntaan vaikuttamiseen: heikoiten toimeentulevissa perheissä varttuneet sekä kokevat olevansa aktiivisempia että osallistuivat useammin vaikuttamistoimintaan (Myllyniemi 2015, 21). Myös rekisteripohjaisissa tutkimuksissa on havaittu lapsuudenkodin suuri merkitys äänestysinnolle, mutta niin päin, että huonosaisten vanhempien jälkeläiset ovat äänestäneissä aliedustettuina (Erola ym. 2017). Vaikka tulokset näyttävät erilaisilta, ne eivät sinänsä ole ristiriidassa keskenään. Rekisteritutkimuksen keinoin voidaan tarkastella äänestämistä, mutta ei kiinnostusta, motivaatiota, vaikuttamishaluja tai ulkoparlamentaarista toimintaa. Selittävinä tekijöinä rekisteripohjaisessa tutkimuksessa käytettiin vanhempien koulutusta, ammattiluokkaa ja tuloja, joista tulojen selitysvoima äänestämiseksi oli vähäisin. Haastattelututkimuksessa sen sijaan kysyttiin lapsuudenkodin koettua toimeentuloa, joka ei välttämättä edes korreloi vahvasti euromääräisen tulotason kanssa, sillä kyse on nimenomaan vastaajan omista kokemuksista (subjektiiivisista kysymyksistä lapsuudenkodin toimeentulon tutkimiseksi ks. Moisio & Karvonen 2007).

Kuviossa 1 näkyy syrjinnän uhriksi joutuneiden olevan keskimääräistä kiinnostuneempia politiikasta. Syrjityksi joutuneet myös pyrkivät muita useammin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (kuvio 3). Suhteellisen kiinnostuneita ovat myös ne, jotka kokevat haastattelutkeen toimeentulonsa matalaksi. Koetun toimeentulon heikkous on yhteydessä myös varsinaiseen yhteiskunnalliseen vaikuttamistointintaan, etenkin aktiivisuuden ulkoparlamentarisissa keinoissa, kuten mielenosoituksissa, nettivaikuttamisessa ja ostopäätöksillä vaikuttamisessa. Sen sijaan äänestamisaktiivisuuden ei koetulla tulotasolla Nuorisobarometrin haastatteluaineistossa ole merkitsevää yhteyttä. Aiemmissa Nuorisobarometreissa on havaittu vähemmistöön kuulumisen kokemusten liittyvän keskimääräistä aktiivisempaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (Myllyniemi 2014, 21). Tavalla tai toisella marginaalista käsin maailmaa tarkastelevien suhteellinen aktiivisuus näyttäisi viittaavan siihen, että valtavirran ulkopuolella olemisessa on muutosvoimaa.

Jos epäoikeudenmukaisuuden kokemukset tai muu syvä tyytymättömyys olisi politiikkakiinnostuksen ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden edellytys, voisi matalaa kiinnostusta politiikkaa ja osallisuutta kohtaan pitää rauhoittavana signaalina. Pelkästään mielenkiinnon herättämiseksi ei varmasti kannata toivoa kriisejä. Demokratian ja sen oikeutuksen kannalta mahdollisimman monen kansalaisen osallisuudella

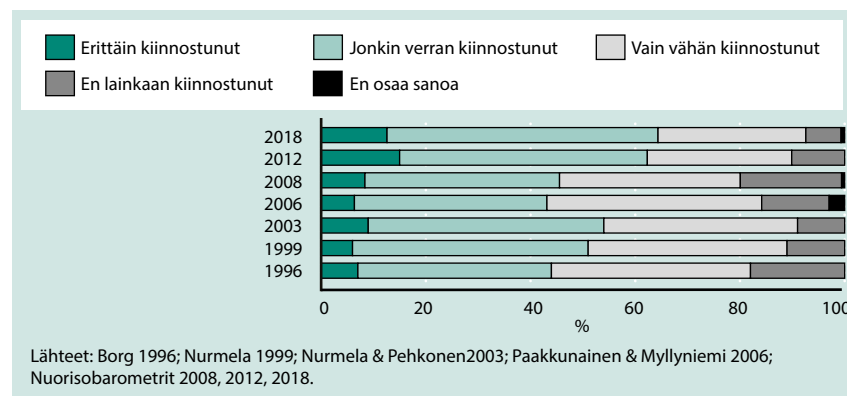
ja valveutumisella on kuitenkin oma itseisarvonsa. Huomion arvoisen on sekin näkökulma, että osallistumisen vinoumat, kuten hyväosaisten yliedustus äänestäneissä, voivat johtaa helposti hyväosaisia huono-osaisten kustannuksella suosivaan politiikkaan luoden otollisen kasvualustan esimerkiksi populismin kannatuksen nousulle (Erola ym. 2017).

Politiikkakiinnostuksen muutos

Nuorten kiinnostusta politiikkaa kohtaan on selvitetty samalla asteikolla vuodesta 1996 lähtien.¹⁵ Kuvio 2 hahmottuu melko selkeä muutostrendi: 18–29-vuotiaiden politiikkakiinnostus kasvoi 1990-luvulta 2000-luvun alkuvuosiiin saakka, ja pienen notkahduksen jälkeen se kääntyi jälleen kasvuun, joka näyttää nyt tasaantuneen. Nyt, vuoden 2018 kyselyssä, ainakin jonkin verran kiinnostuneiden osuus on suurempi, ja vastaavasti kokonaan välinpitämättömien osuus on pienempi kuin kertaakaan aiemmin yli 20 vuoden seuranta-aikana. Politiikkakiinnostuksen lisäksi luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on vahvistunut (kuvio 33).

Muutos on tietysti mielessä vielä suurempi kuin yksinomaan tuloksia tarkastelemalla voi nähdä, sillä muunkielisten osuus kiintiöitiin vasta edellisen mittauksen jälkeen, ja heidän politiikkakiinnostuksensa on selvästi muita vähäisempää. Keskiarvolla mitattuna muutos on kuitenkin edellisestä mittauksesta hyvin pientä.

KUVIO 2. "KUINKA KIINNOSTUNUT OLET POLITIIKASTA?" VERTAILU 1996–2018. 18–29-VUOTIAAT. (%)

Tytöillä politiikkakiinnostuksessa havaitaan lievästi kasvua ja etenkin alle 20-vuotiailla pojilla pientä laskua.

Vuoden 2016 ICCS-tutkimuksessa yleistä kiinnostusta yhteiskunnallisia asioita kohtaan ei selvitetty suoraan kysymällä, vaan summamuuttujalla, jonka osat liittyvät tiedonhankintaan eri medioista ja keskustelemiseen poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista ystävien ja vanhempien kanssa. Myös näin mitattuna suomalaisnuorten kiinnostuksessa on tapahtunut kasvua, joka on kaikkien maiden keskiarvoa selkeästi suurempaa. Samoin suomalaisnuorten käsitys itsestään yhteiskunnallisena toimijana on vahvistunut jonkin verran. Siinä missä muut mittarit ovat vahvistuneet, on valmius osallistua laittomaan toimintaan kuitenkin vähentynyt hieman. (Mehäläinen ym. 2017, 34–46.)

Ajassa on helppo nähdä ilmiöitä, joilla voi ajatella olevan vaikutusta mielenkiintoon politiikkaa kohtaan. Niin 2012 kuin 2018 haastattelujen ajankohtaan osuivat suositut ja paljon mediassa näkyneet presidentinvaalit. Maailmantalouden vuonna 2008 alkaneet myrskyt ja euroaluetta tuivertanut kriisi ovat monin tavoin heijastuneet kotimaahan. Maailmanpolitiikan lisääntynyt epävarmuus, Suomen puoluekartan uudelleenmuovautuminen, koulutusleikkaukset, työttömyysturvan heikennykset, pitkään jatkunut taloustaantumaa, tasa-arvoinen avioliittolaki, ilmastonmuutos ja muut ympäristökysymykset, pakolaiskysymys, brexit, Trump – kaikki nämä ovat asioita, jotka saattavat lisätä politiikan kiinnostavuutta nuorten parissa.

Muutokset ovat samansuuntaisia myös koko väestössä. Eduskuntavaalitutkimuksissa politiikasta kiinnostuneiden kansalaisten osuus on 1990-luvulta alkaen ollut nousujohteista. Huippu sijoittuu vuoden 2011 poikkeuksellisiin eduskuntavaaleihin. Tuolloin perussuomalaisen nousu suurten puolueiden joukkoon historiallisen suurella kannatuksen nousulla oli yhteydessä poikkeuksellisen aktivoivaan ilmapiiiriin eduskuntavaalikampanjan yhteydessä. Vaikka sen jälkeen tunnelma on hieman laskenut, on

historiallisesti tulkittuna kiinnostus kuitenkin edelleen erittäin suurta. (Rapeli & Borg 2016, 365.)

Toisaalta trendien taustalla olevien syiden tulkinnassa on jälkiviisauden riski, sillä samojen asioiden voi myös ajatella saavan yhä useamman kääntämään politiikalle selkensä ja horjuttavan poliittista luottamusta ja uskoa demokratiaan. Haastattelujen ajankohtana keväällä 2018 ei mediassa voinut välttää törmäämästä keskusteluun sote- (sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistus) ja maakunta-uudistusten takkuamisesta ja siinä yhteydessä esitettyjä epäilyksiä hallituksen ja poliittisen järjestelmän päätöksentekokyvystä ylipäättään. Hyvä kysymys onkin, missä määrin nuorten politiikkakiinnostuksen muutokset ovat sidoksissa päivänpoliittisiin tilanteisiin.

Viime vuosina esiin nousseiden populististen liikkeiden poliittiseen järjestelmään kohdistuva kritiikki ei ainakaan keskiarvoin mitaten näy realisoituneen nuorten politiikkakiinnostuksen laskuksi. Populismin voi päinvastoin ajatella lisänneen nuorten kiinnostusta politiikkaan yhteiskunnallisen keskustelun myötä. Osa nuorista on alkanut kannattaa, osa puolestaan vastustaa populistieja, ja niin sanottujen perinteisten puolueidenkin on sanottu omaksuneen populistisia viestintäkeinoja. Nuorisobarometrin aineistossa populistisina pidetyt näkemykset, kuten kyynisyys eliittiä kohtaan (kuvio 36), EU-kriittisyys (kuvio 26) ja maahanmuuttovastaisuus (kuvio 14) ovat kuitenkin yhteydessä vähäisempään politiikkakiinnostukseen. Perussuomalaisten kannattajat ovat politiikasta suhteellisen vähän kiinnostuneita.

Kuviossa 2 hahmottuu siinä määrin tasaisia ja trendinomaisia muutoksia nuorten politiikkakiinnostuksessa, että ne eivät välttämättä liity päivänpolitiikkaan tai muihin ajankohtaisiin asioihin vaan ovat viitteitä jostain syvemmästä. Se, että myös koko väestön politiikkakiinnostuksen trendi on korkealla tasolla (mt.), tukee ajatusta siitä, että ajassa on jotain suomalaisia ainakin yleisen kiinnostuksen tasolla poliittisesti aktivoivaa.

Vuoden 2012 jälkeen tapahtunut poliittisen kulttuurin muutos on osin media- ja teknologivetoista, kun Twitter, Facebook ja muut sosiaalisen median palvelut ovat tulleet yhä keskeisemmiksi poliittisen puheen areenoiksi. Kehitystä voi arvioida avoimuuden, mutta myös keskustelun sisältöjen näkökulmasta. Yhtäältä voi ajatella läpinäkyvyyden ja yhdenvertaisuudenkin lisääntyneen, kun poliitikkojen some-näkyvyys tuo heidät lähemmäs kansaa. Toisaalta se, että kirjaimellisesti aivan kenen tahansa näkemykset ovat kaikkien nähtävillä, ei välttämättä ole omiaan nostamaan keskustelun tasoa. Somen usein lyhytjänteinen, polarisoitunut ja pinnallinen kulttuuri voi osaltaan ruokkia kohuja ja vastakkainasetteluja. Vuonna 2018 moni valtakunnallisesti merkittävä poliitikko¹⁶ on kertonut luopuvansa politiikasta, ja moni on perustellut sitä nimenomaan kärjistyneellä keskusteluilma-
piirillä. Poliitikan tutkija Ville Pitkänen arvelee somen keskustelukulttuurin läikkyvän jo eduskunnan puhekulttuuriin (Nuotio 2018). Samaan aikaan nuorten poliittikkakiinnostus on kasvanut tästä retorisesta käänteestä huolimatta – tai sen ansiosta. Sosiaaliselle medialle on luonteenomaista vahvistaa paitsi stereotypioita ja polarisaatiota myös tietoisuutta omasta poliittisesta identiteetistä (Settle 2018). Somea käyttäessä voi oppia paitsi politiikan sisältöjä, myös vaikuttamisessa tarvittavia taitoja. Näin sosiaalinen media toimii poliittisen sosialisoinnin välineenä myös niissä sosiaalisen median ulottuvuuksissa, jotka pintatasolla eivät kytkeydy perinteisiin politiikan kysymyksiin tai tyyliin. (Kahne & Bowyer 2018.)

Yksi poliittikkakäsitykseen vaikuttava uusi rakenne on kansalaisaloitejärjestelmä, joka tuo suoran demokratian vaikuttamisen keinon kansalaisten ulottuville. Aiemmin kansalaisaloitteet olivat lähinnä ulkoparlamentaarista toimintaa, mutta vuonna 2012 voimaan tulleesta kansalaisaloitelaista lähtien ne ovat olleet osa virallista poliittista järjestelmää. Vuoteen 2018 mennessä nimiä on kerätty yli 700 aloitteeseen, ja prosessi on tuonut esille monia uudentyypisiä poliittisia kysymyksiä ja todennäköisesti aktivoinut myös

uusia kansalaisryhmiä aloitteiden taakse. Parhaillaan käynnissä olevassa tutkimushankkeessa työn ja koulutuksen ulkopuolisista nuorista havaittiin, että moni haastatelluista nuorista osallistuu kansalaisaloitteisiin ja seuraa myös niiden etenemistä (Gretschel & Myllyniemi 2019). Näin kansalaisaloitteet ovat yksi keino keskustella yhteiskunnallisista asioista. Myös eduskuntavaalitutkimuksessa on havaittu sama ilmiö: kansalaisaloitteet näyttävät mobilisoineen ennen kaikkea nuoria kansalaisia siinä missä vanhemmat ikäluokat todennäköisemmin äänestävät vaaleissa ja osallistuvat puoluetoimintaan (Christensen ym. 2016, 447). Toisaalta kaikista aloitteista vain 23 on toimitettu eduskunnan käsiteltäväksi, ja ainoastaan aloite sukupuolineutraalista avioliitosta on päätyntä lainsäädäntöön saakka. Jos innostus vaihtuu liian usein turhautumiseen, voi aloitejärjestelmä toimia tarkoitustaan vastaan – ainakin mikäli tavoitteena on sitouttaa kansalaisia demokraattiseen järjestelmään ja osoittaa heidän vaikutusmahdollisuuksiaan.

Erityisesti nuorten ikäluokkien poliittikanäkemyksien kehittymistä on syytä seurata, sillä vaikutusten voi odottaa kumuloituvan tulevaisuudessa. Riittävän korkealla tasolla oleva poliittinen luottamus on elinehto toimivalle demokratialle, ja kiinnostus on tärkein yksittäinen tekijä nuorten poliittisen luottamuksen, kuten monen muunkin poliittisen kiinnittymisen indikaattorin takana (Aarnio 2017).

Järjestelmän legitimitietin kannalta poliittikkakiinnostuksen lisääntyminen on siis myönteinen trendi, ja nyt toteutetussa Nuorisobarometrissa havaitaan myös luottamuksen vahvistuneen erityisesti suhteessa joihinkin edustuksellisen demokratian avaininstituutioihin: eduskuntaan,¹⁷ kunnanvaltuustoon ja tasavallan presidenttiin (kuviot 33). Nuoret kokevat institutionaalisen politiikan tehokkaaksi vaikutuskeinoksi (kuviot 6).

Kiinnostus ja luottamus eivät kuitenkaan automaattisesti muutu toiminnaksi ja osallistumisen kulttuuriksi. Vaikka vaikuttaminen on viidessä vuodessa lisääntynyt, edelleen vähemmistö kertoo yrittäneensä viimeisen vuoden aikana

vaikuttaa itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin (kuvio 3), ja ainoastaan 15 prosenttia sanoo olleensa mukana poliittisessa toiminnassa. Kysyttäessä tulevaisuuden tavoitteista on halu olla itse mukana politiikassa harvinaista, eikä se ole kasvanut yleisen politiikkakiinnostuksen tapaan (Myllyniemi 2017, 29). Kiinnostus politiikkaa kohtaan ei välttämättä tuota halua vuorovaikutukseen poliittisen järjestelmän kanssa eikä ainakaan ensisijaisesti kanavoitu äänestämiseen tai poliittiseen järjestötoimintaan.

Jos lisääntyneelle kiinnostukselle politiikkaa kohtaan haetaan taustatekijöitä, on huomionarvoista, että etenkin ostopäätöksiä, nettikeskusteluja ja mielenosoituksia pidetään aiempaa vaikuttavampina keinoina (kuvio 6), ja varsinkin ostopäätöksillä vaikuttaminen on yleistynyt jyrkästi (kuvio 8). Ulkoparlamentaarisiin vaikutuskeinoihin panostetaan yhä enemmän, kun taas poliittisissa järjestöissä toimimisessa tai äänestysaktiivisuudessa ei vastaavaa kasvua havaita. Tämän voi hahmottaa erona osallistuvan demokratian ja edustuksellisen demokratian välillä (ks. Gretsches & Kiilakoski 2012). Ensimmäisessä monet arjen kentät nähdään poliittisina, jälkimmäisessä politiikka rajautuu erilaisiin edustuksellisen demokratian areenoihin kunnissa ja valtioissa.

Luottamus demokratian toimivuuteen ja politiikan kiinnostavuus eivät ole riittäviä ehtoja aktiivisuudelle ja innostavuudelle. Nuoret voivat kokea yhteiskunnan rakenteet ikään kuin valmiiksi, mikä ei välttämättä motivoi parhaalla mahdollisella tavalla aktiiviseen toimintaan niiden kehittämiseksi (Harinen 2000, Tomperi & Piattoeva 2005). Nuorten luottamuksen muuttuminen aktiiviseksi kiinnostukseksi edellyttää ainakin käsitystä siitä, että jokin taho ajaa heidän asiaansa, ja kiinnostuksen kanavoituminen toiminnaksi edellyttää käsitystä omista vaikuttamismahdollisuuksista. Nuoret, jotka ovat sitä mieltä, että useimmat poliitikot eivät välitä kansasta, eivät myöskään ole kiinnostuneita politiikasta. Käänteisessä yhteydessä nuorten politiikkakiinnostukseen ovat myös muut eliitinvastaiseen populismiin liittyvät väitteet

”poliitikot ovat Suomen suurin ongelma”, ”kansan tulisi tehdä tärkeimmät poliittiset päätökset”, ”yksikään puolue ei aja asiaani”. Vastaavasti politiikkakiinnostus on yhteydessä vahvaan luottamukseen kunnanvaltuustoon, eduskuntaan ja poliittisiin puolueisiin (kuvio 33). (Ks. myös Isotalo & Herkman & Palonen tässä julkaisussa.)

VAIKUTTAMINEN JA POLIITTINEN TOIMINTA

Viimeisen vuoden aikana poliittisessa toiminnassa kertoo olleensa mukana noin 15 prosenttia vastaajista. Muuten itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin arvioi pyrkineensä vaikuttamaan 45 prosenttia nuorista. Poliittikaan osallistumisessa ei ole sukupuolieroja, mutta tytöistä suurempi osuus kokee muilla keinoin vaikuttaneensa yhteiskuntaan. Alle 20-vuotiaista ainoastaan reilu kolmannes arvioi pyrkineensä vaikuttamaan. Korkeampi koulutustaso on jossain määrin yhteydessä vaikuttamiseen, mutta lähinnä vain yliopistolaiset erottuvat muita aktiivisempina. Kiinnostavasti heikoiten toimeentulevissa kotitalouksissa asuvat nuoret kokevat itsensä aktiivisimmiksi. Osaksi tätä selittää se, että nimenomaan yliopisto-opiskelijat ovat usein sekä aktiivisia että suhteellisen heikosti toimeentulevia. Yhteys ei kuitenkaan selity pelkästään opiskelulla, itse asiassa korkeakouluopiskelijoilla linkki koetun toimeentulon ja vaikuttamisaktiivisuuden välillä on vahvempi kuin muilla. Taloustilanteen merkityksestä kertoo myös viiden vuoden takaisessa Nuorisobarometrissa tehty havainto lapsuudenkodin toimeentulon käänteisestä yhteydestä yhteiskuntaan vaikuttamiseen: heikoiten toimeentulevissa perheissä varttuneet kokivat itsensä aktiivisimmiksi (Myllyniemi 2013).

Mielenkiintoinen taustatieto on myös kokemus joutumisesta syrjinnän uhriksi. Nuorista, joilla ei ole lainkaan syrjintäkokemuksia, vähemmistö (41 %) sanoo pyrkineensä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, kun taas syrjintää kokeneista niukka enemmistö (51 %) on tätä mieltä. Aiemmassa tutkimuksessa vastaava havainto

tehtiin vammaisten syrjintäkokemusten yhteydestä suurempaan todennäköisyyteen osallistua mielenosoituksiin ja ottaa yhteyttä poliittikkoihin. Sen sijaan vammaisuus yhdistettynä syrjintäkokemuksiin vähensi äänestysaktiivisuutta (Mattila & Papageorgiou 2017). Niin ikään Nuorisobarometrin aineistossa syrjintäkoke-
mus on voimakkaasti yhteydessä yleisempään osallistumiseen mielenosoituksiin ja poliittisista asioista keskustelemiseen sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla, kun taas syrjinnän uhrien äänestysaktiivisuus on muita matalampaa. Jako parlamentaarisiiin ja ei-parlamentaarisiin vaikuttamisuotoihin ei tässä yhteydessä ole merkityksellinen, sillä syrjityksi joutuneet ovat muita useammin asettuneet ehdolle vaaleissa tai toimineet aktiivisesti nuorisovaltuustossa tai jossain järjestössä.

Herää kysymys, voiko kokemus epäoikeudenmukaisuudesta aktivoida vaikuttamaan. Jos järjestelmä ei toimi omalla kohdalla, synnyttää se ehkä halua muuttaa järjestelmää. Tai jos syynä ja seurauksen suhde kulkee toiseen suuntaan, voisi selittävä mekanismi olla se, että yhteiskunnallisesti virittyneet ihmiset osaavat myös analysoida kohdalleen osuvia vääryyksiä ja tunnistaa ne herkemmin syrjinnäksi.

MUKANAOL POLIITTISESSA TOIMINNASSA

Vaikuttamisaktiivisuuden muutos

Edellä havaittiin politiikasta kiinnostuneiden osuuden viime aikoina kasvaneen (kuvio 2). Kuvioista 3 ja 4 nähdään, että nuoret ovat myös poliittisessa toiminnassa mukana aikaisempaa enemmän. Nämä kehityskulut liittyvät melko itsestään selvästi toisiinsa, ja politiikasta kiinnostuneiden osallisuus on muita selvästi yleisempää. Kuitenkin politiikasta erittäin kiinnostuneistakin nuorista alle puolet, vain 41 prosenttia, on viimeisen vuoden aikana itse ollut mukana poliittisessa toiminnassa. Vaikka mielenkiinto politiikkaa kohtaan siis kertoo valmiudesta osallis-

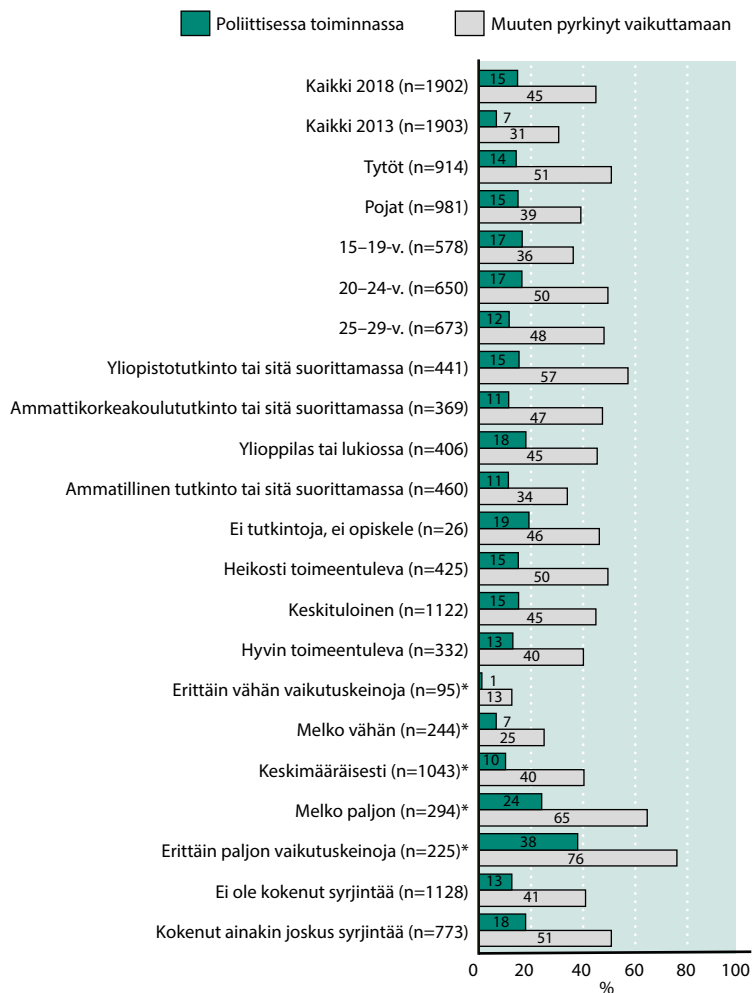
tua siihen myös itse, ei enemmistön kiinnostus suinkaan automaattisesti käännny toiminnaksi.

Erityisesti alle 20-vuotiaiden mukanaolo poliittisessa toiminnassa on yleistynyt. Toisin kuin vielä viisi vuotta aiemmin, on poliittiseksi koettu osallistuminen nyt yleisintä nuorimmissa ikäryhmissä. Tämä voi viitata poliittisesti aiempaa vaikutushalukkaamman sukupolven esiinmarssiin, tai ajankohtaisiin asioihin, jotka koskettavat eri tavoin eri-ikäisiä kansalaisia. Koulutusleikkausten tai maksuttomasta toisen asteen opiskelusta tehdyn kansalaisaloitteen kaltaiset ilmiöt ovat eri tavoin ajankohtaisia alle 20-vuotiaille kuin tätä vanhemmille, mikä voi näkyä nuorimpien aktivoitumisena.

Poliittisessa toiminnassa mukana oleminen on yleistynyt viidessä vuodessa enemmän kuin osallistuminen konkreettisiin vaikuttamisaktiviteetteihin (kuvio 8). Tästä voi päätellä, että muutos liittyy siihen, kuinka poliittinen ymmärretään, eli nuoret kokevat yhä useamman osallistumisen tavan politiikan alueeseen kuuluvaksi. On tietysti myös mahdollista, että vaikuttaminen on lisääntynyt erityisesti alueilla, joista ei tässä tutkimuksessa esitetty kysymyksiin saada käsitystä.

Osalle Myplace-tutkimukseen osallistuneista nuorista politiikka oli lähes kirosana. Laadullisella tutkimusotteella saatiin kuitenkin esiin, että nuoret tarkoittivat politiikalla valtaosin puolueiden ja edustuksellisten instituutioiden toimintaa. (Saari 2017, 77.) Nuorisobarometrin aineiston avulla saadaan tarkennettua kuvaa siitä, millainen aktiivisuus koetaan poliittiseksi, kun verrataan haastateltujen nuorten kokemuk-
sta poliittiseen toimintaan osallistumisesta siihen, kuinka paljon he ovat osallistuneet eri vaikuttamistapoihin (kuvio 7). Vaaleissa ehdolle asettuneista enemmistö (64 %) kokee myös osallistuneensa poliittiseen toimintaan. Se, että kaikkein voimakkain yhteys politiikkaan osallistumisen kokemukseen on nimenomaan vaaleissa ehdolle asettumisen kaltaisella konventionaalisella vaikuttamismuodolla, viittaa siihen, että vaikka nuorten poliittinen toiminta on moninaista, monien politiikkakäsitys on varsin perinteinen.

KUVIO 3. "OLETKO VIIMEISEN VUODEN AIKANA OLLUT MUKANA POLIITTISESSA TOIMINNASSA TAI PYRKINYT MUUTEN VAIKUTTAMAAN SINULLE TÄRKEISIIN YHTEISKUNNALLISIIN ASIOIHIN?" (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUDET.)

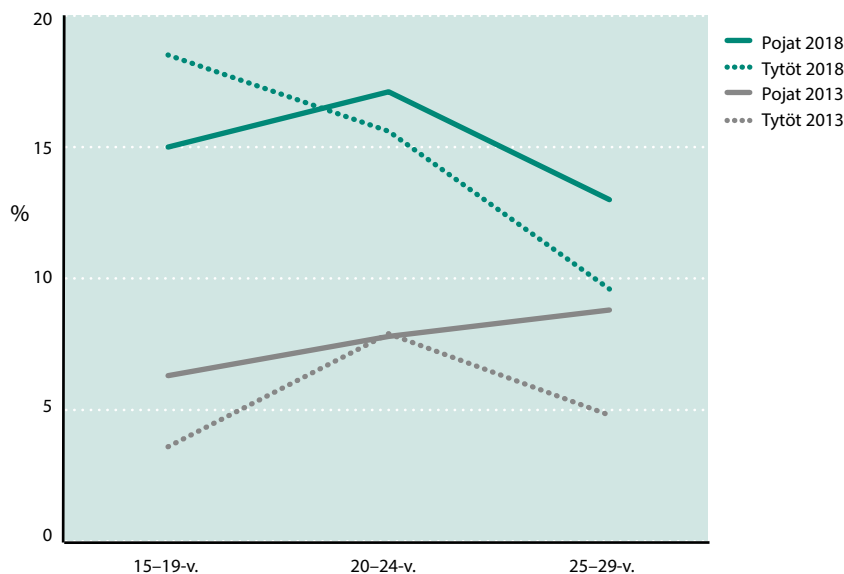

* Vaikuttamismuodoilla tarkoitetaan kuviossa 7 esiteltyjä kahdeksaa toimintamuotoa, joihin ainakin joskus osallistumisen perusteella on tehty summamuuttuja ja luokiteltu se seuraavasti: erittäin vähän = 0; vähän = 1; keskimääräisesti = 2, 3; melko paljon = 4; paljon = vähintään 5.

Toisaalta voimakkaasti poliittiseen toimintaan näyttävät viittaavan myös mielenosoituksiin osallistuminen ja järjestöissä toimiminen, sillä näissä aktiviteeteissa usein mukana olleista noin puolet kokee osallistuneensa politiikkaan. Tässä Nuorisobarometrissa ei tutkittu tarkemmin järjestötyyppejä, mutta samaan aikaan toteutetussa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa 2018

selvästi yleisimpiä järjestötyyppejä ovat urheilu- tai liikuntajärjestöt, joiden jäsenenä tai mukana toiminnassa on 15–29-vuotiaista 27 prosenttia (Hakanen ym. 2019). Poliittisissa järjestöissä sen sijaan tästä ikäryhmästä on mukana vain 4 prosenttia. Kuvion 7 mukaan useampi kuin joka neljäs sanoo vaikuttaneensa ainakin joskus toimimalla järjestössä aktiivisesti, useinkin melkein

KUVIO 4. VIIMEISEN VUODEN AIKANA POLIITTISESSA TOIMINNASSA MUKANA OLLIEN OSUUDET 2013 JA 2018.

joka kymmenes. Tästä voi päätellä, että suuri osa järjestöissä vaikuttamisesta tapahtuu muual- la kuin varsinaisissa poliittisissa järjestöissä.

Ne, jotka pitivät äänestämättä jättämistä vaikuttamisena (kuvio 6 ja 8), eivät kuitenkaan koe vaaleissa nukkumista poliittiseksi toiminnaksi. Osaksi tämä selittyy sillä, että harva äänestämättä jättäneistä pitää äänestämättömyyttään protestina (Myllyniemi 2013, 38). Tulokannan kannalta haastattelun sanamuodot ovat myös keskeisiä: passiivisuutta ei kenties ole helppo mieltää poliittiseksi toiminnaksi. Tämä saattaa selittää myös sitä, miksi ostopäätöksillä vaikuttaneista ainoastaan vajaa viidennes kokee olleensa mukana poliittisessa toiminnassa. Ostopäätöksillä vaikuttaminen kun voi ilmetä nimenomaan ostamatta jättämisenä, siis eräänlaisena epätoimintana tai toiminnasta pidättäytymisenä.

Vaikka kysymyksessä poliittisista asioista netissä keskustelemisesta käytetään eksplisiit- tisesti politiikka-sanaa, vain noin kolmannes keskusteluun osallistuneista kokee keskustelun täyttäneen toiminnassa mukana olemisen määritelmän. On kiinnostavaa, kuinka moni

kokee tarpeelliseksi erottaa poliittisen keskustelun ”todellisesta” poliittisesta vaikuttamisesta. Keskusteleminen – käytetyt käsitteet, havaitut erimielisyydet, käydyt kiistat, asioiden saama julkisuus – kuitenkin vaikuttaa ajatustapoihin ja sitä kautta myös toimintamalleihin. Esimerkiksi deliberatiivisen demokratian teoriassa keskustelua pidetään nimenomaan poliittisena toimintana, jossa puntaroidaan ja harkitaan yhteisen todellisuuden luonnetta ja siellä toimimista. Tällöin korostetaan yhteisön näkemyksen muodostamisen tärkeyttä ja kantojen muokkaamis- ta argumenttien ja vasta-argumenttien kautta. (Esim. Gretchel & Kiilakoski 2012; Tammi 2017.) Pelkkä julkinen harkinta (deliberaatio) keskustelun kautta poliittisissa kysymyksissä ei vaikuta kuitenkaan vastaajien mielestä täyttävän niitä kriteerejä, joita poliittiselle toiminnalle asetetaan.

Havainnot antavat tukea tulkinnoille niin nuorten politiikkakäsityksen avartumisesta kuin eräänlaisesta perinteisyydestäkin. Kynnys oman vaikuttamistoiminnan kokemiseksi poliittiseksi on edelleen korkealla, korkeammalla kuin toiminnan tunnistaminen yhteiskuntaan

vaikuttamiseksi. Henkilökohtainen ei aina ole nuorille poliittista, ja ”politiikassa” oleminen on monille yhä jotain tavoittamatonta tai luotaantumyöntävää, vaikka halua vaikuttamiseen olisikin.

MUU YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN

Viimeisen vuoden aikana poliittisessa toiminnassa siis kertoo olleensa mukana 15 prosenttia vastaajista. Muuten itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin arvioi pyrkineensä vaikuttamaan 45 prosenttia nuorista. Näiden kahden kysymyksen yhteys on vahva: yhteiskunnallisesti vaikuttamaan pyrkineistä 22 prosenttia sanoo olleensa mukana politiikassa ja politiikassa mukana olleista 68 prosenttia pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti.

Ryhmiin päällekkäisyys ei ole yllättävää. Pikemminkin kiinnittää huomiota se kolmasosa poliittisessa toiminnassa mukana olleista, joka ei koe pyrkineensä vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Herää kysymys: mitä politiikka on, ellei yritystä vaikuttaa yhteiskuntaan? Nämä poliittiseen toimintaan

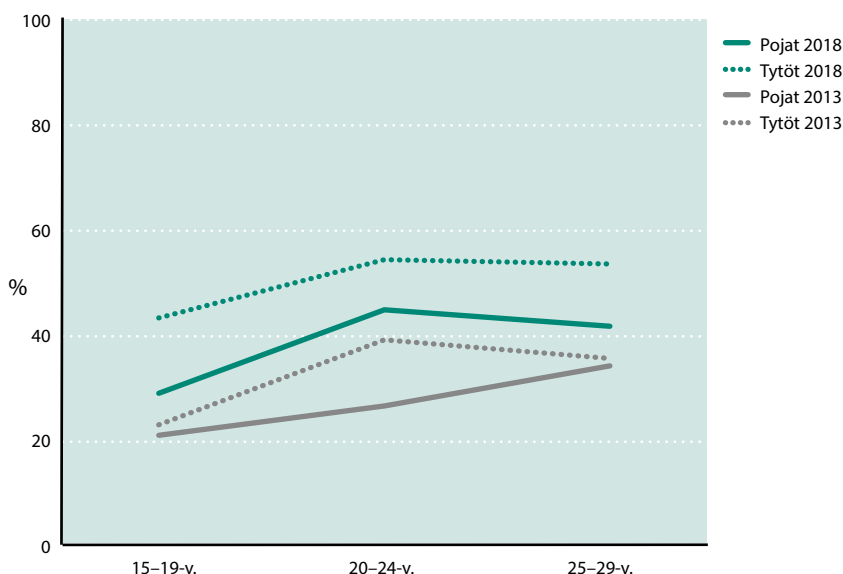
osallistuneet nuoret, jotka eivät ole kokeneet sitä vaikuttamiseksi, ovat arvoiltaan keskimääräistä konservatiivisempia, uskonnollisempia ja oikeistolaisempia (kuviot 39–44). He eivät ole erityisen aktiivisia missään kuvion 7 esittämässä vaikuttamismuodossa. Ehkä tätä noin 5 prosentin kokoista ryhmää nuoria ei niinkään motivoi vahva muutoshalu kuin esimerkiksi äänestämisen kansalaisvelvollisuutena.

Viidessä vuodessa tyttöjen vaikuttamistoiminta on lisääntynyt selvästi kaikissa ikäryhmissä. Tyttöillä muutokset ovat suurimmillaan kahdenkymmenen prosenttiyksikön luokkaa. Tätä voi pitää huomattavana lisäyksenä. Myös poikien vaikuttamaan pyrkiminen on kasvanut selvästi, etenkin keskimmaisessä 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä. Koko kohderyhmässä tyttöjen etumatka poikiin on kasvanut.

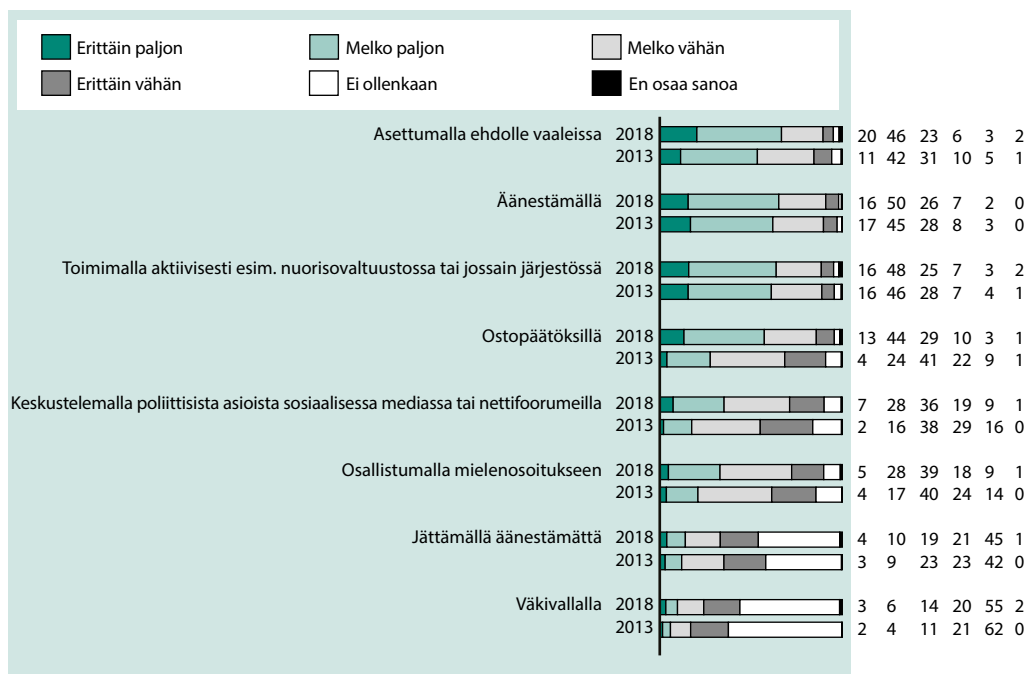
VAIKUTTAMISMAHDOLLISUUDET

Keskustelu nuorten poliittisesta toiminnasta olettaa toisinaan, että nuorille tärkeiden ja edustuksellisen järjestelmän sisäisten vaikuttamisen keinojen välillä on jyrkkä ero (esim.

KUVIO 5. VIIMEISEN VUODEN AIKANA ITSELLEEN TÄRKEISIIN YHTEISKUNNALLISIIN ASIOIHIN VAIKUTTAMAAN PYRKINEIDEN OSUUDET 2013 JA 2018.

KUVIO 6. "KUINKA PALJON SEURAAVILLA KEINOILLA VOI MIELESTÄSI VAIKUTTA?" VERTAILU 2013 JA 2018. (%)

Farthing 2010). Nuorisobarometrissa vastaajilta kysyttiin, kuinka tehokkaina he pitävät erilaisia vaikuttamisen tapoja. Kuviossa 6 esitellään nuorten arviot siitä, kuinka paljon kahdeksalla eri keinolla voi heidän mielestään vaikuttaa. Lyhyen listaan eri vaikutuskanavista otettiin esimerkkejä niin edustuksellisesta demokratiasta (äänestäminen), deliberatiivisesta demokratiasta (poliittisista asioista keskusteleminen), osallistuvasta demokratiasta (järjestöissä tai nuorisovaltuustoissa toimiminen), vastademokratiasta (mielenosoitukset) kuin kuluttaja-aktivismista (ostopäätöksillä vaikuttaminen).

Äänestäminen ja ehdolle asettuminen koetaan tehokkaimmiksi vaikuttamisen tavoiksi. Tässä näkyy nuorten vahva luottamus poliittiseen järjestelmään, tavallaan myös politiikkakäsitysten perinteisyys. Vastaajista kaksi kolmannesta pitää sekä ehdolle asettumista että äänestämistä keinona, jolla voi vaikuttaa ainakin melko paljon. Äänestämistä ja ehdolle

asettumista vain hivenen jäljessä on vaikuttaminen nuorisovaltuustossa tai järjestössä, jota 64 prosenttia pitää ainakin melko tehokkaana keinona vaikuttaa. Vaaleihin osallistuminen on vahvasti yhteydessä politiikasta kiinnostumiseen, mutta niin ovat myös kuvion 7 ulkoparlamentaariset vaikuttamismuodot lukuun ottamatta äänestämättä jättämistä ja väkivaltaa.

European Social Survey -tutkimukseen perustuvan analyysin mukaan suomalaiset nuoret osallistuvat äänestäjinä vaaleihin eurooppalaisista keskiarvoa enemmän. Samoin suomalaiset nuoret allekirjoittavat vetoimuksen keskiarvoa todennäköisemmin. Tässäkin tutkimuksessa selkeästi suosituin osallistumisen muoto on nimenomaan äänestäminen. (Sloam 2016.) Tämä tulos on vastakkainen sellaisille näkemyksille, jotka olettavat nuorten vaikuttamisen keinojen muuttuneen kohti yksittäisten asioiden edistämistä. Kuvion 6 tulkinnessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että tulokset eivät kuvaa

ainoastaan nuorten asenteita, vaan myös sitä, missä määrin nuorille ylipäättään on avautunut mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon.

Ajallinen vertailu vuoteen 2013 osoittaa, että nuoret näkevät monet toiminnot aiempaa tehokkaampina. Poliittisista asioista keskustelemista, mielenosoitukseen osallistumista tai väkivaltaa pidetään vuonna 2018 tehokkaampana vaikuttamisen kanavana kuin vuonna 2013, joskin väkivaltaa tehokkaana pitävien osuus on edelleen pieni. Merkittävästi on noussut ostopäätöksillä vaikuttamista tehokkaana pitävien osuus. Kun näiden vastaajien osuus oli vuonna 2013 alle kolmannes, on se nyt noussut jo 57 prosenttiin. Kolmannes nuorista pitää mielenosoitusta ainakin jonkin verran tehokkaana vaikuttamisen kanavana, mutta vain 5 prosenttia näkee sen erittäin tehokkaaksi tavaksi vaikuttaa. Sattumalta tämä luku on sama kuin niiden suomalaisnuorten osuus, jotka European Social Survey -aineiston kumulatiivisessa analyysissä ovat osallistuneet mielenosoitukseen. Viisi prosenttia on selkeästi alle Euroopan keskiarvon. (Sloam 2016.) Mielenosoitukseen osallistumisen vähäisyys erottaa suomalaiset nuoret eurooppalaisesta trendistä.

Kokonaiskuvan saamiseksi tuloksia kuviossa 6 voi lukea yhdessä kuvion 7 vaikuttamistoimintaan osallistumiseen liittyvien tietojen kanssa. Pääosin käytetyt vaikutuskeinot ovat linjassa niiden koetun tehokkuuden kanssa. Enemmistö pitää äänestämistä ja ostopäätöksillä vaikuttamista tehokkaina vaikuttamiskeinoina ja myös toimii sen mukaisesti. Vastaavasti äänestämättä jättämistä tai väkivaltaa ei pidetä järkevänä tehokkaina, eikä niitä vaikuttamisen keinoina juuri käytetäkään. Muutamien aktiviteettien kohdalla on havaittavissa jonkinlaista ristiriitaa vaikuttavaksi arvioimisen ja toimimisen välillä. Enemmistö niistäkin nuorista, joiden mielestä äänestämällä ei voi vaikuttaa ollenkaan, sanoo kuitenkin äänestäneensä. Vastaavasti ostopäätöksillä vaikuttamisen ja politiikasta netissä keskustelemisen vaikuttavuutta epäilevistä moni kertoo vaikuttaneensa näillä keinoin. Havainto on tavallaan ymmärrettävä, sillä äänestäminen, kulutusvalinnat

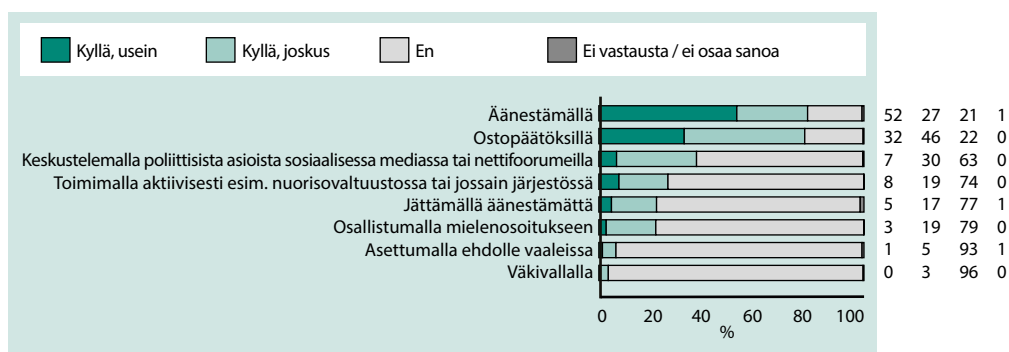
ja nettikeskustelut eivät vaadi siinä määrin aikaa tai paneutumista, etteikö niihin voisi osallistua, vaikka vaikuttamisen tehoa epäilisin. Ne ovat myös toimintoja, jotka voidaan tehdä yksilöinä, irrallaan järjestäytyneistä sosiaalisista liikkeistä ja kollektiivisista toimista.

Osallistumisen esteiden kannalta kiinnostavia ovat vaikuttamismuodot, joiden tehoon luotetaan mutta joihin ei silti itse osallistuta. Tällainen tapaus on vaaleissa ehdolle asettuminen. Ehdokkaaksi ryhtymisen kynnyks on ymmärrettävästi korkea, eikä edustuksellisessa demokratiasa kaikkien ole tarpeenkaan päästä ehdokkaaksi vaaleihin. Järjestöissä toimiminen sen sijaan on periaatteessa kaikkien ulottuvilla oleva vaikutuskanava. Aktiivista toimimista nuorisovaltuustossa tai järjestössä pidetään yleisesti tehokkaana vaikuttamisen tapana, mutta vain neljännes nuorista sanoo joskus vaikuttaneensa järjestöjen kautta (kuvio 7). Tämänkertaisessa barometrissa ei osallisuuden esteitä kysytty, mutta aineistosta nähdään, että ne jotka suhtautuvat myönteisesti järjestötoiminnan vaikuttavuuteen mutta eivät kuitenkaan itse osallistu siihen, ovat muutenkin melko passiivisia. He osallistuvat keskimääräistä vähemmän kuvion 7 toimintamuotoihin, poliittiseen toimintaan ja yhteiskuntaan vaikuttamiseen ylipäättään (kuvio 3). Kun vuoden 2012 Nuorisobarometrissa selvitetiin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kitkatekijöitä, havaittiin periaatteessa motivoituneiden nuorten osallistumattomuuden syynä muita useammin olevan tarjonnan, varojen tai sopivan seurauksen puute sekä se, etteivät he tienneet, miten päästä mukaan. (Myllyniemi 2012, 25.)

VAIKUTTAMISEN MUODOT

Kuvioon 7 on koottu nuorten osallistuminen kahdeksaan eri vaikuttamismuotoon. Tulosten perusteella yleisimmät selvitetystä vaikuttamismuodoista ovat äänestäminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen, joihin ainakin joskus on ottanut osaa selkeä enemmistö nuorista, ainakin neljä viidestä. Ostopäätöksillä ainakin jonkin verran vaikuttaneiden osuus on kasvanut selkeästi ver-

KUVIO 7. "OLETKO ITSE VAIKUTTANUT ..." (%)

rattuna vuoteen 2013, jolloin 60 prosenttia oli joskus vaikuttanut ostopäätöksillä. Nyt näiden vastaajien osuus on 77 prosenttia. Kuluttajana vaikuttaneiden määrä on siis selkeässä kasvussa. Kuten edellisessä osiossa todettiin, myös niiden nuorten osuus, jotka pitävät tätä tehokkaana vaikuttamisen keinona, on kasvanut. Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa osallistumista selvitetiin laajemmin 22 vaikuttamistavan osalta. Silloinkin äänestäminen ja kulutusvalinnat olivat kärjessä yhdessä aloitteiden allekirjoittamisen ja palveluista palautteen antamisen kanssa.

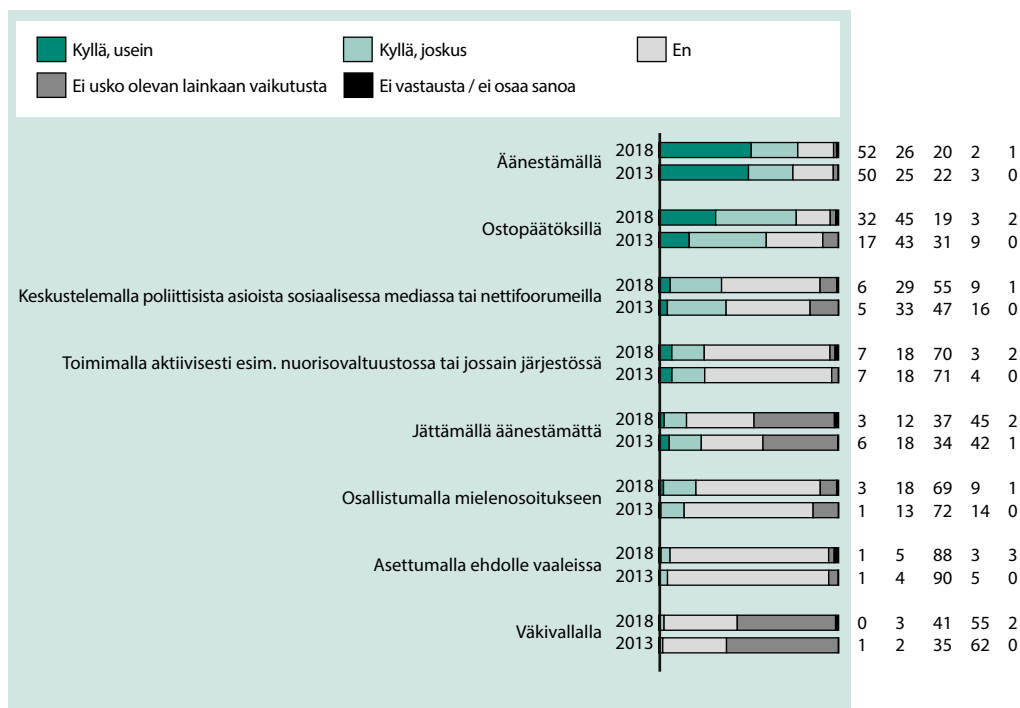
Poliittisista asioista keskustelu netissä lieene suhteellisen yleistä, mutta vain reilu kolmannes kokee siten vaikuttaneensa asioihin. Myös äänestämättä jättäminen on nuorten ikäryhmissä tavallista, mutta vain reilu viidesosa kokee sen vaikuttamistoiminnaksi. Tämä vastaa vuoden 2013 Nuorisobarometrin tulosta, jonka mukaan vain pienelle osalle vaaleissa nukkuneista kyse oli protestista politiikkaa kohtaan, ja vielä pienemmällä joukolla oli periaatteellisia syitä olla äänestämättä vaaleissa (Myllyniemi 2013, 38). Äänestämättömyyden syyt eivät siis enemmistölle nuorista ole ensisijaisesti poliittisia.

Mielenosoituksiin on osallistunut ainakin joskus viidesnes eli 22 prosenttia nuorista. Peruskoulunuorten yhteiskunnallisia asenteita mittaavassa ICCS-tutkimuksessa niiden suomalaisnuorten osuus, jotka voisivat osallistua rauhanomaiseen mielenosoitukseen, oli

kolmekymmentä prosenttia (Mehtäläinen & Niilo-Rämä & Nissinen 2017, 49). Mielenosoituksen kaltaiset toiminnot eivät kosketa valtaosaa suomalaisia nuoria. Väkivaltaa vaikuttamisen keinona ainakin joskus käyttäneiden osuus on neljä prosenttia. Yleisesti yhdessä toimiminen, kuten järjestössä vaikuttaminen tai poliitikasta keskusteleminen, on vaikutuskeinona vähemmän suosittu kuin äänestäminen tai ostopäätökset, joita yksilö voi säädellä itse.

Kuviossa 8 esitetään ajallista vertailutietoa eri vaikuttamistavoista. Mukana on myös luokka ”en usko olevan ollenkaan vaikutusta”. Tämä johtuu siitä, että vuonna 2013 kysymystä osallistumisesta johonkin tiettyyn vaikuttamisen muotoon ei esitetty lainkaan niille, jotka edellisessä kysymyksessä ilmaisivat, etteivät usko kyseisellä asialla olevan lainkaan vaikutusta. Vertailtavuuden takia tämän luokan mukana pitäminen kuviossa 8 on siis välttämätöntä. Vertailu on kuitenkin vain suuntaa antavaa, sillä tarkasti ottaen vuoden 2013 luokkaa ”ei” voi tulkita siten, että näin vastanneet eivät itse osallistuneet kyseiseen vaikuttamistoimintaan vaikka uskoivatkin, että sillä voisi olla ainakin jonkin verran vaikutusta. Henkilö voi kuitenkin osallistua myös sellaiseen vaikuttamismuotoon, jolla ei usko olevan lainkaan vaikutusta. Juuri tämän ilmiön löytämiseksi kysymys osallistumisesta haluttiin nyt kysyä kaikilta.

KUVIO 8. OSALLISTUMINEN ERI VAIKUTTAMISMUOTOIHIN 2013 JA 2018. (%)

Vaikuttaa kenties paradoksaaliselta kysyä osallistumisesta sellaiseen vaikuttamistapaan, jolla vastaaja ei usko olevan ollenkaan vaikutusta. Vaikka usko toiminnan vaikuttavuuteen on vahvasti yhteydessä omaan osallistumiseen, ei kysymys tulosten perusteella kuitenkaan ole aivan turha. Niistäkin, joiden mielestä poliitikasta netissä keskustelemalla voi vaikuttaa vain erittäin vähän tai ei ollenkaan, useampi kuin joka neljäs kertoo tekevänsä sitä ainakin joskus. Ostopäätöksillä vaikuttamisen tehokkuutta epäilevistäkin useampi kuin joka kolmas sanoo skeptisyydestään huolimatta vaikuttaneensa kyseisellä tavalla. Varsinkin matalan kynnyksen aktiviteetteihin siis osallistutaan, vaikka toiminnan tehokkuuteen ei juuri uskottaisikaan. Myös järjestötoiminnan vaikuttavuutta epäilevistä noin yksi kymmenestä on itse toiminut järjestöissä, ja mielenosoitusten tehokkuuteen skeptisesti suhtautuvista moni on niihin itse osallistunut. Omaa luokkaansa tässä tarkastelussa

on kuitenkin äänestäminen, sillä enemmistö niistäkin nuorista, joiden mielestä äänestämällä ei voi vaikuttaa ollenkaan, sanoo äänestäneensä aiemmin ja moni aikoo myös äänestää vuoden 2019 eduskuntavaaleissa. Taustalla lieenee äänestämisen kokeminen kansalaisvelvollisuudeksi, sillä kun asiaa selvitettiin Nuorisobarometrissa edellisen kerran viisi vuotta sitten, neljä viidestä vastaajasta katsoi äänestämisen olevan kansalaisvelvollisuus, eikä osuudessa ollut tapahtunut suuria muutoksia sitten 1990-luvun (Myllyniemi 2014, 47, 50).

Joka tapauksessa nuorten osallistumisen selvitettyihin vaikuttamismuotoihin voi todeta leistyneen viime vuosina. Tämä jatkaa jo 1990-luvulta havaittua trendiä.¹⁸ Erityisesti maksu- tai ostopaikkoihin osallistuminen on ollut kasvussa jo pitkään, ja kuvion 8 mukaan jyrkimmässä kasvussa on nyt nimenomaan ostopäätöksillä vaikuttaminen. Jo aiemmin suomalaisnuoret ovat eurooppalaisessa vertailussa

erottuneet nimenomaan halukkuudessaan poliitikoida kuluttamalla, niin ostoboikotein kuin poliittista harkintaa sisältävin ostopäätöksin (EUYOUPART 2006; Paakkunainen & Hoikkala 2007, 140). European Social Survey -aineiston mukaan suomalaiset nuoret ovat osallistuneet merkittävästi EU:n keskiarvoa (14 %) useammin boikotteihin, sillä niin on tehnyt noin kolmannes suomalaisista nuorista tarkastelujakson aikana (Sloam 2016).

Ostopäätöksillä vaikuttavat nuoret pitävät ympäristöarvoja keskimääräistä tärkeämpinä (vrt. kuvio 37). Tämä antaa tukea sille, että ostopäätöksillä vaikuttaminen liittyy ainakin osin ekologisesti kestäväen kulutuksen teemoihin. Esimerkiksi Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen mukaan lihaton ruokavalio on viime vuosina lisääntynyt eniten 17–24-vuotiaiden ikäryhmässä (Lehto 2018). Arvio kasvissyöjien osuudesta on tosin ollut vain 5 prosentin paikkeilla, vegaanien alle prosentin luokkaa (Myllyniemi 2015, 46; Sjöblom 2017), minkä perusteella vaikutukset koko ikäryhmän kulutuskäyttäytymiseen olisivat vaatimattomia. Nämä arviot johtavat kuitenkin siinä mielessä harhaan, että kasvisruokaa suosivat mutta joskus myös eläinperäistä ruokaa syövät joustavat kasvissyöjät jäävät lukujen ulkopuolelle. Ruokavalinnat ovat malliesimerkkejä yksilöllisistä valinnoista, joilla voi olla laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Nuorten kasvisruokavalion yleistymisen taustalla lieene osin huoli ympäristöstä ja eläinten hyvinvoinnista. Vuoden 2012 Nuorisobarometrissa havaittiinkin kasvissyöjien olevan muita selvästi kiinnostuneempia politiikasta (Myllyniemi 2012, 27). Syöminen on arjen politiikkaa, ja sillä voidaan viestiä kuulumisesta johonkin viiteryhmään.

Vaikuttamisen painottuminen juuri kulutukseen vastaa huomiota ympäristöystävällisten valintojen muuttumisesta myös imagosymykseksi. Professori Terhi-Anna Wilskan mukaan kestävästä elämäntavasta on tullut nuorison parissa muodikasta ja ihannoitua (Terävä 2018). Kestävässä kuluttamisessa on toki ekologisuuuden lisäksi muitakin ulottuvuuksia, kuten sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen

kestävyys. Aiempina vuosikymmeninä yleiset laajat poliittiset tuoteboikotit vaikuttavat kuitenkin vähentyneen.

Väkivalta ei ole yleistynyt vaikuttamiskeinona, ja edelleen vain nelisen prosenttia kertoo siihen joskus vaikuttamismielessä turvautuneensa. Toisaalta koko 15–29-vuotiaiden ikäluokan kokoon suhteutettuna jokainen prosentti tarkoittaa noin kymmentä tuhatta nuorta. Huomiotta ei tule jättää sitäkään, että entistä useampi arvioi väkivallan tehokkaaksi vaikuttamistavaksi (kuvio 6).

Väkivalta vaikuttamiskeinona johtaa ajatukset helposti oman käden oikeuteen, uhkauksiin tai muihin laittomiin toimintamuotoihin. Vuoden 2008 Nuorisobarometrissa kysyttiin, olisiko vastaaja valmis käyttämään väkivaltaa poliittisia päättäjiä vastaan, jos asia olisi tärkeä. Vaikka poliitikkoihin viittaaminen kertoi jo selvästi astumisesta lain vääärälle puolelle, tuolloin kolme prosenttia nuorista oli ”varmasti” ja neljä prosenttia ”ehkä” valmis väkivaltaan.

Väkivallasta puhuttaessa ei kuitenkaan voi ohittaa kysymystä sen muodoista ja oikeutuksesta, pohjautuuhan jo weberiläinen klassinen valtion määritelmä legitiimin väkivallan monopoliiin. Periaatteessa siis puolustusvoimien ja poliisin työtä voi pitää suorastaan väkivallalla vaikuttamisen perusmuotona ja varusmiespalvelun suorittamistakin osana samaa asiaa. On kuitenkin epävarmaa, kuinka laajasti väkivalta haastattelutilanteessa on ymmärretty. Teemaan ei syvennytty sen enempää, joten tulkintaa täytyy pohtia tilastollisten yhteyksien kautta.

Pojat sanovat käyttäneensä väkivaltaa ainakin joskus vaikutuskeinona yleisemmin (5 %) kuin tytöt (2 %). Yhteydet vastaajan arvomaailmaan ovat vahvoja: väkivalloin vaikuttaneet pitivät demokratiaa, rauhaa ja ihmisoikeuksia keskimääräistä vähemmän tärkeinä, mutta korostavat isänmaallisuutta ja ovat yhteiskunnallisilta näkemyksiltään radikaaleja, usein väkivaltaan turvautuneet myös rasistisia. Näiden havaintojen valossa haastatteluissa väkivallan ei välttämättä ole nähty rajoittuvan ainakaan pelkästään edellä mainittuun legitiimiin väkivaltaan.

Sitkeästi istuvan käsityksen mukaan syrjäytyminen on yksi keskeisistä syistä väkivaltaiselle radikalisoitumiselle. Nyt tehdyt havainnot eivät tue tätä näkemystä. Nuori ikä ja matala koulutustaso ovat jonkin verran yhteydessä väkivallalla vaikuttamisen yleisyyteen, mutta syrjäytymisen riskitekijöinä usein pidetyt työttömyys, heikko koettu toimeentulo ja syrjinnän kokeminen eivät vaikuttaisi lisäävän väkivaltaan turvautumista. Vuonna 2017 toteutettu tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolisista nuorista on samoilla linjoilla, sillä siihen haastatelluista niin sanotuista NEET-nuorista yhdeksän kymmenestä tuomitsi ehdottomasti väkivallan käyttämisen poliittisen vaikuttamisen keinona (Gretschel & Myllyniemi 2017).

Tulos ei ole väkivaltaiseen ekstreemismiin radikalisoitumista koskevan tutkimuksen perusteella yllättävä, sillä terrorismiin radikalisoituvat ovat harvoin yhteiskunnan huono-osaisimpia tai syrjäytyneitä. Sen sijaan yhteiskunnan kokeminen eriarvoistavaksi ja epäoikeudenmukaiseksi on moneen kertaan tunnistettu yhdeksi poliittista väkivaltaa mahdollistavaksi tekijäksi. Epäoikeudenmukaisuuden kokemusten ei kuitenkaan tarvitse olla omakohtaisia, jotta ne vaikuttaisivat näkemyksiin yhteiskunnan tilasta, vaan käsitykset yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta ja eriarvoisuudesta ovat monen muun asian ohella mukana muokkaamassa kansalaisaktiivismin luonnetta ja käytettyjä keinoja. (Malkki & Wass 2017.) Nuorisobarometrin havainnot ainakin osin tukevat näitä tuloksia, sillä toisin kuin henkilökohtaiset huono-osaisuuden kokemukset, väkivaltaiseen vaikuttamiseen ovat vahvasti yhteydessä epäluottamus yhteiskunnan instituutioihin (kuvio 33) ja kielteinen asenne maahanmuuttoon (kuvio 14) ja poliittikkoihin (kuvio 36).

OSALLISUUDEN KASAUTUMINEN

Edellä tarkasteltiin erilaisten yksittäisten vaikuttamismuotojen yleisyyttä. Niin ei kuitenkaan saada tietoa siitä, kuinka moni on osallistunut ainakin yhteen kysytyistä toimintamuodosta tai

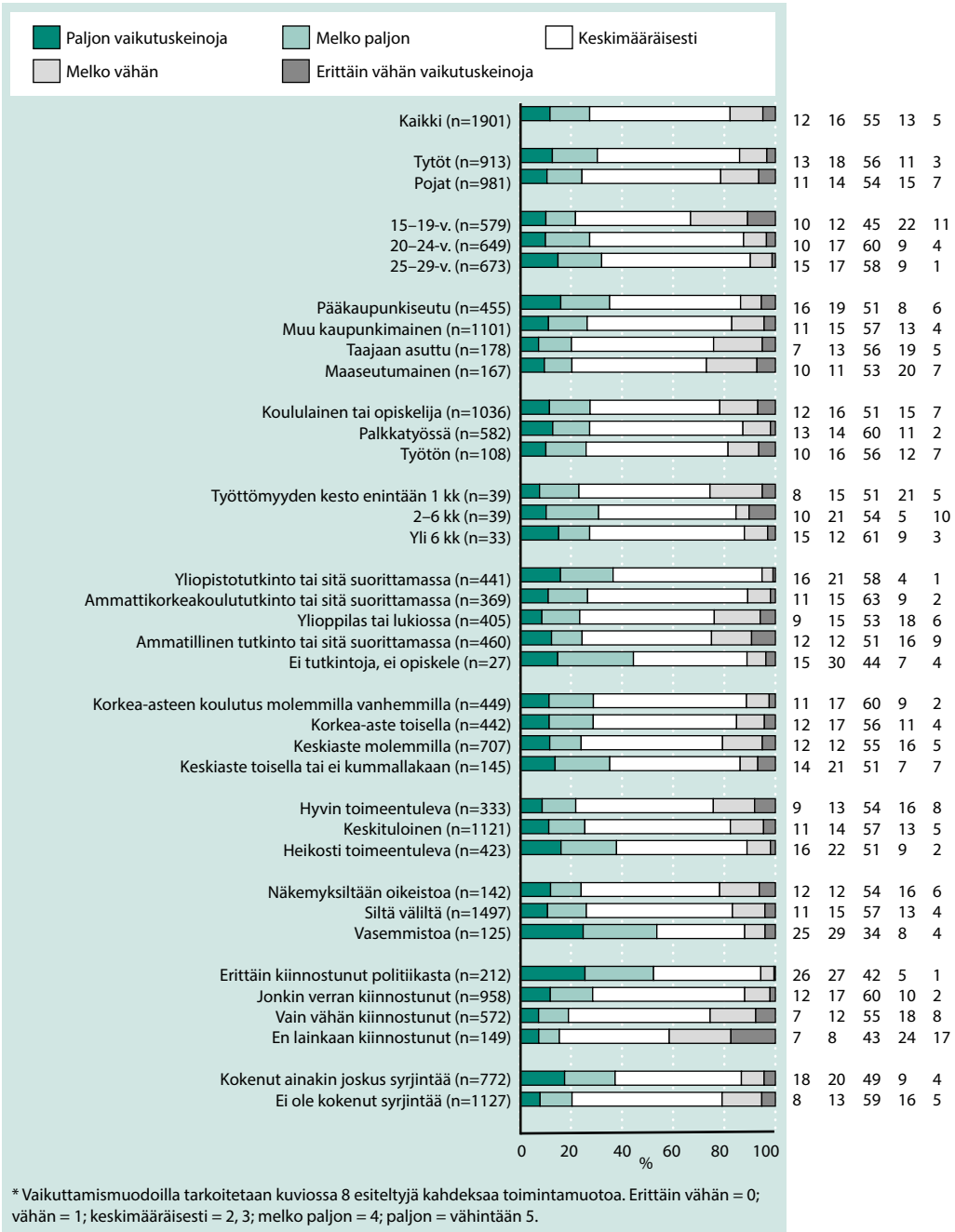
kuinka paljon ne kasautuvat samoille nuorille. Tämän selvittämiseksi on kuvioon 9 laskettu yhteen edellä tarkastellut kahdeksan vaikuttamisen tapaa. Kriteeriksi tässä laskelmassa riittää, että osallistuu ainakin ”joskus”. Arvot vaihtelevat nollan ja seitsemän välillä keskiarvon ollessa 2,7, yleisimmän arvon kaksi ja mediaanin kolme.

Kuviossa 9 vaikuttamistapojen kokonaismäärä on jaettu viiteen luokkaan siten, että jos vastaajalla ei ole mitään kysytyistä vaikuttamiskeinoista, niitä on ”vähän” (näitä tapauksia on aineistossa 5 %). Jos vaikuttamistapoja on yksi, niitä on ”melko vähän” (13 %), arvot 2–3 on nimetty ”keskimääräisesti” (55 %), arvo 4 ”melko paljon” (16 %) ja nuorilla, joilla on vähintään viisi eri vaikuttamistapaa, on niitä ”paljon” (12 %).

Vaikuttamistapojen lukumäärällä mitaten tytöt ovat poikia monipuolisemmin aktiivisia ja iän myötä eri vaikuttamistapojen määrä kasvaa. Kaupunkilaisilla on maaseudulla asuvia nuoria enemmän eri vaikuttamistapoja, mutta myös mahdollisuudet esimerkiksi järjestötoimintaan lienevät vähäisemmät harvaan asutuilla seuduilla. Koulutustason mukaiset erot eivät ole suoraviivaisia, sillä vaikuttamistapoja on yhtäältä korkeimmin koulutetuilla, toisaalta kaikkein vähiten koulutetuilla. Näiden ryhmien vaikuttamisen tavat painottuvat aivan eri tavoin, sillä siinä missä korkeakouluopiskelijat ovat muita aktiivisempia äänestäjiä ja järjestöosallistujia, erottuvat kokonaan vailla koulutusta olevat siinä, että he ovat muita useammin vaikuttaneet nettikeskusteluin, väkivaltaa käyttämällä ja jättämällä äänestämättä. Koulutusta vaille olevia on tosin koko aineistossa vain 27, joten yleistykset ovat tilastollisesti heikolla pohjalla.

Koetun toimeentulon taso on käänteisessä yhteydessä vaikuttamistapojen moninaisuuteen. Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa tehtiin lapsuudenkodin toimeentulon osalta vastaava havainto: heikosti toimeentulevien perheiden lapset osallistuivat monipuolisimmin vaikuttamistoimintaan (Myllyniemi 2013). Ehkä havainnot kertovat siitä, että tyytymättömyys voi joissain tapauksissa motivoida toimintaan.

KUVIO 9. VAIKUTTAMISMUOTOJEN KOKONAISMÄÄRÄ.* (%)

Nyt tehdyissä haastatteluissa syrjintää kokeneet raportoivat enemmän vaikuttamistapoja kuin muut. Vastaavasti 2014 barometrissa syrjinnän uhriksi joutuneet nuoret olivat muita

aktiivisemmin mukana järjestövaikuttamisessa (Myllyniemi 2014). Syrjinnän yhteyden luonnetta vaikuttamistoimintaan on vaikea arvioida pelkän survey-datan avulla, mutta se ei välttämättä

liity itse syrjintään vaan voi selittyä jonkin kolmannen tekijän avulla. Havainnon taustalle voi ajatella esimerkiksi luonteeltaan sen tyyppisen vähemmistö- tai marginaaliaseman, joka sekä altistaa syrjinnälle että lisää halua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. On myös mahdollista, että yhteiskunnallisesti aktiiviset nuoret tunnistavat muita herkemmin epäoikeudenmukaisuudet syrjinnäksi. Tietysti syrjinnän kaltainen epäoikeudenmukainen kohtelu itsessään voi toimia kimmokkeena toiminnaksi kanavoituvalla muutoshalulle. Mitään yksiselitteistä kanavoitumisen suuntaa ei aineistosta löydy, sillä syrjintää kokeneet ovat muita aktiivisempia niin perinteisen politiikan kuin muiden selvitettyjen aktiivisuuden muotojen parissa.

Osallisuus kasautuu voimakkaasti samoille nuorille. Niistä, joilla vaikuttamistapoja on vain yksi, lähes kaikilla se liittyy äänestämiseen tai kulutusvalintoihin. Niinpä äänestäminen tai ostopäätöksillä vaikuttaminen eivät sinänsä vielä välttämättä kerro vaikuttamisen laaja-alaisuudesta. Sen sijaan asettuminen ehdolle vaaleissa on varsin vahva viite monipuolisesta vaikuttamisaktiivisuudesta, samoin kuin järjestötoimintaan ja mielenosoituksiin osallistuminen. Tuloksissa näkyy merkkejä kahtiajaosta, jossa osa nuorista vaikuttaa vähemmän omistautumista vaativin keinoin, kuten kulutusvalintojen kautta. Pienempi osa taas on varsinaisia aktiiveja, jotka pyrkivät vaikuttamaan esimerkiksi järjestöjen kautta politiikkaan ja yhteiskuntaan.

Vaikka äänestäminen onkin tavallaan matlan kynnyksen vaikuttamista, ovat äänestävät nuoret kuitenkin keskimääräistä aktiivisempia myös ulkoparlamentarisessa kansalaisaktiivismissa (ks. myös kuvio 1 politiikkakiinnostuksesta ja sen tulkinta). Vastaavasti kulutusvalinnoilla, nettikeskusteluilla ja mieltä osoittamalla vaikuttavat nuoret ovat myös keskimääräistä aktiivisempia äänestäjiä. Nuorisobarometrin haastatteluaineisto ei juuri tue ajatusta vaikuttamisen ”buffet-pöydästä”, jossa nuoret valitsisivat itselleen sopivimman osallistumisen muodon. Vaikuttamismuotojen kasautuminen samoille aktiivisille nuorille on keskeinen havainto, joka

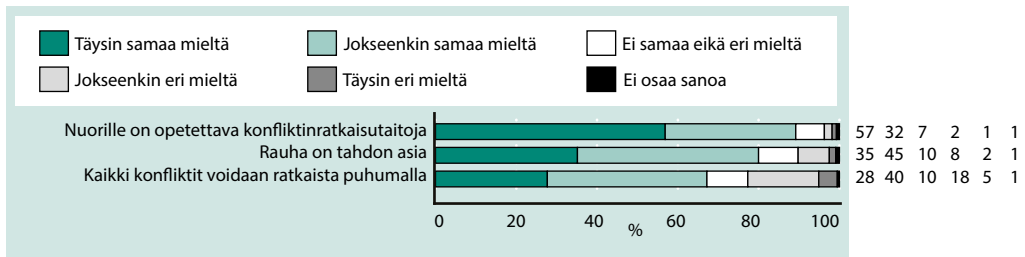
sisältää kääntöpuolenaan myös passiivisuuden kasautumisen.

Kuviossa 9 yksinkertaistetaan vaikuttamisaktiivisuutta sivuuttamalla osallistumisen tiheys. Yleisesti ottaen mihin tahansa toimintamuotoon ”usein” osallistuminen kertoo monipuolisemmasta osallistumisesta kuin vain ”joskus” osallistuminen. Kuitenkin äänestämättä jättäminen on mielenkiintoinen poikkeus tästä yleisestä linjasta. Nuoret, jotka ainoastaan ”joskus” ovat päättäneet jättää äänestämättä, ovat selvästi keskimääräistä monipuolisemmin aktiivisia, kun taas ”usein” äänestämättä jättämiseen ei liity vastaavaa laaja-alaisuutta. Jo se, että kokee vaaleihin osallistumattomuuden vaikuttamiseksi, kertoo kyseessä olevan tietoisien päätöksen, mutta vakuuttavampi vihje yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta on vaaleissa nukkumisen valikoiva käyttö.¹⁹ Se, liittyykö joidenkin vaalien väliin jättämiseen tilannesidonnaista harkintaa vai kohdistuuko protesti esimerkiksi tiettyihin vaaleihin, jää tässä yhteydessä avoimeksi.

KONFLIKTIEN RATKAISEMINEN

Konfliktit ovat osa ihmisten välistä vuorovaikutusta. Niitä tapahtuu eri tasoilla, yksilöiden väliltä aina valtioiden tasolle silloin, kun intressit, toiveet, halut tai arvot joutuvat vastakkain. Yleensä yksilökonflikteihin liittyy jonkinlainen erimielisyys, joka voi synnyttää monenlaisia tunnekokemuksia. (Gyan & Tandoh-Offin 2014.) Kun konfliktit määritellään edellä kuvatulla tavalla, on selvää, että kaikenlaisessa erilaisten ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa on mahdollisuus törmätä konflikteihin. Moniäänisessä yhteiskunnassa eri suhtautumistavat, elämäntavakatsomukset ja horisontit voivat asettua ristiriitaan. Konflikteista on kyse myös sosiaalisen median kärjistyneissä keskusteluissa. Sosiaalinen media välineenä vaikuttaa itsessään ruokivan psykologista polarisaatiota ja vahvistavan stereotyyppisiä näkemyksiä oman viiteryhmän vastakohdasta, ulkoryhmästä (Settle 2018), mikä on omiaan lisäämään konfliktialttiutta ja sitä kautta konfliktinratkaisutaitojen merkitys-

KUVIO 10. NÄKEMYKSIÄ RAUHASTA JA KONFLIKTINRATKAISUSTA. (%)

tä. Siksi voi ajatella, että kyky ratkoa konflikteja rauhanomaisella tavalla on entistä tärkeämpää nykyaikana.

Rauhankasvatuksellisissa puheenvuoroissa on korostettu, että konfliktien ratkaisemisen taidot ovat keskeisiä kansalaisaitoja, joita tarvitaan niin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, työelämässä kuin kansalaisyhteiskunnan sisäisten ristiriitojen ratkaisemisessa. Siksi niiden opettamisen on nähty olevan yksi koulutusjärjestelmän yhteiskunnalliseen toimijuuteen valmistavista tehtävistä. (Johnson & Johnson 2005: ks. Kiilakoski 2009.) Tämä liittyy kysymykset konfliktien ratkaisusta barometrin teemaan vaikuttamisesta ja demokratiasta: kyky elää erilaisten olemisten ja puhumisten tapojen kanssa ilman, että kaikki pakotetaan samanlaiseen käyttäytymismalliin, on keskeinen osa demokratiassa toimimista. Chantal Mouffen kaltaiset poliittikan teoreetikot ovat korostaneet, että politiikka tulisi hahmottaa pluraliteetin eli moninaisuuden kautta, mikä edellyttää tilan rakentamista erilaisille kansalaisille ilmaista eriäviä tarpeita. Nämä tarpeet voivat olla keskenään ristiriitaisia ja ajautua konfliktiin (esim. Mouffe 2005).

Nuorilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat väittämästä ”nuorille on opetettava konfliktinratkaisutaitoja”.²⁰ Valtaosa nuorista oli sitä mieltä, että näitä taitoja on opetettava. 89 prosenttia nuorista oli väittämän kanssa joko täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä. Näyttää siis siltä, että nuoret itse pitävät konfliktinratkaisua keskeisenä seikkana, johon aikuisyhteiskunnan on heitä valmistettava.

Selkeä menetelmä konfliktin ratkaisemiseen, mutta myös konfliktinratkaisutaitojen oppimiseen, on sovittelu, joka on prosessi, jossa eri osapuolet yrittävät ratkoa konfliktinsa rauhanomaisesti. Sovittelu ulottuu valtion tasolta yksilöiden tekemiin rikoksiin ja esimerkiksi koulussa tapahtuviin mielipahaa tuottaviin tekoihin. (Poi-kela 2010.) Sovittelun lähtökohdat ovat olleet tärkeitä myös suomalaiselle diplomatialle. Presidentti Martti Ahtisaari kertoi Nobel-palkintopuheessaan vuonna 2008 perususkomuksen olevan, ettei ole olemassa ratkaisemattomia konflikteja. Hänen mukaansa konfliktit eivät ole ikuisia ja ne voidaan ratkaista, kunhan kaikki osapuolet työskentelevät yhdessä. Hänen muotoilunsa mukaan rauha on tahdon asia. (Ahtisaari 2008.) Nuorisobarometrissa kysyttiin nuorten kantaa näihin väittämiin erillisenä kysymyksenä, vaikka ne Ahtisaaren puheessa näyttävät olevan eri muotoiluja samalle ajattelumallille. 80 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että rauha on tahdon asia, ja eri mieltä oli vain joka kymmenes. Väitteeseen, että kaikki konfliktit ovat ratkaistavissa puhumalla, reagoidaan samansuuntaisesti. Selkeä enemmistö, noin kaksi kolmannesta nuorista, on väittämän kanssa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä, joskin eri mieltä olevia on enemmän kuin kysymyksessä rauhasta tahdon asiana. Nuoret näyttävät jakavan Ahtisaarenkin edustaman lähtökohdan, jonka mukaan konfliktien rauhanomainen ratkaisu on mahdollista, kunhan sitoudutaan dialogiin.

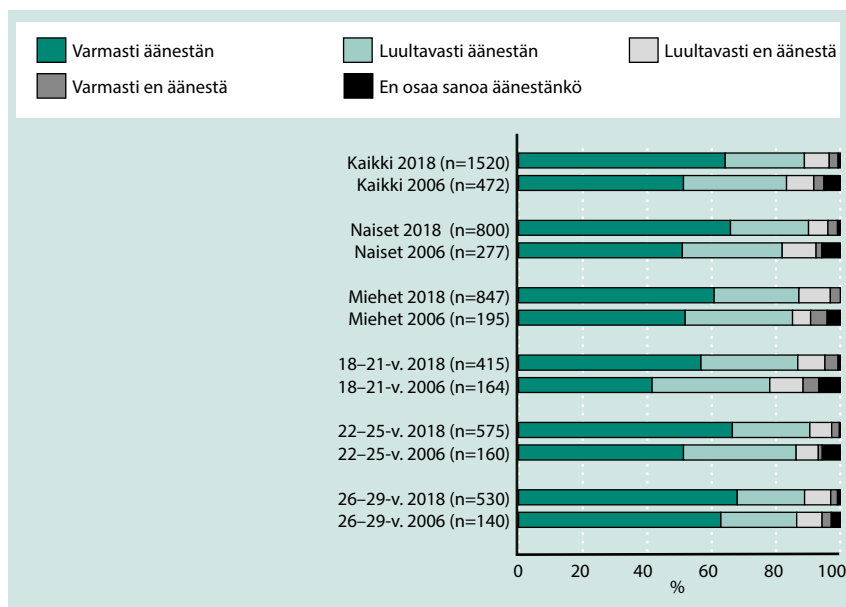
ÄÄNESTÄMINEN JA PUOLUEKANNATUS

ÄÄNESTYSAIKEET EDUSKUNTAVAALEISSA 2019

Nuorten äänestysaikeita tiedusteltiin kysymällä, kuinka todennäköisesti he aikoivat äänestää huhtikuussa 2019 järjestettävissä eduskuntavaaleissa. Kuviossa 11 esitetyistä tuloksista ei ole mielekäästä yrittää arvailla toteutuvan äänestysaktiivisuuden tasoa, sillä aiemmat tutkimukset²¹ ovat osoittaneet surveyt tässä mielessä epäluotettaviksi (Blais ym. 2013). Sen sijaan vastauksia voi tulkita äänestämisen tärkeydestä kertovina asenteina, eräänlaisena äänestyspotentiaalina, jonka realisoitumisesta ei ole varmuutta.

Vuoden 2006 barometrissa nuorten äänestysaikeita selvitettiin vastaavalla tavalla kuin nyt. Vaikka tiedot eivät todellisen äänestysaktiivisuuden tasosta kerrokaan, on haastattelutilanteessa kerrottu äänestysvarmuus vahvistumaan päin. Eniten ovat kasvaneet tyttöjen ja kaikkein nuorimpien äänioikeutettujen äänestysaikeet. Mikäli tämä antaa viitteen siitä, että kaikkein nuorimmat aktivoituisivat vaaleissa uurnille, lupaisi se äänestysprosentin kannalta pitkällä aikavälillä hyvää. Nuoren äänestämisen ensimmäisissä vaaleissa, joissa hän on äänioikeutettu, kun on tulkittu ennustavan äänestysaktiivisuutta vielä vuosikymmenten kuluttua (Wass 2008; Franklin 2004). Tuoreen väitöstutkimuksen mukaan nuoren

KUVIO 11. "AIOTKO ÄÄNESTÄÄ SEURAAVISSA EDUSKUNTAVAALEISSA?" 18–29-VUOTIAIDEN VERTAILU 2006 JA 2018. (%)

ensimmäisten vaalien merkitys ei tosin ainakaan ruotsalaisessa kontekstissa ole niin suuri kuin aiemmat tutkimukset väittävät (Öhrvall 2018).

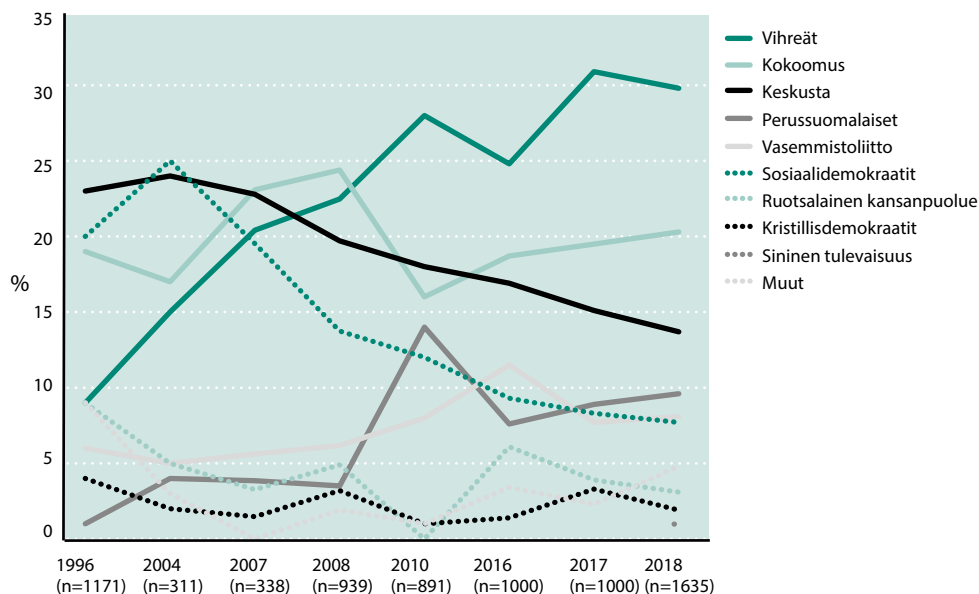
Äänestysaikeisiin pätee sama mitä edellä kuvioiden 7–9 yhteydessä todettiin yhteiskuntaan vaikuttamisen kasautumisesta: äänestäminen ja ei-parlamentaariset vaikuttamistavat, kuten mielenosoittaminen, ostopäätöksillä vaikuttaminen ja politiikasta keskusteleminen, kasautuvat samoille nuorille.

Niistä nuorista, jotka kertoivat puoluekannattansa, varmasti äänestäviä on eniten vasemmistoliiton (76 %), kristillisdemokraattien (76 %), vihreiden (76 %) ja keskustan (73 %) kannattajissa. Myös kokoomuksen (71 %), SDP:n (66 %) ja RKP:n (65 %) kannattajista selvä enemmistö sanoo äänestävänsä varmasti. Sen sijaan perussuomalaisten (50 %) ja etenkin sinisen tulevaisuuden (33 %) kannattajien äänestysvarmuus on matalammalla tasolla.

PUOLUEKANNATUS

Kaikilta vähintään 17-vuotiailta kysyttiin: ”Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen tai minkä puolueen ehdokkaan kokisit itsellesi läheisimmäksi?” Myplace-tutkimushankkeeseen haastatelluista nuorista valtaosan mielestä puolueita on vaikea erottaa toisistaan niiden ideologisten erojen hämärryttyä ja notkistuttua. Selkeimmät näkemykset kyseisen tutkimushankkeen nuorilla oli kokoomuksen ja perussuomalaisten politiikasta. (Saari 2017.) Tässä valossa on yllättävää, että Nuorisobarometriin haastatelluista vain 4 prosenttia vastasi ”ei mikään” ja 18 prosenttia ei osannut kertoa puoluekantaansa. Sitä, että useampi kuin kolme neljästä osasi kertoa puoluekantaansa, voi pitää suurena osuutena siksikin, että koko väestölle suunnatuissa gallupeissa osuus on yleensä matalampi.

KUVIO 12. ALLE 30-VUOTIAIDEN PUOLUEKANNATUKSET KYSELYTUTKIMUKSISSA 1996–2018.

Lähteet: Kuntaliitto (1996) Kuntalaiskysely 1996; Nurmela & Pehkonen (2003) Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit; Paakkunainen & Myllyniemi (2007) Tihentyvä sukupolipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen; Paakkunainen (2007, toim.) Nuoret ja eduskuntavaalit 2007; Myllyniemi (2008) Nuorisobarometri 2008; Myllyniemi (2010) Nuorisobarometri 2010; 2016 & 2017 Valtion nuorisoneuvoston kuntavaalikyselyt.

Nuorisobarometrin haastatteluissa näkemyksensä kertoneiden nuorten puoluekannatus poikkeaa valtakunnallisesta tilanteesta huomattavasti. Vihreiden kannatus on nuorten ikäryhmissä selvästi suurempaa kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Noin 30 prosenttia nuorista kannattaa vihreitä. Suurista puolueista kokoomuksen kannatus on nuorilla suunnilleen samalla tasolla kuin koko äänestysikäisessä väestössä, SDP:n kannatus puolestaan selvästi ja keskustan hieman muuta väestöä matalammalla. Vastaamisajankohdan mielipidemittauksissa SDP on ollut kahden suurimman puolueen joukossa, kun se Nuorisobarometrissa on vasta sijalla kuusi. Vasemmistoliiton ja perussuomalaisten kannatus on vajaassa 10 prosentissa niin Nuorisobarometrissa kuin haastatteluajankohdan gallupeissa.

Nuorten puoluekannatuksen suurin voittaja tällä vuosituhanella on toistaiseksi ollut vihreät, suurin häviöjä puolestaan SDP. Perussuomalaisten suosiokäyrä nuorten parissa muistuttaa valtakunnallisen kannatuksen trendejä, mutta populistipuolueille tavallinen suosion pudotus hallitusvaltaan pääsyn jälkeen vaikuttaa kuitenkin loivemmalta.

Jos nuorena omaksuttu puoluekannatus säilyy iän karttuessa, tulevaisuudessa vihreille on odotettavissa vaalivoittoja ja demareille vastavasti tappioita. Jossain määrin näin vaikuttaakin käyneen, mutta ei siinä mitassa kuin kuviosta 12 voisi arvioida, sillä esimerkiksi tätä kirjoitettaessa marras- ja joulukuussa 2018 SDP on puoluekannatusmittausten ykköspaikalla. Tosin Yleisradion vuoden 2018 maaliskuussa toteutama gallup osoittaa, että SDP saa merkittävästi eniten kannatusta 50–79-vuotiaissa. Nuorten osalta Yleisradion gallup tuotti samanlaisen puolueiden suosituimmuusjärjestyksen kuin Nuorisobarometri, vaikka kannatusluvuissa on epäilemättä keräystavoista johtuvaa eroa (Tikkala 2018).

Nuorisobarometrissa ei tällä kertaa kysytty sitä, miten varmoja nuoret ovat puoluekannastaan. Puolueuskollisuus ylipäätään on heikentynyt, ja jos puoluevalintaan vaikuttaa edelleen

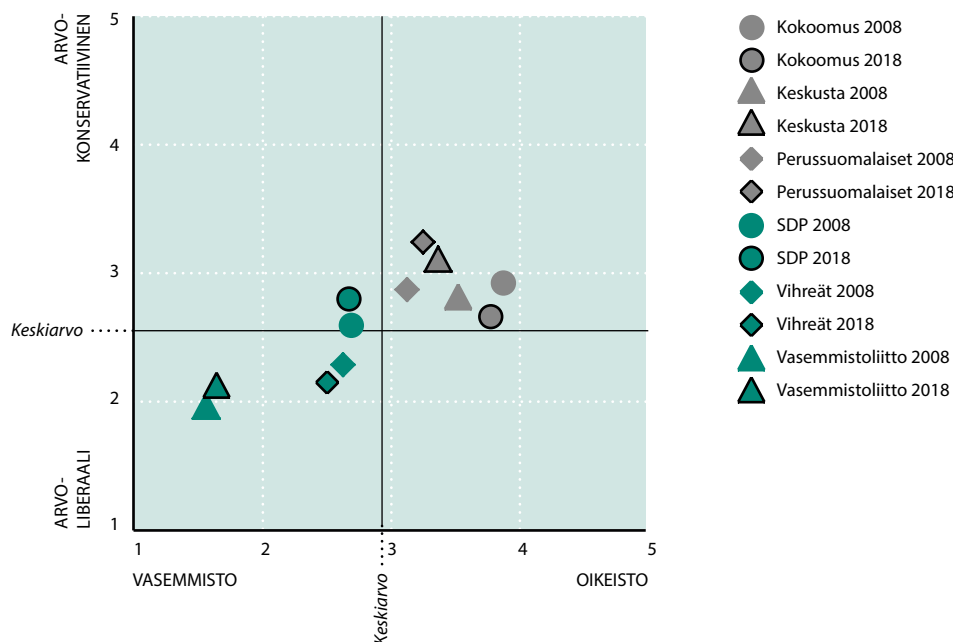
intressipolitiikka, on vain luonnollista, että elämäntilanteiden iän myötä vaihtuessa myös puoluekanta voi muuttua. Eduskuntavaalitutkimuksen mukaan äänestyspäätöksissään epävarmojen ja liikkuvien äänestäjien osuus kaikista äänestäjistä on suhteellisen korkea Suomessa. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa noin kaksi kolmesta nuorimman ikäryhmän vastaajasta voitiin määrittää kannaltaan epävarmaksi tai liikkuvaksi äänestäjäksi. Mitä nuorempi henkilö oli, sitä todennäköisemmin hän päätti myöhään, mitä puoluetta äänestää, harkitsi muiden puolueiden äänestämistä ja vaihtoi puoluetta tai toimintatapaansa äänestämisen ja äänestämättä jättämisen välillä. (Söderlund 2016.) Tämäkin puhuu sen puolesta, että niin kysymykseen äänestysaktiivisuudesta (kuvio 11) kuin puoluekannatuksesta (kuvio 12) on syytä suhtautua enintään suuntaa antavana.

Puolueiden arvoprofiilit

Kuten nyt toteutetuissa haastatteluissa, myös vuoden 2008 Nuorisobarometrissa selvitettiin puoluekannatuksen ohella vastaajien sijoittumista eri arvoulottuvuuksille. Vertaamalla näitä tietoja on mahdollista tarkastella eri puolueiden kannattajien arvojen muutoksia. Kuvioon 13 on hahmoteltu eri puolueita kannattavien nuorten sijoittuminen ja sen muutokset kahdella eri ulottuvuudella: vasemmisto–oikeisto vaaka-akselilla, sekä arvoliberaali–arvokonservatiivinen pystyakselilla.²² Merkittäviä arvoulottuvuuksia, joille eri puolueiden kannattajat sijoittuvat erityyppisesti, on suomalaisessa politiikassa toki useampia (Westinen & Kestilä-Kekkonen & Tiitonen 2016). Molemmat arvoulottuvuudet on kysytty nuorilta itseltään ilman, että niitä haastattelutilanteessa määriteltiin mitenkään (kuviot 39–44). Ne nuoret, jotka eivät aio äänestää ollenkaan, sijaitsivat niin vasemmisto–oikeisto- kuin arvoliberaali–arvokonservatiivinen-akselilla keskiarvon tuntumassa.

Vasemmisto–oikeisto-akselille puolueet sijoittuvat osapuilleen siten kuin Suomen puoluekartta perinteisestikin piirretään: vasemmassa

KUVIO 13. ERI PUOLUEITA KANNATTAVIEN NUORTEN SIOJITTUMINEN ERÄILLE YHTEISKUNNALLISEN AJATTELUN ULOTTUVUUKSILLE 2008 JA 2018. (ASTEIKKO 1–5, KESKIARVOT.)

laidassa on vasemmistoliitto, oikeassa laidassa kokoomus. Keskiarvon vasemmalla puolella ovat myös vihreät ja demarit, oikealla puolestaan perussuomalaiset ja keskusta. Vihreiden sijoittuminen demareista vasemmalle voi vaikuttaa erikoiselta, sillä vihreitä ei ole tapana laskea mukaan vasemmiston yhteiskannatukseen. Kyse ei ole vain nuorten erikoisuudesta, vaan vihreät sijoittuvat koko äänestäjäkunnassa tällä janalla lähelle demareita. Vanhemmissa ikäryhmissä vihreiden kannattajissa on tosin enemmän oikeistoon samastuvia kuin SDP:n kannattajissa, kun taas nuorten parissa suhde on päinvastainen. Nuorilla vihreys ja vasemmistolaisuus liittyvät siis muita ikäryhmiä tiiviimmin yhteen. (Kunnallissalan kehittämissäätiö 2015.)

Kymmenessä vuodessa ei eri puolueita kannattavien nuorten vasemmisto-oikeisto-identifikaatiossa ole juuri tapahtunut muutoksia. Vakiintuneisuus kertoo siitä, etteivät vasemmisto ja oikeisto ole menettäneet merkitystään

nuorison parissa ja että ne ovat edelleen käyttökelpoisia nimityksiä puoluekartalla suunniteltaessa. Kuviosta 13 nähdään, että ylipäätään nuorten muutos vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella on viime vuosina ollut pientä.

Koko 15–29-vuotiaiden joukossa on kymmenessä vuodessa tapahtunut jonkin verran siirtymää arvoliberaaliin suuntaan. Eri puolueita äänestävien nuorten arvoissa tämä näkyy eri tavoin. Siinä missä kokoomuksen kannattajat ovat entistä arvoliberaalimpia, ovat keskustan ja perussuomalaisten nuoret kannattajat arvoiltaan konservatiivisempia kuin kymmenen vuotta aiemmin. Vaikka kaikkien puolueiden puheenjohtajat ovat kymmenessä vuodessa vaihtuneet, muutos Soinin vennamolaisesta perinteestä yleispuolueeksi kurottavasta perussuomalaisista jyttyjen, hallitusvallan ja lopulta jakautumisen kautta Halla-ahon johtamaan puolueeseen lieinee omaa luokkaansa (ks. Palonen & Saresma 2017).

MAAHANMUUTTO JA KANSALLISET ITSEMÄÄRITTELYT

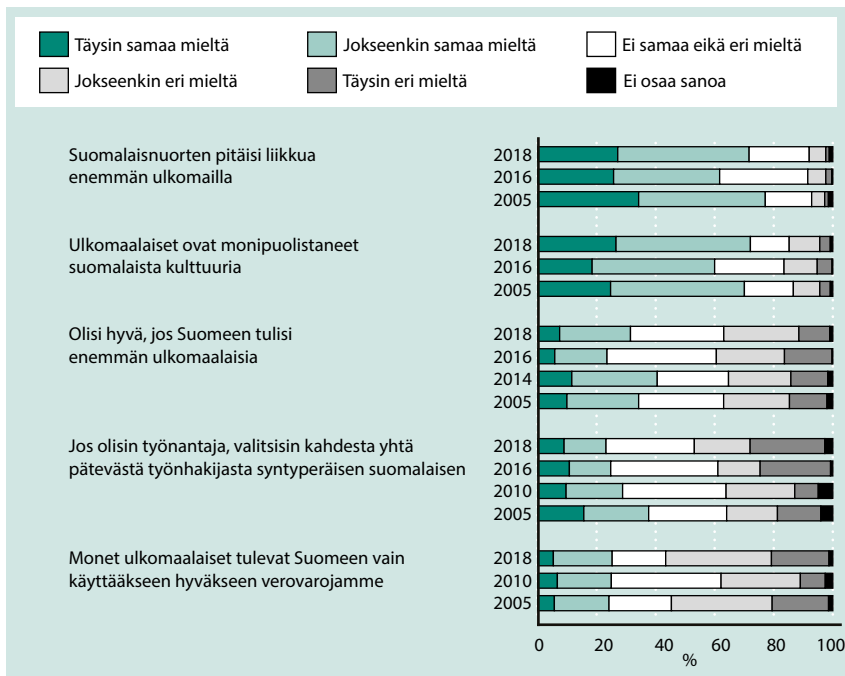
MAAHANMUUTTOASENTEET

Globalisaatio on yksi keskeisimpiä megatrendejä, ja ihmisten liikkumisen lisääntyminen sen näkyvimpiä ilmenemismuotoja. Turvapaikanhakijat ja muu maahanmuutto on viime vuodet ollut politiikan kärkiteemana koko Euroopassa. Maahanmuuttoon liittyvät huolet – niin todelliset kuin kuvitellut – olivat keskeisessä roolissa Ison-Britannian euroeroon johtaneessa kansanäänestyksessä. Brexitin puolesta äänestivät ennen kaikkea köyhät ja vähän koulutetut sekä maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta huolestuneet. Keskinen jakolinja kulki globalisaation voittajien ja häviäjien välillä (Hobolt

2016). Maahanmuuttoon liittyvät kysymykset ovat antaneet nostetta EU-kriittisille populistisille liikkeille eri puolilla Eurooppaa. Suomen asemaa maailmassa ja Euroopassa tarkasteltaessa maahanmuutto on ohittamaton aihe.

Aihepiiri jakaa näkemyksiä ja herättää voimakkaita tunteita. Julkinen keskustelu etenkin maahanmuuttopolitiikan ympärillä on viime vuosina käynyt kovilla kierroksilla ja syntyneet yhteiskunnalliset jännitteet ovat luoneet politiikkaan uusia jakolinjoja. Myös niin sanotun vihapuheen yleistyminen on viime vuosina säännöllisesti noussut julkisen (meta)keskustelun aiheeksi (Pöyhtäri 2015). Tuoreen väitöskäytännön mukaan nettiviha on yleistynyt

KUVIO 14. MAAHANMUUTTO JA MONIKULTTUURISUUS. VERTAILU 2005–2018. (%)

voimakkaasti viime vuosina, ja se liittyy entistä useammin juuri etnisiin, kulttuurisiin tai uskonnollisiin ryhmiin (Kaakinen 2018).

Aiempien tutkimusten mukaan nuoremmat ikäryhmät suhtautuvat muihin kansallisuusryhmiin kuuluviin vanhempia myönteisemmin (Jaakkola 2005, 84–85). Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan kyselyn perusteella nuoret ikäryhmät suhtautuvat turvapaikanhakijoiden kasvavaan määrään Suomessa hieman myönteisemmin (26 %) kuin muut ikäluokat (21 %) (MTS 2016, 8). Länsi-Euroopassa tehdyssä kyselyssä nuoremmilla ihmisillä nationalistiset ja muukalaisvastaiset asenteet ovat harvinaisempia kuin vanhemmilla ihmisillä. 15 maan vertailussa muukalaisvastaista nationalismia on eniten Italiassa, vähiten Ruotsissa. Suomi sijoittuu vertailun kärkipäähän nationalistisissa ja muukalaisvastaisissa asenteissa. (Pew Research Centre 2018.) Kun näkökulmana on tummaihoisten kokemaa rasistinen häirintä, Suomi koetaan koko EU:n rasistisimmaksi maaksi. Koko EU:ssa tummaihoiset kokevat rasistista häirintää eniten nuorissa ikäryhmissä (FRA 2018).

Kuvioon 14 on koottu suomalaisnuorten näkemyksiä maahanmuutosta ja maahanmuuttajista. Vastausten perusteella suhtautumista maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin voi kokonaisuutena pitää melko maltillisena tai myönteisenä. Kolme neljästä näkee ulkomaalaisten monipuolistaneen suomalaista kulttuuria, ja selvä vähemmistö pitää Suomeen muuttavia ulkomaalaisia verovarojen hyväksikäyttäjinä. Nuorten sukupolvi kohtaa maahanmuuton kysymykset päivittäisissä ympäristöissään ja areenoillaan vanhempaa sukupolvea useammin ja ratkoo etnisyyteen liittyviä kysymyksiä myös omissa ystäväpiireissään ja ryhmäsuhteissaan (ks. Kivijärvi 2015). Vuoden 2016 barometrin mukaan useimmilla suomalaisnuorilla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä ja enemmistö on sitä mieltä, että suomalaisten velvollisuutena on auttaa ja tukea maahanmuuttajia (Myllyniemi 2017, 73, 74).

Toisaalla Nuorisobarometrissa pyydettiin nuoria arviomaan näkemystensä rasistisuutta (kuvio 39). Näin mitattuna kaikki kuvion 14

maahanmuuttoon liittyvistä väitteistä ovat merkitsevästi yhteydessä rasistiseen ajatteluun.²³ Asenneväittämät, jotka viittaavat sisällöllisesti mahdollisesti suvaitsemattomuuteen tai rasismiin, saavat kyselyssä suhteellisen pienen vähemmistön kannatuksen. Harvempi kuin joka neljäs valitsisi työnantajana kahdesta yhtä pätevästä mieluummin syntyperäisen suomalaisen. Suurin osa nuorista näkee etnisellä taustalla olevan vähän merkitystä henkilökohtaisissa suhteissa tai oikeudenmukaisuuskysymyksissä. Vuoden 2016 barometrissa vain pieni vähemmistö koki ystävän ihonvärillä olevan merkitystä tai piti edes jokseenkin tärkeänä, että hänen ystävänsä ovat syntyneet Suomessa (Myllyniemi 2017, 74). Vuosina 2011–2013 toteutetuissa Myplace-haastatteluisia suomalaisista nuorista 10 prosenttia oli eri mieltä väittämästä, että maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet hyvinvointiin kuin alkuperäisillä suomalaisilla (Eskelinen & Neuvonen & Saari 2017, 142–143).

Samaan aikaan on huomattava, että kuitenkin vain joka kolmas nuori haluaisi Suomeen enemmän ulkomaalaisia. Nuorten vastauksissa näkyy eronteko suhtautumisessa yhtäältä maahanmuuttajiin ihmisinä ja toisaalta Suomen maahanmuuttopolitiikkaan. Nämä asenteet liittyvät kyllä toisiinsa voimakkaastikin, mutta on silti hyvä huomata, ettei kritiikki maahanmuuttopolitiikkaa kohtaan välttämättä kerro asenteesta maahanmuuttajia kohtaan. Esimerkiksi selvä vähemmistö niistäkin vastaajista, jotka eivät haluaisi Suomeen lisää maahanmuuttajia, suhtautuisi työnhakijaan syrjivästi tämän syntyperän takia. Toisin päin tulkiten voi samaa yhteyttä lukea niin, että niistä nuorista, jotka suhtautuisivat yhdenvertaisesti syntyperäiseen suomalaiseen ja maahanmuuttajaan työnhakijoina, joka neljäs ei kuitenkaan haluaisi Suomeen lisää maahanmuuttajia.

Taustamuuttujien mukaisia eroja

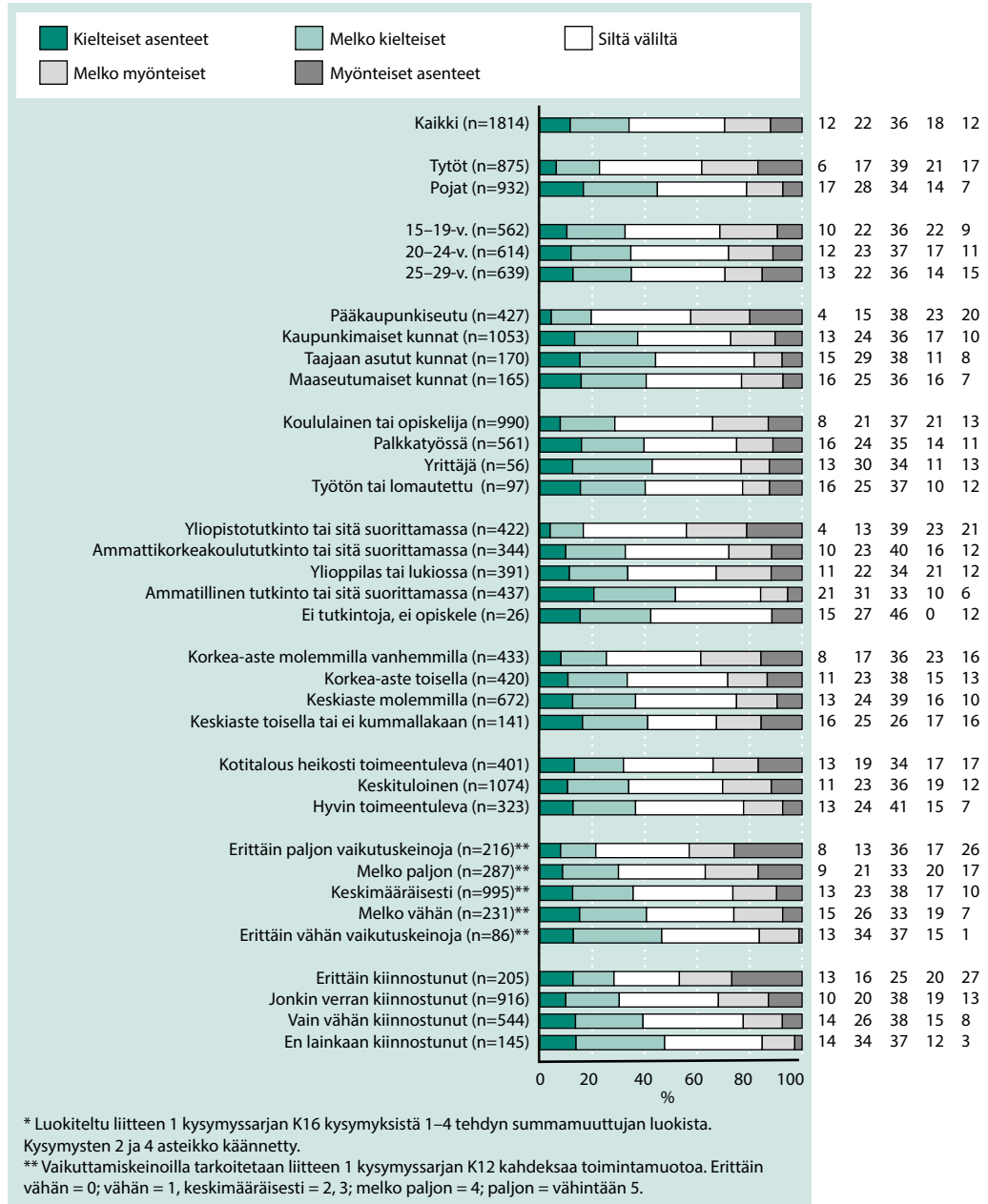
Maahanmuuttoasenteita mittaavasta neljästä kysymyksestä tehtiin summamuuttuja, joka helpottaa taustamuuttujien mukaisten erojen tarkastelua, sillä jokaista kysymystä ei tarvitse

käsitellä erikseen. Muuttujista kahden asteikko käännettiin siten, että summamuuttuja mittaa maahanmuuttoasenteiden myönteisyyttä.²⁴ Kuvioon 15 summamuuttuja on luokiteltu viiteen luokkaan, jotka kertovat asenteiden suhteellises-

ta myönteisyydestä tai kielteisyydestä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan.

Tyttöjen asenne maahanmuuttajiin ja kulttuuriseen moninaisuuteen on selvästi myönteisempi kuin poikien.²⁵ Poikien

KUVIO 15. ASEENTEET MAAHANMUUTTOA JA MAAHANMUUTTAJIA KOHTAAN. (%)*

huomattavasti tyttöjä kielteisempi suhtautuminen maahanmuuttoon on havaittu myös muissa tutkimuksissa (esim. Eskelinen & Neuvonen & Saari 2017). Alumuuttajista merkille pantavaa on se, että suhtautuminen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin on positiivista nimenomaan pääkaupunkiseudulla, jossa etninen moninaisuus on muuta maata suurempaa. Tämä antaa tukea aiemmalle tutkimukselle, jonka mukaan lisääntyneet kontaktit vähentävät ennakkoluuloja (Kaufmann 2015; Eskelinen & Neuvonen & Saari 2017; ks. myös seuraava luku maahanmuuttoasenteiden muutoksesta).

Sukupuolella ja kuntatyyppillä on mielenkiintoinen yhdysvaikutus maahanmuuttoasenteisiin, sillä tyttöjen asenteet ovat myönteisiä kaiken tyyppisissä kunnissa, kun taas maaseudulla asuvien poikien asenteet ovat selvästi kriittisempiä kuin kaupungeissa ja varsinkin pääkaupunkiseudulla asuvilla. Se, että erityisesti harvaan asuttujen seutujen poikien asenteet maahanmuuttoon ovat kriittisiä, selittyy osittain matalalla koulutustasolla, sillä yli puolella haastatelluista maaseutumaisten kuntien pojista on ammatillinen tutkinto tai he suorittavat sitä parhaillaan. Korkea koulutustaso on vahva selittäjä maahanmuuttoasenteiden myönteisyydelle, mutta muuten suoraviivaisessa yhteydessä on poikkeus juuri ammattikoulupoikien kohdalla, sillä heidän maahanmuuttoasenteensa ovat vielä kokonaan ilman tutkintoja olevia poikia kriittisempiä.

Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa toimeentulostaan huolestuneet olivat muita useammin sitä mieltä, että yhteiskunnan maksamat tuet kuuluvat ensi sijassa suomalaisille, eivät ulkomaalaisille. Muuten työttömät tai toimeentulostaan huolta kantavat eivät poikenneet maahanmuuttoasenteiltaan muista nuorista, eikä oma taloudellisesti tukala tilanne ollut yhteydessä kovempiin asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan. Tulosta olisi houkutus tulkita vastaajan omasta tilanteesta siten, että epävarma toimeentulo saisi osan pitämään maahanmuuttajia eräänlaisina kilpailijoina. Suomalaisten maahanmuuttoasenteiden on aiemmissa tutkimuksissa havaittu vaihtelevan taloussuhdanteiden mukaan (Eskelinen & Neuvonen & Saari 2017, 136).

Tämänkertaisen Nuorisobarometrin haastatteluissa esitetystä väitteestä ”Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme” nuorilla on niin ikään mahdollisuus ilmaista maahanmuuttajia koskevia asenteitaan ja näkemyksiään yhteiskunnallisten varojen mielekkäästä käyttämisestä (ks. myös Kallion artikkeli tässä julkaisussa). Heikosti toimeentulevat tai työttömät eivät kuitenkaan kyseenalaista maahanmuuttajien motiiveja sen useammin kuin muutkaan nuoret. Työttömyys tai sen kesto eivät muutenkaan ole yhteydessä maahanmuuttoasenteisiin, ja nuoret, joiden koettu toimeentulo on hyvä, ovat jopa keskimääräistä maahanmuutto-kriittisempiä (ks. kuvio 14). Vaikka koulutus on vahvasti yhteydessä maahanmuuttoasenteisiin, ei muu yhteiskunnan hierarkioissa pärjääminen näytä määrittävän nuorten maahanmuuttokriittisyyden jakolinjoja.

Maahanmuuttoasenteiden muutos 2005–2018

Maahanmuuttoasenteita on Nuorisobarometreissa selvitetty vuodesta 2005 alkaen, ja tämänvuotiseen kyselyyn valittiin vain kysymyksiä, joista on olemassa trenditietoa. Asenteissa tapahtui kiristymistä seurannan alkuvuosina, mutta viimeisin käänne on kohti myönteisempää suhtautumista. Kokonaisuutena muutos vuodesta 2005 on pientä. Kuitenkin varsinkin syrjivää suhtautumista mittaavassa kysymyksessä syntyperäisen suomalaisen suosimisesta on tapahtunut selvää trendimäistä muutosta kohti myönteisempää asennetta maahanmuuttajiin.

Asennemuutos kohti suopeampaa suhtautumista maahanmuuttajia kohtaan on tapahtunut samaan aikaan kuin maahanmuuttajien määrä ja sitä kautta kanssakäyminen ovat lisääntyneet. Pelkästään trendejä seuraamalla ei kuitenkaan saada näyttöä siitä, kuinka nämä kehityskulut ovat kytköksissä toisiinsa. Kuva tarkentuu haastatteluaineistojen yksilötason tietojen mahdollistamasta asenteiden ja henkilökohtaisten maahanmuuttajakontaktien yhteyksien tarkastelusta. Nuorisobarometrin 2016 haastatteluaineistossa asuin ympäristön monikulttuurisuus ja

henkilökohtaisten maahanmuuttajakontaktien määrä olivat yhteydessä myönteisiin asenteisiin (Myllyniemi 2017, 77–79). Vuoden 2014 barometrissa havaittiin, että ne, joilla on muihin etnisiin ryhmiin kuuluvia läheisiä, myös luottavat enemmän muita etnistä ryhmää edustaviin (Myllyniemi 2015, 56, 74; ks. myös Pew Research Centre 2018).

Havainnot näyttäisivät tukevan ajatusta siitä, että lisääntyneet kontaktit vähentävät ennakkoluuloja. Ylitulkintaa on kuitenkin varottava, sillä tilastolliset yhteydet eivät sinänsä selitä vaikutussuhteiden luonnetta tai edes suuntaa. Periaatteessa asuinympäristön monikulttuurisuuden yhteys asukkaiden myönteisiin maahanmuuttoasenteisiin voi selittyä sillä, että kielteisesti maahanmuuttajiin suhtautuvat muuttavat alueelta pois. Laajat yksilötason pitkittäisaineistot tosin osoittavat, että etninen moninaisuus todella on yhteydessä suvaitsevaisiin asenteisiin (Kaufmann 2015). Siitä, että henkilökohtainen side johonkin etniseen vähemmistöön kuuluvaan on yhteydessä myönteisempiin asenteisiin tätä vähemmistöä kohtaan, ei myöskään suoraan voi päätellä vähemmistöön kuuluvan tuntemisen vähentäneen kielteisiä asenteita. Havaittuja yhteyksiä kun voi lukea myös niin päin, että luottamus johonkin ihmisryhmään lisää tähän ryhmään kuuluvien pääsyä lähipiiriin. Asetelmaa monimutkaistaa sekin, että ennakkoasenteet voivat vaikuttaa paitsi kontaktien määrään, myös kokemusten laatuun (ks. Binder ym. 2009). Pelkkien myönteisten kontaktien kun voi odottaa edistävän keskinäistä luottamusta ja kielteisten pikemmin ruokkivan ennakkoluuloja ja maahanmuuttajien kokemista uhkaksi tai kilpailijoiksi. (Lisää aiheesta ks. Mähönen & Ceikkol 2017.)

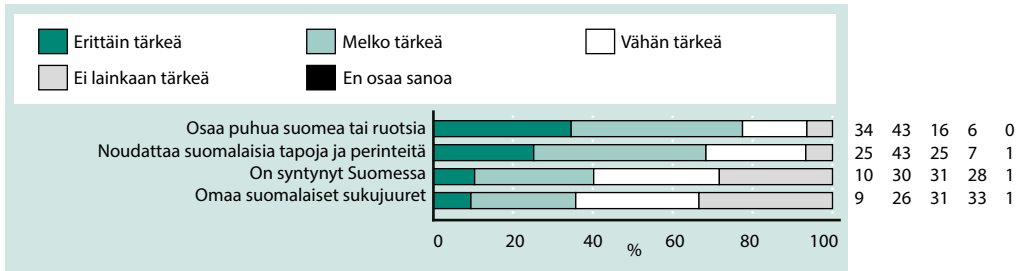
Vaikka yleiskuva onkin kohti lisääntyvää suvaitsevaisuutta, on huomion arvoista, ettei päinvastaisesti ajattelevien osuus ole vastaavasti pienentynyt. Varsinkin vastausjakauman kriittisessä ääripäässä osuus on pysynyt samana: noin viisi prosenttia on kyselystä toiseen täysin eri mieltä siitä, että ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria ja yhtä moni kokee

monien ulkomaalaisten tulevan Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovaroja. Tämän voisi ensi näkemältä tulkita tukevan väitettä mielipiteiden polarisaatiosta. Vastausten jakaumia tarkasteltaessa eivät tosin niin sanotut ääripäät korostu. On myös syytä muistaa surveyn ominaislaatu tiedonkeruun tapana, sillä siinä vastajaa pyydetään ilmaisemaan mielipide niistäkin asioista, joista hänellä ei välttämättä ole kiteytynyttä näkemystä. Haastattelutilanteessa toivotaan nopeaa reaktiota kysymykseen, vaikka suhtautuminen esimerkiksi juuri maahanmuuttajiin saattaa olla niin arkista, ettei sillä normaalisti vaivata päätä. Nuorten maahanmuuttoasenteiden tutkimisessa on etnisiin suhteisiin liittyvien stereotyyppien uusintamisen riski. Ja jollei samalla selvitä asian merkityksellisyyttä vastaajalle, ei maahanmuuttoon liittyvässä keskusteluilma-
piirissä tapahtunutta kärjistymistä voi lukea havaituista trendeistä.

KUKA ON AITO SUOMALAINEN?

Nuorisobarometrissa tutkittiin nuorten näkemyksiä siitä, millaisten tekijöiden he katsovat vaikuttavan suomalaisuuteen. Kysymystä tehostettiin puhumalla aidosti suomalaisista. Aitousen käsite sinänsä voidaan ymmärtää monin erilaisin tavoin, mutta suomalaisuuden määreenä se kuvannee jollakin tapaa sitä, mitä ehtoja nuoret asettavat suomalaisuudelle. Tärkeimpänä tekijänä nuoret pitävät sitä, puhutaanko jompaa-kumpaa perustuslain asettamista kansalliskielistä, suomea tai ruotsia. Kysymyksen muotoilu voi kritisoida siitä, ettei se huomioi saamen kielen asemaa. Vastaajista yli kolme neljännestä piti suomen tai ruotsin kielen puhumista erittäin tai melko tärkeänä tekijänä sille, että ihminen on aidosti suomalainen. Ei lainkaan tärkeänä tätä tekijää piti 6 prosenttia vastaajista. Toinen selkeän enemmistön (68 %) joko erittäin tai melko tärkeänä pitämä tekijä on suomalaisten tapojen ja perinteiden noudattaminen. Ei lainkaan tärkeänä tätä tekijää pitää 7 prosenttia. Enemmistö suomalaisista nuorista siis hahmottaa kiinnittymisen suomalaiseen kulttuuriin, kieleen ja ta-

KUVIO 16. "KUINKA TÄRKEITÄ SINUN MIELESTÄSI SEURAAVAT TEKIJÄT OVAT SEN KANNALTA, ONKO HENKILÖ AIDOSTI SUOMALAINEN?" (%)

poihin olevan aidon suomalaisuuden tekijöitä. Näin nuorten maailmassa vaikuttaisi uusiutuvan ajatus siitä, että kansallisen yhteisön jäsenyys, suomalaisuus, määrittänyt nimenomaan suhteessa kansalliseen kulttuuriin. Näkemystä voi pitää perinteisenä tapana hahmottaa jäsenyyttä kulttuurissa. (Nivala 2007, 108.)

Syntyperäisyys ei sen sijaan näytä olevan vastaavalla tavalla enemmistön jakama suomalaisuuden ehto nuorten käsityksissä. Erittäin tai melko tärkeänä suomalaisuuden ehtona Suomessa syntymistä pitää 40 prosenttia, kun vähän tai ei lainkaan tärkeänä sitä pitää 60 prosenttia. Sukutaustan merkitystä luotaava väittämä suomalaisista sukujuurista on vielä vähemmän tärkeä suomalaisuuden ehto. Noin kolmannes (35 %) nuorista pitää sitä erittäin tai melko tärkeänä suomalaisuuden ehtona ja 64 prosenttia pitää vähän tai ei lainkaan tärkeänä. Nuorten enemmistön mielestä suomalaisuutta ei siis määritä niinkään syntyperä tai kiinnittyminen suomalaiseen taustaan, vaan enemmänkin kieli sekä tapojen ja perinteiden omaksuminen.

Nuorten näkemykset suomalaisuudesta tarjoavat kiinnostavan kurkistusaukon erilaisiin etnisyyttä ja kulttuuria koskeviin rajanvetoihin. Rajanvedot myös ohjaavat arkisia kohtaamisia. Tulevaisuudessa toisen polven maahanmuuttajien – eli niiden Suomessa syntyneiden lasten ja nuorten, joiden vanhemmat ovat tulleet Suomeen maahanmuuttajina – määrä tulee

kasvamaan merkittävästi. (Kivijärvi 2015.) Heidän suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittymisensä ehtona näyttäisi olevan valtaosan nuorten mielestä se, että he paitsi osaavat kielen, myös noudattavat suomalaisia käytänteitä, miten nämä käytänteet sitten tulkitaankin. Toisaalta on huomattava kolmanneksen nuorista olevan sitä mieltä, että suomalaisuuden ehtona ovat nimenomaan suomalaiset sukujuuret. Voi siis uumoilla, että toisen polven maahanmuuttajien mahdollisuudet tulla hyväksytyksi suomalaisina voivat olla ainakin jollakin tapaa heikommalla kuin sellaisten nuorten, joiden suku on elänyt pitkään Suomessa.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten omat näkemykset aidon suomalaisuuden tekijöistä eivät juuri poikkea muiden nuorten näkemyksistä. Ainoa erottava tekijä on suomalaisten sukujuurien tärkeys, ja nimenomaan niin päin, että maahanmuuttajataustaiset pitävät sukutaustaa suomalaistaustaisia tärkeämpänä. Tämä saattaa kertoa maahanmuuttajataustaisten nuorten pitävän sukujuuria ylipäänsä tärkeinä, mutta myös omista kokemuksista suomalaiseksi hyväksytyksi tulemisen vaikeudesta. Varsinkin ensimmäisen polven maahanmuuttajat, eli täysi-ikäisinä Suomeen muuttaneet, korostavat sukujuurien merkitystä aidolle suomalaisuudelle. Kuten kuvio 19 nähdään, myös heidän kokemuksensa omasta suomalaisuudestaan on nuorempana maahan muuttaneita selvästi ohuempaa.

KULTTUURISET JA KANSALLISET ITSEMÄÄRITTELYT

Kaikilta vastaajilta kysyttiin, missä määrin he kokevat itsensä kuuluvan eri luokkiin, kuten suomalaiseksi, maakunnan asukkaaksi tai maailmankansalaiseksi. Tulokset on koottu kuvioon 17, minkä lisäksi kuviosta 18 nähdään vertailutiedot vuoden 2014 barometriin ja kuviossa 19 esitellään eri-ikäisinä Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajasukupolvien kokemuksia kuulumisesta eri ryhmiin.

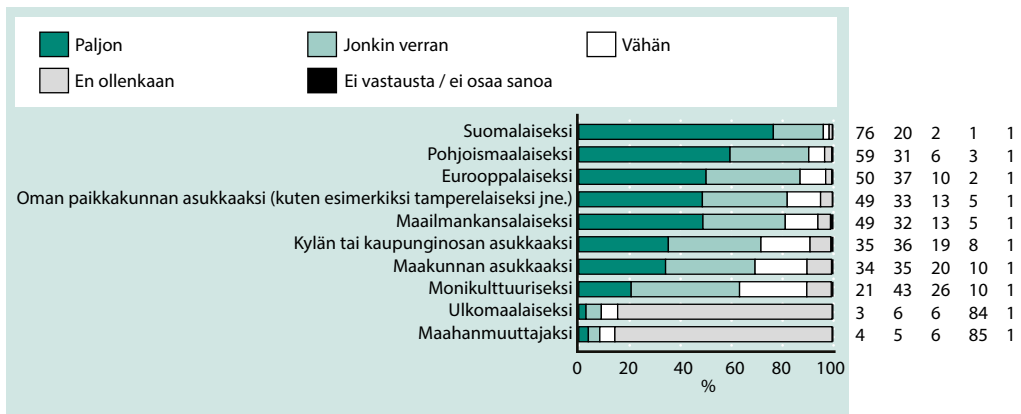
Vaikka kysymyksissä viitataan ”objektiivisiin” poliittisiin ja maantieteellisiin alueisiin ja etnisyyksiin, ovat kuulumisen kokemukset ja identiteetit aina subjektiivisia. Suhde on kaksisuuntainen: samalla kun identiteetit ovat yksilön kokemuksia kuulumisesta johonkin ryhmään, nämä identiteetit myös tuottavat sosiaalisia ryhmiä (Tajfel 1978; Billiet 2004). Vaikka Nuorisobarometrin kyselyssä itsessään ei puhuta identiteetin tai etnisyyden käsittein, teema kytkeytyy kulttuurisiin, kansallisiin ja etnisiin identifikaatioihin, mistä syystä sitä käsitellään tässä maahanmuuttoon liittyvässä luvussa.

Kaikkein voimakkainta on kokemus omasta suomalaisuudesta. Vahvasti itsensä suomalaiseksi koki noin kolme neljännestä vastaajista ja yhteensä 96 prosenttia ainakin jonkin verran. Suomalaisuuden kokemus poikkeaa kaikista

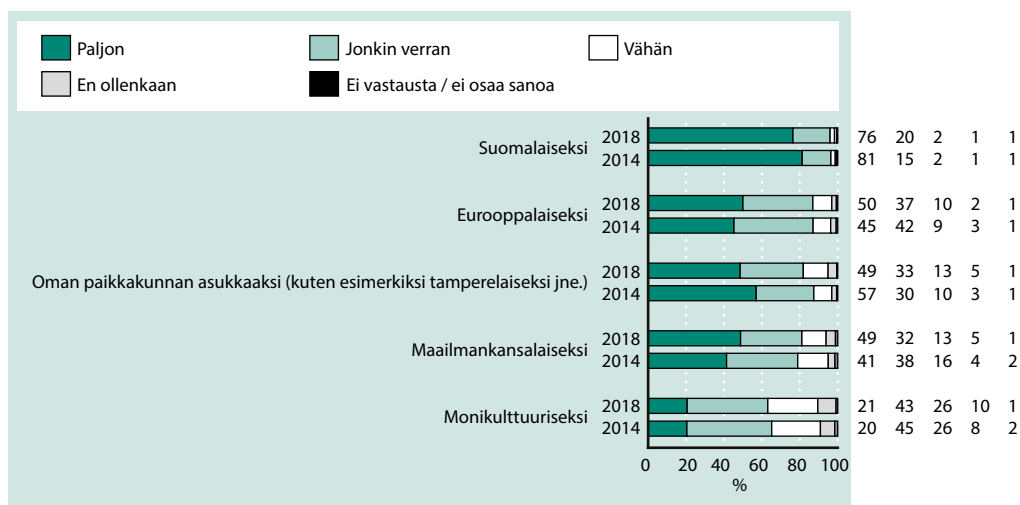
muista kysytyistä samastumiskohteista siinä, että kysymyksen voi ainakin periaatteessa ymmärtää kansalaisuuden kautta. Haastattelun kontekstissa väärinymmärryksen vaara tosin on pieni, minkä puolesta puhuu se, että ainakin jonkin verran suomalaiseksi itsensä kokee 70 prosenttia niistäkin aineiston 63 vastaajasta, jotka eivät ole Suomen kansalaisia.

Merkittäviä samaistumisen kohteita ovat myös pohjoismaalaisuus (90 % paljon tai jonkin verran) ja eurooppalaisuus (87 %). Maailmankansalaiseksi ainakin jonkin verran itsensä kokee 81 prosenttia ja monikulttuuriseksi 64 prosenttia. Monikulttuurisuuden kokemuksen yleisyydestä saatiin vastaavia tuloksia Euroopan nuorten (2018) tuoreessa kyselyssä. Maahanmuuttajataustaiset, etenkin lapsena Suomeen muuttaneet, kokevat itsensä muita useammin monikulttuurisiksi, ulkomailla opiskelu tai työskentely ja etenkin siellä asuminen (kuvio 21) liittyy vahvasti monikulttuurisuuden kokemukseen. Kiinnostavasti monissa maissa käyminen on yhteydessä monikulttuuriseksi mutta ei maailmankansalaiseksi samastumiseen. (Maailmankansalaiseksi samastumisesta tarkemmin ks. Piispan artikkeli tässä julkaisussa.) Kansallismielisyyden kiinnittyvän identiteetin ohella monilla suomalaisilla nuorilla on siis rajat ylittäviä samastumisen kohteita. Huomion arvoista on sekin, että siinä missä suomalaiseksi samastuminen on

KUVIO 17. "MISSÄ MÄÄRIN KOET ITSESI..." (%)

KUVIO 18. "MISSÄ MÄÄRIN KOET ITSESI..." VERTAILU 2014 JA 2018.

lievässä laskussa, on eurooppalaiseksi ja maailmankansalaiseksi itsensä kokevien nuorten osuus kasvusuunnassa (kuvio 18).

Nuorten samastumista Eurooppaan voidaan verrata Eurobarometrien tuloksiin, jotka kuvaavat kaikkien ikäryhmien Eurooppa-asenteita. Vuonna 2016 toteutetussa Eurobarometrissa kysyttiin, tuntevatko vastaajat olevansa Euroopan unionin kansalaisia. Vaikka kysymyksen muotoilu on erilainen – Eurooppahan on myös nuorten kokemuksessa eri asia kuin Euroopan unioni (ks. kuvio 23) – niiden suomalaisten vastaajien osuus, jotka kokivat olevansa joko täysin tai jonkin verran Euroopan kansalaisia, oli 82 prosenttia. Suomalaiset kokivat 28:sta EU:n jäsenmaasta kolmanneksi eniten itsensä EU:n kansalaisiksi. (Standard Eurobarometer 85, 16.) Vuonna 2017 Euroopan unionin kansalaisiksi itsensä kokevien suomalaisten osuus oli 81 prosenttia, tuolloin kuudenneksi isoin osuus Euroopassa (Standard Eurobarometer 87, 38).

Pew Research -tutkimuslaitoksen 15 maan vertailussa kysyttiin, kuinka yleisiä vastaajat olivat eurooppalaisuudestaan ja omasta kansalaisuudestaan, esimerkiksi suomalaisuudestaan tai ranskalaisuudestaan. Suomi oli kummankin listan kärjessä. Muutenkin samojen maiden kansalaiset olivat kärjessä molemmilla listoilla, mikä

kertoo siitä, että eurooppalainen ja kansallinen identiteetti eivät kilpaile keskenään (Pew Research Centre 2018; HS 6.12.2018). Myös Nuorisobarometrin aineistossa kokemus suomalaisuudesta ja eurooppalaisuudesta ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Vieläkin vahvemmin tosin linkittyvät suomalaisuuden ja pohjoismaalaisuuden kokemukset.

Vahva paikallisidentiteetti on myös yleistä nuorilla. Jonkin paikkakunnan asukkaaksi itsensä kokee ainakin jonkin verran 82 prosenttia vastaajista. Kylän tai kaupunginosan osalta vastaava luku on 71 prosenttia ja maakunnan osalta 69 prosenttia. Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa kysyttiin maakuntaan kuulumisen tai samastumisen voimakkuutta. Vaikka kysymyksen muotoilu ei vastaa tämänkertaista, voi maakuntakokemuksen arvella vahvistuneen, sillä tuolloin vain 9 prosenttia samastui täysin maakuntaan. (Myllyniemi 2013.) Nyt maakunnan asukkaaksi itsensä kokee täysin 34 prosenttia. Vaikutuksena asiaan lienee suunnitellulla maakunta-uudistuksella, jota käsiteltiin paljon mediassa tämän vuoden barometrin vastausajankohtana. Voimakkaimmin maakuntansa asukkaaksi itsensä kokevat nuoret Lapissa, seuraavaksi voimakkaimmin Keski- ja Etelä-Pohjanmaalla. Heikoin maakuntaidentiteetti näin mitaten

on Pirkanmaalla ja Uudellamaalla. Varsinkin Helsingissä ja Tampereella on paljon muualta muuttaneita, joiden uuteen asuinseutuun liittyvä maakuntaidentiteetti ei ole ehtinyt vahvistua. Huomion arvoista on, että kaupunkilaisnuorten kuulumisen kokemus on maaseudulla asuvia heikempi niin suhteessa maakuntaan kuin kylään, kaupunginosaan tai kotipaikkakuntaan.

Itsemäärittely ja maahanmuuttajasukupolvet

Etnisyyden tarkastelua tehdään yleensä ulkopuolelta tulevien luokitusten perusteella (syntymämaa, äidinkieli), eikä kyse ole niinkään nuorten (itse)identifikaatiosta, saati objektiivisesti olemassa olevista ryhmistä. Nuorisobarometrissa haluttiin tuoda lisävalaistusta ihmisen taustan ja omien samastumiskokemusten väliin suhteeseen. Kuulumiskysymykset on koottu kuvioon 19 käyttäen taustamuuttajana edellä (taulukko 2) esiteltyä jakoa maahanmuuttajasukupolviin.

Mitä vanhempana vastaajat ovat muuttaneet Suomeen, sitä vahvempaa on heidän identifioitumisensa monikulttuuriseksi, ulkomaalaisiksi ja maahanmuuttajiksi. Tämä lienee luonnollista ja oletusten mukaista, samoin alhaisen maahanmuuttoian yhteys vahvaan identifioitumiseen suomalaiseksi, eurooppalaiseksi ja pohjoismaalaiseksi. Identifioitumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös vastaajan useimmiten puhumat kielet sekä verkostot Suomessa ja muissa maissa (Haikkola 2010). Esimerkiksi vuoden 2014 Nuorisobarometrissa havaittiin ystävien määrän ja tapaamistiheyden olevan ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajilla muita pienempiä (Myllyniemi 2014). Maahanmuuttajanuorten ja heidän vanhempiensa syntymämaatkin varmasti vaikuttavat asiaan, mutta niin kiinnostavaa kuin se olisikin, ei maahanmuuttajia ole aineistossa tarpeeksi yksittäisten taustamaiden tai -kulttuurien mukaista luotettavaa vertailua varten.

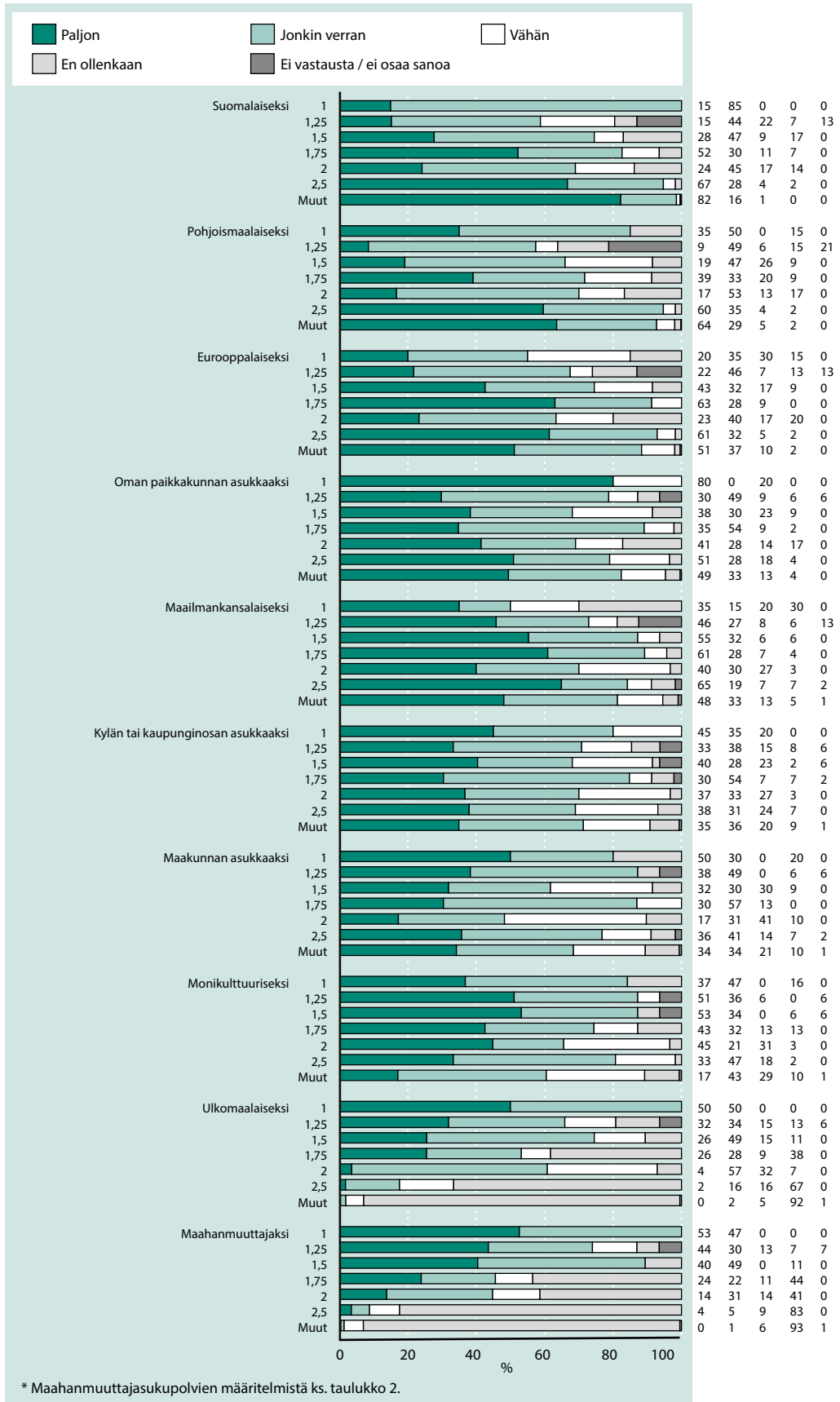
Vaikka ylitulkintaa tuleekin varoa, näytävät maahanmuuttajat samastuvan suhteellisen voimakkaasti omaan paikkakuntaan, maakuntaan sekä kylään tai kaupunginosaan.

Maahanmuuttajien kotiseututunteeseen ja kiinnittymiseen arkielämän paikkoihin vaikuttavat varsinaisen alueen ohella ainakin yhteisöllisyys, perheen ja läheisten ihmisten läsnäolo, sekä myös työ ja koulutus. (Packalén 2013.) Kiinnostavaa olisi tutkia myös vaikkapa sitä, kuinka maahanmuuttajien alueeseen kiinnittymiseen vaikuttaa maahanmuuttajien osuus alueella yleensä ja omasta synnyinmaasta lähtöisin olevien osuus erityisesti.

Aiemmassa haastattelututkimuksessa on havaittu maahanmuuttajien sukupolvesta ja muuttosyystä riippumatta identifioituvan myös omaan etnis-kansalliseen ryhmäänsä eli kokevan itsensä esimerkiksi kurdeiksi tai inkerinsuomalaisiksi (Haikkola 2010, 223). Suomalaisuuteen ei puolestaan välttämättä edes haluta identifioitua, vaan siitä halutaan erottautua. Haikkolan (mt.) haastattelemien somalialais- ja vietnamilaistaustaisten tyttöjen haastatteluissa muiden ihmisten erityisesti ulkonäköön kohdistuvat katseet, kommentit ja kategorisoinnit muistuttavat erilaisuudesta ja paikantavat heidät ei-suomalaisiksi, mikä puolestaan kaventaa itsensä määrittelymisen mahdollisuuksia. Nuorisobarometrissa toisen sukupolven pojat kokevat itsensä selvästi ensimmäistä sukupolvea vahvemmin suomalaisiksi, mutta työillä ei vastaavaa eroa ole. Ulkonäköön liittyvän kategorisoinnin ja etnisen identifioitumisen sukupuolierot voisivat selittää tämän suomalaisuuden ja ei-suomalaisuuden rajaan liittyvän havainnon.

Maahanmuuttoialla on vahva yhteys suomalaisuuden kokemukseen. Jonkinlaisena rajana näyttää olevan teini-ikä, sillä vähintään 13-vuotiaana Suomeen muuttaneista harvempi kuin joka viides kokee itsensä vahvasti suomalaiseksi, kun osuus tätä nuorempana muuttaneilla on yli kaksinkertainen. Samalla on muistettava, ettei niin moniulotteista kysymystä kuin kansallista identiteettiä voi pelkistää maahanmuuttoikään. Vuoden 2014 Nuorisobarometrissa esimerkiksi havaittiin, että maahanmuuttajataustasta riippumatta on kokemus omasta suomalaisuudesta heikempi syrjintää kokeneilla ja niillä nuorilla, jotka tuntevat kuuluvansa johonkin vähemmistöön (Myllyniemi 2014).

KUVIO 19. "MISSÄ MÄÄRIN KOET ITSESI...?" MAAHANMUUTTAJASUKUPOLVIEN* VERTAILU. (%)

* Maahanmuuttajasukupolvi määritelmistä ks. taulukko 2.

Toisen polven maahanmuuttajat eli Suomessa syntyneet, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet jossain muualla, kokevat itsensä vähemmän suomalaisiksi kuin nuorella iällä maahan muuttaneet. He eivät myöskään juuri identifioitu ulkomaalaisiksi eivätkä maahanmuuttajiksi, vaan pikemminkin monikulttuurisiksi. Alusta saakka moninaisuuteen kasvaneiden lasten kokemus näyttäisi poikkeavan muista suhteesta niin suomalaisuuteen kuin taustakulttuurin säilyttämiseenkin. Sen sijaan ne Suomesa syntyneet, joiden vanhemmista vain toinen on syntynyt jossain muualla (sukupolveen 2,5 kuuluvat), eivät juuri poikkea suomalaiseksi samastumisen voimakkuudessa suomalaistaustaisista. Vastaajamäärät ovat pieniä, mutta havaintojen luotettavuutta lisää se, että edellä mainitut yhteydet ovat samanlaiset kuin vuoden 2014 Nuorisobarometrissa.

Kysymyksen ”suomalaiseksi” samastumisesta voisi ajatella monitulkintaiseksi siinäkin mielessä, että osa vastaajista saattaa lähestyä kysymystä kansalaisuuden kautta. Kansalaisuuden ja maahanmuuttojaan vaikutusten erottaminen samastumiskokemusten kannalta on tosin vaikeaa, sillä ne kulkevat pitkälti käsi kädessä. Alle 10 vuotta sitten maahan muuttaneista vajaa kolmasosa on Suomen kansalaisia, 10–15 vuotta sitten muuttaneista 60 prosenttia ja yli 15 vuotta sitten muuttaneista jo yhdeksän kymmenestä. Haastatteluhetken kokemuksia voidaan toki tarkastella yhtä aikaa niin maassaolovuosien kuin kansalaisuuden näkökulmista. Suomen kansalaisuuden saaneiden kokemus omasta suomalaisuudestaan on sitä vahvempi, mitä kauemmin maahanmuutosta on aikaa, kun taas muilla vastaavaa kytköstä ei ole. Pitkään maassa asuminen ilman Suomen kansalaisuutta ei tosin sanoen lisää suomalaiseksi identifioitumista.

Kokemus ulkomaalaisuudesta on maahanmuuttajasukupolvien näkökulmasta vastakkainen kokemukselle suomalaisuudesta, mikä näkyy hyvin kuviossa 19. Täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneille ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille on yleistä kokea itsensä ulkomaalaiseksi Suomessa, lapsena muuttaneille puolestaan harvinaista. Suomalaisuus ja

ulkomaalaisuus eivät kyselyssä kuitenkaan ole toisensa poissulkevia samastumiskohteita. Itsensä ainakin jonkin verran sekä ulkomaalaiseksi että suomalaiseksi kokee puolet kaikista maahan muuttaneista.²⁶

Pysyttäytymistä suomalainen–ulkomaalainen- ulottuvuudella voi pitää eräänlaisena metodologisena nationalismina sen asettaessa kansallisvaltion luonnolliseksi tulkintakehikoksi. Tämä on yksinkertaistus ihmisten elämänculusta ja identiteettien dynamiikasta, mitä paikkaamaan kyselyn otettiin mukaan myös ylikansallinen taso. Samastuminen pohjoismaalaiseksi ja eurooppalaiseksi on vahvaa suomalaistaustaisilla sekä myös niillä Suomessa syntyneillä, joiden vanhemmista toinen on syntynyt ulkomailla.

Paikallisten ja kansallisten ympäristöjen ohella nuoret rakentavat elämäänsä ylijaraisessa globaalissa kontekstissa. Kaikkia nuoria koskevat globaalit nuorisokulttuurit, media, talous ja teknologia, joiden kautta paikalliset asiat voivat vaikuttaa globaalisti ja globaalit puolestaan paikallisesti. Kansainvälinen liikkuminen on lisääntynyt, minkä ohella maahanmuuttajanuorilla kyse on myös siteistä lähtömaihin.

Voimakkaimmin itsensä maailmankansalaiseksi kokevat ne Suomessa syntyneet, joiden vanhemmista toinen on ulkomaalainen. Maailmankansalaisuuden kokemus on yleinen myös Suomeen lapsena muuttaneilla, harvinaisempi aikuisena maahan muuttaneilla ja valtaväestöön kuuluvilla. Maahanmuuttajataustaisten lähtömaalla ja -kulttuurilla on oletettavasti vaikutusta identifikaatioihin, mutta tässä yhteydessä ei päästä sille tarkkuustasolle.

Monikulttuurisuuden kokemus ei ole niin vahvasti riippuvainen maahanmuuttoajasta kuin itsensä suomalaiseksi tai ulkomaalaiseksi luokitteleminen. Monikulttuuriseksi samastuminen on vahvaa valtaosalla Suomeen muuttaneista, ja se, ettei subjektiivinen kokemus kaikilta osin ole suorassa yhteydessä maahanmuuttoon tai muuttoikään lienee ymmärrettävää, koska mukana on paljon muitakin tekijöitä. Suomalaisen kulttuurin moninaistumisesta ylipäättään kertonee, että enemmistö myös valtaväestöön kuuluvista niin sanotuista suomalaistaustaisista kokee itsensä

ainakin jonkin verran monikulttuuriseksi. (Ks. myös Mikko Piispan artikkeli tässä julkaisussa.)

Enemmistö aikuisiällä maahan muuttaneista kokee itsensä vahvasti maahanmuuttajiksi, lapsena muuttaneista vain noin kolmannes. Se, että teini-iässä tai sitä nuorempana maahan muuttaneilla osuus on paljon täysi-ikäisenä muuttaneita pienempi, kertoo siitä, ettei muuttaminen objektiivisena rajojen ylittämisenä ja muualla asumisena näyttäisi olevan suoraan tekemisissä subjektiivisen identiteetin kanssa.

Yleisenä havaintona kuvioista 19 voi todeta, että maahanmuuttoikä vaikuttaa tärkeältä kuulumiskokemusten kannalta. On kuitenkin hyvä muistaa, että itsemäärittelyt ovat liukuvia ja muuntuvia, ja rajaamalla vastausvaihtoehdot kysely saattaa antaa liiankin selkeitä tuloksia esimerkiksi siitä, kuinka samastuminen suomalaiseksi tai maahanmuuttajaksi muuttuu maassa vietetyn ajan myötä. Sama ihminenhan voi kokea enemmän tai vähemmän vaikkapa suomalaisuutta erilaisissa kulttuurisissa ja poliittisissa konteksteissa. Kuulumiseen liittyvien odotusten voisi olettaa olevan ristiriitaisia erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten tapauksessa, jos suomalaisen yhteisön normit odottavat heiltä yhtä ja toisenlaista kulttuuria edustavan perhe- tai ystäväpiirin jäsenet toista. (Litja 2009, 49.) Kuviossa 19 havaittava samastumisen erilaisuus kertoo joka tapauksessa siitä, millaisiin yksinkertaistuksiin turvaudutaan niputtamalla kaikki ryhmät yhteen maahanmuuttajien luokkaan. Sama pätee toki myös kantaväestön suomalaisnuoriin.

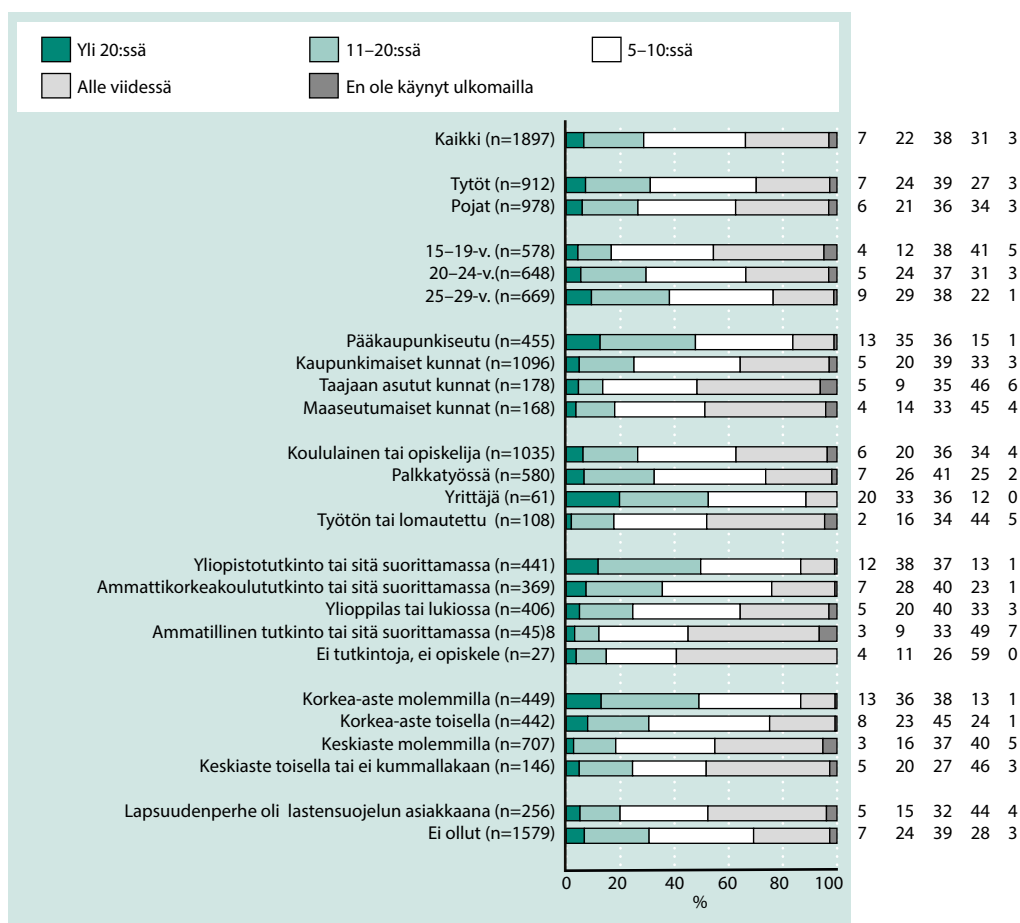
ULKOMAILLA KÄYMINEN JA ASUMINEN

Suomalaisnuorten ulkomailla liikkumista tarkastellaan edempänä tässä julkaisussa asenteiden (kuvio 26) kautta. Tässä luvussa kohteena on konkreettinen matkustaminen (kuvio 20), asuminen (kuvio 21) sekä opiskelu ja työskentely (kuvio 22) ulkomailla.

Asenteet vapaata liikkuvuutta kohtaan ovat pääsääntöisesti hyvin myönteisiä niin Nuorisobarometrissa kuin aiemmissakin tutkimuksissa (Mehtäläinen ym. 2017; Standard Eurobarometer 87). Liikkuvuutta ja siihen liittyvää elämäshakuisuutta on pidetty yhtenä nykysukupolvien aiemmista erottavana tekijänä (Piispa 2018). Tällä vuosituhanella esimerkiksi vaihto-opiskelijoiden määrä ja nuorten vapaa-ajan matkat sekä kotimaassa että ulkomaille ovat lisääntyneet runsaasti (SVT 2017; Garam 2015; ks. myös Piispan artikkeli tässä julkaisussa).

Ylirajaisuus ei tietenkään ole vain matkustelua, vaan ihmisten liikkumisen ja muuttoliikkeiden ohessa liikkuvat ja kohtaavat myös erilaiset tiedot, arvot, asenteet ja elämäntavat. Kaikella tällä on laajoja seurauksia niin yksilöille kuin kulttuureillekin. Globalisaation ja rajojen yli liikkumisen yksi näkyvistä ulottuvuuksista on maahanmuutto, jota käsitellään omassa luvussaan (kuviot 14 ja 15). Suhtautuminen rajoihin on tyystin erilaista näkökulmasta riippuen. Vaikka vapaata liikkuvuutta pidetään lähtökohtaisesti tärkeänä, asenteet maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin ovat jakautuneita. Eurobarometreissa suomalaisten asenne EU:n sisällä tapahtuvaan maahanmuuttoon on huomattavan myönteinen. Mahdollisuuden opiskella, työskennellä, asua tai toimia muissa EU-maissa yrittäjänä suhtautui myönteisesti noin yhdeksän kymmenestä suomalaisesta (89 %) (Standard Eurobarometer 87, 32). Tälle vastakkaisesti Euroopan ulkopuolelta tulevaan maahanmuuttoon liittyviä asenteita ja tietoja mitannut Eurobarometri tuotti tuloksen, jonka mukaan 22 prosenttia suomalaisista näkee Euroopan ulkopuolelta tulevan maahanmuuton enemmän ongelmana kuin mahdollisuutena ja 45 prosenttia piti sitä sekä ongelmana että mahdollisuutena. Enemmän mahdollisuutena EU:n ulkopuolista maahanmuuttoa piti 28 prosenttia suomalaisista. (European Commission 2018b, 58.) Siinä missä Euroopan sisäinen liikkuvuus nähdään pitkälti hyväksyttynä asiana, suhtautuminen maahanmuuttoon ja Eurooppaan tulemiseen muualta jakaa suomalaisia.

KUVIO 20. "KUINKA MONESSA MAASSA OLET KÄYNYT?" (%)

Matkustaminen ulkomaille

Nuorilta tiedusteltiin, ovatko he käyneet joskus ulkomailla, ja jos ovat, monessako maassa. Nuorisobarometrissa kysymystä ei ole aiemmin esitetty, joten trenditietoa ei vielä saada. Suomalaisen matkailu -tilastojen (SVT 2016b; 2018c) perusteella niin koti- kuin ulkomaanmatkailu on jatkuvassa kasvussa.

Vain 3 prosenttia barometriin haastatelluista nuorista sanoo, ettei ole käynyt lainkaan ulkomailla, ja joka kolmas on käynyt alle viidessä maassa. Vajaa kolmannes on käynyt yli kymmenessä maassa ja 7 prosenttia yli 20 maassa. Tytöt ovat käyneet vähän poikia useammassa maassa.

Iän myötä kertyneiden ulkomaanvierailujen määrä kasvaa. (Kuvio 20.) 15–19-vuotiaista yli kymmenessä maassa on käynyt 16 prosenttia vastaajista. 25–29-vuotiailla vastaava luku on jo 38 prosenttia. Tämä kertoo siitä, että matkustelu on ainakin osalle nuorista nuoreen aikuisuuteen kuuluvaa elämäntapaa, jossa matkusteluun käytetään sekä aikaa että rahaa. Liikkuvuuden lisääminen on myös yksi eurooppalaisen nuorisopolitiikan tavoitteista. Historiallista vertailua voi hakea vaikkapa siitä, että kautensa aikana kokonaiset viisi valtiovierailua lähialueille vuosina 1925–1931 tehnyt Suomen presidentti Reinalder sai nimen Reissu-Lassi ja häntä pidettiin

turistipresidenttinä (Suomen presidentit. Relander). Matkustelu ja liikkuvuus ovat arkipäiväistyneet ja halventuneet ja ovat mahdollisia isolle osalle ikäluokasta.

Vierailtujen ulkomaiden määrän voi tulkita monin tavoin. Sille voi hakea kausaalisia selityksiä muista muuttujista, kuten vastaajan tulo- tai koulutustasosta. Matkustelua voi myös pitää yhtenä hyväosaisuuden indikaattorina, paitsi jos kyse ei ole omasta valinnasta, kuten silloin kun muuttamisen syynä on pakolaisuus tai työ. Yksi osoitin siitä, että matkustaminen on yhteydessä hyväosaisuuteen, on lastensuojelun piirissä olleiden perheiden lasten ero niihin, jotka eivät ole olleet tekemisissä lastensuojelun kanssa. Lastensuojelun asiakkaana olleiden perheiden lapsista noin puolet (48 %) on käynyt alle viidessä maassa, kun niillä, joiden perheelä ei ole lastensuojelun asiakkuuksia, vastaava osuus on noin kolmannes (30 %). Toisaalta matkustamisen itsensä voi nähdä muuttujaksi, jolla selitetään esimerkiksi asenteita kulttuurista moninaisuutta kohtaan. Toki tässäkin yhteys on oletettavasti kaksisuuntainen eli positiiviset asenteet kannustavat matkusteluun. Tässä Nuorisobarometrissa molemmat selityssuunnat ovat käytössä: kuviossa 20 rajojen yli liikkumista esitellään eri taustamuuttujien luokissa, kun taas Mikko Piispan artikkelin kuviossa 4 ulkomaila käynti on selittävänä muuttujana. (Ks. myös Mikko Piispan artikkeli tässä julkaisussa.)

Kysymys ei sinänsä ole kovin tarkka matkustaneisuuden mitta, sillä se jättää huomiotta matkojen kestot, frekvenssit, matkakohteet ja matkustamisen tarkoituksen. Periaatteessahan yhdellä matkalla halki Euroopan voi vierailla useammassa maassa kuin tutustuessaan vuosien ajan perusteellisesti kaukomaihin. Oletettavasti erikoistapaukset eivät kuitenkaan muuta kokonaiskuvaa näin suuressa vastaajajoukossa. Tulosten mukaan vierailtujen ulkomaiden määrä näyttää todella kertovan jotain nuorten arvoista ja kansainvälisyydestä.

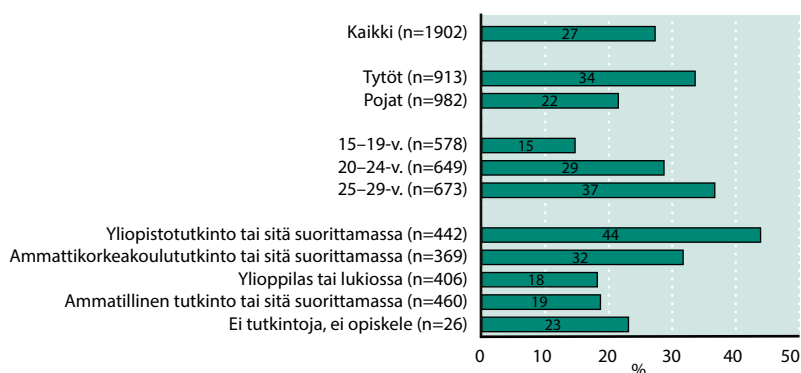
Monissa maissa käyneet nuoret suhtautuvat muita myönteisemmin Euroopan unioniin ja pitävät tärkeänä sitä, että ihmiset voivat matkustaa

vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin. Johdonmukaisesti he ovat sitä mieltä, että suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla eivätkä he ole valmiita ”laittamaan Suomen rajoja kiinni” (vrt. kuvio 26). Maahanmuuttoasenteiltaan he ovat keskimääräistä sallivampia, he kokevat ulkomaalaisten monipuolistaneen suomalaista kulttuuria ja haluavat Suomeen enemmän maahanmuuttajia. Jonkinlaisesta kansainvälisyydestä heidän ajattelussaan kertoo sekin, etteivät he juuri anna painoa Suomessa syntymiselle suomalaisuuden kriteerinä. Tätä voi tulkita yhtenä esimerkkinä siitä, että kulttuurienvälinen oppiminen tuottaa erilaisuuden arvostamista ja ymmärrystä uusiin kulttuureihin ja uusiin ympäristöihin tutustumisen kautta. Tämä ajatus on ollut keskeinen erilaisia eurooppalaisia nuorisovaihto-ohjelmia luotaessa. (Ks. Lafraya 2011.) Voi tietysti olla, että vaikutus kulkee toiseen suuntaan ja lähtökohtaisesti erilaisista ympäristöistä kiinnostuneet hakeutuvat matkustamaan enemmän.

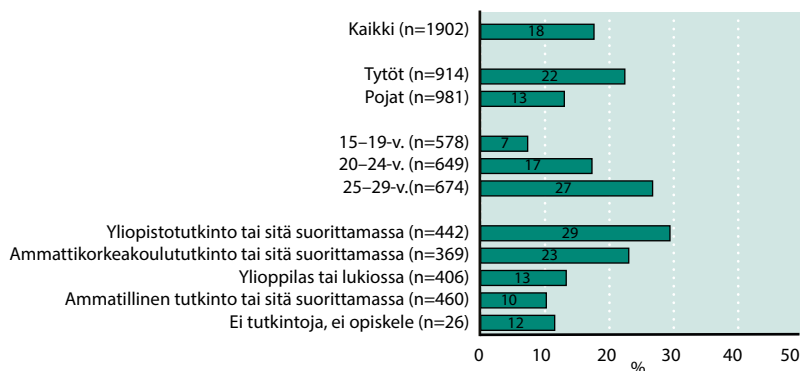
Oma mielenkiintoinen näkökulmansa matkusteluun on sen suhde ympäristöasenteisiin. Nuoret, jotka ovat käyneet monissa maissa, pitävät ympäristönsuojelua keskimääräistä tärkeämpänä (kuvio 37) ja ovat ilmastomuutoksesta hyvin huolissaan (kuvio 32). Vierailtujen maiden määrä ei sellaisenaan kerro juurikaan elämäntavan ekologisuudesta tai hiilijalanjäljen koosta, eikä kysymyslomaketta suunniteltu mittaamaan elämäntavan ekologisuutta, mutta matkustamisen ympäristökuormituksen huomioiden nämä havainnot antavat tukea aiemmissa tutkimuksissa (Hirvonen & Vanhatalo 2018) tehdyille havainnoille siitä, että ympäristöarvot ja konkreettinen toiminta ympäristön hyväksi kohtaavat huonosti toisensa. (Ks. myös Mikko Piispan artikkeli tässä julkaisussa.)

Sekä vierailtujen ulkomaiden määrän että edellä mainittujen kansainvälisyyteen ja ympäristöasenteisiin liittyvien asenteiden taustalla on kuitenkin ennen kaikkea nuorten koulutustaso, joka selittää voimakkaasti näitä kaikkia. Koulutustason kontrollointi poistaa myös tulotason ja kuntatyyppin näennäisen yhteyden

KUVIO 21. "OLETKO ASUNUT SUOMEN ULKOPUOLELLA?" (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS)

KUVIO 22. "OLETKO OLLUT VAIHTO-OPPILAANA, TÖISSÄ TAI TYÖHARJOITTELUSSA TOISESSA EU/ETA-MAASSA?" (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS)

ulkomaanmatkojen määriin ja vapaata liikkuvuutta kannattaviin asenteisiin. Myös vastaajan vanhempien korkea koulutustaso selittää matkustaneisuutta, mikä on ymmärrettävää, sillä kysymys koskee vastaajan koko tähänastista elämää, siis myös lapsuudenkodin aikaisia matkoja. Korkeasti koulutettujen vanhempien lasten suhde vapaaseen matkustamiseen on keskimääräistä myönteisempää. Taloudellisen pääoman ohella kielitaito on yksi matkustamista ja sosiaalista eriytymistä linkittävistä tekijöistä (Wainikainen & Purhonen 2018). Taustalla on varmasti myös muita sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman ulottuvuuksia, jollaisena matkustelua itseäänkin voinee pitää.

Asuminen ja opiskelu ulkomailla

Useampi kuin neljännes (27 %) nuorista kertoo asuneensa Suomen ulkopuolella (kuvio 21). 18 prosenttia on ollut vaihto-oppilaana, töissä tai työharjoittelussa toisessa EU/ETA-maassa (kuvio 22). Tytöillä molemmat osuudet ovat poikia suurempia. Iän myötä EU/ETA-maassa opiskelleiden tai työskennelleiden osuus ymmärrettävästi kasvaa vielä jyrkemmin kuin ulkomailla asuneiden osuus.

Asumista ei haastatteluissa määritelty vastaajille, mutta koska lähes kaikki nuoret (97 %) ovat ulkomailla käyneet, asumisella selvästi tarkoitetaan jotain muuta kuin matkusteluun

liittyvää lyhytaikaista oleskelua. Ilmeisesti kynnys kokemukseen ulkomailla asumisesta on verrattain korkea, sillä vaihto-oppilaana, töissä tai työharjoittelussa toisessa EU/ETA-maassa olleista 30 prosenttia ei kuitenkaan koe asuneensa Suomen ulkopuolella.

Kaikista ulkomailla asuneista 45 prosenttia on opiskellut tai työskennellyt jossain EU/ETA-maassa, ja monille heistä lieene kyse yhdestä ja samasta asiasta. Vaikka ryhmissä on siis paljon päällekkäisyyttä, enemmistölle ulkomaila asuminen on ollut jotain muuta kuin vaihto-oppilaana, töissä tai työharjoittelussa EU/ETA-maassa olemista.

Kaikista maahanmuuttajataustaisista 83 prosenttia on asunut ulkomailla. Ensimmäisen polven maahanmuuttajista, eli täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneista, kaikki vastaavat

asuneensa ulkomailla. Tämä onkin jo määritelmän mukaan selvää. Myös alaikäisenä maahan muuttaneesta välisukupolvesta lähes kaikki sanovat asuneensa ulkomailla. Ainoastaan alle 6-vuotiaana Suomeen muuttaneesta niin sanotusta 1,75-sukupolvesta 15 prosenttia vastaa kieltävästi kysymykseen ulkomailla asumisesta. On huomattava, että myös tieto maahanmuuttoiästä saatiin nuorten haastatteluista, joten aineistossa on jonkin verran niitä, jotka tietävät syntyneensä muualla mutta eivät silti mielestään ole asuneet ulkomailla. Tämä on kiintoisa huomio, joka kertoo kokemustiedon merkityksestä haastattelutilanteessa. Vauvana tai pikkulapsena Suomeen muuttaneilla ei välttämättä ole muitkuvia muuttoa edeltäneestä ajasta, joten he vastaavat kysymykseen ulkomailla asumisesta kokemuksensa mukaisesti kieltävästi.

Eurooppaan on monta näkökulmaa: se on katsantokannasta riippuen maantieteellinen, rajattu alue, poliittinen yhdistymisen projekti, ihmisoikeuksien ja demokratian yhdistämä arvoyhteisö, välillä synkän ja mutta silti yhteiseksi koetun historian yhteen liimaama alue, tai tarina eli narratiivi joka yhdistää eri kansallisvaltiot saman kokonaisuuden alle ja samalla erottaa Euroopan muista poliittisista ja taloudellisista toimijoista. Yksimielisyys Euroopan olemuksesta loppuneen siihen tosiasiaan, että Eurooppa on yksi maanosista. Kysymykset kansallisvaltioiden itsemääräämisestä ja yhteisestä eurooppalaisesta kansalaisuudesta tai elämismaailmasta ovat olleet kiperiä läpi Euroopan yhdentymisen lähihistorian (Habermas 2012). Viime aikojen talouskriisin ja Eurooppaa koetelleiden hankalien ilmiöiden, kuten maahanmuuttokysymys ja Ison-Britannian ero Euroopan unionista, seurauksena kysymykset Euroopan luonteesta tai Euroopan unionin oikeutuksesta ovat herättäneet monenlaisia keskusteluja.

Suhtautumisen Eurooppaan voi mieltää olevan ikä- tai sukupolvikysymys, ja tutkimuksessa nuorempien, globaaliin maailmaan kasvaneiden ikäluokkien on havaittu olevan Eurooppa-myönteisempiä kuin toisenlaiseen, kansallisvaltiokeskeiseen maailmaan sosiaalistuneiden vanhempien ikäluokkien (Rekker 2018). Luvun aluksi tarkastellaan kysymystä siitä, kuinka suomalaiset nuoret Euroopan nykyisellään ymmärtävät (kuvio 23). Kysymysten kehystäminen on saatujen vastausten kannalta oleellista. Johdatteleisuuden välttämiseksi kysymys Euroopan olemuksesta onkin haastattelulomakkeessa sijoitettu ennen kysymyksiä Euroopan unionista, Suomen puheenjohtajuuskaudesta ja muista haastateltavien ajatuksia tiettyyn suuntaan

vievistä teemoista. Eurooppaa lähestytään tässä Nuorisobarometrissa pitkälti valtioiden ja instituutioiden Eurooppana. Euroopan ohella tämänvuotisen Nuorisobarometrin toisena pääteemana on vaikuttaminen, mikä vaikuttaa myös eurooppalaisuuden käsittelyyn siten, että toisenlainen, arksamempi tai kokemuksellisempi Eurooppa-suhde jää vähemmälle huomiolle. (Ks. Kirsi Pauliina Kallion artikkeli tässä julkaisussa.)

EUROOPAN OLEMUS

Euroopan historia on laajassa mitassa ollut usein keskenään kilpailevien kaupunkien, alueiden ja kansallisvaltioiden historiaa. Maantieteellisenä alueena Eurooppa on ollut olemassa jo pitkään, ja sillä on nähty olevan yhteistä kulttuurista taustaa. Euroopan yhdentyminen tapahtui vaihe vaiheelta toisen maailmansodan jälkeen. Vuonna 1958 perustettiin Euroopan talousyhteisö, johon kuuluivat tuolloin Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa. Järjestöön liittyi lisää maita vuosien ja vuosikymmenten mittaan. Samalla järjestön toiminta laajeni. Vuonna 1993 nimi muutettiin Euroopan unioniksi. Nimenvaihto heijastelee sitä, että talouspolitiikan lisäksi useat muut politiikkasektorit ovat tulleet yhteisen säätelyn piiriin. Tärkeä on myös ajatus, että Euroopan unioni jollakin tavalla heijastelee jaettu eurooppalaisia arvoja. EU:n peruskirjoissa kuvataan yhteinen arvopohja. Lissabonin sopimuksessa Euroopan unionin arvoiksi kuvataan ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltioperiaate ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina (Euroopan unioni 2007, artikla 2).

Suomi liittyi Euroopan unioniin 1.1.1995, samaan aikaan Ruotsin ja Itävallan kanssa. Yli puolet Nuorisobarometrissa tarkastelluista ikäluokista on viettänyt koko elinikensä sellaisessa Suomessa, joka on Euroopan unionin jäsenmaa. Nuorisobarometrin vanhempienkin ikäluokkien edustajat ovat kouluajoistaan lähtien eläneet Euroopan unionin jäsenmaassa. Tällaisenaan nuorten Eurooppa-näkemyksen selvittäminen on kiinnostavaa, sillä tällöin päästään tarkastelemaan niitä nuoria, joiden kasvuympäristössä yhdentyvä Eurooppa ja Euroopan unionin vaikutus suomalaiseen lainsäädäntöön ja kulttuuriin on ollut tosiasia. Vaikka erityisesti nuorisopolitiikassa myös Euroopan neuvostolla on selkeä merkitys (Schildt 2015), keskitytään tässä barometrissa tutkimaan lähinnä nuorten näkemyksiä Euroopasta yleensä ja erityisesti Euroopan unionista.

Kysymys siitä, missä määrin eurooppalainen identiteetti tai kulttuuri samastuu Euroopan unioniin, on kiistanalainen. Yhdessä Euroopan unionin laajenemisen kanssa on elänyt keskustelu siitä, mistä eurooppalainen identiteetti muodostuu tai voisi muodostua. Euroopan unionin on nähty parhaimmillaan tarjoavan mahdollisuuden luoda vastavoimia pelkälle taloudelle, ja sen on toivottu toimivan myös maailmanlaajuisesti oikeudenmukaisesti ja eurooppalaisen valistuksen periaatteiden mukaan (Habermas & Derrida 2003). Toisaalta EU:ta on myös arvosteltu siitä, että se on onnistunut paljon paremmin talouden integraatiossa kuin vaikkapa turvaamaan eurooppalaisten kansalaisten sosiaalisia oikeuksia (Habermas 2012; Hermoso 2018).

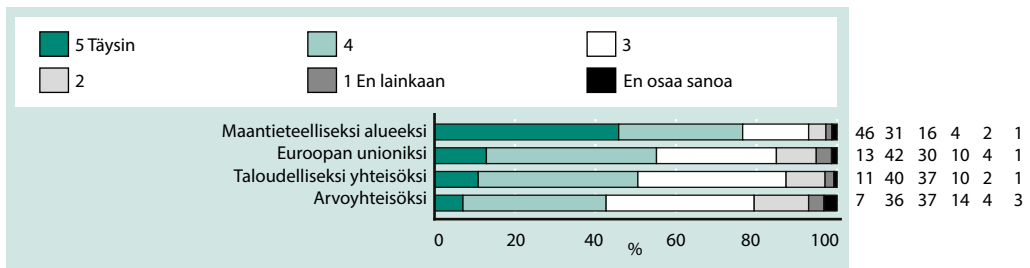
Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker piti lokakuussa 2016 nuorisopolitiikan kannalta keskeisen puheen, jossa hän esitti Euroopan solidaarisuusjoukkojen perustamista. Solidaarisuusjoukoilla viitataan eurooppalaisten nuorten yhteiseen toimintaan, jossa rakennetaan oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa, jossa nuorten ääni kuuluu. Keinoja tähän ovat vapaaehtoistoiminta, solidaarisuusprojektit sekä työ- ja harjoittelupaikat. (OPH

2018.) Puheessaan Juncker ilmaisi vahvan luottamuksensa nuoriin Euroopan tulevaisuuden kannalta keskeisinä toimijoina. Hän totesi Euroopan unioniin osuneen kaksi päällekkäistä kriisiä, joista ensimmäinen koski euroa ja taloutta, toinen pakolaisia ja heidän vastaanottamistaan. Juncker korosti, että nuoret ovat kärsineet talouskriisistä kaikista ikäryhmistä eniten. Hän kuitenkin totesi, että nuoret ymmärtävät Euroopan parhaiten ja että nuoret ovat avainasemassa solidaarisuuden projektin lisäämisessä. (European Commission 2016.) Nuorten Eurooppasuhteen tarkasteleminen on kiinnostavaa paitsi osoituksena nuorten rajat ylittävistä identiteeteistä, myös laajemmin siitä, miten Euroopan unioni onnistuu näkymään suomalaisille nuorille. Nuorten vastausten tarkasteleminen auttaa hahmottamaan myös sitä, miten Euroopan eriluottuvuudet näkyvät nuorten kokemuksessa.

Barometrissa kysyttiin nuorten kokemusta siitä, millaiseksi he Euroopan kokevat. Täysin tai melko vahvasti Euroopan koki maantieteelliseksi alueeksi 77 prosenttia suomalaisista nuorista. Niiden nuorten osuus, jotka vastasivat, etteivät koe Eurooppaa lainkaan maantieteelliseksi alueeksi tai eivät osanneet sanoa, oli vain 2 prosenttia. Euroopan unioniksi Euroopan koki täysin tai melko paljon 55 prosenttia nuorista. Huomion arvoista kuitenkin on, että niiden nuorten osuus, jotka eivät koe Eurooppaa Euroopan unioniksi, on 14 prosenttia. Tämä luku on lähellä Eurooppanuorten tilaamaa tutkimusta, jossa 11 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä tai kokonaan eri mieltä väittämästä ”koen olevani Euroopan unionin kansalainen” (Eurooppanuoret 2018). Luku on samansuuntainen myös Eurobarometrin kaikkia suomalaisia ikäluokkia mittaavan tuloksen kanssa, jonka mukaan 13 prosenttia ei ole onnellinen eläessään Euroopan unionissa (Standard Eurobarometer 89, 22).

Niiden nuorten osuus, jotka kokevat Euroopan taloudelliseksi yhteisöksi, on melko yhteneväinen niiden nuorten osuuden kanssa, jotka kokevat Euroopan nimenomaan Euroopan unioniksi. Vähiten Eurooppa koetaan arvoyhteisöksi. 43 prosenttia kokee Euroopan olevan

KUVIO 23. "KUINKA VAHVASTI, ASTEIKOLLA 1–5, KOET EUROOPAN..."

täysin tai melko paljon arvoyhteisö. 4 prosenttia nuorista ei pidä Eurooppaa lainkaan arvoyhteisönä. Euroopan unionin toiminta näyttäytyy lähtökohtaisesti legitiiminä valtaosalle nuorista. Nuorisobarometrin tuloksia voi tulkita niin, että Euroopan unionia kohtaan koetaan pääsääntöisesti luottamusta ja sen toiminnasta ollaan kiinnostuneita. Puolet nuorista kokee itsensä erittäin eurooppalaiseksi ja lähes yhdeksän kymmenestä ainakin jonkin verran eurooppalaiseksi (kuvio 17). Samalla on huomioitava, että niiden nuorten osuus, jotka kokevat Euroopan arvoyhteisöksi, on vähäisempi kuin niiden nuorten osuus, jotka pitävät Eurooppaa taloudellisenä yhteisönä. Tältä osin projekti nuorten eurooppalaisen identiteetin tai Eurooppa-kansalaisuuden rakentamiseksi (Williamson 2015) on vielä kesken.

SUOMI EU:SSA

EU:n hyödyt

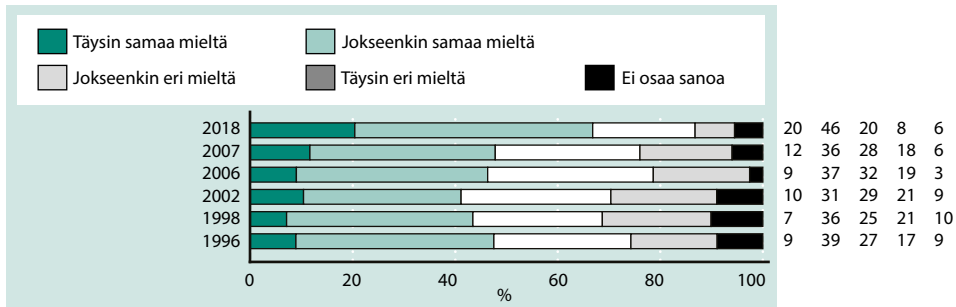
Kaksi kolmannesta nuorista kokee EU-jäsenyyden olleen Suomelle eduksi. Osuus on selvästi suurin yli kahdenkymmenen vuoden seurannan aikana (kuvio 24). Nuorten Eurooppa-myönteisyyttä tulkittaessa on syytä pitää mielessä, että nykyiset Nuorisobarometrin vastaajat ovat eläneet valtaosan tai koko lapsuutensa ja nuoruutensa osana Suomea, joka on Euroopan unionin jäsenmaa ja jota globalisaatio on määrittänyt (ks. Rekker 2018). Suomalaisnuoret eivät ole näkemyksineen yksin, sillä Eurobarometrin

mukaan Euroopan unioni on suositumpi kuin kertaakaan sitten vuoden 1983, tai ainakin sen koetaan hyödyttäneen EU-kansalaisia enemmän kuin koskaan aiemmin. Lisäksi kaikista suomalaisista 81 prosenttia ilmoittaa kevään 2018 Eurobarometrissa olevansa onnellinen eläessään Euroopan unionissa. (Standard Eurobarometer 89, 22.)

Kysymystä Euroopan unionin hyödyllisyydestä taustoittanee myös yleinen Eurooppa-tietämys. Vuoden 2018 Eurobarometrissa mitattiin kansalaisten ymmärrystä siitä, miten Euroopan unioni toimii. Kaikkein eniten kansalaiset ilmoittivat ymmärtävänsä Euroopan unionin toimintaa Puolassa. Suomi oli tässä vertailussa kolmas. Puolassa 79 prosenttia koki ymmärtävänsä, miten EU toimii, kun Suomessa vastaava prosenttiluku oli 74. Suomi on selkeästi 28 Euroopan unionin jäsenmaan keskiarvon (59 prosenttia) yläpuolella. Euroopan mittakavassa nuoret myös ymmärtävät vanhempia ikäluokkia paremmin, miten EU toimii. (Standard Eurobarometer 89b, 128–130.) Näkemys EU:n hyödyllisyydestä Suomelle saa tukea myös Eurooppanuorten tilaamasta tutkimuksesta, jossa hieman eri tavalla muotoillen kysyttiin samaa asiaa. 81 prosenttia oli joko samaa tai melko samaa mieltä väittämästä ”EU-jäsenyys on Suomelle hyvä asia”.

EU:n suosion kasvu vaikuttaa ehkä yllättävältä ottaen huomioon haastatteluhetken tilanteen. EU:n yhtenäisyys on koetuksella, populistiset EU-kriittiset oikeistopuolueet ovat nousseet eri maissa, Iso-Britannia on lähdössä EU:sta. Suomessa EU-kriittinen puolue perussuomalaiset

KUVIO 24. "EU-JÄSENYYT ON OSOITTAUTUNUT EDULLISEKSI SUOMELLE." VERTAILU 1996–2018. (%)

on kokenut niin suosion jyrkän nousun kuin laskunkin. Euroskeptisyys ei näytä vaikuttaneen merkittävästi enemmistön asenteisiin. Esimerkiksi vuonna 2017 julkaistun, eurooppalaista kansalaisuutta tutkineen Eurobarometrin mukaan 81 prosenttia suomalaisista koki itsensä EU:n kansalaisiksi ja 18 prosenttia ei kokenut. Luku oli kuudenneksi korkein Euroopassa ja keskiarvoa (68 % koki itsensä EU:n kansalaisiksi) korkeampi. (Standard Eurobarometer 87, 38.) Euroopassa ehkä tuulee, mutta tuuli ei ole pelkästään vastainen.

Trendin kontekstualisoinnissa on syytä huomioida niin Euroopan sisäinen kuin ulkoinen tilanne sekä nuorten reaktio niihin. Nuorten huoli maailmanpoliittisesta tilanteesta, maahanmuuttajien määrän kasvusta ja kansainvälisestä terrorismista on lisääntynyt jyrkästi (kuvio 32) ja kansallisen turvallisuuden kaipuu on vastaavasti vahvistunut (kuvio 38). Iso-Britannia on jättämässä Euroopan unionin. Puolan ja Unkarin oikeistohallitukset rapauttavat sen arvoperustaa uhmaamalla vapauden, demokratian ja laillisuuden periaatteita, joita voi pitää EU:n perustuskivinä. Euroopan ulkopuolella epävarmuutta lisäävät Venäjän ja Yhdysvaltojen toimet. Afrikassa ja Lähi-idässä on miljoonia halukkaita tulijoita. Ehkä Euroopan ja eurooppalaisten arvojen kokeminen uhatuiksi näkyy myös niiden uudenaikaisena arvostuksena.

Suomen painopisteet EU:ssa

Nuorilta kysyttiin, kuinka tärkeänä he pitävät Suomen eri asioihin vaikuttamista Euroopan unionissa. Uutena kysymyksenä esitettiin kysymys rauhan edistämisestä. Syyrian sisällissodan ja Krimin valtauksen myötä teema on myös Euroopan unionille ajankohtainen. Kysymys näyttää poimivan keskeisen suomalaisnuorten toiveen, sillä 87 prosenttia piti erittäin tai melko tärkeänä, että Suomi vaikuttaa EU:ssa rauhan edistämiseen. Kuten kuvio 28 käy ilmi, Euroopan unionin yhteisen armeijan perustamisen kannatus on merkittävästi vähäisempää, sillä sitä kannattaa alle kolmannes nuorista. Konfliktinratkaisua koskeissa kysymyksissä 80 prosenttia suomalaisista nuorista koki, että rauha on tahdon asia (kuvio 10). Voinee siis tulkita, että rauhaa toivotaan Euroopan unionissa edistettävän diplomatian keinoin.

Samoin uutena esitettiin euroalueen talouskriisin ja sen hoidon myötä myös suomalaisessa keskustelussa ajankohtainen kysymys Euroopan unionin kehittämisestä kohti liittovaltiota. Tätä aiemmin liittovaltiokehitystä ja siihen liittyvää kansalaisten oikeuksien turvaamista on pidetty eurooppalaisen kansalaisuuden ja eurooppalaisen, sääntöihin perustuvan julkisen sfäärin luomisen kannalta keskeisenä (ks. Habermas 2012). Valtaosa vastaajista, 55 prosenttia, piti joko vähän tai ei lainkaan tärkeänä sitä, että Suomi

edistää tätä teemaa Euroopan unionissa, kun 39 prosenttia nuorista piti sitä tärkeänä. Kysymyksen tuheen on hajontaa, ja se on myös kysytyistä teemoista epäsuosituin.

Ajallista vertailua voidaan tehdä muiden kysyttyjen kysymysten suhteen. Barometrissa toistettiin kysymyksiä, joita on kysytty myös vuosina 1996 ja 1999, joten ajallista vertailua voidaan tehdä yli kahdenkymmenen vuoden ajalta. Merkille pantavaa on, että kysytyt teemat ovat säilyttäneet tärkeytensä, vaikka jonkinlaista vaihteluakin voidaan havaita.

Ihmisoikeuksien teema on pysynyt keskeisenä. 96 prosenttia nuorista pitää erittäin tai melko tärkeänä, että Suomi edistää Euroopan unionissa ihmisoikeuksien turvaamista. Teemaa erittäin tärkeänä pitävien osuus on kasvanut noin viidellä prosenttiyksiköllä vuosiin 1996 ja 1999 verrattuna. Vielä suurempi lisäys on ympäristönsuojelun osalta, sillä 94 prosenttia pitää ympäristönsuojelun edistämistä Euroopan unionissa joko erittäin tai melko tärkeänä. 90-lukuun vertailtaessa niiden nuorten osuus, joille teema on erittäin tärkeä, on kasvanut merkittävästi. 69 prosenttia piti erittäin tärkeänä, että Suomi edistää tätä aihealuetta, kun vuonna 1996 vastaava prosenttiluku oli 54 ja vuoden 1999 barometrissa 44. Osuus on siis kasvanut 15 prosenttiyksiköä. Toisaalla tässä julkaisussa nähdään, että lähes kaikki nuoret pitävät ympäristön kunnioittamista tärkeänä (kuvio 37) ja että yhä useampi nuori kokee ihmisen aiheuttaman ilmastomuutoksen uhkaksi (kuvio 32). Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa 85 prosenttia vastaajista piti ihmisen vaikutusta ilmaston lämpenemiseen tosiasiana, ja yhtä suuri osuus nuorisosta oli sitä mieltä, että tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli ympäristön tuhoaminen jatkuu (Myllyniemi 2017, 81). Nuorisobarometrien tulokset vahvistavat kuvaa nuorista ympäristötietoisena sukupolvena.

Työllisyyden edistämistä Euroopan unionissa erittäin tai melko tärkeänä pitää 94 prosenttia. Erittäin tärkeänä tätä aihetta pitävien määrässä on jonkin verran pudotusta. Työllisyyden teemaa on pidetty tärkeänä kaikkina kyselyn

toteuttamisvuosina. Sama pätee kansainvälisen rikollisuuden torjuntaan. 91 prosenttia pitää tärkeänä, että Suomi edistää tätä aihealuetta. Erittäin tärkeänä tätä aihealuetta pitävien määrä on kuitenkin pudonnut 90-luvulta.

Sukupuolten tasa-arvoa vähintään melko tärkeänä pitävien nuorten osuus on pysynyt samana 90-luvulta alkaen. Sitä erittäin tärkeänä pitävien määrä on kuitenkin noussut yli 10 prosenttiyksiköä. Myös suomalaisen maatalouden edistämistä erittäin tai melko tärkeänä pitävien määrä on säilynyt korkealla tasolla, nyt 87 prosenttia nuorista pitää sen edistämistä ainakin melko tärkeänä.

Suurehkoja muutoksia on nähtävissä idän-suhteiden edistämisen suhteen. 88 prosenttia nuorista pitää erittäin tai melko tärkeänä, että Suomi edistää Euroopan unionin ja Venäjän suhteita. Vuonna 1999 vastaava osuus oli 76 prosenttia. Erittäin tärkeänä teemaa pitävien nuorten määrä on lisääntynyt verrattain paljon, sillä vuoden 1999 24 prosentista on noustu 46 prosenttiin. Krimin valtauksen myötä kiristyneet suhteet Venäjän ja EU:n välillä sekä Venäjään kohdistetut talouspakotteet näkyvät myös suomalaisnuorten vastauksissa.

Euroopan liittovaltiokehitystä lukuun ottamatta valtaosa nuorista pitää kaikkien kysyttyjen teemojen edistämistä tärkeänä. Vastaavanlaisia vertailuja voi löytää myös eurobarometreista. Vuonna 2017 toteutetussa nuorten Eurobarometrissa selvitettiin, minkä aihealueiden tulisi olla Euroopan unionin prioriteetteja. Tärkeimpänä aihealueena suomalaisnuoret nostivat esiin kasvatuksen ja taidot. Suunnilleen samalla tasolla olivat työllisyys ja ympäristönsuojelu, joista jälkimmäinen oli suomalaisnuorille teemana keskeisempi kuin EU:ssa keskimäärin. Myös maahanmuuton hallinta ja turvallisuus olivat keskeisiä teemoja. EU-maiden keskiarvoa vähemmän tärkeänä suomalaisnuoret pitivät solidaarisuuden teemaa. Nuorisobarometrissa kysyttyjä rauhan tai ihmisoikeuden teemoja ei kysytty nuoria koskevassa Eurobarometrissa. Näyttää siltä, että Euroopan unionia koskevat toiveet ovat verrattain yhtenevät

eri kysymyksissä. Euroopan unionissa tärkeinä teemoina nähdään työllisyys, ympäristönsuojelu sekä turvallisuuskysymykset. (European Commission 2018.)

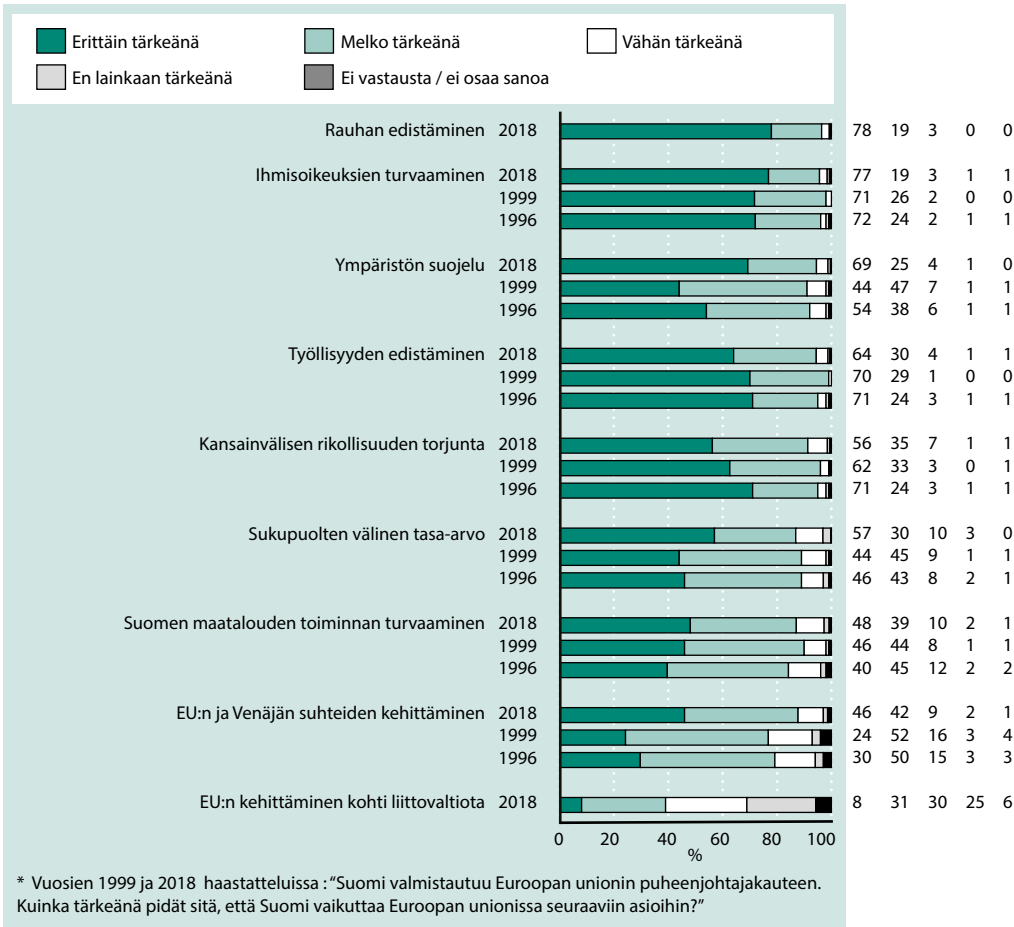
SUOMI, EU JA VUOROVAIKUTUS

Euroopan unioni on tukenut systemaattisesti nuorten liikkuvuutta ympäri Eurooppaa kolmen vuosikymmenen ajan. Korkeakouluvaihtoon keskittynyt Erasmus-ohjelma perustettiin vuonna 1987. Opiskelijavaihdoista saatujen myönteisten kokemusten myötä haluttiin luoda vastaavia rakenteita liikkuvuudelle myös koulun ulkopuoliseen, non-formaaliin oppimiseen. Eri-

laiset vapaaehtoistyöhön suuntautuvat ohjelmat, kuten Youth for Europe I-III, European Voluntary Service ja Youth in Action, saivat alkunsa vuonna 1989, jolloin ensimmäinen Youth for Europe -ohjelma käynnistettiin. (Lejeune 2015, 48–51.) Nuorten liikkuvuuden tukeminen on ollut keskeinen osa eurooppalaista nuorisopoliittikkaa. Nuorisopoliitikan professori Howard Williamsonin (2015, 85) mukaan vaihtojen, liikkuvuuden ja dialogin tukeminen on nähty keskeisinä keinoina saavuttaa eurooppalaisen nuorisopoliitikan kunnianhimoiset tavoitteet.

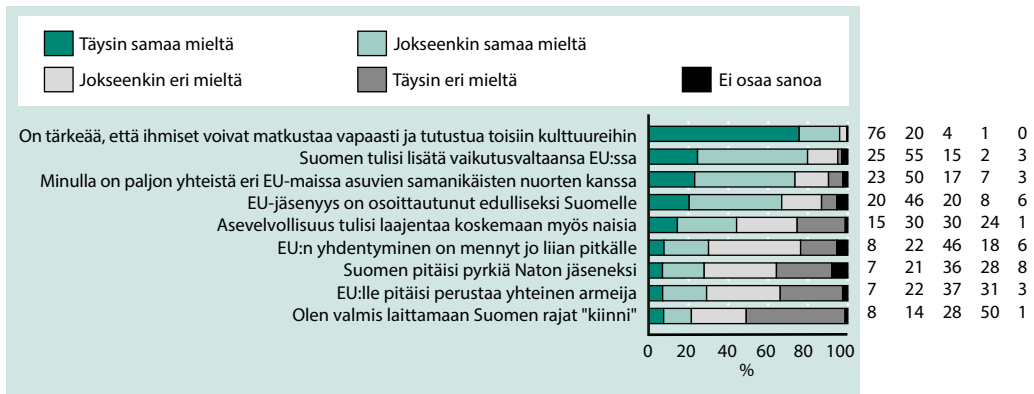
Liikkuvuuden ideaali ja mahdollisuus kulttuurienväliseen oppimiseen näyttää olevan erityisen tärkeää myös suomalaisille nuorille.

KUVIO 25. "KUINKA TÄRKEÄNÄ PIDÄT SITÄ, ETTÄ SUOMI VAIKUTTAA EUROOPAN UNIONISSA SEURAVIIN ASIOIHIN?*" VERTAILU 1996, 1999 JA 2018 (%)

* Vuosien 1999 ja 2018 haastattelussa : "Suomi valmistautuu Euroopan unionin puheenjohtajakauteen. Kuinka tärkeänä pidät sitä, että Suomi vaikuttaa Euroopan unionissa seuraaviin asioihin?"

KUVIO 26. NÄKEMYKSIÄ EU:STA JA SUOMEN ULKOSUHTEISTA. (%)

Vuoden 2017 Nuorisobarometrin selvittäessä nuorten näkemyksiä elämässä pärjäämisen kannalta tärkeistä taidoista useampi kuin yhdeksän kymmenestä piti kielitaitoa ja kolme neljästä kansainvälisyyttä tärkeänä taitona. Kummankin taidon koettu tärkeys oli kasvusuunnassa. Nyt tehdyissä haastatteluissa lähes kaikki vastaajat, 96 prosenttia, ovat joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ihmisten mahdollisuus matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin on tärkeää. Tämä heijastelee osaltaan suomalaisten kansainvälistä orientaatiota, jossa vapaaseen liikkuvuuteen eivät suhtaudu myönteisesti ainoastaan nuoret, vaan myös vanhemmat suomalaisten ikäluokat. Vuoden 2018 Eurobarometrissa 71 prosenttia suomalaisista mielsi vapauden matkustaa, opiskella ja työskennellä Euroopan unionin alueella olevan asia, jota Euroopan unioni merkitsee henkilökohtaisella tasolla (Standard Eurobarometer 89b, 72). Ainakin Euroopan sisällä vapaus liikkua on nuorille tärkeää. Voi ajatella, että kaikki eivät halua laajentaa tätä ajatusta Euroopan unionin ulkopuolelta tulevaan maahanmuuttoon, sillä vaikka 96 prosenttia kannattaa ihmisten vapautta liikkumista, on 22 prosenttia sitä mieltä, että heidän puolestaan Suomi voisi laittaa rajansa ”kiinni”. (Lisää aiheesta ks. Piispa tässä julkaisussa.)

Kolme neljännessä nuorista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että heillä on

paljon yhteistä EU-maissa asuvien samanikäisten nuorten kanssa. Yksi neljännes oli eri mieltä. Tämä kertoo osaltaan siitä, että Euroopassa asuvien nuorten tilanteeseen voidaan samastua ja että yhteisyyttä koetaan yli kansallisvaltioiden rajojen. Vaikka enemmistö nuorista ei koe Eurooppaa arvoyhteisöksi, näyttää siltä, että valtaosalle nuorista toisten eurooppalaisten nuorten elämäntilanteisiin samastuminen on joka tapauksessa mahdollista.

EU:n asemaa koskeissa kysymyksissä useimmin samaa mieltä ollaan siitä, että Suomen tulisi lisätä vaikutusvaltaansa EU:ssa. Neljä viidestä nuoresta on tämän väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Suomen vaikutusmahdollisuuksien lisäämiselle on vahva kannatus. Tähän kysymykseen voi tietysti vastata myöntävästi, vaikka suhtautuisi Euroopan unioniin kriittisesti, sillä kysymyksen voi ymmärtää joko vaatimuksena parantaa Suomen kansallista asemaa tai Suomen sitoutumisena yleiseurooppalaisen yhdentymisen kehittämiseen.

Euroopan unionin kehityskuluista on käyty aineiston keräämisen ajankohtana paljon keskustelua, erityisesti euron kriisin (European Commission 2016), pakolaispolitiikan ja Ison-Britannian yleisesti brexitinä tunnetun Euroopan unionista eroamisen yhteydessä. Euroopan unionille verrattain myönteiset suomalaiset nuoret eivät näe Euroopan unionin edenneen liiaksi kansallisen päätättävällän edelle. Liki

kaksi kolmannesta nuorista, 64 prosenttia, on täysin tai melko eri mieltä siitä, että Euroopan unionin yhdentyminen on mennyt jo liian pitkälle. Vastaavasti noin kolmannes nuorista on sitä mieltä, että EU:n yhdentyminen on ollut liiallista. Nuorten melko selvä enemmistö näyttää kuitenkin kannattavan EU:n nykytilannetta ja hyväksyy yhdentymiskehityksen. Tässäkin näkyy suomalaisnuorten enemmistön Eurooppa-myönteinen asenne. Voi tulkita, että ikäpolvet, jotka ovat kasvanut Euroopan unioniin kuuluvaa Suomeen, pitävät eurooppalaista kehitystä myönteisenä ja näkevät eurooppalaisen ulottuvuuden vaikutuksen myös omaan elämäänsä.

Nato

Joka neljännen nuoren mielestä Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi, kun kaksi kolmesta on päinvastaista mieltä. Jäsenhakemuksen vastustajien osuus on hieman kasvanut, mutta kokonaisuutena näkemyksissä ei viime vuosina ole tapahtunut suuria muutoksia. Maailmanpoliittista tilannetta kohtaan tunnetun huolen lisääntyminen (kuvio 32) ei siis juuri näytä hetkauttavan Naton kannatusta suuntaan tai toiseen.

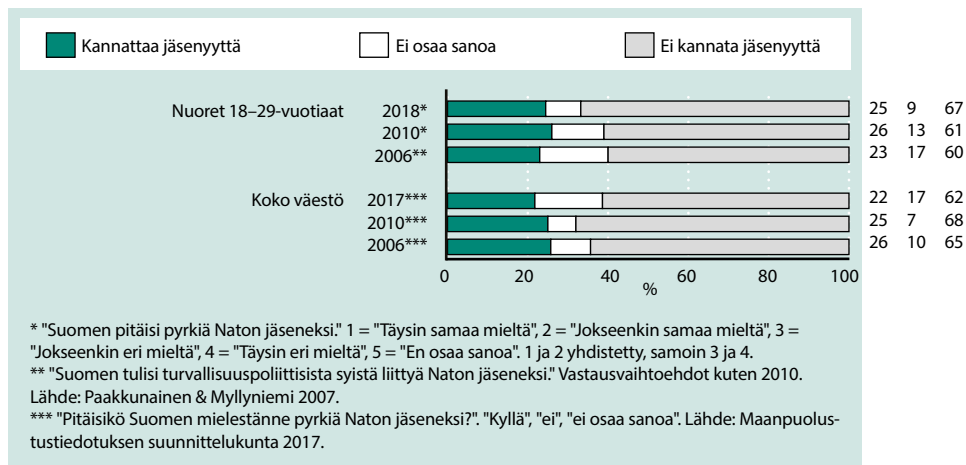
Nato-jäsenyyden kannatus on selvästi voimakkainta niiden nuorten parissa, jotka ovat

huolissaan sotilaallisesta hyökkäyksestä Suomeen. Hyökkäykseltä ennaltaehkäisevä pelote nähdään siis yleisesti Nato-jäsenyyden eduksi. Vastaavaa yhteyttä ei ole suhteessa maailmanpoliittiseen tilanteeseen, kansainväliseen terrorismiin tai joukkotuhuohaseisiin liittyviin turvattomuudenkokemuksiin.

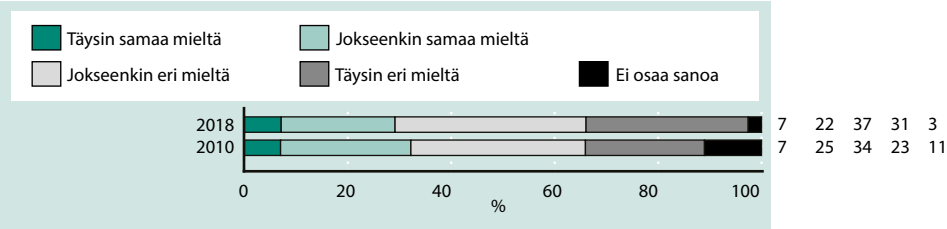
EU:n yhteinen armeija

Harvempi kuin joka kolmas nuori kannattaa EU:n omaa armeijaa, ja vastustus on lisääntynyt vuodesta 2010 (kuvio 28). Vaikka Euroopan unioniin luotetaan muuten yhä laajemmin (kuvio 33) ja jäsenyyden ajatellaan tuovan hyötyä Suomelle (kuvio 24), suhtautuvat nuoret kuitenkin varauksella Euroopan unionin yhteiseen armeijaan ratkaisuna kansainvälisen turvallisuuspolitiikan haasteisiin. Ehkä tässä näkyy heijastumia EU:n ja sen edeltäjien syntyhistoriasta, jolloin keskinäisen riippuvuuden ajateltiin vähentävän Euroopan maiden, etenkin Saksan ja Ranskan, syitä sotia keskenään. Tässä EU vaikuttaa onnistuneen, ja Eurooppa on elänyt historiansa rauhallisinta aikaa. Tunnustuksena tästä vuonna 2012 myönnettiin Nobelin rauhanpalkinto Euroopan unionille ja sen edeltäjille kuuden vuosikymmenen aikana tehdystä työstä rau-

KUVIO 27. NATO-JÄSENYYDEN KANNATUS. VERTAILU 2006, 2010 JA 2018, NUORET JA KOKO VÄESTÖ. (%)

KUVIO 28. "EU:LLE PITÄISI PERUSTAA YHTEINEN ARMEIJA." VERTAILU 2010 JA 2018. (%)

han, sovinnon, demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi Euroopassa (Nobel Prize 2012).

Kuten kuviosta 32 nähdään, nuoret ottavat kansainvälisen terrorismin ja maailmanpolitiikan epävarmuudet vakavasti. Rauhan edistäminen nähdään tärkeimpänä asiana, johon Suomen tulisi EU:ssa vaikuttaa (kuvio 25). Nuoret siis kokevat EU:n turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden merkitykselliseksi, mutta EU:n oma armeija ei enemmistön mielestä ole oikea tie.

Yhteinen armeija olisi merkittävä askel kohti tiiviimpää yhdentymistä, ja noin joka kolmannen nuoren mielestä Euroopan yhdentyminen on jo nyt mennyt liian pitkälle (kuvio 26). Joka viides olisi valmis laittamaan Suomen rajat kiinni, eikä liittovaltiokehitykselle ole nuorison parissa laajaa kannatusta (kuvio 26). (EU:sta ja nuorten vapaata liikkuvuutta koskevista arvoista ks. Piuspan artikkeli ja Ronkaisen näkökulmateksti tässä julkaisussa.)

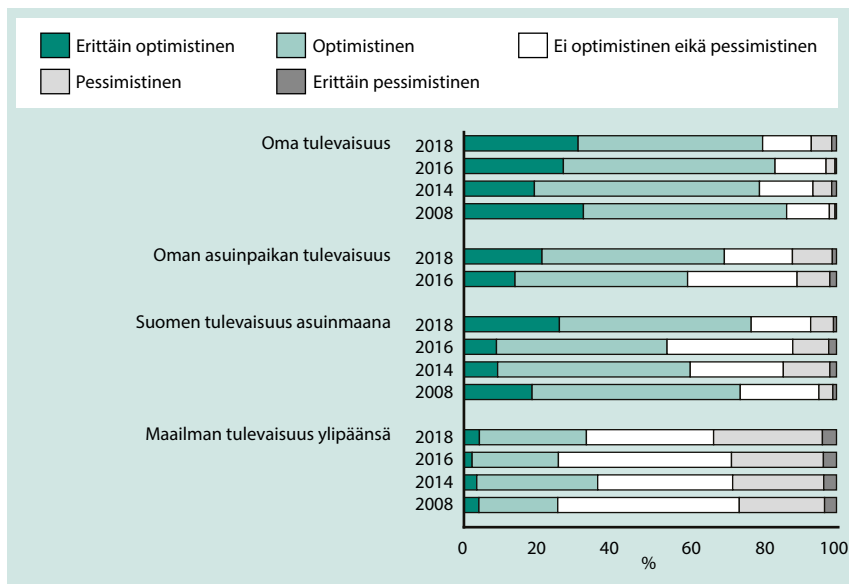
LUOTTAMUS JA OSALLISUUS

LUOTTAMUS TULEVAISUUTEEN

Nuorten tulevaisuudennäkymien valoisuutta selvitettiin usealla eri tasolla. Näkökulman laajentuessa omasta elämästä kohti globaalia nuorten tulevaisuudennäkymät synkkenevät selvästi. Omaan tulevaisuuteen suhtautuu optimistisesti 79 prosenttia, oman asuinpaikkakunnan tulevaisuuteen 69 prosenttia, Suomen tulevaisuuteen 77 prosenttia, Euroopan tulevaisuuteenkin vielä 49 prosenttia mutta maailman tulevaisuuteen enää 32 prosenttia. Kuvioon 29 on koottu ne tulevaisuudennäkymät, joista on vertailutietoa aiemmista Nuorisobarometreista, ja uutena kysyttyyn Euroopan tulevaisuuteen liittyvät tulokset esitellään erikseen kuviossa 30.

Kuvion 29 trendeistä nähdään, että optimismin on pääosin vahvistunut. Suhteessa omaan tulevaisuuteen muutokset ovat keskiarvoin mitattuna pieniä, mutta niin erittäin optimististen kuin pessimististen osuudet ovat kasvusuunnassa. Suurimmat muutokset liittyvät nuorten näkemyksiin Suomen tulevaisuudesta asuinmaana. Aiemmin luottamus laski kysely kyselyltä, mutta viimeisin käänne on optimismin jyrkkä lisääntyminen. Syitä pohdittaessa voidaan huomioida ainakin pitkän taloustaantumisen taittuminen ja työllisyyden kohentuminen, miksei myös vuonna 2017 vietetyn Suomi 100 -juhlavuoden paljon julkisuutta saaneiden tapahtumien positiivinen henki. Haastattelujen konteksti on aina syytä huomioida. Tällä kertaa näkökulma on tavanomaista kansainvälisempi, mikä tuo uusia

KUVIO 29. SUHTAUTUMINEN TULEVAISUUTEEN 2008–2018 (%)

merkityksiä pohdittaessa Suomen tulevaisuutta asuinmaana.

Kysymys Suomesta asuinmaana liikkuu hyvin yleisellä tasolla, mutta muista Nuorisobarometrin osioista saadaan tarkennusta siihen, mihin suomalaisen yhteiskunnan osaan tulevaisuudennäkymät liittyvät. Erityisen synkästi Suomen tulevaisuuteen suhtautuvat ne, jotka kokevat epävarmuutta hyvinvointipalveluiden tulevaisuuden, suomalaisten eriarvoistumisen, nuorten syrjäytymisen ja maahanmuuttajien määrän lisääntymisen takia.

Myös aiemmissa Nuorisobarometreissa on havaittu nuorten omaan elämään liittyvän luottamuksen olevan vahvaa. Esimerkiksi hyvin harva pelkää itse syrjäytyvänsä, vaikka nuorten syrjäytymisestä ylipäätään ollaan varsin huolissaan (Myllyniemi 2010, 82). Elämän mielekkyyden kannalta on tärkeää luottaa valoisaan tulevaisuuteen. Käsitys omin toimin saavutettavasta paremmasta huomisesta suojaa merkityksettömyyden tunteilta ja hallitsee myös aikuisten ajattelua (ks. lisää Häkkinen & Salasuo 2016).

Kuvio 32 kertoo, että yhä useampi nuori kokee ilmastonmuutokseen, maailmanpoliittiseen tilanteeseen ja kansainväliseen terrorismiin liittyvää epävarmuutta. Tässä valossa on ehkä yllättävää, että maailman tulevaisuuteen suhtautaan keskimäärin aiempaa optimistisemmin. Myös vuoden 2018 Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan turvattomuuskyselyssä entistä pienempi osuus 15–24-vuotiaista uskoi elävänsä viiden vuoden päästä nykyistä turvatomammassa maailmassa (MTS 2018).

Globaalit huolenaiheet ja pessimistinen suhtautuminen maailman tulevaisuuteen ovat kyllä tilastollisesti vahvasti yhteydessä, mutta mukana on niitäkin, jotka esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamasta epävarmuudesta huolimatta suhtautuvat optimistisesti maailman tulevaisuuteen. Epävarmuus tai huoli ei siis välttämättä johda pessimismiin, mikä näyttää myönteiseltä asialta paitsi yksilöllisestä näkökulmasta myös vaikuttamistoiminnan kannalta. Nuoret, jotka kantavat huolta maailman tilasta, kuten kansainvälisestä poliittisesta tilanteesta

tai ilmastonmuutoksesta, ovat nimittäin muita todennäköisemmin myös aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia. Pessimistinen suhtautuminen maailman tulevaisuuteen sen sijaan ei ole vahvasti yhteydessä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen, joskin kaikkein pessimistisimmät vaikuttavat muita useammin ei-parlamentaarisin keinoin, kuten ostopäätöksillä tai mielenosoituksiin osallistumalla.

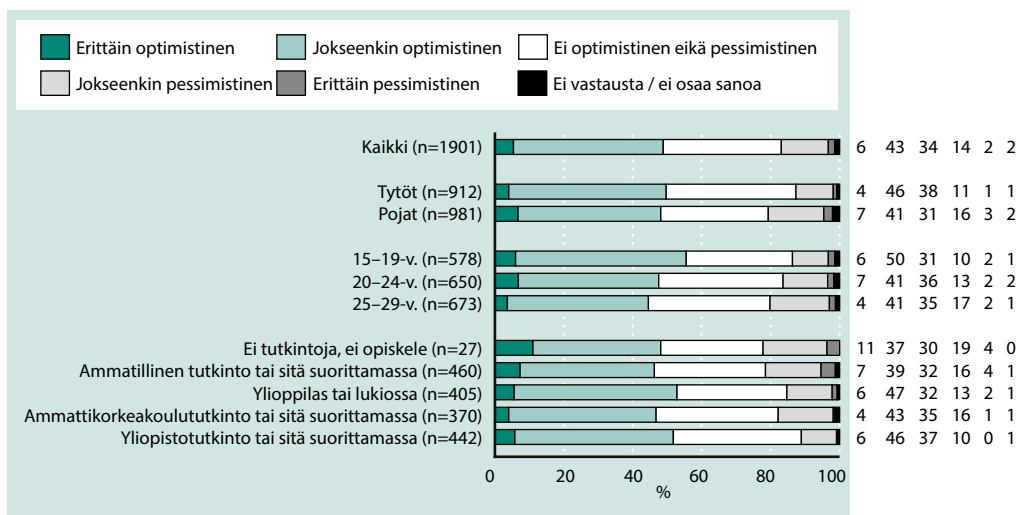
Maailman tulevaisuuteen pessimistisesti suhtautuvia on suunnilleen saman verran (33 %) kuin optimistisesti suhtautuvia (32 %). Niiden osuus, jotka eivät ole taipuvaisia optimismiin eivätkä pessimismiin, on selvästi suurempi (33 %) kuin muissa kuvion 29 tulevaisuusperspektiiveissä. Tämä on ymmärrettävää, sillä ristiriitaisen tietotulvan keskellä on asiaa ammatikseen tarkkailevienkin vaikea hahmottaa kokonaiskuvaa koko maailman tulevaisuudesta. Tulevaisuuden trendien voisi ajatella mietittyvän varsinkin nuoria, joiden elämään suuret maailmanlaajuiset ja monesti hitaat kehityskulut ennättävät vaikuttaa. Niinpä on kiinnostavaa havaita, että nuorisoin parissa niin optimistien kuin pessimistien osuus on kasvussa. Jo se, että ylipäätään osaa asemoida itsensä kysytyn asian suhteen, viittaa aihepiiriin kokemiseen mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi.

Euroopan tulevaisuus

Kysymys optimismista tai pessimismistä suhteessa Euroopan tulevaisuuteen esitettiin nyt Nuorisobarometrissa ensimmäistä kertaa, joten trenditietoa ei vielä ole olemassa (kuvio 30). Väestötasolla luottamus Euroopan unionin tulevaisuuteen on ennallaan (MTS 2018).

Noin puolet nuorista (49 %) suhtautuu optimistisesti Euroopan tulevaisuuteen, toinen puoli puolestaan pessimistisesti (48 %). Verrattuna suhtautumiseen Suomen tulevaisuuteen on näkemys huomattavasti synkempi, mutta maailman tulevaisuuteen verrattuna puolestaan valoisampi. Pojissa on enemmän pessimistejä kuin tytöissä, mutta sukupuolierot eivät ole kovin suuria. Alle 20-vuotiaat katsovat Euroopan

KUVIO 30. SUHTAUTUMINEN EUROOPAN TULEVAISUUTEEN. (%)

tulevaisuuteen optimistisempina kuin vähän vanhemmat nuoret. Koulutustason yhteys ei ole kovin voimakas, mutta matalasti koulutetut ovat vähän muita pessimistisempiä. Arvoulottuvuuksien vertailussa (kuviot 39–44) pessimistisimmin Euroopan tulevaisuuteen suhtautuvat itseään rasistisina ja radikaaleina pitävät.

On syytä huomata, että kysymysmuotoilussa puhutaan Euroopasta, ei Euroopan unionista. Kuten kuviosta 23 nähdään, suuri osa nuorista kokee Euroopan vahvasti nimenomaan Euroopan unioniksi. Näin ajattelevat suhtautuvat keskimääräistä optimistisemmin Euroopan tulevaisuuteen. Valoisana Euroopan tulevaisuuden näkevät varsinkin ne, joille Eurooppa on arvo-yhteisö. Ylipäätään optimismi on yhteydessä myönteiseen asenteeseen Euroopan unioniin, sen tiivyyteen ja hyötyihin Suomelle.

EPÄVARMUUS JA TURVATTOMUUS

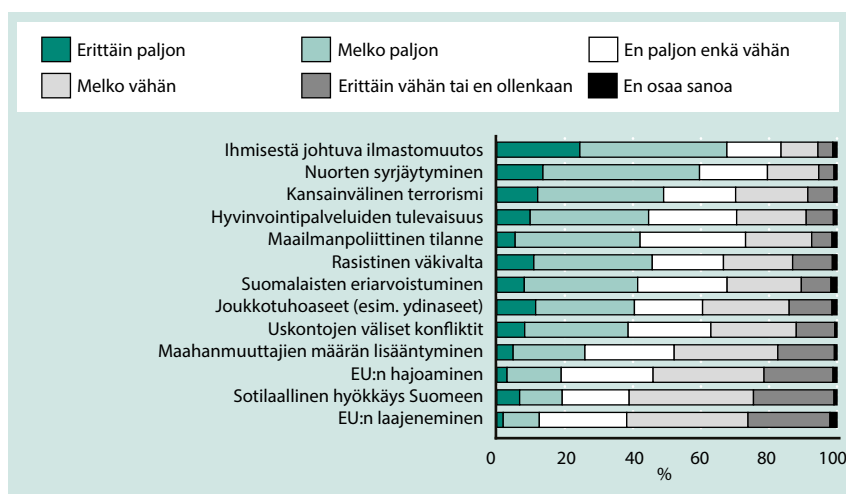
Nuorten epävarmuuden tai turvattomuuden kokemuksia selvitettiin 13 kysymyksellä (kuvio 31) joista neljästä on aiempaa tietoa ja siten mahdollisuus ajalliseen vertailuun (kuvio 32). Selvitetyt aiheet ovat luonteeltaan yhteiskunnallisia tai globaaleja. Nuorisobarometreissa

seurataan myös terveydentilan, opiskelujen ja yksinäisyyden kaltaisia yksilöllisempiä epävarmuuden aiheita, mutta viime vuosina eri mittakaavan huolenaiheita on kysytty vuorovuosin, rinnakkain esiteltynä näin eriluonteisten epävarmuustekijöiden lähes väistämätön vertailu-asetelma kun ei ole kovin mielekäs. Kuvion 31 varsin erityyppisten uhkien rinnastamisen voi myös kyseenalaistaa, mutta niiden käsittelemistä yhdessä puolustaa se, että kysymys on kuitenkin jokaisen itse kokemista turvattomuudentunteista, olipa niiden syy kuinka suuri tai pieni, todellinen tai epätodellinen tahansa. Lähes kaikki²⁷ tässä esitellyt turvattomuuden syyt korreloivat positiivisesti ja merkitsevästi keskenään.

Kuviosta 31 nähdään, että monet nuoret kokevat turvattomuutta suhteessa maailmanlaajuisiin uhkiin: ilmastonmuutokseen (ainakin melko paljon 67 %), kansainväliseen terrorismiin (60 %), maailmanpoliittiseen tilanteeseen (40 %) ja joukkotuhoaseisiin (40 %). Kuvion 32 trenditiedoista nähdään, että näihin globaalin mittakaavan teemoihin liittyvä epävarmuus nuorten mielissä on kymmenessä vuodessa lisääntynyt jyrkästi.

Kysymyksissä, joiden voi tulkita koskevan ensisijaisesti suomalaista yhteiskuntaa, nuoret

KUVIO 31. "KUINKA PALJON KOET EPÄVARMUUTTA TAI TURVATTOMUUTTA SEURAAVIEN ASIOIDEN TAKIA?" (%)

kokevat suhteellisen paljon epävarmuutta nuorten syrjäytymisen (60 %), rasistisen väkivallan (46 %), hyvinvointipalveluiden tulevaisuuden (45 %) ja suomalaisten eriarvoistumisen (41 %) takia. Jonkin verran harvinaisempaa on nuorten turvattomuus suhteessa maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen (26 %), Suomeen kohdistuvaan sotilaalliseen hyökkäykseen (20 %), EU:n hajoamiseen (19 %) ja EU:n laajenemiseen (13 %). Näihinkään teemoihin liittyvä turvallisuudentunne ei suurella enemmistöllä ole vakaalla pohjalla. Huomattavaa on, että harvempi kuin joka neljäs nuori ei ole huolestunut sotilaallisen hyökkäyksen mahdollisuudesta Suomeen ja että joka viides kokee siihen liittyen vähintään melko paljon turvattomuutta. Nuorisobarometrit eivät vielä tarjoa trendiä tästä epävarmuudesta, mutta näin monen nuoren huolestuneisuus sotilaallisen hyökkäyksen mahdollisuudesta kertoo jotain ajan hengestä, varsinkin yhdistettynä kuvion 32 tietoon maailmanpoliittiseen tilanteeseen liittyvän turvattomuuden lisääntymisestä. Myös Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidetutkimuksissa yhä useampi pitää keskeisenä aseellisen hyökkäyksen uhkaan varautumista (MTS 2017, 69).

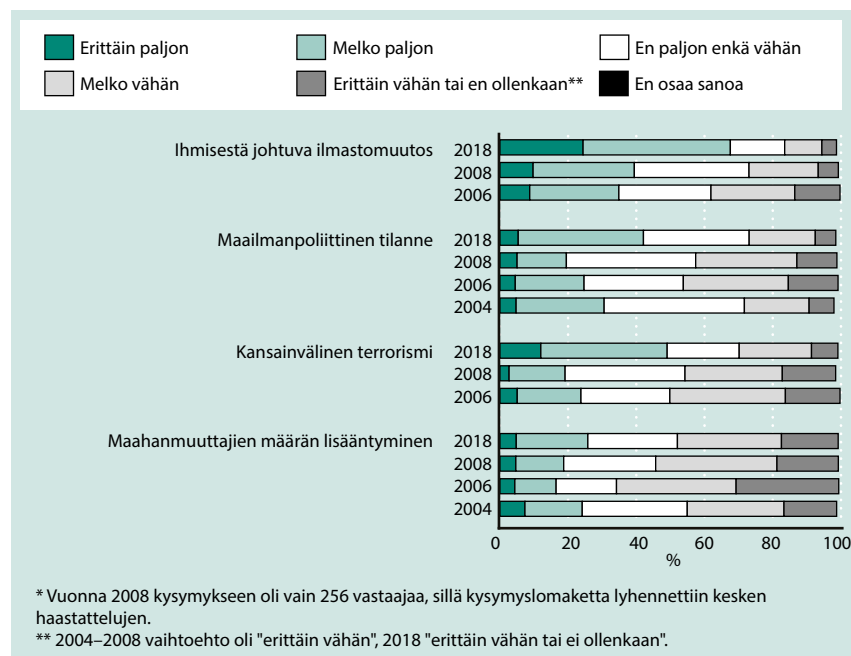
Kuvion 32 tulosten tulkinnassa eri tasot limittyvät ja liittyvät toisiinsa monin tavoin, jopa saman kysymyksen kohdalla. Esimerkiksi maahanmuuttajien määrän lisääntymisestä voi ainakin periaatteessa tuntea epävarmuutta usealla eri tavalla. Turvattomuuden tunne voi kohdistua itse maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin, mutta yhtä lailla sen seurauksiin suomalaiselle yhteiskunnalle, esimerkiksi turvallisuudelle, hyvinvointivaltion rahoituspohjalle tai keskusteluilmapiiirille. Barometrin aineistossa maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen liittyvä turvattomuus ei kuitenkaan ole yhteydessä huoleen rasistisesta väkivallasta.

Periaatteessa vastaajien voi myös ajatella ilmaisseen huolensa oireiden sijaan syistä, toisin sanoen esimerkiksi niistä taustalla olevista ylikansallisista ilmiöistä, jotka ilmenevät maahanmuuton lisääntymisenä. Kari Paakkunaisen mukaan maahanmuuton herättämät epävarmuuden tunteet voisivat johtaa yhtä lailla uusista haasteista oppimiseen ja globaaliin vastuuseen kuin rajojen sulkemisen politiikkaan (Paakkunainen 2010). Vaikka niin maailmanpoliittinen tilanne kuin ilmastonmuutos ovat monissa tulevaisuusskenaarioissa keskeisiä maahanmuuton lisääntymisen syitä, ei Nuorisobarometrin aineistossa

maahanmuutosta huolestuneiden vastauksissa kuitenkin juuri korostu maailmanpoliittisen tilanteen herättämä epävarmuus, ja ilmastonmuutoksesta he ovat muita vähemmän huolissaan. Maahanmuuttajien määrän kasvusta huolestuminen onkin yhteydessä erityisesti turvattuuteen suhteessa kansainväliseen terrorismiin, EU:n laajenemiseen ja Suomeen kohdistuvaan sotilaalliseen hyökkäykseen. Tämä auttaa tulkitsemaan koetun huolen luonnetta, samoin se, että maahanmuutosta huolestuneet arvioivat yhteiskunnalliset näkemyksensä keskimääräistä enemmän oikealle, arvokonservatiiviseen ja rasistiseen suuntaan (vrt. kuvio 44). Kysyttäessä eri asioiden tärkeydestä he korostavat muita enemmän vapautta, isänmaallisuutta ja kansallista turvallisuutta, keskimääräistä vähemmän puolestaan tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia (vrt. kuvio 37). Puoluekannatuksen mukaisessa vertailussa eniten maahanmuuttajien määrän kasvuun liittyvää turvattomuutta kokevat perussuomalaisten ja sinisen tulevaisuuden kannattajat.

Enemmistö vastaajista kokee nuorten syrjäytymisen aiheuttavan turvattomuutta. Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy on tärkeässä roolissa myös sisäministeriön sisäisen turvallisuuden selonteossa ja strategiassa (Sisäministeriö 2016; 2017). Suomalainen yhteiskunta tuntuu siis kautta linjan olevan varsin huolissaan nuorten syrjäytymisestä. Tähän nähden on kiinnostavaa, että asiaa edellisen kerran selvitettyä vain muutama prosentti haastatelluista nuorista tunsikin edes jonkin verran huolta omasta syrjäytymisestäään (Myllyniemi 2014). Asiaa selittää nuorten vahva luottamus omaan pärjäämiseen, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että omaan tulevaisuuteen suhtaudutaan valoisasti, Suomen tulevaisuuteen selvästi synkemmin, mutta maailman tulevaisuuteen jo perin pessimistisesti (kuvio 29). Toinen selitys sille, miksei haastatteluissa juuri näy huoli omasta syrjäytymisestä, liittyy syrjäytymisen käsitteeseen ja sen epämääräisyyteen. Tutkittaessa työn ja koulutuksen ulkopuolisia nuoria havaittiin, että puolet heistä koki itsensä vähän tai ei

KUVIO 32. "KUINKA PALJON KOET EPÄVARMUUTTA TAI TURVATTOMUUTTA SEURAAVIEN ASIOIDEN TAKIA?" VERTAILU 2004, 2006, 2008* JA 2018. (%)

lainkaan syrjäytyneeksi, ja edes melko syrjäytynyt koki olevansa vain joka kuudes.²⁸ Kuitenkin nämä niin sanotut NEET-nuoret olisivat monissa tilastollisissa syrjäytymisen tarkasteluissa jo määritelmän mukaan syrjäytyneitä, sillä niissä lähdetään yleensä palkkatyön ja koulutuksen ulkopuolella olemisesta (ks. Myrskylä 2012). Kysyttäessä NEET-nuorten näkemyksiä syrjäytymisen syistä nousee ystävien puute kaikkein keskeisimmäksi tekijäksi, kun taas palkkatyön ja opiskelun ulkopuolella oleminen on vähemmän olennaista näiden nuorten syrjäytymiskäsityksissä. (Gretschel & Myllyniemi 2017, 32–33.)

Ilmastomuutos

Omassa alaluvussaan on syytä pohtia ilmastomuutosta, joka on yleisin kaikista kysytyistä epävarmuuden lähteistä (kuvio 31). Erittäin paljon turvattomuudentunteita sitä kohtaan kokevien osuus on kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut (kuvio 32). Tänä aikana myös tietoisuus ilmastomuutoksen vaikutuksista on lisääntynyt. Hallitustenvälinen ilmastomuutos-paneeli IPPC arvioi vuoden 2018 lokakuun raportissaan, että maapallon lämpötila on noussut esiteolliselta ajalta noin asteen verran. Paneeli pitää todennäköisenä, että ilmasto lämpenee vähintään 1,5 asteen verran esiteollisesta ajasta vuoteen 2050 mennessä. (IPPC 2018, 6.) Tällä on katsottu olevan merkittäviä poliittisia vaikutuksia. Ilmastomuutos koskettaa monin tavoin inhimillisen elämän ja ekosysteemien reuna-ehjoja. Ilmastomuutoksen katsotaan voivan aiheuttaa vakavia ja akuutteja seurauksia, jotka uhkaavat koko elämänmuodon perusteita. (Lähde 2013, 23–24.)

Kysymyksen muotoilu pitää sisällään myös väitteen, että ilmastomuutos on ihmisen aiheuttamaa. Selkeä enemmistö nuorista tunnistaa ihmisen toimien vaikutuksen ilmastoon. Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa 85 prosenttia sanoi uskovansa siihen, että ihmisen vaikutus ilmastoon lämpenemiseen on tosiasia. Toisaalta jo yli kymmenen vuotta sitten enemmistö nuorista oli sitä mieltä, että ”ilmaston lämpenemisen

torjuminen on tärkeämpi kuin mikään muu poliittinen kysymys” (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 35). Vaikka tietoisuus uhasta on siis vanhempaa perua, on huoli ilmastomuutoksesta viime vuosina kasvanut erittäin jyrkästi. On tosin huomautettava, että Nuorisobarometrin kysymysmuotoilu epävarmuudesta ja turvattomuudesta kertoo enemmän huolen yleisyydestä kuin sen syvyydestä. 2010-luvulla on myös alettu tutkia ilmastoahdistusta, ilmastomuutoksen aiheuttamaa vakavaa huolta, pelkoa ja toimintakyvyn laskua. Ilmastoahdistuksen yleisyydestä ei ole vielä tarkkaa tietoa, mutta esimerkiksi australialaisessa tutkimuksessa havaittiin, että se on erityisen voimakasta 15–35-vuotiaiden keskuudessa (Pihkala 2017; 2018).

Ilmastomuutoksen aiheuttamassa turvattomuuden tunteessa on havaittu aaltomainen trendi. Koko väestössä huoli kasvoi voimakkaasti vuoteen 2007 saakka, minkä jälkeen seurasi jyrkkä laskutrendi, joka jälleen viime vuosina on muuttunut huolen lisääntymiseksi. Syksyllä 2018 Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan kyselyssä ilmastomuutos nousi suomalaisten ykköshuoleksi (MTS 2016; 2018; Apunen ym. 2016, 114). Yksi selitys liittyy asian saamaan huomioon mediassa ja muualla. Taloudellisen taantumien alkaessa epävarmuus työpaikoista peitti alleen etäisemmät ympäristöhuolet niin tiedotusvälineissä kuin ihmisten mielisissä. Aiemmissa aikasarjatutkimuksissa on havaittu, että taantuma- ja lama-aikana painottuvat aineellinen hyvinvointi ja työllisyys, kun taas nousukaudella ympäristönsuojelun merkitys kasvaa. Talouden noususuhdanteessa ihmisillä on ikään kuin varaa olla huolissaan ilmastomuutoksen kaltaisista globaaleista ongelmista (Hallamaa 2018; Tulokas 2002; Lankinen & Sairinen 2000). Tästä voinee päätellä, ettei myöskään nuorten parissa huolen kasvu kuluneen kymmenen vuoden aikana välttämättä ole ollut suoraviivaista, vaan se on saattanut notkahtaa talouskriisin keskellä.

Näkemyksiä ilmastomuutoksesta ei tietenkään tule palauttaa vain taloussuhdanteisiin, vaan siihen vaikuttavat myös esimerkiksi

tieteellisen todisteaineiston kertyminen ja siitä tiedottaminen, mahdollisesti myös ilmastomuutoksen seurausten konkretisoituminen yleistyvänä äärimmäisinä sääilmiöinä. Ilmastomuutoksen ja muiden globaalien ympäristöongelmien viimeaikainen runsas esilläolo mediassa johtuu myös tilannesidonnaisemmista tekijöistä, esimerkiksi Trumpin johtaman Yhdysvaltojen irtaantuminen 2015 solmitusta Pariisin ilmastopöytäkirjasta on Euroopassa herättänyt runsaasti kritiikkiä. Haastattelutilanteessa ilmaistua huolta ympäristöstä selittää niin sanottu sosiaalisen suotavuuden paine, ja Suomessa ympäristönsuojelun tärkeyden voi sanoa jo kauan sitten vakiintuneen asenteellisella tasolla sosiaalisesti normiksi, jonka kyseenalaistaminen on harvinaista (Lybäck 2002).

Vaikka ei kantaisikaan suurta huolta ilmastomuutoksesta, se ei välttämättä tarkoita kuumista niin sanottuihin ilmastodenialisteihin, jotka kiistävät ihmisen vaikutuksen ilmastoon. Taustalla voi olla esimerkiksi teknologiaoptimismia tai yleisemmin luottamusta ihmiskunnan kykyyn lopulta vastata maapallon tulevaisuuden kannalta kriittisiin haasteisiin. Tiedebarometrin mukaan suomalaisten usko tieteen keinoihin pysäyttää tai jarruttaa ilmastomuutosta on vahvistunut 2000-luvun mittaan, samoin kuin luottamus tieteen kykyyn ratkaista energiantuotannon ja ympäristön saastumisen ongelmat. Tiedebarometrissa nuorten ikäryhmien optimismi on vahvempaa kuin vanhempien, ja erot ovat suurimmillaan nimenomaan arvioitaessa tieteen kykyä ratkaista energia- ja ilmastokysymyksiä. (Tieteen tiedotus 2016.) Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa 41 prosenttia nuorista uskoi tieteen ja teknologian ratkaisevan ympäristöongelmat (Myllyniemi 2017).

Vaikka ihmisen vaikutus ilmastomuutokseen on tieteellinen kysymys, on suhtautuminen siihen politisoitunutta. Nuorisobarometrissa ilmastomuutoksen herättämä epävarmuus on selvästi yhteydessä vasemmistolaiseen ajatteluun. Puoluekannan mukaan tarkasteltuna eniten huolta kokevat Vasemmistoliittoa tai

vihreitä kannattavat, vähiten perussuomalaisia tai sinistä tulevaisuutta kannattavat.

Huoli ilmastosta liittyy sekä suurempaan kiinnostukseen politiikkaa kohtaan (kuvio 1) että aktiiviseen poliittiseen toimintaan osallistumiseen ja muuhun yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (kuviot 3–8). Tarkasteltaessa lähemmin eri vaikuttamismuotoihin osallistumista ja luottamusta eri toimintatapojen vaikuttavuuteen ilmastohuoli liittyy ennen kaikkea ei-parlamentaariseen vaikuttamistoimintaan: ostopäätöksillä vaikuttamiseen, järjestötoimintaan, mielenosoituksiin osallistumiseen ja nettikeskusteluihin. Tämä tukee ajatusta siitä, että ilmastoahdistus voi paitsi lamauttaa myös toimia muutosvoimana erilaisilla politiikan tekemisen areenoilla, erilaisin keinoin ja tyylein.

Tutkijatohtori Panu Pihkala (2017; 2018) on kirjoittanut ilmastomuutosahdistuksen kanavoinnin tärkeydestä. Mahdollisesti niin kulutusvalintojen kaltaiset arkiset teot kuin järjestötoiminnan kaltainen rakenteellisempi yhteiskunnallinen vaikuttaminen voivat toimia ahdistuksen purkuväylänä (Pukarinen 2018). Tämän vuoden Nuorisobarometrissa ei ole suoraan ahdistusta tai onnellisuutta mittaavia muuttujia, ja tuorein mahdollisuus tarkastella ilmastomuutosnäkemysten yhteyttä niihin löytyy vuoden 2006 barometrissa. Tuolloin tytöt kokivat huolta ilmastomuutoksesta selvästi poikia enemmän, ja varsinkin turvattomuutta ilmastomuutoksen takia tunteneet tytöt olivat muita tyytymättömämpiä elämäänsä. Tuolloisessa Nuorisobarometrissa ei kuitenkaan selvitetty vaikuttamistoimintaa, joten sen vaikutus mahdollisen ympäristöahdistuksen kanavoinnissa jää avoimeksi kysymykseksi.

Myös vuoden 2018 haastatteluaineistossa tytöt ovat huolestuneempia ilmastomuutoksesta kuin pojat. Sukupuolierot tosin selittyvät pitkälti tyttöjen poikia korkeammalla koulutustasolla. Koulutustaso on yhteydessä ilmastomuutoksen ottamiseen vakavasti, mutta yhteys havaitaan ainoastaan työillä, kun taas pojilla korkeakaan koulutustaso ei juuri näytä lisäävän huolestuneiden osuutta. Ulkomaalaistaustaisten

parissa sukupuolierot kääntyvät päinvastaisiksi, sillä tässä joukossa pojat ovat selvästi huolestuneempia ilmastonmuutoksesta kuin tytöt. Selitys ei löydy koulutustaustasta, joka on korkeampi niin suomalaistaustaisilla tytöillä kuin pojillakin. Kaupungeissa ja etenkin pääkaupunkiseudulla asuvat nuoret ovat muualla asuvia huolestuneempia, mutta erot selittyvät kaupunkilaisnuorten korkeammalla koulutustasolla.

Valtaosa nuorista siis tunnistaa ihmisen vaikutuksen ilmastoon ja kokee muutenkin huolta ympäristökysymyksistä. Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa selvä enemmistö oli samaa mieltä siitä, että ”jatkuvasti kasvava talous on mahdollisuus maapallon rajallisuuden vuoksi”. Elinkeinoelämän valtuuskunnan vuoden 2016 arvo- ja asennemittauksessa lähes puolet vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain jatkuvaan taloudelliseen kasvuun (Apunen ym. 2016), kun samana vuonna toteutetun Nuorisobarometrin vastaajista ainoastaan 15 prosenttia oli samaa mieltä väitteen kanssa. Nuorten asenteet suhteessa jatkuvan talouskasvun välttämättömyyteen eroavat siis selvästi vanhemman väestön näkemyksistä.

Monet nuorista ovat myös valmiita muuttamaan omia kulutustottumuksiaan, jos eivät ole jo tehneet niin. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastaajista 42 prosenttia kertoi itse vähentäneensä kuluttamista ympäristösyistä. Osuus oli suuri, mutta kuitenkin selvästi pienempi kuin niiden osuus, jotka katsoivat, että tuotantoa ja kulutusta tulisi vähentää ympäristösyistä (66 %). Tämä kuvittaa sitä aiemmista tutkimuksista tuttua ilmiötä, että omat arvot eivät aina kohtaa käytännön toimia (mm. Hirvonen & Vanhatalo 2018, ks. myös Värri 2018, 22–24). Epäsuhtauden voi tulkita myös niin, että yksilönvapaus ja kuluttajan vapaaehtoiset valinnat eivät riitä ratkaisemaan ympäristöongelmia, vaan niiden ratkaisuun tarvitaan laajempia päätöksiä, sääntelyä ja lakeja (Piispa & Myllyniemi 2019). Pelkällä kuluttaja-aktivismilla tai kuluttajapolitiikalla voi olla hankala ratkoa isoja ja pitkäkestoisia ympäristöongelmia (Lähde 2013, 152–154).

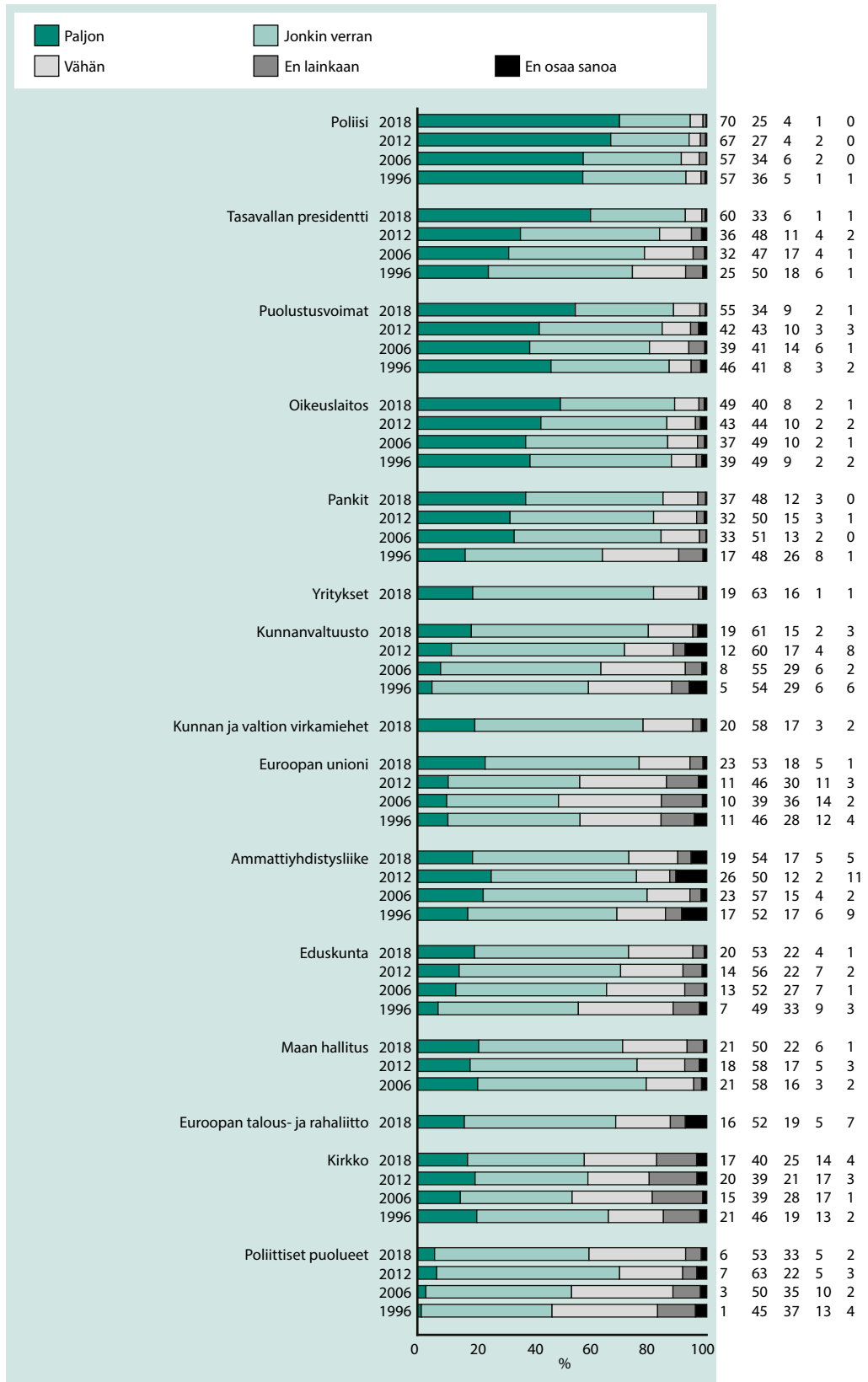
Voidaan väittää, ettemme ole vielä nähneet nuorilta ilmastonmuutoksen herättämän huolen laajuutta vastaavaa toimintaa tai protesteja. Mediassa tai katukuvassa ei juuri näy merkkejä nuorison laajamittaisesta aktivoitumisesta tai radikalisoitumisesta oman ja tulevien sukupolvien tulevaisuuden puolesta. Kiinnostavasti vuoden 2018 Nuorisobarometrin ilmastonmuutokseen liittyvät turvattomuuden kokemukset eivät ole yhteydessä yhteiskunnallisten näkemysten radikaalisuuteen (kuvio 43). Päinvastoin: ilmastonmuutoksesta huolestuneet pitivät itseään maltillisina ja kaikkein radikaaleimpia ovat ne, jotka eivät koe lainkaan huolta ilmastonmuutoksesta. Yhdistävänä tekijänä itseään radikaaleina pitävien ja ilmastonmuutoksen suhteen huolettomien välillä on matala koulutustaso, joka ei kuitenkaan selitä kokonaan havaittua yhteyttä.

Yksi selitys arvojen ja tekojen ristiriidalle voi liittyä surveyn luonteeseen tiedonkeruuvälineenä. Kysyttäessä ympäristöasiat ovat monille tärkeitä, mutta todellisessa valintatilanteessa aineellisesta hyvinvoinnista on vaikeampi luopua. Toisaalta on mahdollista, että nuoret ovat ikään kuin odottavalla kannalla sen suhteen, miten päättäjät kuulevat heidän toiveitaan. (Piispa & Myllyniemi 2019). Käsillä olevassa Nuorisobarometrissa 2018 ei näy osoittimia laajamittaisesta kyynistymisestä tai pettymyksestä vallitsevaan järjestelmään ja sen edustajiin. Päinvastoin: nuorison luottamus poliitikkoihin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin on vahvistumaan päin (kuviot 33).

LUOTTAMUS INSTITUUTIOIHIN

Nuorten luottamus niin poliittisiin kuin muihin yhteiskunnan instituutioihin on vahvaa. Kaikkein eniten luotetaan poliisiin, tasavallan presidenttiin, puolustusvoimiin ja oikeuslaitokseen (kuvio 33). Kaikenikäisten suomalaisten parissa luotetuin instituutio on ollut vuodesta toiseen presidentti. Se, että nuoret luottavat poliisiin vielä presidenttiäkin enemmän, liittyy ainakin osin nuorten vanhempia ikäluokkia suurempaan epäluuloon poliittisia toimijoita kohtaan (Bäck ym. 2016, 386).

KUVIO 33. "KUINKA PALJON LUOTAT SEURAAVIEN INSTITUUTTIIDEN TOIMINTAAN?" VERTAILU 1996–2018. (%)

Kuviosta 33 nähtävä trendi on pääosin kohti yhä suurempaa luottamusta yhteiskunnan instituutioihin. Luottamus on heikentynyt vain ammattiyhdistysliikkeeseen ja poliittisiin puolueisiin, eikä niidenkään kohdalla voi puhua suurista muutoksista. Myös Eduskuntavaalitutkimuksen seurannassa kaikenikäisten suomalaisten luottamus on säilynyt vahvana, säröjä ovat aiheuttaneet ainoastaan taloudellinen taantuma ja yksittäiset poliittiset skandaalit (mt.). Kiinnostavaa sinänsä on se, että vuonna 2008 alkanut taantuma ei näy nuorten luottamuksen heikentymisenä. Toisaalta seurannan alkupisteessä 1996 saatavat näkyä laman vaikutukset, mikä osaltaan voi selittää luottamuksen vahvistuvaa trendiä.

Luottamuksen käsitteellä on tutkimuskirjallisuudessa viitattu sekä toisiin ihmisiin että laajemmin instituutioihin ja muihin abstrakteihin järjestelmiin kohdistuvaan luottamukseen. Toisinaan jälkimmäinen ulottuvuus on eroteltu omakseen ja puhuttu luottamuksen (*trust*) sijaan luottavaisuudesta (*confidence*). Instituutioihin luottamista on tulkittu esimerkiksi siitä näkökulmasta, voidaanko instituutioiden parissa toimivien luottaa käyttäytyvän roolinsa mukaisesti. Luottamus instituutioihin rakentuu uskolle, että asiat sujuvat ennakoitavalla ja sovitulla tavalla. (Kankainen 2007, 43; Kouvo 2014, 16–18.) Luottamusta poliisiin voi siis analysoida sitä kautta, että nuoret luottavat poliisin käyttäytyvän tavalla, joka vastaa kansalaisten näkemyksiä poliisin roolista. Eri instituutioiden yhteydessä luottamuksella ymmärretään epäilemättä eri asioita tai ainakin erilaisia rooleja. Esimerkiksi luottamus oikeuslaitokseen liittyyneen lain- ja oikeudenmukaisuuteen ja puolueettomuuteen, kun taas luottamuksessa puolustusvoimiin lienee kyse pitkälti sen kyvystä pitää yllä uskottavaa maanpuolustusta.

Nuorten luottamusta virkamiehiin selvitetiin tällä kertaa yhdellä ja samalla kysymyksellä. Kun aiempina vuosina kysyttiin erikseen luottamisesta kunnan ja valtion virkamiehiin, luotettiin valtion virkamiehiin hieman enemmän. Nyt saadut luottamusluvut ovat jossain aiempien tulosten kunnan ja valtion virkamiehiin kohdistuvan luottamuksen välissä, mikä viittaa siihen,

ettei nuorison luottamuksessa virkamiehiin ylipäätään ole tapahtunut kovin suuria muutoksia.

Toinen muutos aiempiin luottamuskysymyksiin on siinä, että kielteisesti värittyä ja hieman epämääräisen ”suuryritykset” on vaihdettu neutraalimpaan muotoon ”yritykset”. Vuonna 2012 suuryrityksiin luotti ainakin jonkin verran 64 prosenttia, kun nyt yrityksiin luottaa 82 prosenttia. Ero johtunee etenkin muuttuneesta kysymysmuotoilusta, mutta myös luottamuksen lisääntyminen yrityksiin on hyvin mahdollinen selitys, varsinkin kun ottaa huomioon yleisen luottamuksen kasvun eri instituutioita kohtaan.

Valtioelimistä eduskunta on ohittanut maan hallituksen. Nuorten luottamuksen kohteena tasavallan presidentti on kuitenkin omaa luokkaansa, ja viime vuosina luottamus nimenomaan presidenttiin on kaikista selvitetystä instituutioista kasvanut eniten. Haastatteluvuonna pidettiin presidentinvaalit, joissa presidentti Niinistön suosio oli poikkeuksellisella tasolla hänen tultuaan valituksi jo vaalien ensimmäisellä kierroksella. Presidentti-instituutioon kohdistuvaa luottamusta on vaikea erottaa istuvan presidentin persoonasta. Sama pätee todennäköisesti myös hallitukseen, joka oletettavasti henkilöityy vahvasti pääministeriin ja muutamiiin muihin avainministereihin.

Nuoret luottavat Euroopan unioniin selvästi aiempaa enemmän. Siihen, mitä EU:n tapauksessa luottamuksella tarkoitetaan, saa lisävalaistusta muista barometrisia esitetyistä väittämistä (kuviot 23 ja 26). Trendi on johdonmukainen siinä, että yhä suurempi osa nuorista kokee EU-jäsenyyden osoittautuneen edulliseksi Suomelle (kuvio 24).

Luottamus poliittisiin puolueisiin on vuodesta 2012 keskimäärin hieman laskenut. Puolueisiin luotetaan kuitenkin yhä selvästi enemmän kuin vielä vuonna 2006, ja vastaavasti ICCS-tutkimuksessa suomalaisnuorten luotto puolueisiin on kasvanut vuodesta 2009 (Mehäläinen ym. 2017, 61). Nuorisobarometrisia luottamuksen heikkeneminen puolueisiin on vähäistä, eikä kaikkein epäluuloisimpien osuudessa ole kasvua. Lievä laskusuunta on kuitenkin eräänlainen anomalia ottaen huomioon

vaikuttamistoiminnan yleistymisen sekä poliittikkakiinnostuksen ja eduskuntaa kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistumisen (kuviot 2 ja 33).

Vuoden 2016 kansainvälisessä ICCS-tutkimuksessa suomalaisnuoret luottivat yhteiskunnallisiin instituutioihin ja toimijoihin vahvimmin mukana olleiden 24 maan nuorista. Näin oli myös vuonna 2009 (mt. 89). Kokonaisuutena suomalaisnuorten luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on siis vahvaa ja entisestään vahvistumaan päin. Selitystä tälle pohdittaessa on syytä katsoa muita ajankohtaisia trenditietoja. Erityisesti luottamukseen liittyvä huomio on niin kotimaisiin kuin globaaleihin uhkien liittyvän epävarmuuden lisääntyminen (kuvio 32). Kenties juuri turvattomiksi koettuina aikoina tukea haetaan tutuista ja turvallisista instituutioista. Jos luottamus instituutioihin nähdään nimenomaan luottamuksena siihen, että instituution edustajat toimivat ammattiroolissaan ennakoitavalla tavalla (Kouvo 2014), instituutioiden vakaus voi näyttäytyä turvallisenä ja ennakoitavana tekijänä. Ehkä samasta epävarmuuden hallintakeinosta on kyse myös ammattien arvostusmittauksissa, joiden kärjessä on perinteisesti nähty nimenomaan kirurgin

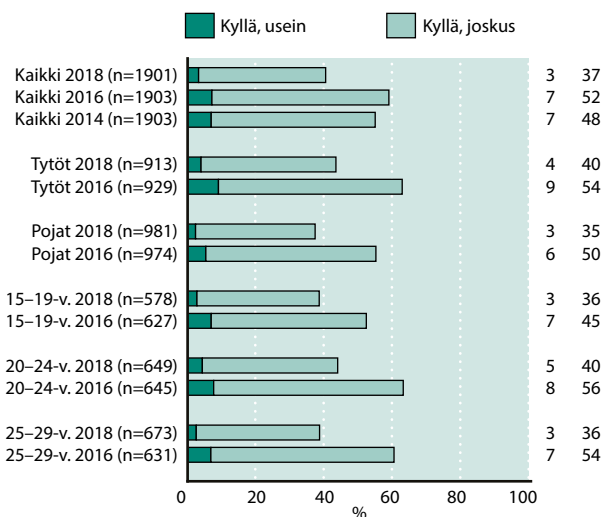
ja lentokapteenin kaltaisia ammatteja, joiden harjoittajien käsiin oma turvallisuus joudutaan uskomaan.

Kaiken kaikkiaan Suomi on kuitenkin luottamuksen kärkimaita muiden Pohjoismaiden tavoin. Tämä on ymmärrettävää siksi, että pohjoismainen hyvinvointivaltio tukee ajatusta yleisestä oikeudenmukaisuudesta ja yhteisistä pelisäännöistä, mikä vaikuttaa siihen, missä määrin kansalaiset luottavat toisiin ihmisiin ja sitä kautta myös yhteiskuntaan ja sen eri toimijoihin. Pohjoismaissa myös korruptio on hyvin alhaista, mitä on pidetty yhtenä tekijänä tasaisen vahvalle poliittiselle luottamukselle. Kansainvälisissä vertailututkimuksissa luottamus on osoittautunut olevan yhteydessä myös universaaleihin hyvinvointipalveluihin ja mataliin tuloeroihin. (Kumlin & Rothstein 2005; Wilkinson 2005; Kouvo & Kankainen 2009.)

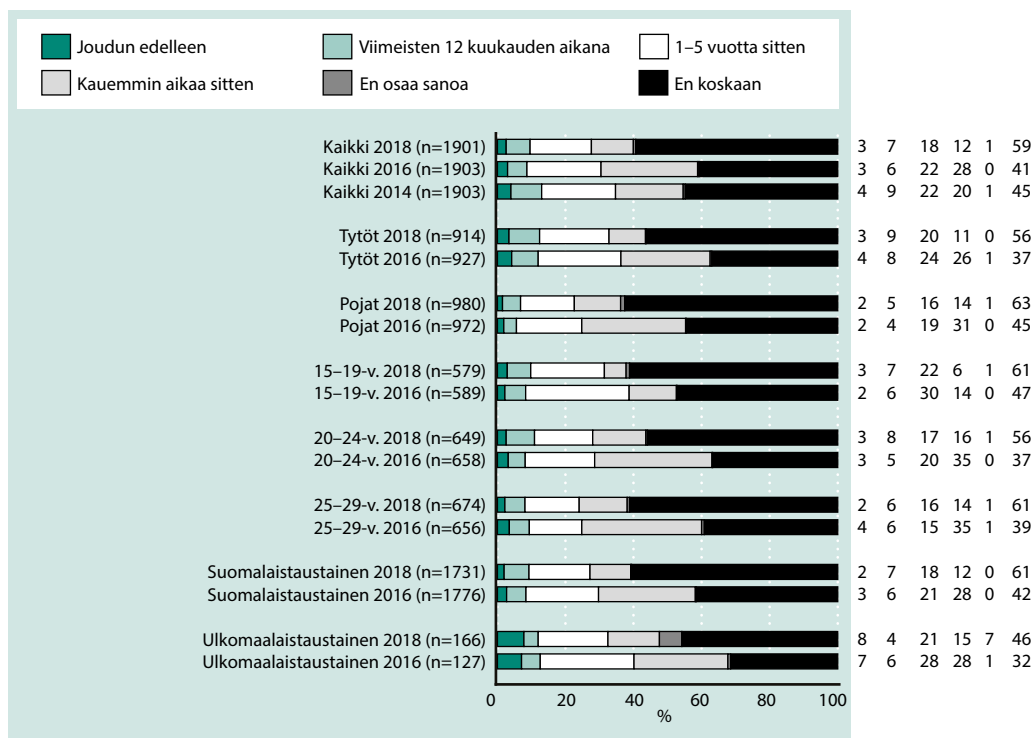
SYRJINTÄ

40 prosenttia kaikista 15–29-vuotiaista nuorista kokee tulleen jossain elämänsä vaiheessa syrjityksi. Usein syrjityksi sanoo joutuneensa 3 prosenttia, joskus 37 prosenttia (kuvio 34). Sitä, mitä ”usein” tarkoittaa, ei mitenkään määriteltä

KUVIO 34. "OLETKO ITSE JOSSAIN ELÄMÄSI VAIHEESSA KOKENUT JOUTUNEESI SYRJITYKSI?" (%)

KUVIO 35. "MILLOIN OLET JOUTUNUT SYRJINNÄN KOHTEEKSI?" (%)

vastaajille, ja esimerkiksi frekvenssien ilmoittamisen vaatiminen olisikin ollut ilmiön luonteen huomioiden vaikeaa. Kokonaiskuvaa täydennettiin tiedustelemalla useuden lisäksi sitä, milloin syrjintää kokeneet ovat joutuneet sen uhriksi. Kaikista nuorista joka kymmenes on kokenut syrjintää viimeisten 12 kuukauden aikana ja 3 prosenttia sanoo kokevansa sitä edelleen. Valtaosalla syrjinnän uhreista kokemuksesta on yli vuosi aikaa. (Kuvio 35.)

Tytöt ovat poikia useammin kokeneet tullessa joskus tavalla tai toisella syrjityksi. Tällä kertaa ei selvitetty syrjinnän syitä, mutta vuoden 2014 Nuorisobarometrissa pojista 5 prosenttia ja tytöistä peräti 18 prosenttia koki joutuneensa sukupuolensa takia syrjityksi. Myös kokemukset ulkonäköön perustuvasta syrjinnästä olivat tuolloin selvästi yleisempiä tytöillä kuin pojilla. Maahanmuuttajataustaiset nuoret kokevat suomalaistaustaisia selvästi enemmän syrjintää.

Edellisen kerran syrjintää tarkasteltiin vuoden 2016 Nuorisobarometrissa, mihin verrattuna syrjintäkokemukset näyttävät nyt aiempaa harvinaisemmilta. Viimeisen vuoden aikana syrjityksi tulleiden osuus on pysynyt samana, mutta aiemmat kokemukset ovat entistä harvinaisempia. Vaikka kysymys onkin vastaajan omista kokemuksista, nimenomaan aiemmissa syrjintäkokemuksissa tapahtunut muutos vaikuttaa jossain määrin epäloogiselta. Taustalla lienee se, että aiempien vuosien haastattelujen yhteydessä ääneen luettu syrjintää ilmiönä kuvaileva johdantoteksti²⁹ jäi tänä vuonna pois, mikä on todennäköisesti nostanut kynnystä tunnistaa koetut vääryydet syrjinnäksi. Tämän tulkinnan puolesta puhuu sekin, että erityisesti aikuisiällä Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajataustaisten ”en osaa sanoa”-vastaukset olivat aiempaa yleisempiä. Nämä Nuorisobarometrin aineiston ensimmäisen sukupolven

maahanmuuttajat ovat asuneet Suomessa keskimäärin vain kuusi vuotta, mikä saattaa näkyä puutteellisena kielitaitona ja sitä kautta syrjintäsanan vierautena. Toivottavampaa toki olisi, että laskeva trendi ei kertoisi kysymysmuotoilujen vaikutuksesta tuloksiin, vaan syrjintäkokemusten todellisesta harvinaistumisesta.

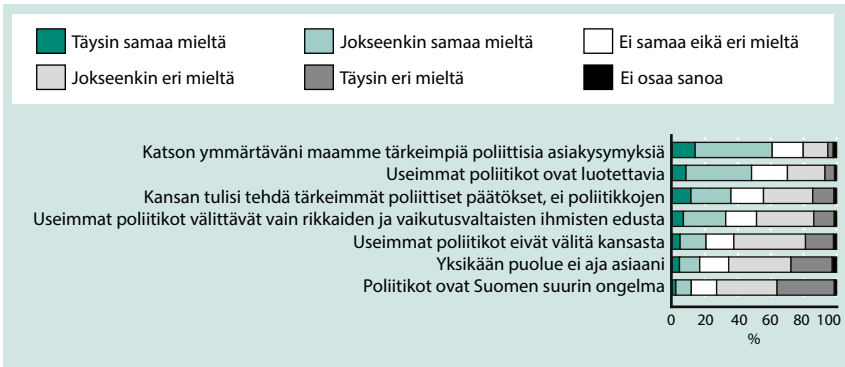
ONKO POLITIIKKA RIKKI?

Tässä Nuorisobarometrissa on tuotu esiin, että nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on kasvamassa ja että erilaiset edustukselliset demokratian ilmenemismuodot nähdään tehokkaina vaikuttamisen kanavina (ks. kuviot 1 ja 6). Kuten muutkaan nuorisoihmiöt, tämä ei ole kuitenkaan kaikkia nuoria koskettava asia. Osalle nuorista politiikan kentät näyttäytyvät itselle vieraina eivätkä poliitikot tarjoa samaistumispintaa nuorten kokemusmaailmassa. Tällöin politiikasta saatetaan ottaa etäisyyttä tai se ei kiinnosta. (Ks. Maunu & Kiilakoski 2018.) Osin politiikkasuhteen erot johtunevat myös eroista opiskelijoiden koulutuspoluissa ja sosioekonomisissa asemissa, mikä heijastuu myös suhteessa poliittiseen järjestelmään. Koulutustason on osoitettu olevan vahvassa yhteydessä äänestämiseen: siinä missä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden äänestysprosentti oli yli 80 prosenttia eduskuntavaaleissa vuonna 2015, keskiasteen suorittaneiden vastaava luku oli vain noin 50 (Erola & Lahtinen & Wass 2017).

Kansalaispätevyyyden sisäisen pätevyyyden yhtä ulottuvuutta mittaava kysymys siitä, kokeeko nuori ymmärtävänsä maamme tärkeimpiä asiakysymyksiä, jakaa vastaajat niin, että noin kaksi kolmannelta (61 %) ilmoittaa olevansa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä, vajaa viidennes (19 %) ei ole samaa eikä eri mieltä ja suunnilleen yhtä moni (18 %) on eri mieltä. Huomion arvoista on, että nuoret, jotka eivät koe ymmärtävänsä politiikan sisältöjä, eivät myöskään ole kiinnostuneita politiikasta (kuvio 1). Poliitiikan vieroksuminen ei siis usein vaikuta olevan seurausta perehtyneisyydestä vaan pikemmin siitä, ettei politiikka kosketa omaa ja viiteryhmän elämää.

Vielä selvemmin vastaajat jakautuvat kysyttäessä, ovatko useimmat poliitikot luotettavia. Vajaa puolet (49 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä asiasta, kun täysin tai jokseenkin eri mieltä on 29 prosenttia. Noin kolmannes siis pitää poliitikkoja epäluotettavina. Vastaajan omaa suhdetta puolueisiin kuvaa väittämä ”Yksikään puolue ei aja asiaani”. Selkeä enemmistö näyttää löytäneen itselleen mieluisen puolueen, mutta samaa mieltä väittämän kanssa on kuitenkin kuudennes kaikista vastaajista (17 %). Nuorisobarometrin tulokset näyttävät vahvistavan aiempia tuloksia, joiden mukaan nuorten suhtautuminen politiikkaan erityisesti puoluepolitiikan osalta vaihtelee paljon. (Erityisesti puoluepolitiikasta kiinnostumattomuuden yhteydestä populistiseen politiikkovastaisuuteen lisää ks. Isotalo & Herkman & Palonen tässä julkaisussa.)

KUVIO 36. NÄKEMYKSIÄ POLITIIKASTA JA POLIITIKOISTA. (%)

Populismi

Vaikka populismista on puhuttu paljon viimeisten vuosien aikana, ei sen määritelmästä ole yksimielisyyttä. Populismia ei myöskään ole pidetty yhteisenä ideologiana tai selkeästi muista erottuvana ajattelujärjestelmänä (Müller 2016; Herkman 2017, 169). Populismintutkija Cas Mudden mukaan populismille on leimallista kaksi seikkaa. Populismissa jaetaan yhteiskunta kahteen toisilleen vastakkaisena pidettyyn ja toisistaan erilliseen ryhmään, kansaan sekä eliittiin, joka nähdään jollakin tapaa korruptoituneena tai kansalle vahingollisena. Toiseksi ajatellaan, että politiikan pitäisi perustua kansan tahtoon. Mudde huomauttaa, että nämä asiat eivät erota populismia yleisemmästä poliittisesta ajattelusta, vaan vastaavia säikeitä näkyy laajemmin länsimaaisissa arvoissa. Populismille on luonteenomaista nähdä kansa yhtenäisenä moraalisen auktoriteettina sekä pitää yhteiskunnallisten instituutioiden roolia vähäisenä. (Mudde 2010, 1175; Mudde 2016.)

Nuorisotutkijat Vesa Puuronen ja Kari Saari ovat lisänneet Mudden kaksijakoiseen näkemykseen lähtökohdat, joiden mukaan populismiin sisältyy valtaeliitiksi nähdyn ryhmän suoranainen vastustaminen ja ajatus siitä, että tämä eliitti jollakin tavalla uhkaa yhtenäisen kansan tahdon ja sen arvojen toteutumista yhteiskunnassa (Puuronen & Saari 2017, 8). Populismissa siis kansa on unohdettu, kansa tietää ja populistinen liike asettaa itsensä kansan syvien rivien äänitorveksi. Toisaalta populismi asettuu valta-ryhmittymä vastaan ja pitää uhkana vaikkapa poliitikkoja, EU:ta, kansainvälisiä korporaatioita, miljonäärejä, asiantuntijoita. Populismille on luonteenomaista myös yhteiskunnallisen moniäänisyyden vastustaminen (emt.), jolloin kansan enemmistön asema voi korostua ja vastakkainasettelun kohteeksi voidaan asettaa myös kaikin heikoimmassa asemassa olevat: pakolaiset, maahanmuuttajat, syrjäytyneet ja syrjityt.

Yllä kuvattuja populismin määritelmiä muukailevissa kysymyksissä hahmotetaan nuorten

näkemyksiä kansan ja eliitin välisestä etäisyydestä sekä poliitikoista. Noin kolmannes vastaajista (36 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että kansan tulisi tehdä tärkeimmät poliittiset päätökset, ei poliitikkojen. Täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämästä on 44 prosenttia. On kylläkin huomattava, että kysymyksen voi ymmärtää populistisen kehyksen ohella vaikkapa kysymyksenä suoran demokratian menetelmien lisäämisestä, joista ajankohtaisena esimerkkinä ovat kansalaisaloitteet eduskunnalle sekä yritykset kysyä kansalta neuvoa nettiäänestyksin poliittisissa päätöksissä.

Poliitikkojen etäisyyttä kansasta mittaakin ehkä suoranaisemmin väittämä, etteivät useimmat poliitikot välitä kansasta. Tämän väittämän kanssa samaa mieltä on 21 prosenttia ja eri mieltä 62 prosenttia. Eliitin etäisyyttä kansasta kuvaa väittämä, jonka mukaan poliitikot välittävät vain rikkaiden ja vaikutusvaltaisten ihmisten eduista. Kolmannes vastaajista, 33 prosenttia, on väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Kahtiajakoa poliitikkojen ja kansan välillä mitannee myös väittämä, jonka mukaan poliitikot ovat Suomen suurin ongelma. Huolimatta väitteen jyrkkyydestä 11 prosenttia vastaajista on joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Selkeä enemmistö vastaajista on väittämän kanssa kuitenkin eri mieltä. Vastausten perusteella näyttää siltä, että populismille luonteenomaisella kansan ja eliitin välisellä vastakkainasettelulla on kaiku-pohjaa myös nuorten keskuudessa, ainakin jos oletetaan, että poliitikot edustavat vastaajien mielessä nimenomaan eliittiä. Epäluottamus poliitikkoja kohtaan liittyy Nuorisobarometrin aineistossa vahvasti matalaan koulutustasoon ja heikkoon koettuun toimeentuloon. Työttömät ovat keskimäärin muita kyynisempiä suhteessa poliittikkoihin, samoin vähintään 25-vuotiaat. (Populististen näkemysten yhteyksistä sosioekonomisiin ja muihin taustamuuttujiin tarkemmin ks. Isotalo & Herkman & Palonen tässä julkaisussa.)

Populismia ei kuitenkaan ole syytä käyttää liian laajana sateenvarjokäsitteenä, muuten koko

käsite menettää merkityksensä. Esimerkiksi luottamuksen väitetty heikkeneminen suhteessa tieteeseen ja asiantuntijatietoon ei liity vain populismiin ja eliitinvastaisuuteen, vaan syitä voi perustellusti hakea myös mediamaailman teknologiavetoisesta murroksesta, joka korostaa kokemustiedon merkitystä ja tekee jokaisesta asiantuntijasta. Kielen tarkkuuskin kärsii, jos rasismi tai nationalismi problematisoimatta niputetaan populismiin; parempi on puhua rasismista rasismina ja nationalismista nationalismina (ks. Isotalo & Herkman & Palonen tässä julkaisussa). Toki näitäkin näkemyksiä edistetään usein populistisin keinoin. Populismi onkin ehkä ensisijaisesti työkalu eikä aate, pikemmin väline kuin päämäärä.

Historiallisesti populismin nousu kytkeytyy ”kriiseihin” – joko todellisiin tai kuviteltuihin. Varsinkin oikeistopopulismin nousu on vahvasti kytköksissä taloudellisiin lamakausiin, mutta myös muunlaisten kriisien on nähty puhaltavan tuulta populismin purjeisiin: globalisaation kriisi, pakolaiskriisi, terrorin ja turvallisuuden kriisi (ks. Pickard & Bessant 2018), demokratian kriisi, Euroopan unionin talouskriisi (ks. Müller 2016)... Vallitsevaan järjestelmään kohdistuvan luottamuksen rapautuminen on epäilemättä kriisi, mutta on epäselvää, tulisiko sitä pitää populismin syynä vai seurauksena, vaiko lähinnä sinä yhteiskunnallisena kontekstina, josta populistiset liikkeet pyrkivät kannatustaan lisäämään. Ja luottamuksen rapautuminen itsessään on avoin kysymys, ainakin nuorten luottamus instituutioihin (kuvio 33) ja kiinnostus politiikkaa (kuvio 1) ja vaikuttamistoimintaa kohtaan (kuvio 8) on vahvistumassa.

Populismi pohjautuu vastakkainasetteluiden ja viholliskuvien rakentamiseen, mille netti ja sosiaalinen media ovat otollinen alusta. Populistisen retoriikan yleistyminen voi siis osin olla myös teknologia- ja mediavetoista. Yleisemmin eurooppalaiseen populismiin liittyy populismin tutkija Jan-Werner Müllerin mukaan näkemys paitsi yhdentymisen ja liittovaltiokehityksen ongelmallisuudesta, myös talouspoliittisten

ratkaisujen vaikutuksesta ja pyrkimyksenä on esittää tehdyt talouspoliittiset ratkaisut ainoina oikeina ja mahdollisina toimina. Näin on hänen mukaansa luotu ilmapiiri, joka on epäpoliittinen, koska poliittisista vaihtoehdoista ei käydä keskusteluja. Tämä luo linkin populismiin. Luontevana osana kansaan tukeutumista ja eliitinvastaisuutta populismi esittäytyy usein epäpoliittisena, sillä kansan ääni esitetään selkeänä ja yhdenmukaisena. (Müller 2016, 95–97.) Samalla se on vahvasti yhteiskunnallisesti kantaa ottavana tietenkin mitä poliittisinta. Tässä jännitteisessä valossa on kiintoisaa, että edellä käsitellyt eliitinvastaiset näkemykset ovat Nuorisobarometrin aineistossa vahvasti käänteisessä yhteydessä politiikasta kiinnostumisen kanssa.

Poliittikkoihin epäilevästi suhtautuvat, siis edellä käsitellyllä tavalla populistisesti ajattelevat nuoret pitävät muita tärkeämpänä arvona isänmaallisuutta, ovat kriittisiä suhteessa Euroopan unioniin ja he olisivat muita valmiimpia laittamaan Suomen rajat kiinni (kuviot 26 ja 37). Usein populismin ruokkijaksi mainitaan lisääntynyt eriarvoisuuden tunne, ja populistisesti ajattelevat nuoret ovatkin jonkin verran muita enemmän huolissaan suomalaisten eriarvoistumisesta (kuvio 31). Erityisen paljon poliittikkovastaiset nuoret sanovat tuntevansa epävarmuutta suhteessa maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen. Tämä, samoin kuin populistisesti ajattelevien nuorten vahva maahanmuuttokriittisyys, voidaan tulkita siten, että eriarvoistumiskehitykseen liittyvästä turvattomuudentunteesta huolimatta vastakkainasettelu voi rakentua myös suhteessa kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin, maahanmuuttajiin ja pakolaisiin. Varsinaista ristiriitaa ei näissä ajatuksissa siinä mielessä ole, että kysymys eriarvoistumiskehitykseen liittyvästä huolesta kohdentui suomalaisiin, ja populistiseen ajatteluun liittyy barometriaineistossa vahva näkemys siitä, että aitoon suomalaisuuteen kuuluu se, että on syntynyt Suomessa ja omaa suomalaiset sukujuuret (kuvio 16). (Populismista lisää ks. Isotalo & Herkman & Palonen tässä julkaisussa.)

MIKÄ ON TÄRKEÄÄ?

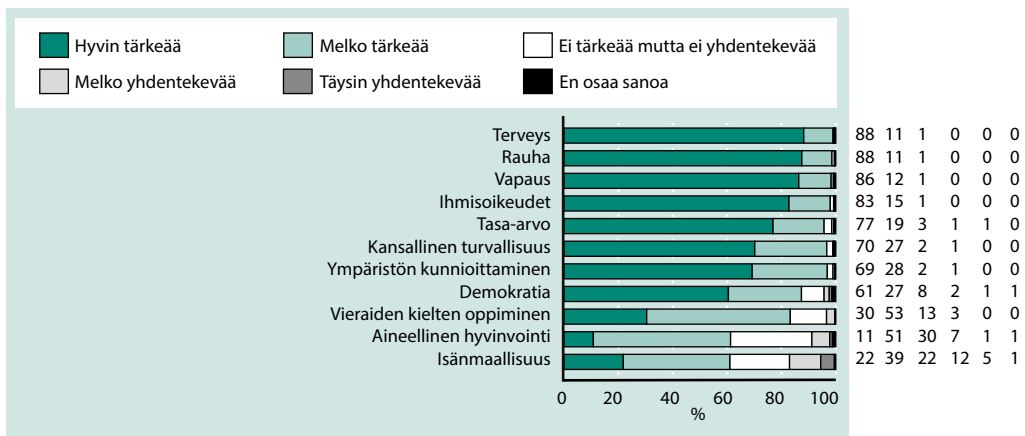
Arvojen tutkimiseksi nuoria pyydettiin arvioimaan yhdentoista asian tärkeyttä itselleen.³⁰ Tulokset esitetään tärkeysjärjestyksessä kuviossa 37. Nuorisobarometrin haastatteluissa kysytyt asiat valittiin edustamaan yleisiä arvoja, joten esimerkiksi tasa-arvosta kysyttiin ilman tarkentavia lisämääreitä.³¹ Kysytyt asiat haluttiin pitää melko yhteismitallisina, ja niinpä kysyttiin yleisellä tasolla esimerkiksi demokratian tärkeydestä, ei esimerkiksi sitä, kuinka tärkeäksi vastaaja kokee mahdollisuuden vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Tästä linjanvedosta johtuen ei nyt selvitetty niinkään arvoja, jotka liittyvät oman hyvän elämän rakennuspuihin (kuten työ, vapaa-aika, ihmissuhteet). Poikkeuksena tähän haluttiin kansainvälisyyden aihepiirin johdattelemana selvittää sitä, kuinka tärkeäksi nuoret nykyisin kokevat vieraiden kielten oppimisen. Kielitaito poikkeaa linjasta siinäkin mielessä, että sitä tuskin voi muiden kysytyjen asioiden tapaan ymmärtää itseisarvoksi, vaan kyse on pi-

kemmin välinearvosta, keinosta jonkin perustavamman tavoitteen saavuttamiseksi.

Arvotutkijoiden mukaan kussakin yhteisössä vallitsevien perusarvojen määrä on melko suppea (Rokeach 1973; Schwarz 2005). Kuvion 37 kärkiarvoja pidettäneen laajalti tärkeinä koko suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnan koossa pysymisen ja jatkuvuuden kannalta jonkinlainen yhteisymmärrys keskeisistä päämääristä onkin tarpeen. Arvot kuitenkin paitsi yhdistävät myös erottavat. Mitä lähempää katsoo, sitä kiistellympiä suomalaisille yhteisiksi mielletty arvot ovat. Monimutkaisissa yhteiskunnissa tarvitaankin erilaisten arvojen kannattajia jo siksi, että ihmisiä tarvitaan erilaisiin tehtäviin, ja ihmisillä on tapana valita ammatinsa arvojensa mukaan (Helkama 2015, 11).

Arvoissa on havaittu myös ikäryhmien mukaisia eroja. 1980-luvun arvotutkimuksissa on todettu rauhan, ympäristönsuojelun ja – ehkä yllättäen – terveyden arvostuksen olleen suurinta nimenomaan nuorissa ikäryhmissä. Iän myötä sen sijaan kasvoi aineellisen hyvinvoinnin

KUVIO 37. "KUINKA TÄRKEITÄ SEURAAVAT ASIAT OVAT SINULLE?" (%)

tärkeys. (Uusitalo 1986.) On tärkeää tiedostaa, että yhden ajankohdan poikkileikkaustiedoissa voivat sekoittua ikä- ja sukupolvivaikutukset. Havaitut arvojen ikäryhmäerot kun voivat joutua niin iästä kuin myös siitä, että eri-ikäisten kokemukset poikkeavat toisistaan. Yhteiskunnan muuttuminen luo eroja sukupolvien välille, sillä yksilöt kokevat elämänvaiheensa jossain historiallisessa tilanteessa.

Usein arvotutkimuksissa arvoja mitataan preferenssivalinnoin siten, että vastaaja joutuu panemaan asioita arvojärjestykseen. Jossain oleellisessa katsannossa arvojen hierarkia tulee todella testatuksi tilanteessa, jossa arvot ovat ristiriidassa keskenään. Tällainen valintatilanne voi tulla eteen esimerkiksi vapauden ja tasa-arvon, rauhan ja kansallisen turvallisuuden tai ympäristön kunnioittamisen ja aineellisen hyvinvoinnin välillä. Nuorisobarometrin käyttämä tapa kysyä yksittellen kunkin arvon tärkeyttä mahdollistaa arvojen tärkeysjärjestyksen tarkastelun koko haastatteluaineistossa, mutta ei välttämättä kerro siitä, kuinka yksilö valitsisi tilanteessa, jossa on valittava kahden tärkeän arvon välillä.

Näin selvitettyinä kolme suomalaisnuorten kaikkein tärkeimpinä pitämää asiaa ovat terveys, rauha ja vapaus, joista kutakin pitää vähintään melko tärkeänä 99 prosenttia nuorista (kuvio 37). Lähes yhtä jakamatonta on ihmisoikeuksien arvostus, ja yli 90 prosentin mielestä tärkeitä ovat myös tasa-arvo, kansallinen turvallisuus ja ympäristön kunnioittaminen. Demokratiaakin pitää tärkeänä 87 prosenttia. Tässä tuloksessa huomio kuitenkin kiinnittyy siihen kääntöpuoleen, että useammalle kuin yhdelle kymmenestä demokratia ei ole erityisen tärkeää. Suoranaisen yhdentekeväksi demokratian kokee 3 prosenttia. Näistä laajasti arvostetuista perusasioista jälkeen tärkeydessä jäävät vieraiden kielten oppiminen (tärkeää 83 %:lle), aineellinen hyvinvointi (62 %) ja isänmaallisuus (61 %).

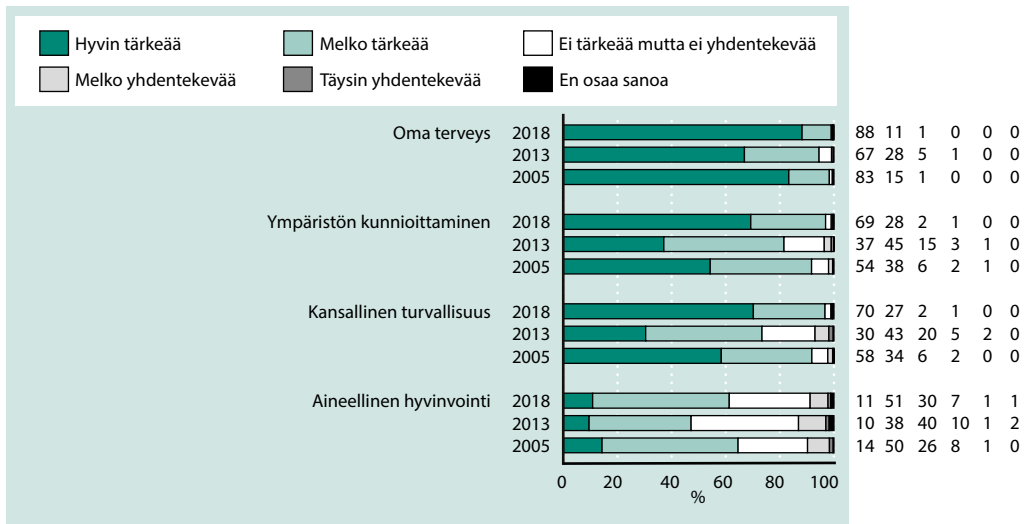
Se, että vain yksi viidestä nuoresta pitää isänmaallisuutta hyvin tärkeänä, on merkille pantavaa. Isänmaallisuus kun on ollut yksi kansallisen omakuvan keskeisistä arvoista, jonka

1990-luvun tutkimuksessa 90 prosenttia suomalaisista valitsi kuvaamaan suomalaisuutta (Helkama 2015, 18–30). Yksi mahdollinen selitys on isänmaallisuuden merkityksen muutos ajan saatossa. Mikäli isänmaallisuus vie ajatuksia aiempaa enemmän kansalliskiihkon tai nationalismin suuntaan, se näkyy isänmaallisuuden tärkeyden vähenemisenä, vaikka omaan maahan kohdistuvassa kiintymyksessä tai suomalaisessa identiteetissä sinänsä ei olisi muutoksia tapahtunutkaan. Joidenkin kansallisuuden symboleiden, kuten Suomen lipun tai vaakunaleijonan merkitys on viime vuosina kokenut tämänkaltaista muutosta äärioikeistolaisten ja nationalististen otettua niitä näkyvästi omaan käyttöönsä. Isänmaallisuutta tai kansallismielisyyttä on käytetty laatusanana niille, joiden mielestä kansakuntaa pitää suojella maahanmuutolta.

Isänmaallisuuteen tällä hetkellä liitetyistä merkityksistä saadaan lisätietoa tarkastelemalla yhteyksiä politiikan sisällöllisiin väitteisiin. Isänmaallisimmiksi haastatteluaineistossa asemoituvat nuoret suhtautuvat kriittisesti EU:n yhdentymiseen sekä maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin. Kuvion 39 arvoulottuvuuksista isänmaallisuuteen liittyvät vahvasti oikeistolaisuus, arvokonservatismi, uskonnollisuus ja rasisisuus. Tämä näyttää antavan tukea ajatukselle, että isänmaallisuus samaistuu nationalistisiin korostuksiin, joissa oma kansakunta asettuu vastakkain muita ihmisiä (ks. Müller 2016). Tässä valossa voi olla uskottavaa, että monet sinänsä patrioottiset suomalaiset ottavat etäisyyttä isänmaallisuuteen, koska he eivät halua samaistua tähän viiteryhmään.

Yksi viite siitä, että kyse olisi ennen kaikkea isänmaallisuuteen liittyvästä retorisesta käänteestä, on siinä, että vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan nuorison yhteenkuuluvuuden tunne suomalaiseen yhteiskuntaan ei kuitenkaan ole heikkenemässä vaan päinvastoin vahvistumassa. Tosin erittäin kiinteänä yhteenkuuluvuuttaan piti vuoden 2017 haastatteluissa vain joka neljäs, ja yhtä moni ei kokenut kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan edes melko

KUVIO 38. "KUINKA TÄRKEITÄ SINULLE OVAT SEURAAVAT ASIAT?" (%) VERTAILU 2005, 2013 JA 2018.

kiinteästi. Tämän vuoden Nuorisobarometrissa ei selvitetty yhteenkuuluvuutta, vaan sitä, kuinka vahvasti nuoret samastuvat suomalaisuuteen, maailmankansalaisuuteen ja muihin identiteetteihin. Yhteys on oletetun kaltainen: itsensä vahvasti suomalaiseksi kokevat ovat varsin isänmaallisia, kun taas monikulttuuriseksi identifioituminen on käänteisessä yhteydessä isänmaallisuuteen. (Itseidentifikaatioista lisää ks. kuvio 17.)

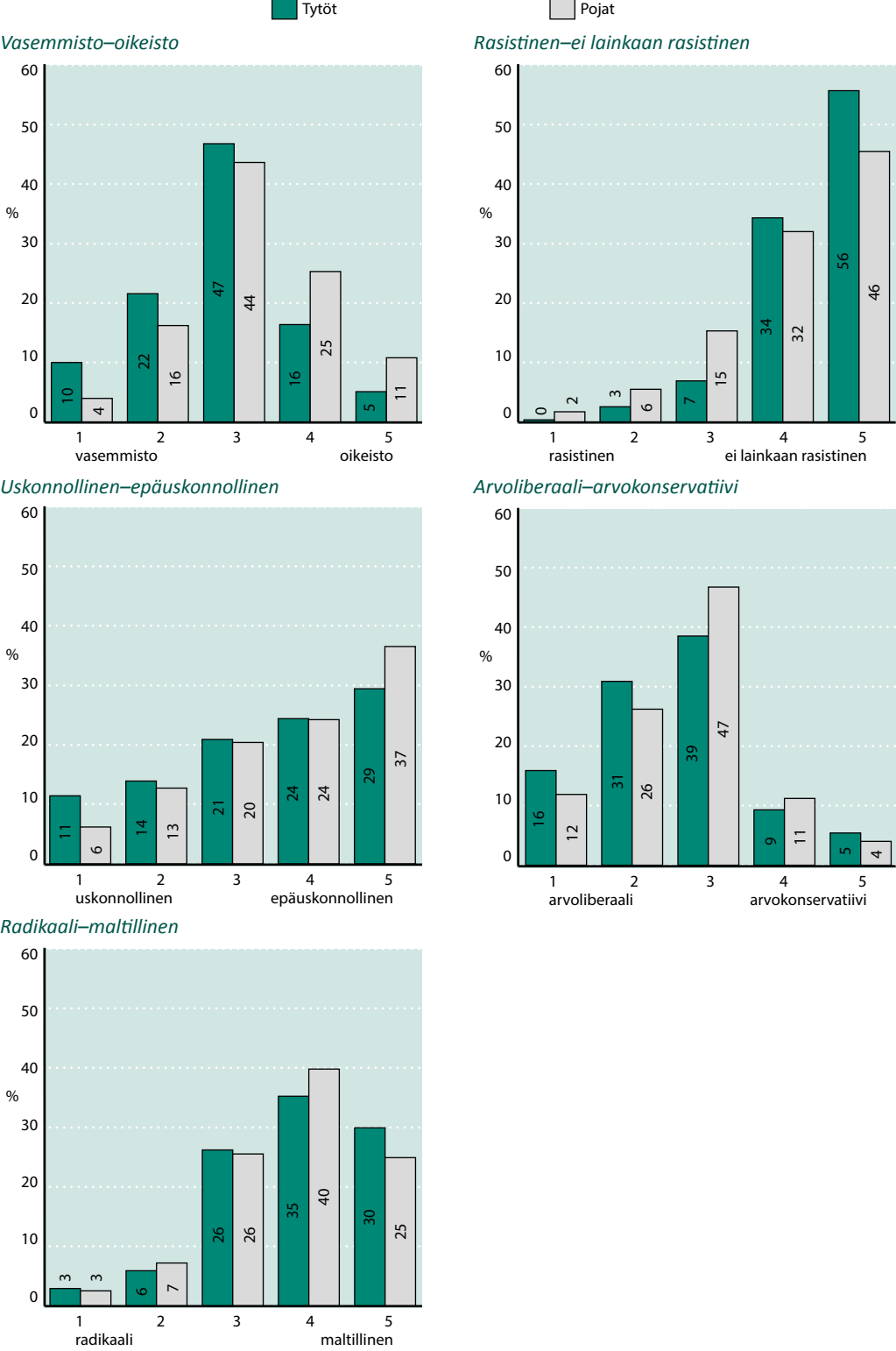
Kuviossa 38 vertaillaan nuorten arvostuksia eri vuosina. Arvomuutoksen trendin hahmottamista vaikeuttaa kaikkien kysyttyjen arvojen vahvistuminen. Aiempaa tärkeämpiä ovat niin terveys, ympäristö, kansallinen turvallisuus kuin aineellinen hyvinvointikin. Toisaalta arvojen tärkeyden samanaikaisessa vahvistumisessa ei sinänsä ole periaatteellista ristiriitaa, elleivät ne ole toisilleen suoranaisesti vastakkaisia. Tässä selvitetystä arvoista oikeastaan vain aineellinen hyvinvointi ja ympäristön kunnioittaminen saattavat olla konfliktissa keskenään, ja tämäkin ristiriita edellyttää monia taustaoletuksia esimerkiksi aineellisen hyvinvoinnin ja luonnonvarojen kulutuksen kytköksistä.

ARVOULOTTUVUUDET

Vasemmisto – oikeisto

Vasemmisto ja oikeisto ovat perinteisiä käsitteitä, jotka on moneen kertaan julistettu aikansa eläneiksi. Kuolleeaksi julistaminen on kuitenkin ennenaikaista, sillä vasen ja oikea ovat yhä aktiivisessa käytössä poliittisella kartalla suunnistamisessa, ja monet merkit viittaavat siihen, etteivät käsitteet ole vieraita nuorisollekaan. Kun vuoden 2012 Nuorisobarometrissa haastateltiin nuoria ja heidän vanhempiaan, havaittiin eri sukupolvien näkemysten läheisyys ja myös se, että nuoret ovat varsin hyvin perillä vanhempiensa poliittisista näkemyksistä. Tämä kertoo paitsi arvojen periytymisestä poliittisessa sosiaalisuudessa, myös siitä, että vasemmiston ja oikeiston käsitteet ovat edelleen merkityksellisiä, eivätkä niiden merkityserot sukupolvien välillä vaikuta ylitsepääsemättömän suurilta. (Myllyniemi 2012, 32–33; Tomperi 2012.) Aiempien Nuorisobarometrien aineistoissa oikeistoon itsensä sijoittavat vastaajat olivat markkinahenkisempiä, uskonnollisempia ja isänmaallisem-

KUVIO 39. ”YHTEISKUNNALLISIA JA AATTEELLISIA NÄKEMYSIÄ KUVATAAN USEIN ERILAISILLA ULOTTUVUUKSILLA. MITEN SIOJITTAISIT ITSESI SEURAAVILLE ULOTTUVUUKSILLE?” (ASTEIKKO 1–5, VASTAUSTEN JAKAUMAT)

pia, vasemmistolaiset puolestaan vihreämpiä ja enemmän julkisen toiminnan kannalla (Myllyniemi 2008; 2014, 88). Itsensä oikealle sijoittavat nuoret olivat taipuvaisempia ajattelemaan, että jokainen on itse vastuussa omasta menestyksestään, kun taas vasemmistolaisille on tyyppisempää hakea selityksiä rakenteellisemmista tekijöistä (Myllyniemi 2014, 64). Nyt tehdyissä haastatteluissa eri puolueita kannattavat nuoret sijoittavat itsensä vasen–oikea-ulottuvuudella varsin perinteiseen tapaan (kuvio 12). Kaikki nämä havainnot vahvistavat käsitystä siitä, että vasemmisto ja oikeisto ovat yhä nuorillekin relevantteja käsitteitä. ”En osaa sanoa”-vastausten osuus vasen–oikea-ulottuvuudelle sijoittumista kysyttäessä ei myöskään ole vuosien varrella kasvanut.

Viimeisen vuoden aikana poliittiseen toimintaan osallistuminen (kuvio 3) on niin vasemmalle (18 %) kuin oikealle (17 %) kallellaan olevien nuorten joukossa tavallisempaa kuin itsensä tällä ulottuvuudella keskelle sijoittavien parissa (12 %). Muun yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapauksessa (kuvio 3) sen sijaan ainoastaan vasemmistoon kallellaan oleminen on yhteydessä yleisempään aktiivisuuteen. Havainnon taustalla on se, että kouriintuntuvista vaikuttamisen tavoista vasemmistolaiset osallistuvat selvästi muita useammin varsinkin

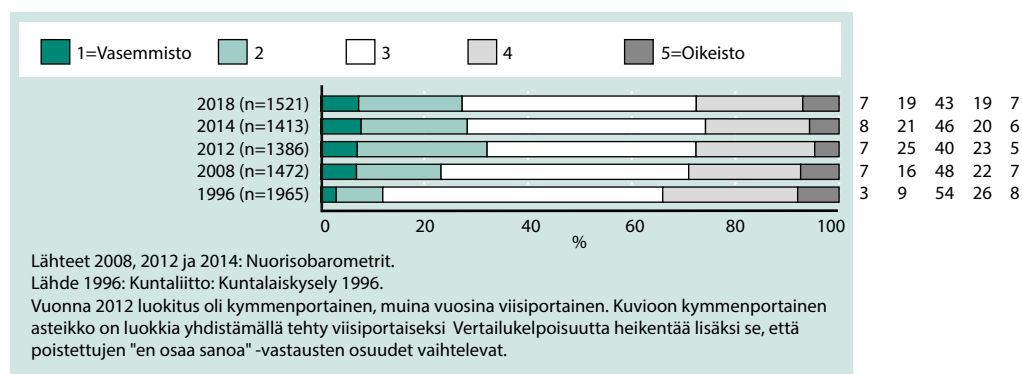
ei-parlamentaarisiin keinoihin: mielenosoitukseen, poliittisiin nettikeskusteluihin ja ostopäätöksillä vaikuttamiseen.

Vasemmisto–oikeisto-ajattelun muutos

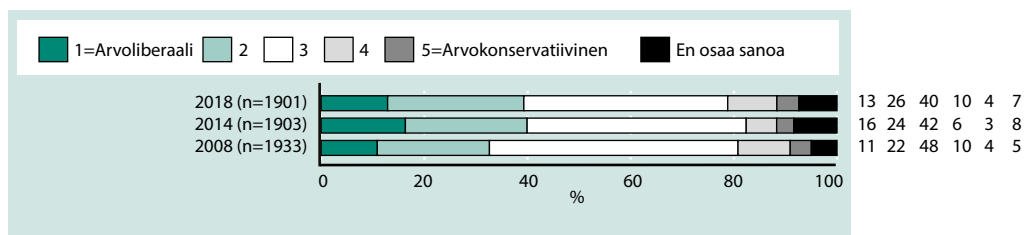
Nuorten vasemmisto–oikeisto-ajattelun viimeaikaisessa kehityksessä voi erottaa melko selvän trendin.³² 1990-luvulta alkanut ja pitkään jatkunut näkemysten vasemmistolaistuminen pysähtyi vuoden 2012 Nuorisobarometriin, ja suunta saattaa olla hitaasti kääntymässä kohti oikeaa.

Kaikenikäiset kattavassa arvotutkimuksessa nuorten keskuudessa on ollut keskimääräistä enemmän vasemmistoon itsensä sijoittavia, kun taas eniten oikeistoon itsensä sijoittavia löytyy keski-ikäisten parista (Kunnallissalan kehittämissäätiö 2015). Siihen, minkä verran nuorten näkemyksillä on painoarvoa näillä näkymin vuonna 2019 järjestettävien eduskuntavaalien tulokseen, vaikuttaa nuorten tyyppisesti muita ikäryhmiä matalampi äänestysaktiivisuus. Edellä kuviosta 12 nähtiin, että eri puolueita kannattavat nuoret sijoittavat itsensä konventionaalisesti vasen–oikea-ulottuvuudelle, eikä tässä sijoittumisessa ole kymmenessä vuodessa tapahtunut sanottavia muutoksia. Samastuminen tälle poliittiselle ulottuvuudelle voi toki sisältää paljon muutakin kuin vain puoluepolitiikkaa (nuorten puoluekannatuksista ks. Borg 2012).

KUVIO 40. NUORTEN SIOJOTTUMINEN VASEMMISTO–OIKEISTO-AKSELILLE. 18–29-VUOTIAIDEN VERTAILU 1996–2018. (%)

KUVIO 41. NUORTEN SIOJITTUMINEN ARVOLIBERAALI–ARVOKONSERVATIIVINEN-AKSELILLE
VUOSINA 2008–2018. (%)

Arvoliberaalius – arvokonservatiivisuus

Nuorison arvot ovat hieman arvoliberaalimpia kuin kymmenen vuotta sitten. Kuvion 41 trendistä nähdään myös, että arvojen siirtymä kohti arvoliberaaliutta ei ole viime vuosina jatkunut, vaan päinvastoin vuodesta 2014 on arvokonservatiivien osuus ollut kasvussa. Yhdenlaisesta arvojen polarisaatiosta kertoo arvoliberaali–arvokonservatiivinen-akselin keskelle sijoittautuvien osuuden väheneminen kysely kyselyltä.

European Social Survey -kyselytutkimuksen mukaan arvoliberalismiin liittyvät universalistiset arvot, kuten suvaitsevaisuus ja kaikkien ihmisten hyvinvointi, ovat suomalaisten arvojen kärkipäässä – ja ne ovat suomalaisille keskimäärin tärkeämpiä kuin muille kansoille. Alle 30-vuotiaat kannattavat vielä sosiaaliliberaalimpia arvoja kuin vanhemmat ikäryhmät. (Rahkonen 2017.) Tästä voisi päätellä yhteiskunnan arvojen liberalisoituvan vanhempien ikäluokkien korvautuessa nuoremmilla, mikä tarkoittaisi myös kansallismielisen populismin kannatuksen laskua vuosien mittaan. Näin kuitenkin tapahtuisi vain siinä tapauksessa, että nykykuorison liberaalit arvot liittyvät heidän sukupolveensa eivätkä niinkään nuoreen ikään. Se, että nykyiset nuoret kokevat liberaalit arvot tärkeinä, ei kuitenkaan takaa, että he elämänsä myöhemmässä vaiheessa ajattelevat yhä samoin. Arvojen pysyvyys ei ole itsestään selvyyttä. Pitkä historiallinen kehityskulku toki kertoo yksilönvapauden ja liberaalidemokraattisten arvojen yleistymisestä (Attali 2009), ja jotkin arvoliberaaliuden kasvuun liittyvät trendit, kuten koulutustason

kasvu ja kaupungistuminen, lienevät tulleet jäädäkseen. Viimeaikainen kehitys populististen liikkeiden nousuineen ja trumppeineen kuitenkin osoittaa, ettei liberaaliuden voittokulku ole ainaakaan suoraviivaista ja että jo selvänä julistettua ”historian loppua” (Fukuyama 1992) on jälleen lykätty (Harari 2018).

Uskonnollisuus

European Social Surveyn mukaan kristityksi itsensä kokevien osuus on Suomessa erityisen nopeassa laskussa (Pew Research Centre 2018, 37). Nuorisobarometrissakin nuorten uskonnollisuus on keskimäärin vähentynyt vuodesta 2010 (kuvio 42). Hyvin uskonnollisten osuus on kuitenkin pysynyt ennallaan tai jopa hivenen kasvanut. Muutos onkin tapahtunut etenkin itsensä epäuskonnolliseksi kokevien osuuden kasvussa, joka on pojilla suurempaa kuin tytöillä. Tyttöjen uskonnollisuus on pysynyt viime vuodet jokseenkin samana, mutta poikien sitä vastoin vähentynyt. Kun Nuorisobarometrissa vuonna 2006 edellisen kerran perehdyttiin nuorten uskonnollisuuteen, havaittiin, että tyttöjen uskomusmaailmassa oli poikia enemmän aineksia niin kristinuskosta kuin kristinuskon ulkopuolisesta hengellisyydestä tai henkisyysdestäkin (Helve 2006).

Vaikka haastatteluissa ei tarkennettu sitä, mitä uskontoa tai sen suuntaa vastaaja tunnistaa, voidaan turvallisesti päätellä valtaosan todennäköisesti edustavan kristillisyyttä eri muodoissaan. Kristillisyyden sisälläkin variaatiota on

tosin paljon, esimerkiksi vuoden 2006 Nuorisobarometrissa oli selvästi yleisempää uskoa jumalaan tai korkeampaan voimaan omalla tavalla (31 %) kuin kristinuskon jumalaan kirkon opettamalla tavalla (23 %) (Myllyniemi 2006, 39). Maahanmuuttajien osuuden kasvaessa myös muut uskonnot ovat varmasti aiempaa vahvemmin mukana uskomusten paletissa. Haastatteluaineistossa ulkomaalaistaustaiset nuoret pitävät itseään muita nuoria uskonnollisempina. Suurin osa heistäkin lienee kristittyjä, sillä niin Suomen ulkopuolella syntyneiden nuorten kuin ulkomailla syntyneiden vanhempienkin yleisimmät syntymämaat ovat Venäjä ja Viro.

Pew Research -tutkimuslaitoksen (2018, 22) mukaan itsensä kristityiksi identifioivat länsieurooppalaiset ovat keskimääräistä taipuvaisempia suhtautumaan kielteisesti maahanmuuttoon ja uskonnollisiin vähemmistöihin, erityisesti islamiuskoiisiin. Suomi on tässä vertailussa poikkeustapaus, sillä täällä tunnustukselliset kristityt suhtautuvat muita myönteisemmin maahanmuuttoon. Nuorisobarometrin aineistossa uskonnollisuus ei kuitenkaan ole merkitsevässä yhteydessä maahanmuuttoasenteisiin (kuvio 14) eikä rasistisiin arvoihin (kuvio 44).

Uskonnolliset nuoret ovat keskimääräistä vähemmän kiinnostuneita politiikasta. Uskonnollisuudella ei ole yhteyttä politiikassa toimimisen tai yhteiskunnallisen vaikuttamisaktiivisuuden yleisyyteen (kuvio 3),

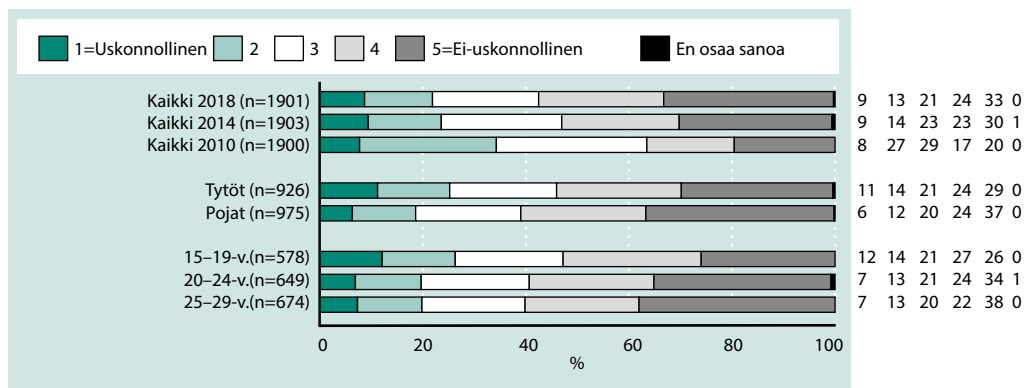
mutta vaikuttamisaktiivisuuden saamista muodoista uskonnollisina itseään pitävillä painottuvat järjestövaikuttaminen ja vaaleissa ehdolle asettuminen. Puoluekannatuksen mukaan vertaillen uskonnollisimpia ovat kristillidemokraattien ja keskustan kannattajat, vähiten uskonnollisia vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n kannattajat.

Radikaalius

Nuorten selvä enemmistö (64 %) kokee sijoittuvansa viisiportaisen asteikon maltilliseen päähän ja vain joka kymmenes arvioi näkemyksensä radikaaliksi. Survey-tutkimusten mahdollisuuksiin selvittää ihmisten radikaaliutta voi suhtautua kriittisesti, mutta toki tulos antaa jonkinlaisen yleiskuvan, jonka mukaan nuorison valtaosan tämänhetkiset näkemykset eivät vaikuta kovin jyrkiltä. Samalla on huomioitava sekin, että asteikon kaikkein radikaaleimpaan päähän itsensä sijoittaa 3 prosenttia, mikä suhteutettuna ikäryhmän kokoon tarkoittaa noin 30 000 nuorta. Nuorisobarometrissa kysyttiin nyt ensimmäistä kertaa yhteiskunnallisten mielipiteiden radikaaliutta tai maltillisuutta, joten trenditietoa ei vielä ole saatavilla. Barometrin tulosten perusteella ei vielä voi ottaa kantaa siihen, radikalisoituvatko nuorten näkemykset.

Radikaaliutta ei haastatteluissa määritely, mutta kysymysten yhteiskunnallisten

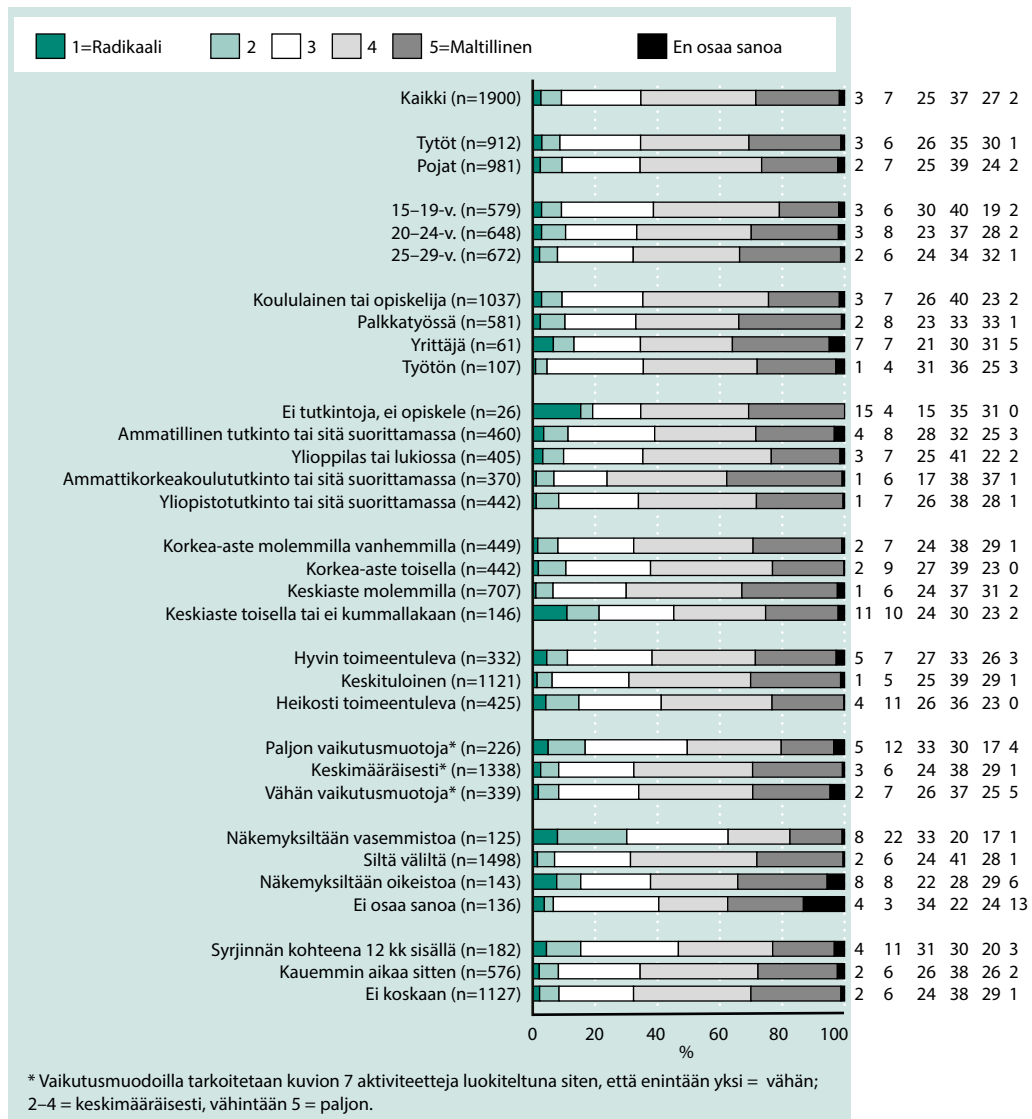
KUVIO 42. NUORTEN SIOJITTUMINEN USKONNOLLINEN-EI-USKONNOLLINEN-ULOTTUVUDELLE. (%)

näkemyksen kontekstissa sillä yleensä tarkoitetaan näkemysten äärimmäisyyttä tai kumouksellisuutta. Erotuksena muihin kysyttyihin näkemyksiin ei radikaaliudella tai maltillisuudella siis viitata näkemysten johonkin tiettyyn arvosäältäön vaan pikemminkin niiden intensiteettiin, jyrkkyyteen tai poikkeavuuteen yleisemmin hyväksytyistä arvoista tai asenteista.

Haastatteluaineistossa nähdäänkin itsensä radikaaliksi kokevien sijoittavan itsensä muita yleisemmin yhteiskunnallisten näkemysten jompaankumpaan ääripäähän, kun taas maltillisilla on tapana sijoittaa itsensä keskelle. Poikkeuksellisesti rasistinen – ei lainkaan rasistinen -ulottuvuudella radikaalius yhdistyy ainoastaan asteikon rasistiseen päähän.

KUVIO 43. NUORTEN SIOITTUMINEN RADIKAALI-MALTILLINEN-ULOTTUVUDELLE. (%)

Yksi radikaaliuden arkimerkityksistä liittyy suurten muutosten vaatimiseen. Haastatteluaineistossakin radikaalius on yhteydessä paitsi arvoihin myös toimintaan. Osallistuminen poliittiseen toimintaan on ollut viimeisen vuoden aikana yleisempää viisiportaisen asteikon radikaalimmassa päässä (22 %) kuin asteikon maltillisemmassa päässä (13 %). Myös muu yhteiskunnallinen vaikuttaminen on yleisempää itseään radikaalina (53 %) kuin maltillisena (43 %) pitävien parissa.

Yhden arvoulottuvuuden eristäminen on tavallaan keinotekoista, sillä eri arvot ovat samassa yksilössä samanaikaisesti läsnä. Varsinkin itsessään arvoisällöstä tyhjää radikaaliutta on syytä tarkastella yhdessä varsinaisten arvoulottuvuuksien kanssa. Havaitaan, että radikaaleina itseään pitävät vasemmistolaiset ovat radikaaleja oikeistolaisia yleisemmin mukana niin poliittisessa toiminnassa kuin muussa yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Vastaavasti radikaalit arvoliberaalit ovat keskimäärin aktiivisempia kuin radikaalit arvokonservatiivit. Radikaaliudella ja uskonnollisuudella ei ole selvää linkkiä vaikuttamistoimintaan. Radikaaleista rasisteista moni näyttäisi osallistuvan poliittiseen toimintaan, mutta haastatteluaineistossa tämä joukko on niin pieni, ettei siitä voi tilastollisesti paljon päätellä (tarkemmin aiheesta seuraavassa rasismia käsittelevässä luvussa). Lisävalaistusta saadaan turvattomuuden kokemuksista (kuvio 31), sillä radikaaleihin näkemyksiin on yhteydessä nimenomaan maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen liittyvä huoli. Sen sijaan sinänsä yleisempiin epävarmuuden aiheuttajiin, kuten ilmastonmuutokseen tai hyvinvointipalveluiden tulevaisuuteen, liittyvät epävarmuudentunteet ovat yhteydessä maltillisiin yhteiskunnallisiin näkemyksiin.

Varsinaisista vaikuttamisen tavoista radikaalius on yhteydessä kaikkiin muihin kuvion 7 osallistumismuotoihin paitsi äänestämiseen ja ostopäätöksillä vaikuttamiseen. Radikaalina näkemyksiään pitävät tosin sanovat äänestävänsä muita harvemmin, mutta he eivät tyypillisesti koe

äänestämättömyyttä vaikuttamistoiminnaksi. Näkemysten radikaalius on jonkinlaisessa yhteydessä myös poliittisen toiminnan tai tyylin radikaaliuteen (radikaalista toiminnasta, ks. Lundbom 2016). Huomion arvoinen on esimerkiksi havainto siitä, että kaikkein radikaaleimmista nuorista monet pitävät väkivaltaa tehokkaana vaikuttamiskeinona ja keskimääräistä useammat heistä ovat myös turvautuneet väkivaltaan vaikuttamistapana.

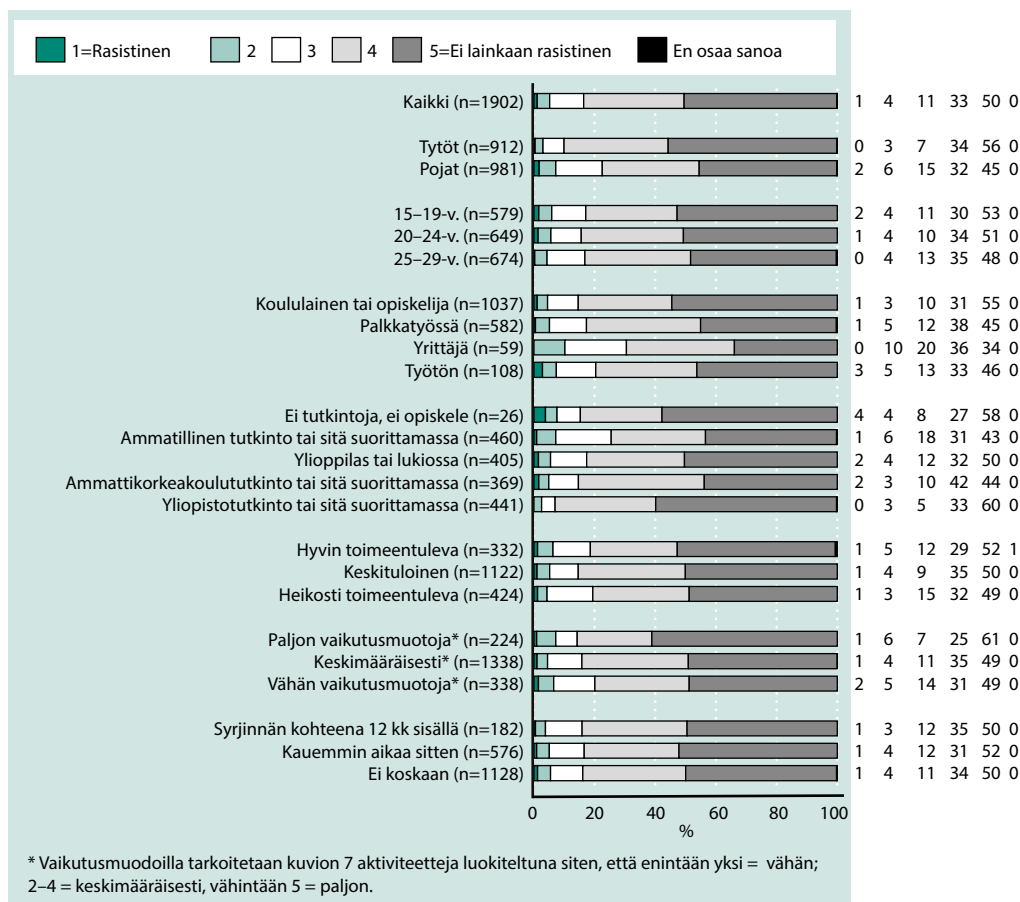
Rasistisuus

Ensimmäistä kertaa Nuorisobarometrin historiassa nuoria pyydettiin nyt itse arviomaan oman ajattelunsa rasistisuutta (kuvio 44). Aiheen arkaluonteisuuden takia ei aiemmin ole nähty mielekkäänä kysyä suoraan vastaajan omasta rasistisesta ajattelusta, vaan aihetta on lähestytty kiertoteitse (kuten kuviossa 14) tai pyytämällä arviota rasismien lisääntymisestä nuorten parissa (Myllyniemi 2007). Ajallista vertailua itse koetusta rasistisuudesta ei siis ole.

Puolet nuorista ei tunnista tai tunnista itsessään lainkaan rasismia. Näin ollen toinen puoli löytää itsestään ainakin vähän rasistisia näkemyksiä. Vastausjakauman rasistisempaan päähän itsensä sijoittaa 5 prosenttia nuorista. Sen pohdinta, tarkoittaako tämä rasismien olevan yleistä vai harvinaista, edellyttää hieman taustoitusta.

Koska rasismia ei haastattelutilanteessa määriteltä mitenkään, saattaa eri vastaajilla olla erilainen tulokulma kysymykseen. Arkikielessä puhutaan esimerkiksi ikärasismista, ja julkisessa keskustelussa rasismiksi kutsutaan monia sellaisiakin eriarvoisuuden muotoja, jotka eivät mitenkään liity ”rodullistamiseen” tai ”etnis-tämiseen”. Vielä laajemmassa merkityksessä rasismi voidaan ymmärtää tiedostamattomaksi sosiaalisen kanssakäymisen kategorisoinniksi sisä- ja ulkoryhmiin. Psykologian alalla on havaittu ihmisten kokevan muiden etnisten ryhmien ihmiset helpommin uhkaaviksi. Tästä lähtökohdasta voidaan perustellusti

KUVIO 44. NUORTEN SIOJOTTUMINEN RASISTINEN – EI LAINKAAN RASISTINEN –ULOTTUVUUDELE. (%)

ajatella, että jokaisessa ihmisessä asuu pieni rasisti, mikä kuitenkin vesittää käsitteen käytökelpoisuuden yhteiskunnallisten ajattelutapojen erottelujen kannalta. (Ks. Puuronen 2011.) Tiedostamaton vastenmielisyyys vieraita asioita kohtaan ei arkiajattelussakaan ole riittävä rasismin ehto. Varsinkaan Nuorisobarometrin haastattelujen kontekstissa moni tuskin on ymmärtänyt rasismia näin avarasti, sillä kaikille ääneen luetussa johdannossa mainitaan, että kysymyksellä tarkoitetaan nimenomaan yhteiskunnallisia näkemyksiä.

Rasismi tässä yhteydessä ei siis oletettavasti niinkään liity yksilöpsykologiseen pohdiskeluun omista tiedostamattomista ennakkoluuloista,

vaan enemmän tai vähemmän tietoisin ideologisiin näkemyksiin. Tähän viittaa sekin, että kuvion 14 maahanmuuttoon liittyvät väitteet ovat merkittävästi yhteydessä rasistiseen ajatteluun. Niinpä esimerkiksi näkemys siitä, olisiko hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia, ei näytä kertovan vain maahanmuuttopolitiittisista näkemyksistä, vaan monissa tapauksissa myös kielteisestä suhtautumisesta etniseltä taustaltaan erilaisiin ihmisiin.

Kaikkien 15–29-vuotiaiden suomalaisten määrään suhteutettuna 5 prosenttia itsensä jatkumon rasistiseen päähän sijoittavia tarkoittaa noin 50 000 enemmän tai vähemmän rasistiseksi tunnustautuvaa nuorta. Tämä viittaa siihen, että

monille nuorille rasisti ei enää ole haukkumasa-
na, josta tulisi loukkaantua, eivätkä rasistiset nä-
kemykset piiloteltavia tai hävettäviä. Rasistinen
ajattelutapa ei olekaan rikos, vaikka rikoslaissa
rasistinen motiivi merkitseekin normaalia anka-
rampaa rangaistusta³³ (Hannula 2011). Haastat-
teluissa esitetty pyyntö arvioida omaa rasismia
on kuitenkin niin arvolatautunut kysymys, että
se vaikuttaa myös vastausten tulkintaan. On ole-
tettavaa, että moni rasistiselta arvopohjalta toi-
miva ei halua identifioitua rasistiksi (ks. Kallion
artikkeli tässä julkaisussa). Rasististen näkemys-
ten yleisyys ja niiden mahdollinen muuttuminen
julkisesti yhä tunnustettavammaksi ajattelumal-
liksi haastaa yhteiskuntamoraalia tavalla, jolla on
poliittisia seurauksia.

Poliittisella kartalla itsensä oikealle sijoitta-
vat ovat vasemmalle kallistuvia rasistisempia,
mutta vielä tätäkin vahvempi on rasismien yhe-
teys arvokonservatismiin. Uskonnollisuudella
sen sijaan ei ole rasismiin selvää yhteyttä. Ra-
sistiseksi arvonsa määrittelevät pitävät näke-
myksiään keskimääräistä radikaalimpina, mutta

molemmat näkemykset ovat sen verran harvi-
naisia, että koko aineistossa vain 20 nuorta si-
joittaa itsensä sekä jatkumoiden rasistiseen että
radikaaliin päähän. Tämä ”radikaalien rasistien”
joukko on liian pieni yleistystä varten, mutta
siinä on suunnilleen yhtä paljon tyttöjä ja poikia
sekä eri-ikäisiä, eivätkä koulutustaso tai koettu
toimeentulo poikkea muista. Ryhmässä ei ole
yhtään työtöntä.

Kuviosta 44 nähdään, että työttömät tai väi-
la koulutusta olevat nuoret eivät ylipäättään ole
juuri sen rasistisempia kuin muutkaan. Myös-
kään työttömyyden kesto, heikoksi koettu toi-
meentulo tai syrjinnän uhriksi joutuminen eivät
ole yhteydessä rasistisiin ajatuksiin. Työn ja kou-
lutuksen ulkopuolella olevien nuorten haastatte-
lututkimuksessa kävi ilmi, etteivät NEET-nuo-
ret olleet juuri sen maahanmuuttokriittisempiä
kuin muutkaan (Gretschel & Myllyniemi 2017).
Yhteiskunnallisen osattomuuden ja maahan-
muuttoasenteiden välinen dynamiikka vaikuttaa
nuorten ikäryhmässä monitahoisemmalla kuin
mielikuvien tasolla ehkä joskus oletetaan.

VIITTEET

1. Randomoidut kysymyssarjat olivat liitteen 1 K3, K5, K6, K7, K8, K13, K14, K16, K18 ja K19.
2. Vuoden 2012 Nuorisobarometrissa vastanneiden ja kieltäytyneiden suhde oli 38 prosenttia, 2015 Nuorisobarometrissa 29 prosenttia ja nyt 2018 enää 19 prosenttia.
3. Suora puhelinnumero löytyi 21 805 nuorelle (46 %). Suora tai huoltajan numero löytyi 24 723 tapauksessa (52 %) eli 22 777 tapauksessa (48 %) puhelinnumeroa ei löytynyt.
4. Ei ole saatavilla tarkkaa tietoa siitä, mistä syystä tiedot eivät yhdisty, mutta tiedonkeruuyrityksen arvion mukaan koko väestössä Robinson-kieltolistalla on noin 5 prosenttia, Prepaid-liittymiä noin 5 prosenttia, yritysnimeroita noin 10 prosenttia ja postilokero-, yritys- ym. puutteellisia osoitetietoja noin 10 prosenttia puhelinliittymistä. Huoltajien nimissä olevia liittymiä ei myöskään pysty yhdistämään nuorelle ilman, että huoltajan nimi on tiedossa. Silloinkin kun nimi on tiedossa, huoltajan osoite on usein eri kuin nuoren osoite, jolloin yhdistäminen ei onnistu. Suomalaiset eivät enää luovuta numeroita julkiseen rekisteriin kuten ennen. Myös puhelinluetteloiden ja niiden tarpeen häviäminen on vähentänyt numeroiden yleisen saatavuuden hyväksyttävyyttä. Muissa maissa ei pääsääntöisesti ole VRK:n kaltaista rekisteriä, josta saisi yhteystietoja markkinointi- ja tutkimuskäyttöön. Myöskään kattavia puhelinnumerorekistereitä ei löydy. Muuallan sijaan käytetään laajasti RDD-otoksia, eli puhelinnumerot muodostetaan tietyistä satunnaisista numerosarjoista. Tämä taas ei ole mahdollista Suomessa.
5. http://www.cses.org/collabs/CSES_Module5_Questionnaire.txt
6. Toinen mahdollisuus vanhempien koulutuksen luokitteluperusteeksi olisi yleisesti käytetty dominanssiperiaate eli korkein koulutustaso, jonka toinen tai molemmat vanhemmat ovat suorittaneet. Tämän etu on se, että ”ei osaa sanoa”-vastauksia ei tarvitse jättää pois, jos toinen kuitenkin tiedetään. Nuorisobarometrin aineistossa kuitenkin enemmistöllä vastaajista ainakin toisella vanhemmista on korkea-asteen tutkinto. Näin korkealla koulutustasolla muuttuja on liian karkea, ja siksi luotiin myös korkeammin koulutettujen suhteen erottelukykyisempi mittari.
7. Ulkomaalaistaustaisia ovat Tilastokeskuksen luokittelussa myös ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa Väestötietojärjestelmässä. Tällaisia tapauksia oli Nuorisobarometrin datassa 3, ja ne jätettiin luokittelusta pois.
8. Jotain muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvista rajautuvat pois ne kaksi nuorta, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa, sekä kolme nuorta, joilta nämä tiedot puuttuvat. Toisaalta määritelmän täyttävät ne 19 äidinkielenään suomea tai ruotsia puhuvaa, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, sekä ne viisi, jotka ovat itse syntyneet ulkomailla ja joiden vanhemmista toinen on syntynyt jossain muussa maassa kuin Suomessa.
9. Vuoden 2017 väestötietojen mukaan koko 15–29-vuotiaassa väestössä yleisimmät syntymämaat Suomen lisäksi olivat Viro (8382), Irak (5344), Somalia (4781), Afganistan (3851), Vietnam (3484) ja Venäjä (2974).

Nuorisobarometrin otoksessa siis taustamaana korostuu Venäjä, kun taas Afganistan ja Vietnam ovat perusjoukkoa heikommin edustettuna.

10. Kyselyssä ei tarkennettu mitä vanhemmilla tarkoitetaan. Niinpä esimerkiksi ulkomailta adoptoidut ovat voineet tarkoittaa joko biologisia tai adoptiovanhempiaan.
11. Kysymyksessä selvitettiin tarvittaessa viimeisin muuttovuosi. Silti enemmistö (56 %) vastaajista on muuttanut Suomeen vähintään 10 vuotta sitten. Suomi ja ruotsi haastattelukielenä ovat varmasti osaltaan rajanneet vastaajajoukkoa. Maahan muuttaneiden (viimeisimmästä) muuttovuodesta on kulu-
nut keskimäärin 13 vuotta mediaanin ollessa 13 vuotta ja moodin 9 vuotta.
12. Lähtökohtaisesti ”toisen polven maahanmuuttaja” on kyseenalainen termi, koska jo määritelmän mukaan kyse ei ole maahanmuuttajasta. Niinpä Nuorisobarometrissa puhutaan yksinkertaisemmin vain ensimmäisestä ja toisesta sukupolvesta.
13. Nimitys on siinä mielessä hieman epätarkka, että myös tapauksissa, joissa molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, on jonkin verran kansainvälisistä liitoista syntyneitä. Vaikka barometriaineistosta sitä ei voi todentaa, näitä tapauksia on luultavasti myös kahden Suomessa syntyneen vanhemman lapsissa.
14. ICCS 2009 (International Civic and Citizenship Education Study, suomeksi Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus) on IEA-järjestön (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) organisoima kansainvälinen arviointitutkimus. Sen tavoitteena on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina 21. vuosisadan yhteiskunnassa. ICCS-tutkimus on osallistujamaiden yhteishanke, jonka toteutusta on koordinoi-
nut kansainvälinen konsortio, jota johtaa Australian Centre for Educational Research (ACER). Tutkimukseen osallistui 38 maata.

Tutkimuksen perusjoukon muodostivat 8. vuosiluokan oppilaat, jotka olivat iältään yli 13,5-vuotiaita. ICCS-tutkimuksen aineisto kerättiin koe- ja kyselylomakkeilla osallistujamaiden koulujen oppilailta. Suomessa ICCS-tutkimukseen osallistui 176 yläkoulua ja 3307 oppilasta (95 % otoksesta).

15. Koska varhaisimmissa kyselyissä ikäryhmä alkoi 18-vuotiaista, tätä nuoremmat on vertailun vuoksi poistettu myös kaikista muista luvuista, mistä syystä tulokset eivät ole täysin samat kuin edeltävässä kuviossa 1.
16. Istuvista kansanedustajista eduskunnan on kertonut jättävänsä ainakin Sirkka-Liisa Anttila, Lauri Ihalainen, Liisa Jaakonsaari, Kauko Juhantalo, Timo Kalli, Seppo Kääriäinen, Maria Lohela, Riitta Myller, Mats Nylund, Pentti Oinonen, Mauri Pekkarinen, Markku Rossi, Pertti Salolainen, Lenita Toivakka, Tapani Tölli, Kari Uotila ja Stefan Wallin.
17. European Social Surveyn Suomen aineistoissa trendi näyttää yllättävän erilaiselta. Niissä 18–30-vuotiaiden luottamus eduskuntaan on laskenut 2000-luvun alusta, kun taas vanhemmissa ikäryhmissä ei vastaavaa laskua ole (Aarnio 2018).
18. Lähimpänä nyt esitettyä kysymystä on vuoden 1997 Nuorisobarometrin muotoilu ”Oletko viimeisen viiden vuoden aikana vaikuttanut yhteiskunnallisiin päätöksentekijöihin tai ilmaissut mielipiteesi osallistumalla lakkoon työpaikalla tai koulussa / osallistumalla julkiseen mielenosoitukseen / osallistumalla maksu- tai ostoboikottiin / allekirjoittamalla vetoomuksen tai adressin / kirjoittamalla yleisönosastoon?”. Tuolloin käytetystä viiden vuoden aikarajoituksesta haluttiin luopua vuoden 2013 aineistossa. Vastausvaihtoehtoja laajennettiin koskemaan sitä, tapahtuuko osallistuminen ”usein” vai ”joskus”. ”Usein”- ja ”joskus”-vaihtoehdot yhdistämällä saadaan suuntaa antavaa vertailutietoa, jonka perusteella osallistuminen oli yleistymässä jo 2013. Eriyisen paljon vaikutti yleistyneen nimien

- kerääminen aloitteeseen (4 % / 15 %) ja osallistuminen maksu- tai ostoboikottiin (10 % / 28 %). Varsinkin erilaisten aloitteiden ja vetoomusten tapauksessa muutoksen taustalla on internetin ja sosiaalisen median läpilyönti 1990-luvun jälkeen.
19. Eniten eri vaikuttamisen tapoja on niillä 17 %:lla, jotka kokevat vaikuttavansa sekä äänestämällä että äänestämättä jättämisellä. Päätelmässä on tosin tautologisuutta, jos nämä molemmat vaikuttamistavat otetaan mukaan laskelmiin. Kuitenkin myös poliitikasta kiinnostuminen on keskimääräistä suurempaa niillä, jotka vaikuttavat paitsi äänestämällä usein, myös jättämällä joskus äänestämättä.
 20. Kysymykset ovat suomalaisen konfliktinratkaisujärjestö Crisis Management Initiativen (CMI) ehdottamia ja muotoilemia.
 21. Sähköisen äänioikeusrekisterin kokeilun myötä on saatavilla ikäryhmittäistä tietoa toteutuneesta äänestyskäyttäytymisestä. Todellinen äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa 2012 oli 18–30-vuotiaiden ikäryhmässä vain noin 33 % (Blais ym. 2013). Lukujen pohjana oli nuorten 2012 kuntavaalien äänestysprosentti niillä äänestysalueilla, jotka olivat mukana sähköisen äänioikeusrekisterin kokeilussa. Tutkimuksessa käytetty aineisto oli Tilastokeskuksen tuottama ja hankittu Suomen Akatemian (projekti Generations and political behaviour: generational effect in electoral and other forms of political participation, projekтинumero 131701) ja oikeusministeriön rahoituksella. Kyse oli siis 18–30-vuotiaiden todellisesta toteutuneesta äänestysaktiivisuudesta, joka on selvästi matalammalla tasolla kuin kyselytutkimuksissa itse ilmoitettu äänestysaktiivisuus, joka 2013 Nuorisobarometrissa oli 68 % (Myllyniemi 2013).
 22. Niin vasemmistolaisuuden kuin oikeistolaisuuden kattokäsitteiden alle kuuluu lukuisia preferenssejä liittyen esimerkiksi sellaisiin asioihin kuin vapaus, tasa-arvo ja hyvinvointi, joita voi pitää niin sanottuina itseisarvoina (tai tavoite- tai päämääräarvoina) erotuksena välinearvoihin. Arvotutkimuksen klassikkojen, kuten Kluckhornin (1951) ja Rokeachin (1973) teorioissa arvot ymmärretään sekä taipumuksiksi pitää joitain asioita toivottavina, että käsityksiksi keinoista edistää noita asioita (ks. Suhonen 1988). Vasemmistolaisuuteen ja oikeistolaisuuteen liittyy erilaisia painotuksia liittyen niin päämääriin kuin keinoihin edistää noita päämääriä. Vasemmiston ja oikeiston nimittäminen arvoiksi onkin yksinkertaistus, varsinkin kun niitä ei haastattelujen yhteydessä määritelty mitenkään.
 23. Erityisesti kolme väitettä näyttää melko vahvasti selittävän rasistisia arvoja: ”Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä päteväästä mieluummin syntyperäisen suomalaisen”, ”Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme” ja ”Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia”. Väitteistä viimeisen yhteys rasistisuuteen on luonnollisesti käänteinen.
 24. Summamuuttujaan valittujen muuttujien määrittelyssä käytettiin faktorianalyysia. Tavallisesti faktorianalyysillä rajataan tarkasteltavien muuttujien määrää, mutta koska maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä on vain viisi, rajaaminen ei ole tarpeen. Faktorianalyysi (maximum likelihood, varimax-rotatointi) tarjoaa vain yhden faktorin, joka sisältää kaikki kuvion 14 viisi muuttujaa. Väittämä ”Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla” latautuu faktorille heikkoiten, ja sen kommunaliteetti on pieni ($<0,3$), joten se on jätetty lopullisesta mallista pois. Jäljelle jääneistä neljästä muuttujasta kahden (”Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä päteväästä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen” ja ”Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme”) asteikko käännettiin niin, että summamuuttujan voi tulkita mittaavan maahanmuuttoasenteiden myönteisyyttä.

25. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin laajas-
sa maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin
liittyvässä kysymyssarjassa ainoa poikkeus,
jossa tytöt eivät suhtautuneet poikia myön-
teisemmin, oli kysymys maahanmuuttajasta
puolisona. Syy tälle tavallaan trendistä poik-
keavalle havainnolle jää arvailujen varaan.
Mahdollisesti tyttöjä voivat mietittyä joi-
denkin kulttuurien pohjoismaisesta naisten
ja miesten tasa-arvoideaalista poikkeavat
käsitykset.
26. Ulkomaalaisen, joka saa Suomen kansalai-
suuden, ei tarvitse luopua aiemmasta kansa-
laisuudestaan, ja itsensä sekä suomalaiseksi
että ulkomaalaiseksi kokevista osalla lieene
kaksoiskansalaisuus. Kysymyksen konteks-
tista voi kuitenkin päätellä, ettei suomalai-
suutta ollut tarkoitus pohtia niinkään kansa-
laisuuden kuin kansallisuuden kautta.
27. Ainoa poikkeus on ilmastonmuutosta ja
maahanmuuttajien määrän lisääntymistä
koskevien epävarmuudentunteiden yhteys,
joka on negatiivinen.
28. Kysymysmuotoilu oli ”Nykyään puhutaan
paljon nuorten syrjäytymisestä. Pidätkö it-
seäsi syrjäytyneenä?” Vastausvaihtoehdot
annettiin viisiportaisella asteikolla.
29. Syrjintäkysymystä edeltänyt ääneen luettu
johdantoteksti oli seuraava: ”Seuraavaksi
kysyn syrjinnästä. Syrjintä tarkoittaa sitä,
että henkilöä tai ryhmää kohdellaan ilman
hyväksyttävää oikeutusta eriarvoisesti esi-
merkiksi sukupuolen, iän, uskonnon, vam-
man, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen
alkuperän tai muun henkilöön liittyvän syyn
perusteella vuoksi.”
30. Arvoja koskevassa tutkimuksessa arvoja
ajatellaan usein joko subjektien tai objek-
tien ominaisuuksina. Tässä jaottelussa sen
kysyminen, mikä on tärkeää, kuuluu ob-
jektikeskeiseen lähestymistapaan. Subjek-
tikeskeisestä näkökulmasta puolestaan on
kyse silloin, kun kysytään, millaisia arvoja
yksilöillä, ryhmillä, yhteiskunnilla tai aika-
kausilla on. Tämäkin näkökulma on läsnä,
kun vertaillaan, mitä arvoja eri sukupuolet
tai ikäryhmät pitävät erityisen arvokkaina.
Viime kädessä subjektia ja objektia ei voine
erottaa toisistaan, sillä yhtäältä asioiden arvo
ilmenee ihmisten tajunnassa, ja toisaalta yk-
silön tai yhteisön arvoista ei juuri voi puhua
viittaamatta niiden kohteeseen. (Suhonen
1988.)
31. Aiemmin Nuorisobarometreissa käytettiin
muotoilua ”tasa-arvo ihonväristä ja kulttuu-
rista riippumatta”.
32. Eri vuosien vertailukelpoisuutta heikentää
se, että poistettujen ”en osaa sanoa” -vasta-
usten osuudet vaihtelevat.
33. Joissain rikoksissa jo rikoksen tunnusmer-
kistö sisältää rasistisen motiivin. Tällaisia
ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan
ja törkeä kiihottaminen kansanryhmää vas-
taan (RL 11:10 ja 10a; jäljempänä kiihot-
tamisrikokset), syrjintärikokset (RL 11:11,
47:3 ja 47:3a), joukkotuhonta (RL 11:1) tai
sen valmistelu (RL 11:2) ja rikos ihmisyyt-
tä vastaan eräissä tapauksissa (RL 11:3:n 5
kohta) sekä kidutus (RL 11:9a). (Hannula
2011.) Suomen perustuslaki kieltää kaik-
kinaisen syrjinnän. 2 luvun 6 §:n mukaan
”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perus-
tetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän,
alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen,
mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden
tai muun henkilöön liittyvän syyn perus-
teella”. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta-
sa/1999/19990731](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta-
sa/1999/19990731).

- Aarnio, Anna-Riikka (2017) *Miten luottamus rakentuu? Tutkimus suomalaisten nuorten poliittisesta luottamuksesta*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, johtamiskorkeakoulu, politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, valtio-opin opintosuunta. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201710112597> (Viitattu 25.7.2018.)
- Aarnio, Anna-Riikka (2018) *Young people and political trust*. Tampereen yliopiston politiikantutkijoiden Pathways to Political Trust -blogi. <http://blogs.uta.fi/contre/2018/01/18/young-people-and-political-trust/> (Viitattu 25.7.2018.)
- Ahtisaari, Martti (2008) Nobel Prize Lecture. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2008/ahtisaari/26196-martti-ahtisaari-nobel-lecture-2008/> (Viitattu 22.8.2018.)
- Apunen, Matti & Haavisto, Ilkka & Hopia, Henna & Toivonen, Sarianna (2016) *Sovinnon eväät. EVA:n Arvo- ja asennetutkimus 2016*. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta. http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2016/03/EVA_Arvo-ja-asenne_2016_Sovinnon_ev%C3%A4%C3%A4t.pdf (Viitattu 9.8.2018.)
- Attali, Jacques (2009) *A Brief History of the Future. A Brave and Controversial Look at the Twenty-First Century*. New York: Arcade Publishing.
- Bessant, Judith & Farthing, Rys & Watts, Rob (2016) Co-designing a civics curriculum. Young people, democratic deficit and political renewal in the EU. *Journal of Curriculum Studies* 48 (2), 271–289.
- Billiet, Jaak (2004) *Questions about National, Subnational and Ethnic Identity*. ESS Questionnaire Development Report. European Social Survey. http://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/core_ess_questionnaire/ESS_core_questionnaire_national_ethnic_identity.pdf (Viitattu 4.12.2018.)
- Binder, Jens & Zagefka, Hanna & Brown, Rupert & Funke, Friedrich & Kessler, Thomas & Mummeny, Amelie & Maquil, Annemie & Demoulin, Stephanie & Leyens, Jacques-Philippe (2009) Does contact reduce prejudice or does prejudice reduce contact? A longitudinal test of the contact hypothesis among majority and minority groups in three European countries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96 (4), 843–856.
- Blais, André & Wass, Hanna & Weide, Marjukka & Morin-Chassé, Alexandre (2013) *Does the effect of individual characteristics on turnout depend on citizenship status?* Paper prepared for presentation at the Canadian Political Science Association annual conference, British Columbia, June 4–6, 2013.
- Borg, Sami (2012) Nuorten äänestysvalinnat, puoluekiinnittyminen ja edustautuminen. Teoksessa Jussi Ronkainen (toim.) *Nuoret ja ääni. Nuoret eduskuntavaaleissa 2011*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Bäck, Maria & Kestilä-Kekkonen, Elina & Söderlund, Peter (2016) Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö. https://www.vaalitutkimus.fi/documents/Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf (Viitattu 24.10.2018.)

- Christensen, Henrik Serup & Karjalainen, Maija & Setälä, Maija (2016) Kansalaisaloite poliittisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö. https://www.vaalitutkimus.fi/documents/Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf (Viitattu 25.10.2018.)
- Elo, Kimmo & Rapeli, Lauri (2008) *Suomalaisten politiikkatietämys*. Oikeusministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Erola, Jani & Lahtinen, Hannu & Wass, Hanna (2017) Periytyvää eriytymistä – vanhemmilla selvä vaikutus nuorten äänestämiseen. *Tieto&trendit* 1/2017. <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/periytyvaa-eriytymista-vanhemmilla-selva-vaikutus-nuorten-aaenestamiseen/> (Viitattu 31.8.2018.)
- Eskelinen, Niko & Neuvonen, Samuli & Saari, Kari (2017) Nuorten suhde etnisiin vähemmistöihin. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeisto-populismi*. Julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, 135–168.
- Euroopan unioni (2007) Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta. 2007/C 306/01. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.FIN&toc=OJ:C:2007:306:TOC#&a=002 (Viitattu 17.12.2018.)
- Eurooppaunioni (2018) *Nuorten mielipiteet EU:sta. Tutkimusraportti*. https://drive.google.com/drive/folders/102FqLz2FmYO7bMsH9LYP_aUuxEgTOAC6 (Viitattu 12.12.2018.)
- European Commission (2016) *Speech by European Commission President Jean-Claude Juncker at the 20th anniversary of the European Policy Centre. "The road to Rome: from crisis management to governing the EU"*. SPEECH/16/3433. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3433_en.htm (Viitattu 17.12.2018.)
- European Commission (2018) *European Youth. Flash Eurobarometer 455*. Survey requested by the European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture and co-ordinated by the Directorate-General for Communication.
- European Commission (2018b) *Integration of immigrants in the European Union. Flash Eurobarometer 469*. Survey conducted by TNS opinion & political at the request of the European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs.
- EUYOUPART (2006) *Political Participation of Young People in Europe. Development of Indicators for Comparative Research in the European Union*. Deliverable 17: Final Comparative Report. http://www.sora.at/fileadmin/images/content/Pages/euyoupart_ergebnisse_finalcomparativereport.pdf (Viitattu 10.8.2018.)
- Farthing, Rys (2010) The politics of youthful antipolitics. Representing the "issue" of youth participation in politics. *Journal of Youth Studies* 13 (2), 181–195.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018) *Being Black in the EU. Second European Union Minorities and Discrimination Survey*. http://fra.europa.eu/en/publication/2018/eumidis-ii-being-black?fbclid=IwAR187KmqbJEQvRUihLNAA1mhqZ3jn6T9ZFBoy3iAH9_5az-kiB0Ch4BHEVM (Viitattu 14.12.2018.)
- Franklin, Mark (2004) *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fukuyama, Francis (1992) *Historian loppu ja viimeinen ihminen*. Helsinki: WSOY.
- Garam, Irma (2015) *Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2014*. Tietoa ja tilastoja -raportti 2/2015. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Nuorisobarometrin erillinäyte/aينهistonkeruu. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte/eriavoustumisteryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineistokooste_05122017_nettiin.pdf (Viitattu 10.9.2018.)
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2019, tulossa) *Nuorten elämää työn, opiskelun ja harjoittelun ulkopuolella* (työnimi). Helsinki: KAKS.
- Gyan, Ernest Kwahena & Tandoh-Offin, Patrick (2014) Conflict resolution mechanism in public senior high school in Ghana and its impact in school administration. A case study of schools Greater Accra Metropolis. *International Journal of Management Sciences* 3 (4), 260–279.
- Habermas, Jürgen (2012) The crisis of the European Union in the light of constitutionalization of international law. *The European Journal of International Law* 23 (2), 335–348.
- Habermas, Jürgen & Derrida, Jacques (2003) February 15, or What Binds Europeans Together. A Plea for Common Foreign Policy, Beginning in the Core of Europe. *Constellations* 10 (3), 291–297.
- Haikkola, Lotta (2010) Etnisyys, suomalaisuus ja ulkomaalaisuus toisen sukupolven luokitteluissa. Teoksessa Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.) *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusverkosto, 219–238.
- Hakanen, Tiina & Salasuo, Mikko & Myllyniemi, Sami (toim.) (2019, tulossa) *Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatuutus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.
- Hallamaa, Teemu (2018) Ylen kysely: Suomalaisilla on taas varaa olla huolissaan ilmastomuutoksesta. Yle Uutiset 2.1.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-999844> (Viitattu 22.11.2018.)
- Hannula, Ilari (2011) Rasistiset rikokset lainsäädännössä. *Haaste* 3/2011. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32011/rasistisetrikoetlainsaadaannossa.html> (Viitattu 1.9.2018.)
- Harari, Yuval Noah (2018) *21 oppituntia maailman tilasta*. Helsinki: Bazar.
- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 11. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Helkama, Klaus (2015) *Suomalaisten arvot*. Helsinki: SKS.
- Helve, Helena (2006) Nuoret ja usko. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 92–109.
- Herkman, Juha (2017) Populismien merkittäjät. Perussuomalaiset 2010-luvun alun pilakuissa. *Politiikka* 59 (3), 165–182.
- Hermoso, Borja (2018) Jürgen Habermas: “For God’s sake, spare us governing philosophers!” *El Pais* 25.5.2018. https://elpais.com/elpais/2018/05/07/inenglish/1525683618_145760.html (Viitattu 29.11.2018.)
- Hirvonen, Jukka & Vanhatalo, Maaria (2018) *Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla*. Tutkimuksia 2018:1. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Hobolt, Sara B. (2016) The Brexit vote. A divided nation, a divided continent. *Journal of European Public Policy* 23 (9) 1259–1277. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13501763.2016.1225785> (Viitattu 28.10.2018.)
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2017) Aika näyttää. Nuoret, hyvän elämän määrittelyt ja sukupolvien katkeilevat ketjut. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa*. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto, 177–191.

- IPPC (2018) *Global Warming of 1.5°C. Summary for Policymakers*. Intergovernmental Panel on Climate Change. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2018/07/SR15_SPM_High_Res.pdf (Viitattu 12.12.2018.)
- Jaakkola, Magdalena (2005) *Suomalaisten subtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003*. Työpoliittinen tutkimus 286. Helsinki: Työministeriö.
- Johnson, David W. & Johnson, Roger T. (2005) Essential components of peace education. *Theory into Practice* 44 (4), 280–292.
- Kaakinen, Markus (2018) *Disconnected online. A social psychological examination of online hate*. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0767-7> (Viitattu 5.7.2018.)
- Kahne, Joseph & Bowyer, Benjamin (2018) The political significance of social media activity and social networks. *Political Communication* 35 (3), 470–493. DOI:10.1080/10584609.2018.1426662
- Kankainen, Tomi (2007) Yhdistykset, instituutiot ja luottamus. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 326. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18730/9789513930967.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 12.12.2018.)
- Kartovaara, Leena (2007) Kerro, kerro tilasto, ken on maahanmuuttajalapsi! *Hyvinvointikatsaus* 1/2007. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kaufmann, Eric (2015) Positive contact or "white flight"? Why whites in diverse places are more tolerant of immigration. British Politics and Policy blog, The London School of Economics and Political Science. <http://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/positive-contact-or-white-flight-why-whites-in-diverse-places-are-more-tolerant-of-immigration/> (Viitattu 28.10.2018.)
- Kiilakoski, Tomi (2009) "Parempihan se on että sovittelaa ku että ei sovittella". *Vertaissovittelu, konfliktit ja koulukulttuuri. Vertaissovittelun ulkopuolinen arviointiraportti*. Verkkojulkaisuja 30, Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/sovitte-lu.pdf> (Viitattu 12.12.2018.)
- Kiilakoski, Tomi (2017) "Niillähän se on se viimeinen sana". Nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa Auli Toom & Matti Rautiainen & Juhani Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Kasvatusalan tutkimuksia 75. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen seura, 253–282.
- Kivijärvi, Antti (2010) *Nuorten tilastointi kulttuuristen taustojen mukaan*. Kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämisverkosto Kanuuna. http://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/filedepot/tilastointi_kivijarvi.pdf (Viitattu 16.7.2018.)
- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa*. Julkaisuja 162. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Kivijärvi, Antti & Ronkainen, Jussi (2014) Syrjinnästä vapaita alueita? Etnisyys ja syrjintä nuorten tilakokemuksina. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Opetusministeriö, 127–140.
- Kluckhorn, Clyde (1951) Values and value-orientations in the theory of action. Teoksessa Talcott Parsons & Edward A. Shils (toim.) *Toward a General Theory of Action*. Cambridge: Harvard University Press, 388–433.
- Kouvo, Antti (2014) *Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttävistä mekanismeista*. Sosiologian väitöskirja. Turku: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/96378/AnnalesC381Kouvo.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Viitattu 12.12.2018.)
- Kouvo, Antti & Kankainen, Tomi (2009) Sosiaalista pääomaa rakentamassa vai purkamassa? Suomalaiset hyvinvointipalvelut ja yleistynyt luottamus. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (6), 585–603.

- Kumlin, Staffan & Rothstein, Bo (2005) Making and breaking social capital. The impact of welfare-state institutions. *Comparative Political Studies* 38 (4), 339–365.
- Kunnallissalan kehittämissäätiö (2015) Puolueet vasemmisto–oikeisto ja arvoliberaali–konservatiivijanoilla. <https://kaks.fi/sites/default/files/Puolueet%20vasemmisto-oikeisto%20ja%20arvoliberaali%20%e2%80%93konservatiivi%20-janoilla.pdf> (Viitattu 1.8.2018.)
- Lafraya, Susana (2011) Intercultural learning in non-formal education. Theoretical frameworks and starting points. Strasbourg: Council of Europe and European Commission. https://pip-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/9501_Intercultural_learning_Lafraya_Final.pdf/40bc369d-d8aa-430f-b608-20c6edb0de3d (Viitattu 29.11.2018.)
- Lankinen, Markku & Sairinen, Rauno (2000) *Helsinki-iläisten ympäristöasenteet vuonna 2000*. Tutkimuksia 2000:6. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Lehto, Johanna (2008) Lihasta luovutaan pikkuhiljaa – myös muualla kuin pääkaupunkiseudulla. *Tieto&trendit*. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/lihasta-luovutaan-pikkuhiljaa-myos-muualla-kuin-paakaupunkiseudulla/> (Viitattu 14.8.2018.)
- Lejeune, Pascal (2015) European Union support for youth work and non-formal learning. Teoksessa European Commission (2015) *Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 40–60.
- Lepola, Outi (2015) *Totenvatko nuorten oikeudet? Oikeusperustainen tarkastelu nuorten elinoloista*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 88. Helsinki: Allianssi & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Litja, Jukka-Pekka (2009) Kulttuurinen identiteetti pelivälineenä. Teoksessa Päivi Harinen & Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet aukei! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Lundbom, Pia (2016) *Eläinten puolustajat. Suomalaisen eläinoikeusaktiivisuuden muuttuva poliittinen tyyli ja luonne*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 570. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52121/978-951-39-6842-7_vaihtos10122016.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 11.12.2018.)
- Lybäck, Katinka (2002) Ympäristökysymykset mikrotason toimijoiden arjessa. Asenteiden ja käyttäytymisen välinen ristiriita. Teoksessa Olli Loukola & Katinka Lybäck & Mikko Tervo (toim.) *Arvot, ympäristö ja teknologia. Yhteiskunnallisten toimien uudet oikeutukset*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lähde, Ville (2013) *Niukkuuden maailmassa*. Tampere: niin & näin.
- Malkki, Leena & Wass, Hanna (2017) Suomen syrjäytetyt nuoret syrjäytyneessä demokratiassa. *Politiikasta-verkkolehti* 14.12.2017. <https://politiikasta.fi/suomen-syrjaytetyt-nuoret-syrjaytyneessa-demokratiassa/> (Viitattu 11.12.2018.)
- Martikainen, Tuomas (2007) Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöliitto, 38–67.
- Matikka, Anni & Luopa, Pauliina & Kivimäki, Hanne & Jokela, Jukka & Paananen, Reija (2014) *Maahanmuuttajataustaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi*. Kouluterveyskysely 2013. Raportti 26/2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Mattila, Vesa Mikko & Papageorgiou, Achillefs (2017) Disability, perceived discrimination and political participation. *International Political Science Review* 38 (5), 505–519. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0192512116655813> (Viitattu 25.10.2018.)
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 112–129.

- Mehtäläinen, Jouko & Niilo-Rämä, Mikko & Nissinen, Virva (2017) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120> (Viitattu 29.11.2018.)
- Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2007) Mitä subjektiiviset kysymykset lapsuudenkodin toimeentulosta oikeastaan mittaavat? *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 44 (3), 144–152.
- Mouffe, Chantal (2005) *The Return of the Political*. Lontoo: Verso.
- MTS (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, 2016) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Mielipidetutkimuksen kuviot. Helsinki: Puolustusministeriö. http://www.defmin.fi/files/3336/MTS_2015_kuvat_suomeksi.pdf
- MTS (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, 2017) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Tiedotteita ja katsauksia 1/2017. Helsinki: Puolustusministeriö. <https://interactive.sanoma.fi/arkku/files/25199029Suomalaistenmielipiteitu-lko-jaturvallisuuspolitiikastamaanpuolustuksestaajaturvallisuudestamarraskuu2017.pdf> (Viitattu 29.11.2018.)
- MTS (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, 2018) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. Tiedotteita ja katsauksia 1/2018. Helsinki: Puolustusministeriö. https://www.defmin.fi/files/4413/MTS_Suomalaisten_mielipiteita_ulko-_ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_2019.pdf (Viitattu 29.11.2018.)
- Mudde, Cas (2010) The populist radical right. A pathological normalcy. *West European Politics* 33 (6), 1167–1186.
- Mudde, Cas (2016) Europe's populist surge. A long time in the making. *Foreign affairs* 95 (6), 25–30.
- Müller, Jan-Werner (2016) *What is populism*. Philadelphia: Pennsylvania Press.
- Myllyniemi, Sami (2006) Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 14–89.
- Myllyniemi, Sami (2007) *Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta
- Myllyniemi, Sami (2008) *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2010) *Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2012) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2013) *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2015) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2017) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto.
- Myrskylä, Pekka (2012) *Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf> (Viitattu 10.9.2018.)
- Mähönen, Tuuli Anna & Celikkol, Göksu (2017) Suomi kansainvälistyy – entä sitten? Nuorten reaktioita kasvavaan kulttuuriseen moninaisuuteen. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto, 123–135.

- Niemelä, Jari (2013) Etnisyyssiedon merkitys kasvaa maahanmuuton lisääntyessä. *Hyvinvointikatsaus* 3/2013. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_003.html (Viitattu 5.10.2018.)
- Nivala, Elina (2007) Kansalaisuus nuorisokasvatuksen teorian jäsentäjänä. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Julkaisuja 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 93–131.
- Nobel Prize (2012) The Nobel Peace Prize for 2012. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2012/press-release/> (Viitattu 28.11.2018.)
- Nuotio, Tanja (2018) Tölli kyllästyi kohuihin – Tutkijan mukaan on uutta, että nyt tulee paljon kritiikkiä eduskunnan sisäisestä kulttuurista. *Lapin Kansa* 26.8.2018. <https://www2.lapinkansa.fi/kotimaa/tolli-kyllastyi-kohuihin-tutkijan-mukaan-on-uutta-etta-nyt-tulee-paljon-kritiikkiä-eduskunnan-sisäisestä-kulttuurista-201162196/> (Viitattu 5.9.2018.)
- OPH (2018) Euroopan solidaarisuusjoukot. Opetushallitus. <http://www.cimo.fi/ohjelmat/euroopansolidaarisuusjoukot> (Viitattu 12.12.2018.)
- Paakkunainen, Kari (2010) Tahdittomasta rauhanmarssista (1967) ja ydinsotarealismista (1988–89) kosmopolitiikan valinkauhoihin (2010). Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi (2007) Sukupolvikamppailun kutsu – nuorten yksilöllistynyt politiikkasuhde. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 136–155.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2007) Tihentyvä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 8–79.
- Packalén, Emilia Anni Maria (2013) Maahanmuuttajien kotiseutuidentiteetti ja sen muotoutuminen. Tarkastelussa kulttuurisesti venäläiset maahanmuuttajat Etelä-Pohjanmaalla. Pro gradu -tutkielma. maantieteen laitos. Oulu: Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201312062029.pdf> (Viitattu 20.7.2018.)
- Palonen, Emilia & Saresma, Tuija (toim.) (2017) *Jätkät ja jyttyt. Perussuomalaiset ja populistin retoriikka*. Tampere: Vastapaino.
- Pew Research Centre (2018) *Being Christian in Western Europe*. <http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/11/2018/05/14165352/Being-Christian-in-Western-Europe-FOR-WEB1.pdf>
- Pickard, Sarah & Bessant, Judith (2018) Introduction. Teoksessa Sarah Pickard & Judith Bessant (toim.) *Young people re-generating politics in times of crisis*. London & New York: Palgrave, 1–16.
- Pietiläinen, Marjut & Helminen, Marja-Liisa & Lappalainen, Eevi (2011) Nuoret väestössä ja nuorten perheet. Teoksessa Marjut Pietiläinen (toim.) *Nuori tasa-arvo. Sukupuolten tasa-arvo 2011*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pihkala, Panu (2017) *Päin helvettiä? Ilmastoahdistus ja toivo*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pihkala, Panu (2018) Ilmastoahdistus voi toimia muutosvoimana. *Helsingin Sanomat*. Vieraskynä 4.9.2018. <https://www.hs.fi/paivanlehti/04092018/art-2000005814326.html>
- Piispa, Mikko (2018) *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*. Helsinki: Teos.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.
- Poikela, Esa (toim.) (2010) *Sovittelu. Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Pukarinen, Meri (2018) Vaikuttaminen on hyvä lääke ilmastonmuutokseen. *Helsingin Sanomat*. Mielipide 8.9.2018.
- Pulkkinen, Jonna & Rautopuro, Juhani (2018) *Opin polut ja pientareet harvaan asutuilla alueilla. Nuorisobarometri 2017 lisäotos*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto.
- Puuronen, Vesa (2011) *Rasistinen Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (2017) Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen, oikeistopopulismi ja nativismi. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 7–22.
- Pöyhtäri, Reeta (2015) Vihapuhe haasteena uutismedialle ja journalismille. Teoksessa Riku Neuvonen (toim.) *Vihapuhe Suomessa*. Helsinki: Edita Publishing.
- Rahkonen, Juho (2017) Populismi kuihtuu vähitellen, ja suurin tekijä taustalla on talouskasvun pirstyminen. *Helsingin Sanomat*. Vieraskynä. 17.5.2017.
- Rapeli, Lauri & Borg, Sami (2016) Kiinnostavaa, mutta monimutkaista. Tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö. https://www.vaalitutkimus.fi/documents/Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf (Viitattu 24.10.2018.)
- Rekker, Roderik (2018) Growing up in a globalized society. Why younger generations are more positive about the European Union. *YOUNG* 26 (4S), 56S–76S.
- Rokeach, Milton (1973) *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Rumbaut, Rubén (2007) Ages, life stages, and generational cohorts. Decomposing the immigrant first and second generation in the United States. Teoksessa Alejandro Portes & Josh DeWind (toim.) *Rethinking Migration. New Theoretical and Empirical Perspectives*. Oxford: Berghahn Books.
- Saari, Kari (2017) Nuorten käsityksiä politiikasta ja puolueista. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Schildt, Hanjo (2015) Fifteen years of partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth. Past achievements – future perspectives. Teoksessa European Commission (2015) *Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 99–102.
- Schulz, Wolfram & Ainley, John & Fraillon, Julian & Kerr, David & Losito, Bruno (2010) *ICCS 2009 International Report. Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). https://iccs.acer.org/files/ICCS_InternationalReport.pdf (Viitattu 5.10.2018.)
- Schwartz, Shalom H. (2005) Universalismi arvot ja moraalisen universumimme laajuus. Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman (toim.) *Arvot, moraalit ja yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Settle, Jaime E. (2018) *Frenemies. How Social Media Polarizes America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sisäministeriö (2016) *Valtionneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta*. Sisäministeriön julkaisu 8/2016. http://julkaisut.valtionneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160390/Sisaisen_turvallisuuden_selonteko_SUOMI_18052016.pdf (Viitattu 10.9.2018.)
- Sisäministeriö (2017) *Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtionneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta*. Sisäministeriön julkaisu 8/2016 <http://julkaisut.valtionneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf> (Viitattu 10.9.2018.)
- Sjöblom, Saana (2017) Vain 0,5 prosenttia varusmiehistä valitsee kasvisruoan. *Ruotuväki* 28.9.2017. https://ruotuvaki.fi/uutinen/-/asset_publisher/vain-0-5-prosenttia-varusmiehistä-valitsee-kasvisruoan (Viitattu 14.9.2018.)

- Sloam, James (2016) Diversity and voice. The political participation of young people in the European Union. *The Journal of Politics and International Relations* 18 (3), 521–537.
- Standard Eurobarometer 85. European Citizenship (2016). European Commission. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/75905> (Viitattu 12.9.2018.)
- Standard Eurobarometer 87. European Citizenship. First results. (2017). European Commission. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/79565> (Viitattu 29.11.2018.)
- Standard Eurobarometer 89. Europeans and the future of Europe. (2018). European Commission. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/83543> (Viitattu 11.12.2018.)
- Standard Eurobarometer 89b. Public Opinion in the European Union. (2018). European Commission. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/83538> (Viitattu 11.12.2018.)
- Suhonen, Pertti (1988) *Suomalaisten arvot ja politiikka*. Helsinki: WSOY.
- Suomen presidentit: Relander (2017) <https://suomenpresidentit.fi/relander/> (Viitattu 29.11.2018.)
- SVT (Suomen virallinen tilasto) (2016a) *Väestörakenne*. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vaerak/kas.html> (Viitattu 4.12.2018.)
- SVT (Suomen virallinen tilasto) (2016b) *Suomalaisten matkailu 2015*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/smat/2015/smat_2015_2016-03-30_tie_001_fi.html (Viitattu 3.1.2019.)
- SVT (Suomen virallinen tilasto) (2017) *Suomalaisten matkailu*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/smat/2017/smat_2017_2018-03-29_kat_004_fi.htm (Viitattu 5.9.2018.)
- SVT (Suomen virallinen tilasto) (2018a) *Lastensuojelu 2017*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 17/2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018052524627> (Viitattu 5.7.2018.)
- SVT (Suomen virallinen tilasto) (2018b) *Väestön koulutusrakennetilasto 2016*. Helsinki: Tilastokeskus. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__vkour/statfin_vkour_pxt_001.px/table/tableViewLayout2?rxid=30b05999-05c0-456f-9448-ed3b2bffd8be (Viitattu 12.7.2018.)
- SVT (Suomen virallinen tilasto) (2018c) *Suomalaisten matkailu 2017*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/smat/2017/smat_2017_2018-03-29_tie_001_fi.html (Viitattu 3.1.2019.)
- Söderlund, Peter (2016) Kannastaan epävarmat ja liikkuvat äänestäjät. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Julkaisu 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Tajfel, Henri (toim.) (1978) *Differentiation between social groups*. London: Academic Press.
- Tammi, Tuure (2017) *Poliittinen prosessi ja demokratiakokeilujen tartunnat koulun arjessa*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 2. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/172951/Poliitti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 4.12.2018.)
- Terävä, Hanna (2018) Nuorten huoli ilmastonmuutoksesta kasvanut jyrkästi. ”Nuoret ovat paljon tietoisempia kuin aiemmat sukupolvet tuossa iässä”. Yle Uutiset 13.8.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10346864> (Viitattu 13.8.2018.)
- Tieteen tiedotus ry (2016) *Tiedebarometri 2016. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteelliseen kehitykseen*. http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2016.pdf (Viitattu 9.8.2018.)
- Tikkala, Hannu (2018) Ylen kysely: Nuoret aikuiset kannattavat vihreitä ja keski-ikäiset demareita. ”SDP:llä suuri riski kannatuksen putoamisesta”. Yle Uutiset 14.3.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10141541> (Viitattu 12.9.)

- Tomperi, Tuukka (2012) Nuorten perhetausta ja politisoituminen Nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipuolinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta, 128–152.
- Tomperi, Tuukka & Piattoeva, Nelli (2005) Demokraattisten juurten kasvattaminen. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Tuukka Tomperi & Marjo Vuorikoski (toim.) *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino, 247–286.
- Tulokas, Raija (2002) *Suomalaiset ja ympäristö*. Ympäristö ja luonnonvarat 2002:1. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.
- Uusitalo, Liisa (1986) *Suomalaiset ja ympäristö*. Acta Academiae oeconomicae Helsingiensis. Series A:49. Helsinki: The Helsinki School of Economics.
- Värri, Veli-Matti (2018) *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Wainikainen, Jaakko & Purhonen, Semi (2018) Kielitaidon sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. Kuka puhuu ja kuinka montaa kieltä? *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (3), 245–257.
- Wass, Hanna (2008) *Generations and turnout. Generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
- Westinen, Jussi & Kestilä-Kekkonen, Elina & Tiihonen, Aino (2016) Äänestäjät arvo- ja asenneu-lottuvuuksilla. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Politiittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö. https://www.vaalitutkimus.fi/documents/Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf (Viitattu 14.12.2018.)
- Wilkinson, Richard (2005) *The Impact of Inequality. How to Make Sick Societies Healthier*. Lontoo & New York: Routledge.
- Williamson, Howard (2015) Legitimacy, confidence and authority? A quarter of a century of EU youth engagement and the structured dialogue for youth policy and practice. Teoksessa European Commission (2015) *Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 82–95.
- Öhrvall, Richard (2018) *Growing into Voting. Election Turnout among Young People and Habit Formation*. Linköping Studies in Arts and Sciences Dissertations, No. 752. Studies in Arts and Sciences. Linköping: Linköping University. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1238886/FULLTEXT01.pdf> (Viitattu 25.10.2018.)

TIETEELLISET ARTIKKELIT

NUORET KANSANVALLAN SUUNNANNÄYTTÄJINÄ. ONKO SUOMESSA NÄKYVISSÄ DEMOKRATIASTA VIERAANTUMISTA?

JOHDANTO

Nuorten poliittisista asenteista ja osallistumisesta on jo pitkään puhuttu huolestunein äänenpainoin. Etenkin nuorison poliittista passivoitumista on alettu pitää vakavana poliittista järjestelmää uhkaavana kehityskulkuna (Nurmela 1999). Ongelma on kiteytynyt kahden asian ympärille: nuorten kiinnostumattomuuteen politiikasta ja äänestämättömyyteen. Jos passiivisuus, apatia ja epäluottamus edustuksellisen demokratian instituutioita kohtaan laajenevat yhteiskunnassa, alkaa demokraattinen poliittinen järjestelmä vähitellen murentua.

Viime aikojen poliittista keskustelua on leimannut väittämä rikkinaisesta politiikasta. Lukemattomat henkilöt, esimerkiksi Alexander Stubb, Timo Soini ja Barack Obama, ovat kertoneet meille, että politiikka on rikki. Se, mitä rikkonaisella politiikalla kulloinkin tarkoitetaan, riippuu henkilön omista tarkoituseristä. Poliittikan tutkimuksen näkökulmasta tärkeitä tähän liittyviä ilmiöitä ovat talousongelmat ja päätöksenteon tehottomuus, puoluejärjestelmän murros ja populismi sekä poliittisen luottamuksen heikentyminen.

Tämä artikkelin aiheena on suomalaisten nuorten väitetty lisääntynyt politiikkakriittisyys sekä demokratiasta vieraantuminen. Minkälainen on edustuksellisen demokratian instituutioista vieraantumisen kuva Suomessa? Miten suomalaisnuorten asenteet ja poliittinen käyttäytyminen eroavat aikuisista? Tutkimuksen aiheistoina ovat Nuorisobarometri sekä eurooppalaisten poliittisia asenteita ja käyttäytymistä mittaava European Social Survey (ESS). Nuorten poliittisten asenteiden osalta tarkastellaan luottamusta, puoluesamaistumista, kiinnostusta

politiikkaa kohtaan sekä arviota demokratian toimivuudesta. Lisäksi tutkitaan äänestyskäyttäytymistä ja niin sanottua uutta poliittista osallistumista. Artikkelin on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisessä tarkastellaan poliittisia asenteita ja toisessa demokratiaan osallistumista. Ensin kuvaan kuitenkin ajankohtaisia poliittisia ja taloudellisia tapahtumia, joilla on ollut vaikutusta myös nuorten poliittisiin asenteisiin ja osallistumiseen.

TALouden JA POLITIIKAN VAIKEAT VUODET

Vuonna 2008 Yhdysvalloissa kehkeytyi poikkeuksellisen vaikea finanssikriisi, josta käynnistyi kansainvälisen talouden taantuma. Suomeen taantuma iski voimallisemmin kuin juuri mihinkään maahan maailmassa (Rouvinen & Ylä-Anttila 2010). Siitä tuli myös erittäin vaikea ja pitkä. Taantumaa pitkitti muun muassa Venäjän kaupan tyrehtyminen Ukrainan kriisin pakotepolitiikan seurauksena. Melkein kymmenen vuotta kestänyt lama haastoi poliittisen päätöksenteon uskottavuutta ja kykyä ratkaista vaikeita ongelmia. Peräti kolme hallitusta yritti taltuttaa talouskriisiä tuloksetta. Takaisin kasvu-uralle on päästy vasta nykyisen Sipilän hallituksen aikana, joskin talouden elpymisen taustalla on paremminkin ulkomaankaupan piristyminen kuin hallituksen talouspoliittiset toimenpiteet.

Talouskriisin rinnalla ja siihen liittyen Suomessa ja monessa muussa Euroopan maassa on koettu voimallinen puoluejärjestelmän murros. Poliittikkakriittinen ja nationalistinen populismi on voimistunut kaikkialla länsimaissa. Suomesa populismia on edustanut ennen kaikkea perussuomalaiset, joka sittemmin on jakautunut

sinisiin ja perussuomalaisiin. Puolueiden voimasuhteet muuttuivat vuoden 2011 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten ”jytyn” johdosta enemmän kuin koskaan aikaisemmin peräkkäisissä vaaleissa (Borg 2012).

Puoluejärjestelmän murroksen ominaispiirre, joka liittyy varsinkin nuorempiin ikäpolviin, on kansalaisten puoluesamaistumisen oheneminen. Sanotaan, että suomalainen nuoriso ei enää tunne puolueita omikseen entiseen tapaan. Puoluesamaistumisen ohentuminen etäännyttää kansalaisia puolueista, mikä vaikuttaa puoluejärjestelmän kykyyn välittää kansalaisten arvotuksia edustukselliseen demokraattiseen päätöksentekoon. Kansalaisten samastumisen puute puolueisiin näyttää myös olevan yhteydessä äänestämisen laskuun viime vuosikymmeninä. Se on myös lisännyt äänestäjien liikkuvuutta ja vaalitulosten ailahtelevuutta sekä politiikan enustamattomuutta.

Viime vuosien taloustaantumasta, sekasortoisesta politiikasta sekä poliittisten ristiriitojen voimistumisesta oletetaan heijastuvan kansalaisten asenteisiin ja poliittiseen käyttäytymiseen. Kun seuraa suomalaisia ja ulkomaalaisia tiedotusvälineitä, syntyy kuva, että ihmisten luottamus demokraattiseen politiikkaan on selvästi heikentynyt, ellei suorastaan romahtanut. Miten kansalaiset voisivat luottaa hallitukseen ja poliittisiin instituutioihin, jotka ovat alituisessa kriisissä? Moni politiikan tutkija onkin tullut siihen tulokseen, että sosiaalinen ja poliittinen luottamus on länsimaissa ratkaisevasti heikentynyt viime vuosikymmeninä (Bäck ym. 2016; Dalton 2006). Toisaalta on myös tutkijoita, joiden mukaan poliittinen luottamus ei pitkällä aikavälillä laske, vaan vuorotellen laskee ja nousee jonkinlaisina poliittisina suhdanteina tai sykleinä (Norris 2011).

Seuraavissa luvuissa tarkastelen, miten suomalaisten nuorten demokratiakiinnittyminen ja poliittinen osallistuminen ovat kehittyneet kuluneen vuosikymmenen haastavassa poliittisessä ja taloudellisessa tilanteessa. Demokratiaan kiinnittymisellä tai siitä vieraantumisen tarkoitetaan kansalaisten asenteellista suhtautumista

edustuksellisen demokratian instituutioihin kuten puolueisiin, hallitukseen ja eduskuntaan. Poliittisella osallistumisella puolestaan tarkoitetaan toisaalta äänestämistä eduskuntavaaleissa ja toisaalta osallistumista erilaisiin suoran poliittisen vaikuttamisen muotoihin kuten esimerkiksi mielenosoituksiin.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimuksen perustana ovat Nuorisobarometrin ja ESS:n laaja-alaiset ja pitkällä aikavälillä toteutetut kyselytutkimukset. Lisäksi hyödynnetään aiheesta muualla tehtyjä tutkimuksia ja niiden tuloksia. ESS-aineisto kattaa vuosina 2002–2016 tehdyt Euroopan laajuiset kyselytutkimukset, jotka on toteutettu kahden vuoden välein. Artikkelissa on tutkittu suomalaisia koskevia ESS-tuloksia, jotka on edelleen jaettu nuoriin (15–29-vuotiaat) ja aikuisiin (yli 29-vuotiaat). Tekstissä on joissain kohdin viitattu koko ESS-aineiston tuloksiin, jotta suomalaisten (nuorten) vastauksille syntyisi vertailukohtaa. Suomalaisia koskevan ESS-aineiston koko on vuosittain ollut noin 2000 vastaajaa, josta nuorten osuus on ollut noin 300–400 haastateltua.

Nuorten edustukselliseen demokratiaan kiinnittyminen on jaettu 1) asenteelliseen ja 2) toiminnalliseen kiinnittymiseen. Molemmat puolet on aiheellista ottaa huomioon sen vuoksi, että väitteet nuorten poliittisesta vieraantumisesta sisältävät oletuksen sekä nuorten kriittisyydestä edustuksellisen demokratian instituutioita kohtaan (asennetaso) että passiivisuuden varsinkin äänestämisen (toimintataso). Poliittisten asenteiden osalta on tarkasteltu muun muassa luottamuksen eri komponentteja, puoluesamaistumista, kiinnostusta politiikkaa kohtaan sekä arvioita demokratian toimivuudesta. Demokratian toiminnallisen kiinnittymisen osalta on tutkittu äänestyskäyttäytymistä sekä niin sanotun uuden politiikan mukaista osallistumista kuten mielenosoituksia, kuluttamista, internetissä tapahtuvaa vaikuttamista sekä poliittisia vetoimuksia.

Artikkelin tutkimusmenetelmä on kuvai-leva, ja siinä tarkastellaan muuttujien prosenttijakautumien ja keskiarvojen aikasarjoja mahdollisimman pitkällä aikavälillä. ESS-aineisto mahdollistaa lisäksi nuorten ja aikuisten asenteiden vertailun, mikä on tarpeellista tutkimuskysymyksen (nuorten demokratiasta vieraantumisen) kannalta. ESS-aineiston poliittisista asennemittareista on lisäksi rakennettu summa-muuttuja ja sitä koskeva aikasarja.

HYPOTEESI NUORTEN DEMOKRATIAVIERAANTUMISESTA

Politiikan tutkija Juha Ylisalo selvitti suomalais-nuorten demokratiasta vieraantumista vuonna 2017 Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn toimeksiannosta. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, löytyisikö Suomesta sellaista demokratiasta irtaantumista, jota Roberto Foa ja Yascha Mounk (2016) havaitsivat Yhdysvalloissa, sekä myös Länsi-Euroopassa muun muassa Ruotsissa. Ylisalo löysi joitakin viitteitä demokratiasta etääntymisestä, mutta mitään vahvaa epädemokraattista trendiä ei Suomen osalta voitu havaita. Ylialon mukaan moni nuoria ikäpolvia koskeva tekijä puhui myös vahvistuvan demokratia-myönteisyyden puolesta.

Ylialon analyysin perusteella tällä vuosituhannella aikuistuneiden, niin sanottujen millenniaalien demokratia-asenteet poikkeavat varttuneempien asenteista. Alle puolet 18–35-vuotiaista suomalaisista piti ehdottoman tärkeänä elämistä demokraattisesti hallitussa maassa, kun yli 45-vuotiaista näin koki 60–70 prosenttia. Samalla nuoret olivat vanhempia valmiimpia siirtämään hallituksen päätösvaltaa asiantuntijoille. Koko väestön tasolla asiantuntijavaltaa kannatti 55 prosenttia ja 18–25-vuotiaista 66 prosenttia.

Näiden molempien muuttujien – asuminen demokratiassa ja asiantuntijavalta – kyky mitata demokratiasta vieraantumista voidaan kuitenkin kyseenalaistaa. Esimerkiksi asiantuntijavallan laaja kannatus ei välttämättä kerro demokratiaavastaisuudesta, vaan yksinkertaisesti

asiantuntijoiden työn ja yhteiskunnallisen aseman arvostuksesta. Ei myöskään tiedetä, onko mahdollinen demokratiakriittisyys nuoruuteen liittyvä ilmiö vai säilyykö kriittisyys myös aikuisiällä. Jos demokratiakriittisyys ei jatku aikuisikään, ei meillä ole suurta huolta demokratian tulevaisuudesta Suomessa.

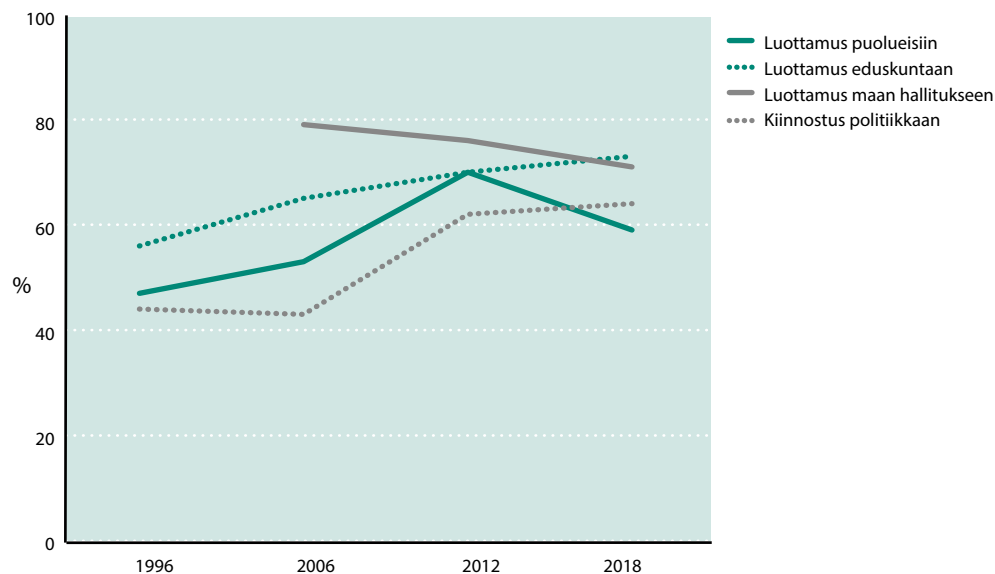
DEMOKRATIAKIINNITTÄMISEN YLEISKUVA

Tässä artikkelissa analysoin nuorten edustukselliseen demokratiaan kiinnittymistä vakiintuneiden asennemuuttujien avulla. Artikkelissa ei siis tutkita sitä, arvostavatko nuoret demokraattista hallitsemistapaa ylipäätään, vaan sitä, miten he suhtautuvat edustuksellisen demokratian toimintatapoihin. Myös tämän artikkelin aineistoissa voidaan havaita lievää kriittisyyttä edustuksellisia demokraattisia instituutiota ja puoluejohtoista politiikkaa kohtaan, mutta kaiken kaikkiaan nuorten asenteellinen demokratiakiinnittyminen näyttää olevan vahvalla perustalla. Kuviosta 1 näkyy, että Nuorisobarometrin myönteisiä poliittisia asenteita osoittavat muuttujat ovat pääasiassa kasvussa. Poliitikasta erittäin ja melko kiinnostuneiden osuus on kasvanut tarkastelujaksolla (1996–2018) 44 prosentista 64 prosenttiin.

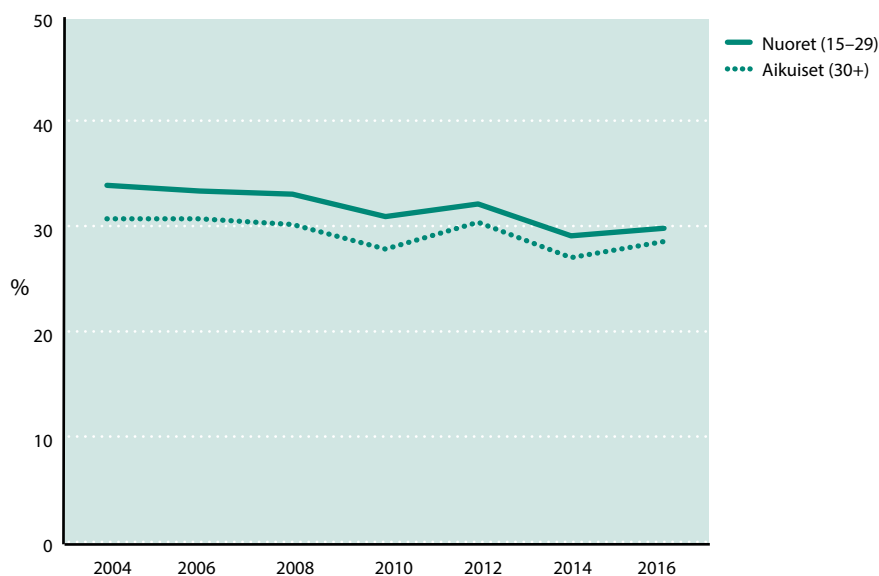
Kiinnostus politiikkaan on demokraattisen osallistumisen perusedellytys, ja tältä osin väite nuorten passivoitumisesta ei näytä pitävän paikkaansa. Myös luottamus eduskuntaan on ollut kasvusuunnassa: paljon ja jonkin verran luottavien osuus on noussut tarkasteluvälillä 56 prosentista 73 prosenttiin. Luottamus puolueisiin on niin ikään ollut nousussa, mutta kääntyi laskuun vuosien 2012 ja 2018 välillä. Trendinomainen loiva lasku sen sijaan on voitu todistaa luottamuksessa maan hallitukseen, joskin paljon ja jonkin verran luottavien osuus on edelleen verraten korkea, 71 prosenttia.

Kuviossa 2 sekä taulukoissa 1 ja 2 on verrattu nuorten (15–29-vuotiaat) edustukselliseen demokratiaan ja politiikkaan liittyviä asenteita aikuisten (yli 29-vuotiaat) vastaaviin asenteisiin

KUVIO 1. NUORTEN KIINNITTÄMINEN DEMOKRATIAAN (NUORISOBAROMETRIN MITTARIT)

KUVIO 2. ASEENTEELLINEN KIINNITTÄMINEN DEMOKRATIAAN (KOKONAISINDEKSI, ESS)

ESS-aineistoissa. Kuvion 2 edustukselliseen demokratiaan kiinnittymisen indeksi on muodostettu laskemalla yhteen keskiarvot luottamusmuuttujista (parlamentti, poliitikot ja puolueet), tyytyväisyydestä demokratian toimivuuteen,

tyytyväisyydestä maan hallitukseen sekä poliittisesta kiinnostuksesta. Indeksien mukaan demokratiakiinnittyminen on ollut hienoisessa laskussa, joskin myös vuotuista heittelyä on esiintynyt. Vuosina 2004–2016 nuorten indeksiluku on

laskenut neljä yksikköä noin 34:stä 30:een, mikä tarkoittaa 12 prosentin laskua kokonaisindeksissä. Nuorten kiinnittyminen demokratiaan on koko tarkastelujaksolla ollut kuitenkin korkeampi kuin aikuisilla, vaikka tasot ovat jatkuvasti lähentyneet toisiaan.

Edustukselliseen demokratiaan kiinnittymisen laskua voidaan selittää monilla poliittista elämää myllertäneillä tapahtumilla. Epävarma taloustilanne vuosina 2008–2016 ei ole ollut suotuisa edustukselliselle demokratialle tai niin sanotuille jälkimateriaalisille arvoille, kuten vähemmistöjen oikeuksien korostamiselle, joiden tärkeys tulee esille yleensä vasta sitten, kun aineellinen toimeentulo on turvattu (Ylisaalo 2017). Tämän ohella Suomessa on tarkasteluajanjaksolla koettu monia poliittisia kriisejä, jotka ovat kietoutuneet hallitustemme ympärille. Näihin kuuluvat muun muassa vaalirahakohu, pakolaiskriisi, eurokriisi sekä kolmen viimeisimmän hallituksen kriisien värittämä politiikka muun muassa soteen liittyen (Harrinvirta 2018).

Kuviossa 2 nähtävää poliittisten asenteiden alenemaa ei kuitenkaan voi pitää kovin dramaattisena, koska suomalaisten asenteet ovat yhä Euroopan kärkiluokkaa, noin 15 prosenttia korkeammalla kuin Euroopan maissa yleensä. Voi jopa arvioida, että edustukselliseen demokratiaan kiinnittyminen on Suomessa säilynyt hämmästyttävän korkeana, kun otetaan huomioon viimeisimpien hallitusten suuret

ongelmat päätöksenteossa sekä muun muassa konsensuspolitiikan luhistuminen. Viimeksi mainittuun kuuluu ennen kaikkea luopuminen kolmikantayhteistyössä tehdyistä keskitetyistä työmarkkinaratkaisuksista ja työelämäuudistuksista. Huomionarvoista on, että Suomessa nuoret ikäluokat kiinnittyvät asennetasolla edustukselliseen demokratiaan vanhempiaan voimakkaammin. Kokonaisuutena arvioiden nuorten epädemokraattisesta kehityskulusta ei juuri ole merkkejä.

NUORTEN POLIITTINEN JA SOSIAALINEN LUOTTAMUS

Taulukossa 1 on eritelty tarkemmin nuorten ja aikuisten poliittista ja sosiaalista luottamusta koskevia asenteita ESS-aineistossa. Yhteiskunnassa vallitsevaa korkeaa poliittista luottamusta pidetään yleisesti edellytyksenä demokraattisen järjestelmän toiminnalle (Kestilä-Kekkonen 2015). Poliittinen luottamus yhteiskunnassa on eräänlaista voiteluainetta ja mahdollistaa sen, että instituutiot toimivat tehokkaasti. Kun kansalaiset luottavat poliitikkoihin ja poliittisiin rakenteisiin, päättäjät voivat toteuttaa politiikkaa vapaammin ja määrätietoisemmin, mikä voi tehostaa päätöksentekoa. Silloin pääsääntöisesti riittää, että poliittisten päättäjien luottamus mitataan vaaleissa neljän vuoden välein, eikä hallituksen luottamusta jatkuvasti kyseenalaisteta.

TAULUKKO 1. NUORTEN POLIITTINEN JA SOSIAALINEN LUOTTAMUS VERRATTUNA AIKUISIIN (ESS).

		2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
LUOTTAMUS EDUSKUNTAAN (0–10)	Yli 29-v.	5,7	5,9	5,9	5,9	5,2	5,9	5,5	5,7
	15–29-v.	6,1	6,5	6,3	6,3	5,7	6,0	5,7	5,9
	Erotus %	6,8 %	10,2 %	6,8 %	5,9 %	9,8 %	2,2 %	4,0 %	3,5 %
LUOTTAMUS POLIITIKKOIHIN (0–10)	Yli 29-v.	4,7	4,7	4,8	4,7	4,3	4,8	4,5	4,7
	15–29-v.	5,2	5,4	5,3	5,3	4,8	5,1	4,9	4,9
	Erotus %	10,3 %	14,4 %	10,9 %	12,5 %	13,1 %	7,2 %	9,6 %	3,4 %
LUOTTAMUS PUOLUEISIIN (0–10)	Yli 29-v.	-	4,8	4,8	4,8	4,3	4,8	4,5	4,8
	15–29-v.	-	5,7	5,5	5,5	5,2	5,4	5,1	5,3
	Erotus %	-	17,9 %	14,3 %	15,4 %	18,9 %	13,4 %	12,6 %	10,4 %
LUOTTAMUS TOISIIN IHMISIIN (0–10)	Yli 29-v.	6,5	6,5	6,6	6,4	6,5	6,6	6,8	6,8
	15–29-v.	6,5	6,6	6,5	6,5	6,5	6,6	6,5	6,6
	Erotus %	0,8 %	1,2 %	-0,8 %	1,2 %	-0,2 %	0,6 %	-4,4 %	-2,9 %

Luottavassa ilmapiirissä talous toimii sujuvammin ja esimerkiksi politiikan valvontaa tarvitaan vähemmän. Korkea poliittinen ja sosiaalinen luottamus ovat ominaisuuksia, jotka on liitetty varsinkin Pohjoismaihin (Delhey & Newton 2013; Korkman 2012; Listhaug 2005). Ne lisäävät yhteiskuntien sosiaalista pääomaa sekä alentavat kitkaa ja kustannuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mikä parantaa yhteiskunnan toimivuutta.

Taulukon 1 aikasarjat kertovat suomalaisten nuorten vahvasta poliittisesta luottamuksesta. Nuorten ikäluokkien luottamus eduskuntaan on korkealla tasolla keskiarvon ollessa kuuden tunnumassa (asteikko 0–10). Hienoista laskua luottamuksessa eduskuntaan on tapahtunut etenkin vuoden 2008 jälkeen. Yleisesti ottaen nuoret luottavat eduskuntaan aikuisia enemmän, vaikka ero on kaventunut viimeisissä mittauksissa. Suomalaisten nuorten luottamus eduskuntaan ei anna aihetta huoleen: suomalaisten eduskuntaluottamuksen keskiarvo on edelleen 19 prosenttia korkeampi kuin muissa tutkituissa Euroopan maissa, ja nuorilla luottamus on 3,5 prosenttia korkeampi kuin aikuisilla.

Luottamus politiikkoihin ja puolueisiin on selvästi alemmalla tasolla kuin luottamus eduskuntaan, mikä ilmentää sitä, että poliittinen epäluottamus kohdistuu enemmän politiikan toimijoihin kuin demokratian instituutioihin. Poliittikkoihin kohdistuva luottamus on nuorten parissa pyörinyt viiden prosentin kieppeillä, mikä tarkoittaa, että kriittisiä on jonkin verran vähemmän kuin poliitikkoihin luottavia. Luottamus on tältäkin osin hiukan laskenut vuodesta 2008 eteenpäin. Epäluottamus politiikkoihin ei kuitenkaan ole kulminoinut nuoriin, vaan nuoret ovat päinvastoin olleet aikuisia luottavaisempia vuotta 2016 lukuun ottamatta. Suomessa luottamus poliitikkoihin on selvästi muita ESS-maita korkeampi (keskiarvo 22 % korkeampi) ja tämä niin sanottu luottamuspääoma on rikastunut juuri suomalaisnuoriin.

Kun katsotaan suomalaisten nuorten ja aikuisten luottamusta puolueisiin, on kuva samankaltainen kuin luottamuksessa poliitikkoihin.

Kokonaisuutena tarkasteltuna on suomalaisiin latautunut luottamuspääoma yllättävän korkea: luottamuksen keskiarvo on 31 prosenttia korkeammalla kuin ESS-maissa keskimäärin. Luottamus puolueisiin on ollut kasvusuuntainen vuodesta 2010 lähtien. Tähän voi olla syynä perussuomalaisten kasvu suureksi puolueeksi, joka on tarjonnut uuden vaihtoehdon politiikkaan tyytymättömille suomalaisille ja varsinkin nuorille äänestäjille (Borg 2012). Korkea puolueluottamus latautuu nimenomaan nuorisoon, ja puolueluottamuksen keskiarvo on ollut selvästi viiden yläpuolella. Tulosta voi pitää yllättävänä, sillä nuoriin on yleensä liitetty vieraantumisen puolueista, minkä olettaisi heijastuvan myös puolueluottamukseen.

Luottamuksen osalta tarkastellaan lopuksi sosiaalista luottamusta. Juuri sosiaalista luottamusta on pidetty pohjoismaisten yhteiskuntien vahvuutena. Sosiaalinen luottamus muodostaa niin sanotun sosiaalisen pääoman teorian ytimen ja on tekijä, joka tutkimusten mukaan lisää olennaisesti ihmisten onnellisuutta (Helliwell ym. 2018). Sosiaalisen luottamuksen osalta Suomen etumatka muuhun Eurooppaan on ollut ESS-aineistossa huomattava. Vuonna 2008 luottamusetumme oli 36 prosenttia, ja se oli myös viimeisimmässä mittauksessa 25 prosenttia. Sosiaalisessa luottamuksessa etu ei kuitenkaan ole kasautunut nuoriin, vaan nuorten ja aikuisten arvot ovat hyvin lähellä toisiaan. Sekä nuorten että aikuisten sosiaalisen luottamuksen taso on säilynyt korkeana, noin 6,5:ssä. Itse asiassa sosiaalinen luottamus on ollut lievässä kasvussa vuodesta 2008 lähtien, toisin kuin muut luottamusmuuttajat.

TYTYTVÄISYYS DEMOKRATIAN TOIMIVUUTEEN JA KIINNOSTUS POLITIIKKAAN

Poliittisen ja sosiaalisen luottamuksen ohella keskeisiä asennetekijöitä, jotka liittävät kansalliset edustukselliseen demokratiaan, ovat kiinnostus politiikkaa kohtaan, tyytyväisyys maan hallitukseen ja talouteen sekä tyytyväisyys de-

mokratian toimivuuteen. Henkilön, joka ei ole lainkaan kiinnostunut politiikasta, on vaikea muodostaa arvioita politiikasta tai tehdä poliittisia valintoja, joita esimerkiksi äänestäminen edellyttää. Siksi voi olettaa, että heikko poliittinen kiinnostus johtaa poliittiseen passivoitumiseen ja muutenkin toimii kansalaisdemokratian ihanteiden vastaisesti.

Kiinnostus politiikkaan on ESS-aineiston perusteella pysynyt varsin tasaisena 2000-luvulla, joskin vuoden 2016 arvo on 2000-luvun yleistä tasoa hiukan alempana. Tässä yhteydessä on huomattava, että kun muita poliittisia asenteita on mitattu asteikolla 0–10, on poliittisen kiinnostuksen asteikko yhdestä neljään (1 = ei lainkaan kiinnostunut, 2 = vähän kiinnostunut, 3 = melko kiinnostunut ja 4 = erittäin kiinnostunut). Keskiarvo osoittaa, että suomalaiset nuoret ovat politiikasta aavistuksen verran enemmän kiinnostuneita kuin ei-kiinnostuneita (keskiarvo 2,7:n paikkeilla). Nuorten poliittisen kiinnostuksen taso on toisaalta ollut korkeampi kuin aikuisilla, reilusta 5 prosentista lähes 13 prosenttiin. Tämä on selvästi vastoin väitettä nuorison passiivisuudesta, joka esittää, että juuri nuoria ei politiikka kiinnosta. Huomattavaa kuitenkin on, että muuhun Eurooppaan verrattuna suomalaisten poliittinen kiinnostus on hiukan alle keskiarvon ja se on ollut hienoisessa laskussa vuodesta 2010 lähtien. ESS-kyselyn valossa

näyttää kuitenkin siltä, että politiikka kiinnostaa nuoria enemmän kuin julkisuudessa annetaan ymmärtää.

Taulukon 2 muut ESS-aikasarjat koskevat tyytyväisyyttä maan talouteen ja hallitukseen sekä demokratian toimivuuteen. Ne kaikki ovat perustavanlaatuisia tekijöitä minkä tahansa demokraattisen järjestelmän kannalta. Tyytyväisyys maan hallitukseen on asia, joka ymmärrettävästi vaihtelee hyvin paljon sekä ajankohdasta että henkilön poliittisesta kannasta riippuen. Kulloinenkin poliittinen ja taloudellinen tilanne vaikuttaa huomattavasti arvioon hallituksen onnistumisesta. Toisaalta tyytyväisyys maan hallitukseen ja talouteen vaikuttaa pitkällä aikavälillä esimerkiksi poliittiseen luottamukseen sekä lopulta myös demokratian kannatuksen perustukseen. Mikäli hallituksen suorituskky esimerkiksi talouden hoidossa on pitkään huono, vaikuttaa se myös politiikan instituutioiden ja demokraattisen järjestelmän arvostukseen.

Suomessa jyrkimmät muutokset demokraattiseen järjestelmään kytkeytyvissä asenteissa voidaan nähdä tyytyväisyydessä maan talouteen ja hallitukseen. Kaikkia suomalaisia ajatellen tyytyväisyys maan taloutta kohtaan lähti jyrkkään laskuun jo vuonna 2006, jolloin se laski huippukeskiarvosta 6,6 (asteikko 0–10) arvoon 4,9, mikä merkitsi liki 40 prosentin laskua Suomen keskiarvossa. Kehityskulku ei ole yllättävä

TAULUKKO 2. TYYTYVÄISYYS DEMOKRATIAN TOIMIVUUTEEN JA KIINNOSTUS POLITIIKKAAN (ESS).

		2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
TYYTYVÄISYYS DEMOKRATIAN TOIMIVUUTEEN (0–10)	Yli 29-v.	6,2	6,6	6,6	6,4	6,1	6,8	5,8	6,2
	15–29-v.	6,9	7,1	7,2	7,0	6,6	7,0	6,0	6,5
	Erotus %	11,7 %	8,1 %	8,9 %	10,2 %	6,7 %	3,7 %	3,3 %	4,8 %
TYYTYVÄISYYS MAAN HALLITUKSEEN (0–10)	Yli 29-v.	5,7	6,1	6,1	5,8	5,3	5,8	4,3	4,8
	15–29-v.	6,1	6,5	6,4	6,2	5,8	6,0	4,7	4,7
	Erotus %	7,0 %	5,9 %	4,7 %	6,0 %	10,6 %	2,8 %	8,4 %	-2,1 %
TYYTYVÄISYYS MAAN TALOUTEEN (0–10)	Yli 29-v.	6,0	6,5	6,7	6,0	5,9	6,0	4,8	5,3
	15–29-v.	6,6	6,9	7,0	6,3	6,5	6,1	5,0	5,5
	Erotus %	8,6 %	6,8 %	5,1 %	5,0 %	9,7 %	2,2 %	3,9 %	3,8 %
KIINNOSTUS POLITIIKASTA (1–4)	Yli 29-v.	2,5	2,6	2,5	2,5	2,6	2,4	2,4	2,3
	15–29-v.	2,8	2,7	2,7	2,7	2,8	2,7	2,7	2,5
	Erotus %	9,6 %	5,4 %	5,5 %	7,6 %	9,0 %	9,9 %	12,5 %	8,7 %

ottaen huomioon Suomen talousongelmat viimeisen vuosikymmenen aikana. Vuosina 2008–2016 suomalaisten luotto maan talouteen koki eräänlaisen ”negatiivisen yhdentymisen” muihin ESS:ssä tutkittuihin maihin. Vuosina 2014 ja 2016 suomalaiset arvioivat aiemman ”luottamuslisän” sijaan maan taloudellisen suorituskyvyn samalla tavalla kuin muut Euroopan maat.

Talusasenteiden ohella suurimmat asenteissa tapahtuneet muutokset voidaan havaita tyytyväisyydessä hallitukseen. Kun tarkastellaan kaikkien suomalaisten tyytyväisyyttä maan hallitukseen, on Suomi menettänyt muihin ESS-maihin verrattuna luottamusetunsa, joka oli korkeimmillaan vuonna 2006 arvossa 6,3, jolloin etua muihin verrattuna oli jopa 43 prosenttia. Nyt hallitustyytyväisyyteen liittynyt etu on sulanut ja eroa muihin ESS-maihin ei enää ole. Vuonna 2014 tyytyväisyysarvio oli 4,4 koko väestössä ja vuonna 2016 se oli 4,8. Taulukossa 2 nähdään, että vastaava pitkän aikavälin aleneva suuntaus koskee myös nuorisoa. Tarkastelujaksolla nuorison tyytyväisyys hallitukseen on ollut aikuisia hiukan korkeampi, mutta vuonna 2016 se oli alle aikuisten tason.

Taulukossa 2 on tarkasteltu myös suomalaisten nuorten tyytyväisyyttä demokratian toimivuuteen. Tämä asennemittari arvioi keskeisellä tavalla suomalaisten arvostusta maamme demokraattista järjestelmää kohtaan. Mikäli tyytyväisyys demokratian toimivuuteen on jatkuvasti laskusuunnassa, on demokraattisen hallitustavan legitimitetti ennen pitkää uhattuna. Siinä tapauksessa, että Suomen nuoriso alkaa kääntyä demokratiavastaiseksi, näkyy muutos ennen kaikkea tässä poliittisen kiinnittymisen mittarissa. Mikäli demokratiaan negatiivisesti suhtautuvat nuoret säilyttävät pessimisminsä aikuisina, koituu siitä haittavaikutuksia demokratian toimivuudelle. Lopulta voi kansanvallan kohtalokin olla uhattuna.

Kokonaisuutena tarkastellen suomalaiset ovat kuitenkin varsin tyytyväisiä demokraattisen järjestelmän toimivuuteen. Suomalaisten keskiarvo demokratiakiinnittymisessä on ollut koko tarkasteluajan selvästi yli kuuden, kun se

muissa tutkituissa Euroopan maissa on ollut keskimäärin viiden paikkeilla. Suomen suhteellinen etu demokratia-arvioissa on ollut korkeimmillaan yli 30 prosenttia, mutta kutistui vuonna 2016 noin 13 prosenttiin. Suomen vaikeat ajat taloudessa ja politiikassa ovat ehkä heijastuneet sekä nuorten että aikuisten demokratiakiinnittymiseen. Nuorten ikäluokkien tyytyväisyys demokratiaan laski huipputasoltaan yli seitsemästä noin kuuteen, mutta on viimeisimmässä ESS-mittauksessa kääntynyt jälleen nousuun. Samantyyppinen kehitys on ollut nähtävissä aikuisissa, joskin aikuiset arvioivat demokratiaa nuoria kriittisemmin. Näin ollen väitteet demokratian kieltävistä nuorista voidaan tämänkin muuttujan osalta hylätä, mikä lupaa hyvää suomalaisen kansanvallan kehitykselle.

UUTTA JA VANHAA – NUORTEN POLIITTINEN OSALLISTUMINEN

Poliittisten asenteiden ohella tarkasteltiin nuorten poliittista osallistumista verrattuna aikuisiin ikäluokkiin. Yleinen pessimistinen väittämä on, että nuoret Euroopassa ovat epäpoliittisia, välinpitämättömiä ja apaattisia poliittisessa osallistumisessa (Cammaerts ym. 2014). Toisinaan tässä yhteydessä on puhuttu jopa edustuksellisen demokratian kriisistä. Väitteen mukaan nuoret eivät enää halua olla mukana politiikassa perinteisten puoluekanavien kautta ja ammattipoliitikkojen välityksellä, joiden toimintaan he eivät koe voivansa luottaa ja jotka eivät edusta heidän asiaansa. Tällainen suhtautuminen on muun muassa Isossa-Britanniassa synnyttänyt suoranaisen liikkeen, joka vastustaa äänestämistä ja kannustaa aktiiviseen passiivisuuteen.

Aktiivista vaaliosallistumista ja äänestämistä pidetään edellytyksenä toimivalle modernille demokratialle. Jos kansalaiset eivät ole aktiivisia vaaleissa, ei edustuksellinen järjestelmä toimi hyvin. On esitetty, että vaalipassiivisuus on jo johtamassa tilanteeseen, jossa puolueet eivät kykene rekrytoimaan riittävästi uusia sukupolvia riveihinsä, jolloin puolueiden kyky toimia välittäjänä kansalaisten ja poliittisten päätöksentekijöiden

välillä heikkenee. Uhkakuva demokraattisen järjestelmän oikeutuksen rapautumisesta on silloin todellinen. Kansanvaltainen poliittinen järjestelmä ei pitkällä aikavälillä voi säilyä, jos riittävän moni jättää poliittisen osallistumisen väliin ja on jatkuvasti tyytymätön poliittisen järjestelmän aikaansaamiin tuloksiin. (Dalton 1988.)

Äänestäminen parlamenttivaaleissa on todella alentunut viime vuosikymmeninä melkeinpä kaikissa läntisissä demokratioissa. Vaaliosallistumisessa on myös Suomessa havaittu laskeva trendi, ja erityisen passiivisia ovat olleet nuoret ikäluokat. Äänestysosallistuminen laski vuoden 1983 eduskuntavaaleista yhtäjaksoisesti vuoden 1999 vaaleihin asti (Martikainen & Wass 2012). Nuorten passiivisuuden ja heikon puoluesamaistumisen vuoksi on ajateltu, että nuoret ovat politiikasta erityisen vieraantuneita sekä muita kriittisempiä olemassa olevia demokraattisia instituutioita kohtaan (Küsel ym. 2015).

Toisaalta on jo vuosikymmeniä sitten havaittu, että nuorten äänestämättömyys ei välttämättä kerro passiivisesta poliittisesta osallistumisesta ja apaattisuudesta, vaan siitä, että nuorten osallistuminen tapahtuu eri tavoilla kuin heidän vanhempiensa. Tässä yhteydessä on erotettu toisistaan niin sanottu uusi ja vanha politiikka. Uusi poliittinen osallistuminen on tyypillisesti liitetty nuoriin ikäluokkiin. (Hellsten 2003.) Uudella tavalla osallistuvat nuoret ovat aikuisiin verrattuna radikaalimpia, vähemmän diplomaattisia sekä ärhäkkäämpiä vaatimaan, että asiat hoidetaan juuri heidän etujensa ja periaatteidensa mukaisesti (Küsel ym. 2015; Rossi 2009).

Tällainen uuden politiikan esiinmarssi suomalaisnuorten keskuudessa on havaittu jo noin kolmekymmentä vuotta sitten (Hellsten & Martikainen 2001). Tutkimustulokset viittaavat siihen, ettei politiikka nuorten mielestä ole ainoastaan edustuksellisten mekanismien kautta vaikuttamista, vaan myös laaja-alaisempaa liittymistä erilaisiin globaaleihin yhteisöihin sekä vaikuttamisen ulottamista yli kansallisten rajojen (Nurmela & Pehkonen 2003). Uudenlaisia

poliittisen osallistumisen muotoja ovat muun muassa mielenosoituksiin osallistuminen, kansalaisaloitteet, poliittisten vetoomusten allekirjoittaminen, poliittinen ostokäyttäytyminen sekä poliittiseen vaikuttamiseen osallistuminen internetissä.

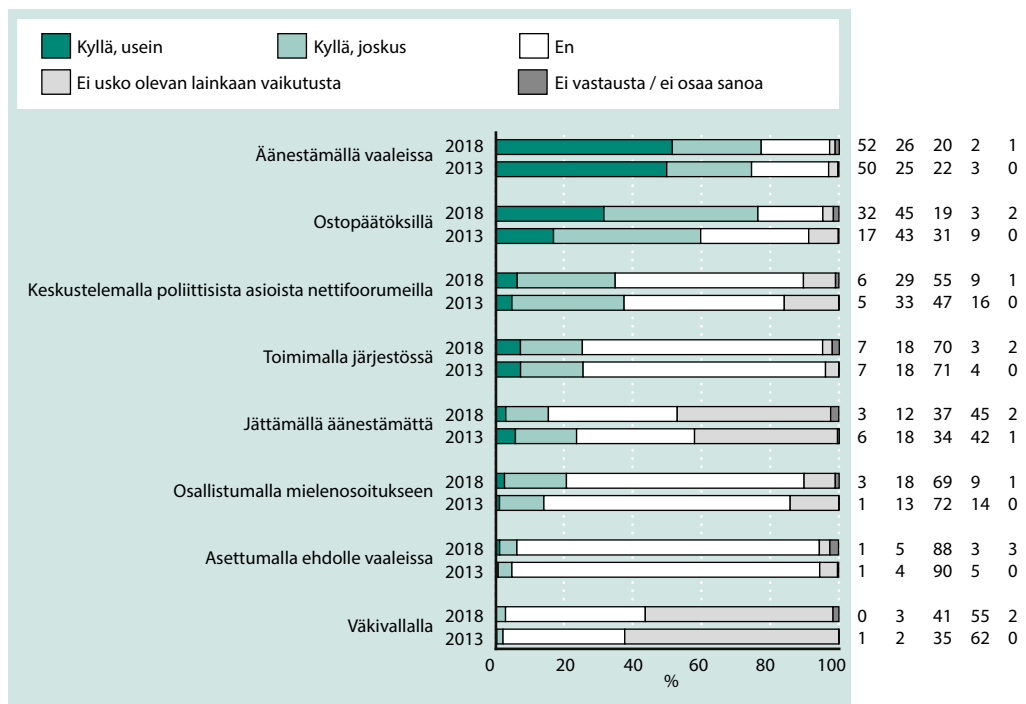
Esimerkkejä uudenlaisista poliittisista liikkeistä ovat Yhdysvalloista lähtöisin oleva Occupy- sekä espanjalainen Indignados-liike. Ne eroavat perinteisistä yhteiskunnallisista liikkeistä, kuten naisasialiikkeistä ja ympäristöliikkeistä, koska ne ovat syntyneet yleisestä pettymyksestä vallitsevaan yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen järjestykseen sekä edustukselliseen demokraattiseen järjestelmään (Sloam 2013). Näiden liikkeiden taustalla katsotaan olevan nuoriin liittyvät syvään juurtuneet ongelmat, kuten pitkään jatkunut työttömyys, köyhyys ja näköalattomuus, joihin moderni politiikka ja yhteiskunta eivät ole pystyneet vastaamaan.

Ei ole kuitenkaan selvää, onko nuorten taipumus uudentyyppiseen osallistumiseen nuoruuteen liittyvää vai todistammeko me poliittisen kulttuurin pysyvää muutosta modernista jälkimoderniin (Rossi 2009). Ovatko äänestämättömyys ja uuden politiikan muodot nuoruuteen liittyviä käyttäytymismalleja vai säilyvätkö tavat myös nuorten aikuistuessa? Toisaalta uusi poliittinen liikehdintä ei välttämättä edusta pettymystä politiikkaan ja edustuksellisen demokratian rakenteisiin. Se voi olla myös uudenlaisia yhteisöllisyyttä, jossa esimerkiksi vahvistetaan paikalliskulttuuria kaupunginosatapahtumissa tai parannetaan heikompiosaiten asemaa jakamistalouden keinoilla.

NUORTEN OSALLISTUMINEN ERI VAIKUTTAMISTAPOIHIN

Missä määrin erilaiset poliittisen osallistumisen muodot erottavat aikuisia ja nuoria toisistaan? Kuviossa 3 on tarkasteltu, miten laajasti nuoret ilmoittavat osallistuneensa erilaisiin poliittisiin vaikuttamismuotoihin Nuorisobarometrin kyselyissä vuosina 2013 ja 2018. Kuviosta voidaan nähdä, että väite äänestämisen osallistumismuo-

KUVIO 3. NUORTEN OSALLISTUMINEN ERI VAIKUTTAMISTAVOILLA 2013 JA 2018
(NUORISOBAROMETRI)

tona hylkäävistä nuorista on vahvasti liioiteltu. Kaiken kaikkiaan 75–78 prosenttia Nuorisobarometriin vastanneista nuorista ilmoittaa halukkuudestaan osallistua vaaleihin. Kuten kuviosta nähdään, on äänestämistäipumus myös noussut jonkin verran vuodesta 2013 vuoteen 2018. Erittäin olennainen havainto on, että osallistuminen vaaleihin on ylivoimaisesti nuorten tärkein keino osallistua politiikkaan. Äänestämättä jättäminen sen sijaan on nuorille vähentynyt poliittisen vaikuttamisen keino. Vuonna 2013 nuorista vastaajista 24 prosenttia sanoi äänestämättä jättämisen olevan mahdollinen poliittisen vaikuttamisen tapa. Vuonna 2018 valmius tällaiseen aktiiviseen passiivisuuteen laski 16 prosenttiin.

Jos äänestäminen nauttii verraten suurta suosiota nuorison keskuudessa, ei samaa voi sanoa puolueiden tai yhdistysten toimintaan osallistumisesta. Kuten kuviosta 3 nähdään, ei

asettuminen ehdolle vaaleissa ole nuorten keskuudessa millään tavalla suosittua. Hyvin harva, viidestä kuuteen prosenttia, arvelee voivansa lähteä vaaleihin ehdolle. Toimiminen järjestössä sentään on jonkin verran suositumpaa. Sekä vuonna 2013 että 2018 nuorista 26 prosenttia ilmoitti osallistuneensa jonkin järjestön toimintaan.

Toiseksi suosituin poliittisen osallistumisen muoto Nuorisobarometrin mukaan on vaikuttaminen kulutus päätösten välityksellä. Vuonna 2013 nuorista 60 prosenttia arveli voivansa osallistua politiikkaan ostopäätöksillään ainakin joskus, ja tämä taipumus on noussut viimeisen viiden vuoden aikana 76 prosenttiin. Kulutus päätöksiin nojaava poliittinen osallistuminen kuuluu keskeisesti niin sanotun uuden poliittisen osallistumisen toimintamalleihin. Samaan aikaan kun nuoret voivat olla passiivisia vaaleissa ja puoluetoiminnassa, tutkimukset viittaavat

siihen, että nuoret ovat aktiivisia kulutusvalinnoissa sekä sosiaalisen median kampanjoissa (Käisel ym. 2015; Dalton 2009; Norris 2002).

Toinen keskeinen uuden politiikan vaikutuskeino on osallistuminen mielenilmauksiin. Suomessa osallistuminen mielenosoituksiin on kasvusuunnassa, vaikka se ei välttämättä kuulukaan yleisimpiin poliittisen aktiivisuuden muotoihin. Vuonna 2013 nuorista 14 prosenttia sanoi osallistuneensa mielenosoitukseen, kun vastaava luku vuonna 2018 oli 21 prosenttia.

NUORTEN JA AIKUISTEN EROJA POLIITTISESSA TOIMINNASSA

Seuraavaksi tarkastellaan ESS-aineiston valossa nuorten ja aikuisten sukupolvien eroja osallistumisessa perinteiseen politiikkaan ja uuteen politiikkaan. Taulukossa 3 on esitetty perinteistä osallistumista kuvaavia tekijöitä. Siitä voidaan nähdä, että aikuisten ja nuorten välillä on huomattavan suuri ero ilmoitetussa osallistumisessa edellisiin kansallisiin vaaleihin. Aikuisten itse ilmoittama vaaliosallistuminen on 15–20 prosenttiyksikköä korkeampi kuin nuorissa ikäryhmissä. Huomionarvoista kuitenkin on, että nuorten äänestysaktiivisuudessa ei havaita laskea tällä mittarilla arvioituna, vaan osallistumisen taso on säilynyt vakaana.

Hyvin olennainen tulos on, että nuorten passiivisuus ei näyttäisi johtavan äänestämättömyyteen aikuisena. Tällä mittarilla arvioitu vaaleihin osallistumattomuus on 2000-luvulla ollut nuoruuteen liittyvä ilmiö, joka aikuisiällä häviää, ja nuoret aktivoituvat äänestämään aivan samoin kuin heidän vanhempansa aikoinaan. Jos nuorten vähäinen vaaliaktiivisuus säilyy myös aikuisiällä, sen pitäisi näkyä neljätoista vuotta kattavassa ESS-aineistossa aikuisikäluokkien vähenevänä vaaliaktiivisuutena. Tätä ei kuitenkaan havaita. On kuitenkin huomattava, että kun äänestamisaktiivisuutta kysytään kansalaisilta itseltään, ovat ”äänestysprosentit” säännönmukaisesti yli todellisen vaaliaktiivisuuden.

Taulukon 3 tuloksissa näkyy selkeä ero nuorten ja aikuisten välillä myös poliittisiin puolueisiin samaistumisessa. Yli kolmekymmentävuotiaista 54–60 prosenttia ilmoittaa kokevansa määrätyn puolueen itselleen läheiseksi. Nuorissa vastaava luku on 39–40 eli yli kymmenen prosenttiyksikköä matalampi. Tärkeä ja yllättäväkin tulos on, että sekä aikuisissa että nuorissa on puoluesamaistumisen taso säilynyt vakaana 2000-luvulla. Toinen keskeinen havainto on, että vastaavasti kuin äänestämisen kohdalla, on vähäisempi puoluesamaistuminen pääsääntöisesti nuoruuteen liittyvä ilmiö. Kun nuoret aikuistuvat ja vakiintuvat, he alkavat kiinnittyä puolueisiin samaan tapaan kuin vanhempansakin.

TAULUKKO 3. OSALLISTUMINEN PERINTEISEEN POLITIikkaan (ESS)

		2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
ÄÄNESTI EDELLISSÄ KANSALLISISSA VAALEISSA	Yli 29-v.	85 %	82 %	85 %	84 %	81 %	86 %	83 %	85 %
	15–29-v.	69 %	62 %	71 %	69 %	66 %	69 %	64 %	70 %
	Erotus %-yksikköä	-16 %	-20 %	-14 %	-15 %	-15 %	-17 %	-19 %	-15 %
KOKEE JONKIN PUOLUEEN LÄHEISEKSI	Yli 29-v.	58 %	59 %	57 %	60 %	54 %	59 %	56 %	59 %
	15–29-v.	45 %	43 %	49 %	49 %	39 %	49 %	39 %	47 %
	Erotus %-yksikköä	-13 %	-16 %	-8 %	-11 %	-15 %	-10 %	-17 %	-12 %
SIJOITTUMINEN VASEMMISTO-OIKEISTO-AKSELILLA (0–10)	Yli 29-v.	5,63	5,82	5,76	5,75	5,8	5,71	5,63	5,77
	15–29-v.	5,57	5,4	5,43	5,47	5,22	5,22	5,35	5,26
	Ero	-0,1	-0,4	-0,3	-0,3	-0,6	-0,5	-0,3	-0,5
KOETTU POLIITTINEN TOIMINTAKYKY (0–10)	Yli 29-v.	-	-	-	-	-	-	4,41	2,13
	15–29-v.	-	-	-	-	-	-	4,61	2,26
	Erotus %							4,5 %	6,1 %

TAULUKKO 4. OSALLISTUMINEN UUTEEN POLITIIKKAAN (ESS)

		2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
OSALLISTUNUT MIELEN- OSOITUKSEEN VIIMEISTEN 12 KK:N AIKANA	Yli 29-v.	1,0 %	1,0 %	1,0 %	2,0 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	4,0 %
	15–29-v.	4,0 %	7,0 %	6,0 %	4,0 %	3,0 %	4,0 %	4,0 %	6,0 %
	Erotus %-yksikköä	3,0 %	6,0 %	5,0 %	2,0 %	2,0 %	3,0 %	3,0 %	2,0 %
ALLEKIRJOITTANUT POLIITTISEN ADRESSIN VII- MEISTEN 12 KK:N AIKANA	Yli 29-v.	22,0 %	23,0 %	29,0 %	30,0 %	27,0 %	23,0 %	32,0 %	34,0 %
	15–29-v.	32,0 %	32,0 %	49,0 %	39,0 %	31,0 %	28,0 %	44,0 %	44,0 %
	Erotus %-yksikköä	10,0 %	9,0 %	20,0 %	9,0 %	4,0 %	5,0 %	12,0 %	10,0 %
BOIKOTOINUT TUOTETTA VIIIMEISTEN 12 KK:N AIKANA	Yli 29-v.	24,0 %	27,0 %	27,0 %	29,0 %	32,0 %	34,0 %	37,0 %	37,0 %
	15–29-v.	34,0 %	38,0 %	35,0 %	34,0 %	38,0 %	39,0 %	35,0 %	39,0 %
	Erotus %-yksikköä	10,0 %	11,0 %	8,0 %	5,0 %	6,0 %	5,0 %	-2,0 %	2,0 %
JAKANUT INTERNETISSÄ POLIITTISTA SISÄLTÖÄ VII- MEISTEN 12 KK:N AIKANA	Yli 29-v.	-	-	-	-	-	-	-	17,0 %
	15–29-v.	-	-	-	-	-	-	-	37,0 %
	Erotus %-yksikköä								20,0 %

Taulukosta havaitaan, että vasemmisto–oikeisto-akselilla (0–10) nuoret sijoittuvat jonkin verran aikuisia enemmän vasemmiston suuntaan. Taulukosta käy ilmi myös vastaajien itse kokemaa poliittinen toimintakyky. Vuosien 2014 ja 2016 lukuja ei voi verrata toisiinsa, koska mittareiden asteikko on muuttunut. Se kuitenkin voidaan todeta, että nuoret kokevat oman niin sanotun sisäisen kansalaispätevyytensä aikuisia paremmaksi.

Miltä sitten näyttävät ESS-aineiston valossa erot nuorten ja aikuisten uuden politiikan osallistumistavoissa? Mielenosoituksiin osallistumisessa havaitaan, että nuorten aktiivisuus on moninkertainen aikuisikäluokkiin verrattuna. Kun aikuisista on viimeisten 12 kuukauden aikana osallistunut mielenosoitukseen yleensä noin prosentti, on nuorissa mielenosoitusaktiivisuus kolmesta seitsemään prosenttia. Mielenosoituksiin osallistuminen on uuden politiikan muotona kuitenkin ennen kaikkea nuoruuteen kuuluva ilmiö. Kaikkina mittausvuosina vuotta 2016 lukuun ottamatta nuoret ovat raportoineet korkeampia mielenosoituslukuja kuin aikuiset, eikä selviä merkkejä tämän taipumuksen säilymisestä aikuisiällä ole. Suomalaisnuoret eivät kuitenkaan ole yhtä innokkaita mielenosoittajia kuin eurooppalaiset nuoret yleisesti. Kun aktiivisuus Suomessa oli vuonna 2016 kuusi prosenttia, oli luku koko ESS-aineistossa kymmenen prosenttia.

Myös poliittisten vetoomusten (aloitteiden) ja yhteiskunnallisen kuluttamisen osalta nähdään ero nuorten ja aikuisten osallistumisessa. Aikuisista yli 20 prosenttia, viime vuosien aikana noin kolmannes, on allekirjoittanut edeltävän vuoden aikana vetoomuksen tai adressin. Nuorissa tällainen aktiivisuus on ollut jatkuvasti aikuisia korkeampi ja on tällä hetkellä asettunut 44 prosenttiin. Erilaisten adressien allekirjoittaminen on epäilemättä ilmiö, johon vaikuttavat kyselyvuoteen liittyvät tilannekohtaiset tekijät. Selvää trendiä voi siksi olla vaikea löytää osallistumisessa poliittisiin vetoomuksiin, vaikka sekä nuorissa että aikuisissa taso on asettunut noin kymmenen prosenttia edeltäviä vuosia korkeammalle. Suomessa nuorten vetoomusaktiivisuus näyttää lisäksi olevan korkeampi kuin Euroopassa keskimäärin, sillä meillä luku (44 %) on liki 20 prosenttiyksikköä yli viimeisimmän ESS-tutkimuksen keskimääräisen tason (25 %).

Kuluttamisen kautta tapahtuvaa poliittista vaikuttamista on ESS-mittauksissa tutkittu kysymällä osallistumisesta tuoteboikotteihin (viimeisten 12 kk:n aikana). Poliittinen kuluttaminen liittyy selvästi niin sanottuun julkimateriaalistiseen poliittiseen toimintaan, jossa toiminta kohdistuu välittömän toimeentulon kuten tulojen sijasta esimerkiksi ympäristöasioihin ja ihmisoikeuksiin ja jossa poliittinen toiminta on individualistista mieluummin kuin kollektiivista

osallistumista puolueiden tai ammattiyhdistysten kautta.

Tällainen osallistuminen on yleistynyt Suomessa 1980-luvulta lähtien. Henkilökohtaisen ja poliittisen yhteen kietoutuminen tapahtuu pitkälti markkinoiden kautta, kun yhä kasvava kansalaisten joukko välittää poliittisia preferenssejään osto- ja kulutustottumuksillaan. Esimerkiksi eläinten oikeudet ovat nuorille kysymys, joka poliittisesti välittyy ennen kaikkea markkinoiden kautta esimerkiksi eläinperäisten tai turkisteollisuuden tuotteiden boikotoimisena. Kulutuksen poliittisuus näyttäisi toisaalta liittyvän nopeatempoisen jälkiteollisen tietoyhteiskunnan nousuun. (Hellsten 2003.)

Taulukossa 4 nähdään kasvutrendi tuoteboikotteihin osallistumisessa sekä nuorissa että aikuisissa ikäluokissa. ESS-mittausten alkuvuosina nuoret ovat olleet aikuisia selvästi aktiivisempia (noin 10 %) osallistumaan tuoteboikotteihin. Kun aikuisista poliittiseen kuluttamiseen on tuoteboikottien muodossa osallistunut noin joka neljäs, on nuorten osalta aktiviteetti enemmän kuin yksi kolmesta. Merkittävä havainto on tuoteboikotoinnin lisääntymisen osuminen pikemminkin aikuisiin kuin nuoriin ikäluokkiin. Tämä kertoo siitä, että nuorten ja aikuisten erot poliittisessa kuluttamisessa ovat 2010-luvulla kaventuneet olemattomiin. Syynä lienee se, että tuoteboikottien osalta – toisin kuin muissa osallistumisen tavoissa – nuorena omaksuttu poliittinen kuluttaminen säilyy nuorien ikäkohorteissa myös heidän aikuistuuksaan ja vakiintuuksaan.

Nykyisin poliittinen kuluttaminen tuoteboikotointina on Suomessa varsin yleinen poliittisen osallistumisen kanava, ja liki 40 prosenttia kaikista ikäluokista on osallistunut boikottiin kuluneiden kahdentoista kuukauden aikana. Suomessa tuoteboikotointi on myös olennaisesti yleisempää kuin Euroopassa kokonaisuutena, missä poliittinen kuluttaminen tässä muodossa jää keskimäärin selvästi alle 20 prosenttiin niin nuorissa kuin aikuisissakin.

DEMOKRATIAN TULEVAISUUS OLETETTUA VALOISAMPI?

Yhdistyneet kansakunnat julkaisi 14. maaliskuuta 2018 raportin (Hellivell ym. 2018), jonka mukaan Suomi on maailman onnellisin maa. Myös muut Pohjoismaat pärjäsivät vertailussa hyvin, ja Suomi on ennenkin sijoittunut kärkisijoille. Kaikille kärkimaille oli ominaista korkea sijoitus kuudella avainmuuttujalla, jotka olivat tulot, terveen eliniän odote, sosiaalinen tukiverkosto, vapaus sekä anteliaisuus ja luottamus. YK:n tutkimus osoitti mitä painokkaimmin, miten suuri merkitys toimivalla demokratialla sekä kansalaisten asenteilla on yhteiskuntien kehitykselle ja menestykselle.

Pessimismiin taipuvaisilla suomalaisilla oli sulatteleminen YK:n tutkimustuloksissa. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin helppo yhtyä YK:n arvioon. Uutiset ovat voittopuolisesti hyviä: nuoret ovat vahvasti kiinnittyneitä demokratiaan eivätkä lainkaan niin passiivisia kuin tavallisesti oletetaan. Mikäli se on nuorista kiinni, näyttää suomalaisen demokratian tulevaisuus valoisalta.

Nuorisobarometrin aineistoissa näkyy, että niin nuorten poliittinen luottamus kuin kiinnostus politiikkaan ovat kasvamaan päin. Ainoastaan tyytyväisyys hallitukseen on ollut selvässä laskussa. ESS:n aineistot vahvistavat kuvaa demokratiaan kiinnittyneistä nuorista. Suomalaisnuorten luottamus politiikan instituutioihin on korkeampi kuin vanhemmilla ikäluokilla, ja suomalaisten luottamus ylipäätään on Euroopan kärkipäätä. Myös suomalaisten tyytyväisyys demokratian toimivuuteen on eurooppalaista kärkeä, ja nuoret arvioivat demokratiaa aikuisia myönteisemmin. Ainoastaan tyytyväisyydessä maan talouteen ja hallitukseen nähdään laskua, mikä pitkään jatkuessaan voi syödä luottamusta demokratiaan. Nämäkin muuttujat ovat ilmeisesti nousemaan päin, kun maan taloustaantuma on vihdoin jätetty taakse.

Suomalaisnuorten poliittisessa osallistumisessa yhdistyvät uusi ja vanha politiikka. Kuten tutkimus on aiemminkin osoittanut, ovat nuoret selvästi aikuisia aktiivisempia uusissa poliittisen osallistumisen tavoissa kuten mielenilmauksissa, vetoomusten allekirjoittamisessa ja varsinkin poliittisessa kuluttamisessa sekä nettiosallistumisessa. Nuoret osallistuvat Suomessa hyvin laajasti kuitenkin myös perinteisillä tavoilla – puolueiden välityksellä ja äänestämällä. Nuorisobarometrin aineistossa äänestäminen on nuorille ylivoimaisesti suosituin vaikuttamismuoto.

Nuorten itsensä ilmoittama äänestysaktiivisuus on ESS-aineistossa aikuisia selvästi matalampi, mutta nuorten aktiivisuus ei ole laskenut 2000-luvulla. Näyttää vahvasti siltä, että nuorista tulee yhtä ahkeria äänestäjiä kuin vanhempansa, kun he aikuistuvat ja vakiintuvat. Menneinä vuosikymmeninä nähty äänestysaktiivisuuden lasku ei näytä jatkuvan tällä vuositu-
hannella, vaan se on päinvastoin noussut jonkin verran (Wass & Borg 2012). Vastaava ilmiö havaitaan puoluesamaistumisessa. Aikuistuvat nuoret löytävät itselleen puolueen vanhempiensa tavoin, eikä puoluekiinnittymisessä ole selvää laskutrendiä vuosien 2002–2016 välillä. Voidaan siksi arvioida, että nuoret ovat ehkä konservatiivisempia poliittisessa osallistumisessaan kuin yleensä uskotaan, eikä vaaleihin nojaavan

puoluedemokratian loppu ainakaan vielä ole näköpiirissä. Voi olla, että on tullut aika hylätä myytti poliittisesti passiivisista ja puoluedemokratian hylkäävistä nuorista.

Suomessa on vuosikymmeniä panostettu erittäin paljon nuorten menestymisedellytysten parantamiseen kuten koulutukseen ja sivistykseen, mikä näkyy muun muassa nuorisomme kansainvälisesti korkeana koulutustasona. Tällä on epäilemättä huomattava vaikutus paitsi yhteiskunnan menestykselle myös poliittisille asenteille ja demokratian toimivuudelle. Tuloksia tulkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että nuorisoa on tässä tarkasteltu yhtenä kokonaisuutena. Esiin ei ole nostettu pienempiä nuorisoryhmiä (esim. syrjäytyneet), joiden asenteet ja käyttäytyminen saattaisivat ilmentää hyvinkin voimakasta demokratiasta vieraantumista. Saattaa olla, että Suomi on viime vuosikymmenen aikana hivenen menettänyt sitä sosiaalista pääomaansa, joka on ollut latautuneena kansalaisten poliittisiin ja yhteiskunnallisiin asenteisiin. Demokraattisissa asenteissa Suomi edustaa kuitenkin yhä Euroopan huippua, eikä nuorissa nähdä demokratiasta vieraantumista. Päinvastoin, nuorissa meillä kasvaa ehkä aikuisiakin demokraattisempia uusia ikäluokkia, joita politiikka kiinnostaa ja jotka osallistuvat hyvin monipuolisesti poliittiseen elämään.

LÄHTEET

- Borg, Sami (2012) Nuorten äänestysvalinnat, puoluekiinnittyminen ja edustautuminen. Teoksessa Jussi Ronkainen (toim.) *Nuoret ja ääni. Nuoret eduskuntavaaleissa 2011*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 125. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Bäck, Maria & Kestilä-Kekkonen, Elina & Söderlund Peter (2016) Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Cammaerts, Bart & Bruter, Michael & Banaji, Shakuntala & Harrison, Sarah & Anstead, Nick (2014) The myth of youth apathy. Young Europeans' critical attitudes toward democratic life. *American Behavioral Scientist* 58 (5), 645–664.
- Dalton, Russell (1988) *Citizen Politics in Western Democracies*. New Jersey: Chatman House.
- Dalton, Russell (2006) *Citizen politics. Public opinion and political parties in advanced industrial democracies*. 4th Edition. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.
- Dalton, Russell (2008) Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political Studies* 56 (1), 76–98.
- Dalton, Russell (2009) *The Good Citizen. How a Younger Generation is Reshaping American Politics*. Washington, DC: CQ Press.
- Delhey, Jan & Newton, Kenneth (2013) Predicting cross-national levels of social trust in seven societies. Global pattern or Nordic exceptionalism? *European Sociological Review* 29, 311–329.
- Foa, Roberto Stefan & Mounk, Yascha (2016) The Democratic disconnect. *Journal of Democracy* 27 (3), 5–17.
- Harrinvirta, Markku (2018) Poliitikka umpikujassa. *Kanava*, syyskuu 2018, 6–11.
- Helliwell, John F. & Layard, Richard & Sachs, Jeffrey D. (toim.) (2018) *World Happiness Report 2018*. New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Hellsten, Villiina (2003) Uusi politiikka ja poliittisen osallistumisen moninaistuminen. Haaste edustukselliselle demokratialle? Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *”Kyllä politiikalle, mutta...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 27. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo (2001) *Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001:3. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kestilä-Kekkonen, Elina (2015) Suomalaisten poliittinen kiinnittyminen. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen ja Jussi Westinen (toim.) *Demokratiaindikaattorit 2015*. Oikeusministeriön julkaisu – Selvityksiä ja ohjeita 56/2015. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Kiisel, Maie & Leppik, Marianne & Seppel, Külliki (2015) Engaged and critical? The young generation's political participation in EU countries. *Studies of Transition States and Societies* 7 (3), 52–66.
- Korkman, Sixten (2012) *Talous ja utopia*. Jyväskylä: Docendo.
- Listhaug, Ola (2005) Oil wealth dissatisfaction and political trust in Norway. A resource curse? *West European Politics* 28 (4) 834–851.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2012) Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Helsingissä. Teoksessa Jussi Ronkainen (toim.) *Nuoret ja ääni. Nuoret eduskuntavaaleissa 2011*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Norris, Pippa (1999) Introduction: the growth of critical citizens? Teoksessa Pippa Norris (toim.) *Critical Citizens. Global Support for*

- Democratic Government*. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, Pippa (2002) *Democratic phoenix. Reinventing political activism*. New York: Cambridge University Press.
- Norris, Pippa (2011) *Democratic Deficit. Critical Citizens Revisited*. New York: Cambridge University Press.
- Nurmela, Sakari (1999) *Nuoret ja eduskuntavaalit 1999. Raportti 18–30-vuotiaiden osallistumisesta vuoden 1999 eduskuntavaaleihin*. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 12. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Nurmela, Sakari & Pehkonen, Juhani (2003) *Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit*. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *”Kyllä politiikalle, mutta...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 27. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Rossi, Federico (2009) Youth political participation. Is this the end of generational cleavage? *International Sociology* 24 (4), 467–497.
- Rouvinen, Petri & Ylä-Anttila, Pekka (2010) Mistä olikaan kysymys? Teoksessa Pekka Rouvinen & Pekka Ylä-Anttila (toim.) *Kriisin jälkeen*. Helsinki: Taloustieto.
- Sloam, James (2013) ”Voice and equality”. Young people’s politics in the European Union. *West European Politics* 36 (4), 836–858.
- Wass, Hanna & Borg, Sami (2012) Äänestysaktiivisuus. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Selvityksiä ja ohjeita 16/2012. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Ylisalo, Juha (2017) ”Demokratia ok, muukin käy”. EU-aikana aikuistuneet arvostavat demokratiaa muita vähemmän. Teoksessa *Tyytymättömyyden siemenet. Mistä populismi tulee?* EVA Raportti 2/2017. Helsinki: Taloustieto, 63–87.

KOSMOPOLITANISMIA JA KOTIPESÄÄAJATTELUA. NUORTEN LIKKUVUUTTA KOSKEVISTA ARVOISTA JA ASEENTEISTA

JOHDANTO – EU LIKKUVUUTTA TUKEMASSA

Suomen jäsenyys Euroopan unionissa on vaikuttanut merkittävästi ja monin tavoin suomalaisten elämiin viimeisten reilun 20 vuoden aikana. Yksi voimakkaita muutoksia yksilötasolla aiheuttanut tekijä on EU:n sisäinen vapaa liikkuvuus. Euroopan parlamentin suomenkielillä kotisivuilla todetaan, että ”henkilöiden oikeus liikkua ja oleskella vapaasti unionissa on Maastrichtin sopimuksella vuonna 1992 käyttöön otetun unionin kansalaisuuden keskeinen periaate”. Jokaisen EU-maan kansalainen on siis myös unionin kansalainen. Vaikka vapaalle liikkuvuudelle on tiettyjä rajoituksia, käytännössä EU-kansalaiset saavat esimerkiksi oleskella vapaasti ilman oleskelulupaa vähintään kolme kuukautta toisessa EU-maassa sekä työskennellä ja olla työnhakijana toisessa EU-maassa ilman erillistä työlupaa. Lisäksi EU:n sisärajoilla ei lähtökohtaisesti ole rajatarkastuksia, jolloin liikkuminen maasta toiseen on pyritty tekemään ihmisille mahdollisimman helpoksi. (EUR-Lex 2004.) Samanaikaisesti vapaa-ajan matkustaminen on lisääntynyt ja helpottunut.

Vuoden 2018 Nuorisobarometriin haastatellut nuoret ovat syntyneet vuosina 1988–2002. Heistä siis noin joka toinen on syntynyt suoraan ”EU-Suomeen”, ja muutkin ovat eläneet siellä varhaislapsuuttaan lukuun ottamatta. Euroopan unionin mahdollistaman vapaan liikkuvuuden voisi olettaa olevan jopa jonkinlainen itsestäänselvyyys tälle joukolle nuoria. He ovat myös kasvaneet voimakkaan globalisaation ajassa, jossa ylijaraiset kohtaamiset ovat arkipäiväistyneet ja mahdollisuudet matkustaa – myös EU:n ulkopuolelle – ovat lisääntyneet (Urry 2007).

Liikkuvuuden lisääntymiseen yhdistetäänkin herkästi myös ajatus kosmopoliittisuudesta, vaikka niiden yhteys ei olekaan yksiselitteinen (Acharya 2016).

Tässä artikkelissa tarkastelen, millaisia liikkuvuuteen liittyviä arvoja ja asenteita nuorilla Nuorisobarometrin valossa on. Lisäksi kiinnostuksen kohteena on nuorten maailmankansalaisuus tai kosmopoliittisuus (Beck 2006; Cicchelli 2013; Acharya 2016). Analyysissä tarkastellaan nuorten vastauksia etenkin barometrin kysymyksiin vapaasta liikkuvuudesta ja maailmankansalaisuudesta. Niitä arvioidaan valikoituja taustamuuttujia, kuten sukupuolta ja koulutustasoa vasten. Artikkelin kautta tarkentuu kuva siitä, mikä on Suomessa asuvien nuorten suhde vapaaseen liikkuvuuteen ja kuinka kosmopoliittisia ovat heidän elämänsä orientaatiot.

LIKKUVUUDEN ULOTTUVUUKSIA

Instituutiot nuoria liikuttamassa

EU-nuorten liikkuvuuteen kannustetaan juhlapuheissa ja sitä tuetaan institutionaalisella tasolla. David Cairns (2014, 94–106) kirjoittaa EU:n nuorille antamasta ”liikkuvuuden lupauksesta”. Minna Nikunen (2013) toteaa, että nuorten liikkuvuutta pidetään itsestään selvästi hyvänä asiana. Matkustelun ja ”maailman näkemisen” nähdään kuuluvan nuoruusvuosiin, ja niistä on tullut osa nuoruuteen kohdistettuja vaatimuksia tai toiveita. Nämä on toteutettava ennen asettumista ja siirtymistä seesteisempään aikuisuuteen. Saman allekirjoittavat nuoret itse: esimerkiksi vuoden 2016 Nuorisobarometrissa (Myllyniemi 2017) 80 prosenttia nuorista koki

vähintään melko tärkeäksi, että on saanut mahdollisuuden matkustaa ja nähdä maailmaa 35. ikävuoteen mennessä (myös Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017).

Nuorille on suunnattu erilaisia liikkuvuuteen kannustavia ohjelmia ja muita institutionaalisia järjestelyjä. Tunnettu esimerkki EU:n nuorille tarjoamista liikkuvuusmahdollisuuksista on korkeakouluopiskelijoille suunnattu Erasmus-vaihto-ohjelma, joka korvattiin vuonna 2014 Erasmus+-ohjelmalla. Suomesta lähtee vuosittain reilusti toistakymmentätuhatta opiskelijaa vaihtoon, ja kasvua on tapahtunut vuosituhannen vaihteesta selvästi (Garam 2015). Opiskelijavaihto-ohjelmat eivät kuitenkaan vain kannusta nuoria matkaamaan ja nauttimaan elämästä ulkomailla, vaan vaihto-ohjelmilla on myös talousrationaalisia perusteita. Vaihto-ohjelmissa korostuu opiskelu ja työ liikkumisen käytännöllisinä muotoina. Taustalta löytyy laajempi hyötyajattelu, jossa liikkuvuuden toivotaan edistävän eurooppalaista talouskasvua ja yhteenkuuluvuutta. (Nikunen 2013; Van Mol 2013.)

Erasmus-ohjelmien tavoitteena ei siis ole vain mahdollistaa opiskelijavaihtoa ja sitä kautta esimerkiksi silloittaa EU:n sisäistä muuttolikettä työn perässä, vaan se myös rakentaa ”eurooppalaista identiteettiä” (Mitchell 2015) ja opettaa ”eurooppalaisuutta” (Nikunen 2013, 217). Vaihto-ohjelmiin osallistuvilla on yleensä jo valmiiksi keskimääräistä kansainvälisempi tai kosmopoliittisempi orientaatio, sekä mahdollisuuksia liikkuvuuden toteuttamiseen käytännössä. Vaihdon on todettu vahvistavan ja monipuolistavan osallistujien käsityksiä kansalaisuuteen ja muun muassa eurooppalaisuuteen liittyvistä kysymyksistä. (Van Mol 2013; Cairns ym. 2018.) Toisaalta se, millaisia yllärajoja kohtauksia vaihdot – tai ulkomaanvierailut yleensä – mahdollistavat, ei aina vastaa niihin liitettyjä romantisoituja ennakkokäsityksiä (Skrbis ym. 2014; Amit 2015). Taloudelliset ja muut pääomat antavat suomalaisille nuorille joka tapauksessa verrattain hyvät mahdollisuudet osallistua opiskelijavaihto-ohjelmiin ja muihin

liikkuvuutta tukeviin institutionaalsiin toimiin (myös Simola 2018). Sikäli suomalaisnuorten liikkuvuutta voidaan luonnehtia etuoikeutetuksi, vapaaehtoiseksi, ja myös nuorten sosiaalista pääomaa kartuttavaksi (Nikunen 2013, 218).

Asenteet vapaata liikkuvuutta kohtaan aiempien kyselytutkimusten valossa

Suomalaisten nuorten suhdetta EU:n takamaan vapaaseen liikkuvuuteen on kysytty muun muassa ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) 2016 -tutkimuksessa (Mehtäläinen ym. 2017). Suomesta kyselyyn haastateltiin 3173 kahdeksaslukulaista nuorta. Suhtautuminen vapaata liikkuvuutta kohtaan oli myönteistä kaikissa kyselyyn osallistuneissa maissa, ja Suomessa keskimäärin vielä hieman myönteisempää. Suomalaisnuorista esimerkiksi 95 prosenttia oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämästä ”Euroopan maiden kansalaisten tulisi saada työskennellä missä tahansa Euroopan alueella”. Kaikkien kyselyyn osallistuneiden maiden vastaava osuus oli 92 prosenttia. Liikkuvuuden rajoittamista koskevista väitteistä eri maiden nuoret sen sijaan olivat vähemmän yksimielisiä. Näissäkin suomalaisnuoret sijoituivat useimmiten sallivampaan päähän. Suomalaisnuorista kuitenkin 30 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan ”Siirtyminen työn perässä yhdestä Euroopan maasta toiseen tulisi sallia vain rajoitetulle määrälle ihmisiä”. Raportissa todetaankin, että tulokset tuovat esiin ”ehdollista” (mt., 14) suhtautumista vapaaseen liikkuvuuteen.

ICCS-tutkimuksessa huomattiin myös, että pojat suhtautuivat tyttöjä myönteisemmin vapaan liikkuvuuden rajoituksiin. Suomalaisten kohdalla sukupuolten erot olivat suurimmasta päästä. ICCS-kyselyssä yhtenä eroja selittävässä tekijänä oli ”yhteiskunnallinen tietämys”: vähäisempi tietämys oli yhteydessä tiukempiin liikkuvuuden rajoituksiin (myös Rantala & Veijola 2018). Lisäksi on hyvä huomata, että korkeakouluvaihtoon suunnataan tyypillisimmin Etelä- ja Länsi-Suomen korkeakouluista ja

vaihto-oppilaat ovat selvästi useammin naisia kuin miehiä (Garam 2015).

Myös vanhemmat suomalaisten ikäluokat suhtautuvat EU:n mahdollistamaan vapaaseen liikkuvuuteen myönteisesti (Standard Eurobarometri 2018). Eurobarometrissa noin kolme neljästä vastaajasta suhtautui myönteisesti EU:n sisäiseen muuttoliikkeeseen – hieman yli EU-keskiarvon – mutta yli puolet kielteisesti EU:n ulkopuolelta sisälle suuntautuvaan muuttoon.

Ovien siis tulisi olla auki meille, mutta ”muille” vain raollaan. Minna Nikunen (2013) esittää, että Suomi ja Euroopan unioni näytettyvät institutionaalisella tasolla liikkuvuuspuheessa itsekkäinä: ulkomaalaiset ja muualta tulevat nähdään lähinnä huippuasiantuntijoina tai työvoimapulan paikkaajina. Kun liikkuvuusstrategioissa korostuu hyötynäkökulma (mt.), ei välttämättä ole ihme, että kansalaisten asenteisakin korostuu liikkuvuudesta saavutettava oma hyöty.

Lisääntyvä vapaa-ajanmatkailu

Samanaikaisesti kun EU on mahdollistanut vapaamman liikkuvuuden ja helpottanut muuttamista opiskelun ja työn perässä, myös vapaa-ajan matkustaminen on lisääntynyt voimakkaasti. Esimerkiksi Tilastokeskuksen Suomalaisten matkailu -tilastoista (2016, 2018a) on havaittavissa, että niin koti- kuin ulkomaanmatkailu on lisääntynyt jatkuvasti tällä vuosituhanella. Erityisen paljon on lisääntynyt nuorten ulkomaille suuntautuva matkailu. Kun vuonna 2007 15–24-vuotiaat nuoret tekivät noin 410 000 yöpymisen vaatinutta ulkomaan matkaa, vuonna 2017 luku samassa ikäryhmässä oli 800 000. Mainittujen vuosien välissä Suomi kävi muun Euroopan kanssa pitkässä ja hankalassa taantumassa. Talouden kitukasvusta ja nuorten tulokehityksen pysähtyneisyydestä (Kinnunen & Mäki-Fränki 2016) huolimatta vaikuttaa siltä, että yhä useammilla nuorilla on riittävästi varallisuutta ja kiinnostusta kuluttaa matkustamiseen. Voidaan myös huomata, että suosituimmat kohdemaat ovat EU-maita. 15–34-vuotiail-

la ne ovat samat kuin koko väestöllä, eli Viro on selvä ykkönen, ja seuraavina tulevat Espanja, Ruotsi ja Saksa. Vanhemmista ikäluokista poiketen nuoret kuitenkin matkustavat enemmän esimerkiksi Aasiaan, vähemmän taas Välimeren maihin. (Tilastokeskus 2018b.)

Matkustamisen lisääntyminen ei tietenkään ole vain suomalainen tai edes länsimainen ilmiö, ja vapaa-ajan matkustamisen ennustetaan tulevaisuudessa lisääntyvän edelleen (UNWTO 2016). Suomalaiset ovat matkustamisen mahdollisuuksien suhteen kuitenkin kansainvälisesti verrattuna erittäin hyvässä asemassa. EU-jäsenyyden takaaman vapaan liikkuvuuden lisäksi mahdollisuuksia parantavat suomalaisten kansainvälisessä vertailussa hyvä tulotaso, lomien määrä, kielitaito, tietotekninen ja muu matkustamista helpottava osaaminen sekä ”hyvä passi” (myös Korpela 2013, 137–140). Marraskuussa 2018 suomalaiset pääsivät ilman viisumia 126 maahan, minkä lisäksi 38 maahan suomalaiset saavat viisumin saapuessaan (ns. VOA) – tämä oikeuttaa jaettuun toiseen sijaan maailman passien vertailussa (Passport index 2018).

Tiivistetysti voidaan todeta, että pelkät juhlapuheet ja vapaan liikkuvuuden ideologia eivät liikuta ketään, vaan siihen tarvitaan myös todellisia resursseja: erilaisia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia pääomia. Suomalaisilla näitä pääomia on verrattain runsaasti, mutta ei kuitenkaan kaikilla tasapuolisesti. Esimerkiksi asuinalue, tulotaso ja kielitaito vaikuttavat siihen, miten liikkuminen on mahdollista. Edelleen nämä tekijät vaikuttavat eri tavoin siihen, miten vapaaseen liikkuvuuteen ylipäättään suhtaudutaan.

LIKKUVUUS JA KOSMOPOLITANISMI

Liikkuvuutta ei voi ymmärtää vain kapeasti käytännöllisenä, matkustamiseen ja töiden perässä liikkumiseen liittyvänä kysymyksenä. Liikkuvuus tuottaa aivan uudenlaista, ylijärjestyksellistä todellisuutta ja uusia sosiaalisuuden muotoja (Urry 2007). Liikkuvuus ja liikkumisen mahdollisuudet punoutuvat ihmisten elämiin luonteviksi osiksi,

itsestään selviksi oletuksiksi, ja sen seurauksena muun muassa vapaa-ajan, työn, paikan, muutoliikkeen ja matkustamisen rajanvedot hämärtyvät (Sheller & Urry 2006; Cohen ym. 2013). Samalla liikkuvuus muokkaa kulttuureja ja yhteiskuntia – hyvä esimerkki on EU-Suomi, joka on monin tavoin hyvin erilainen paikka kuin vielä muutama vuosikymmen sitten.

Ihmisten liikkuaessa myös tavarat ja tieto liikkuvat. Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim (2009) puhuvat ”ylirajaisen elämäntapojen leviämisestä” (*spread of transnational ways of life*, mt., 27; myös Korpela 2013), joka tapahtuu ihmisten liikkumisen ja muuttoliikkeiden seurauksena. Täten esimerkiksi ”länsimaiset elämäntavat” kohtaavat ”muuta maailmaa”, ja näissä kohtaamisissa muuttuvat molemmat osapuolet. Beck ja Beck-Gernsheim painottavat, että tämän päivän nuoria ja nuoruutta – oikeastaan missä päin maailmaa tahansa – voi ymmärtää vain ottamalla huomioon monenkirjavat ylirajaisuuden mekanismit: kuinka kulttuuri ja tieto leviävät, mitä epätasa-arvoisuuksia siihen liittyy ja niin edelleen. Suomeksi voidaan huomata, että esimerkiksi erilaiset ylirajaiset ilmiöt huolettavat nuoria siinä missä paikallisetkin (Wass & Torsti 2011; Salonen & Konkka 2017, 146–149), ja muun muassa huoli ilmastomuutoksesta on lisääntynyt tällä vuosikymmenellä voimakkaasti nuorten keskuudessa (ks. Myllyniemi & Kivilakoski tässä julkaisussa; Piispa & Myllyniemi 2019).

Liikkuvuuteen yhdistetään herkästi ajatus kosmopoliittisuudesta, ja myös historiallisesti maailmankansalaisuus on nähty liikkuvien ihmisten ominaisuutena (Acharya 2016; myös Valtonen 2018, 68–84). Ajatus kosmopoliittisuudesta tai maailmankansalaisuudesta on kuitenkin eri asia kuin sen ”harjoittaminen” käytännössä muun muassa matkustelemalla (Amit & Barber 2015). Kosmopoliittisuuden ei myöskään tarvitse tarkoittaa täydellistä juurettomuutta, eikä se välttämättä poissulje patriootisia tuntemuksia yksilötasolla (esim. Appiah 2006; Cicchelli 2013).

Vincenzo Cicchelli (2013) on tutkinut Erasmus-vaihto-oppilaiden kosmopoliittisuutta. Hän on kiinnostunut kosmopoliittisesta elämänasenteesta (*cosmopolitan outlook* tai *cosmopolitan mind*), jonka hän määrittelee seuraavasti (mt., 203): a) avoimuuteen sekä erilaisiin kulttuureihin ja elämisen, ajattelun ja toiminnan käytänteisiin suuntautunut asenne, jossa keskeistä on b) yhteiseen maailmaan kuulumisen ja paikallisuuden välinen dialektiikka. Kosmopoliittinen elämänasenne on kuitenkin altis ristiriidoille ja ambivalenssille: erilaiset rajanvedot eivät sovi aukotta yhteen globaalin kosmopoliittisuusajattelun kanssa.

Cicchellin (2013) mukaan Erasmus-vaihtohjelma antaa kosmopoliittisuuden lupauksen, jonka mukaan vaihto on eurooppalaisille nuorille tilaisuus lähteä seikkailemaan ja ”löytämään itsensä”, vaikka taustalla olisi todellisuudessa institutionaalisia toiveita eurooppalaisuusajattelusta ja taloudellisesta hyödyistä (myös Nikunen 2013; Skrbis ym. 2014). Cicchelli korostaa, että vaikka Erasmusuksen myötä nuorille tarjotaan eurooppalaisuutta ja maailmankansalaisuutta, taustalla pysyy ajatus kotimaasta (myös Van Mol 2013). Siten EU ymmärretään alueena tai ”kehiksenä”, jossa on sijansa tai jopa takuu myös kansallisille kulttuureille ominaispiirteineen. Kosmopoliittisuus on pikemminkin yksi samaistumisen kerros kuin puhdas kokemus siitä, että on koko maailman eikä vain jonkin alueen tai kansallisvaltion kansalainen.

Kosmopoliittiset käytänteet, kuten matkailu, ulkomailla opiskelu ja kielten puhuminen, ovat yhteydessä sosioekonomisiin taustoihin tai yhteiskuntaluokkiin (Murphy-Lejeune 2002; Cairns 2014; Wainikainen & Purhonen 2018). Aivan kuten Euroopan sisällä nuorilla on erilaisia mahdollisuuksia hyötyä tai nauttia vaihtopiskelusta ja sitä kautta EU:n vapaan liikkuvuuden lupauksista, näin voidaan olettaa olevan myös Suomessa. Institutionaalisten ihanteiden mukainen ”EU-nuoren liikkuvuus” ei ole kaikille mahdollista tai edes kiinnostava vaihtoehto: osa nuorista jää syrjäisillekin synnyinseuduilleen

omasta tahdostaan. Toisaalta toiset lähtevät maailmalle ilman aikomusta kääntää liikkuvuutta päämäärärationaaliseksi hyödyksi. Tätä asetelmaa vasten on kiinnostavaa tarkastella nuorten liikkuvuutta ja maailmankansalaisuutta koskevia arvoja ja asenteita.

TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO

Tämän artikkelin tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia liikkuvuuteen liittyviä asenteita ja arvoja nuorilla on?
- Millaisia eroja on havaittavissa nuorten taustoissa (mm. asuinalue, koulutustausta) liikkuvuutta koskevien arvojen suhteen? Mitkä tekijät saattavat selittää näitä eroja?
- Millaisia maailmankansalaisuuden kokemuksia ja globaalien huolten näkymiä aineiston kautta aukeaa, ja miten ne kytkeytyvät liikkuvuustematiikkaan?

Aluksi luon yleiskatsauksen nuorten vastauksiin liikkuvuutta koskeviin kysymyksiin. Erityisesti tarkastelen kysymyksiä ”On tärkeää, että ihmiset voivat matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin” ja ”Olen valmis laittamaan Suomen rajat ’kiinni’”.¹ Tarkastelen liikkuvuutta koskevia kysymyksiä tiettyjen taustamuuttujien, kuten sukupuolen, koulutustason ja maantieteellisen asuinalueen mukaan. Tässä jäljitän, näkyvätkö aiemmissa kyselyissä havaitut ilmiöt – kuten poikien tyttöjä kriittisempi suhtautuminen liikkuvuuskysymyksiin, alueelliset erot ja ehdollinen suhtautuminen liikkumisen vapauteen – myös tämän kyselyn aineistossa. Lisäksi katson, millaiset nuoret suhtautuvat liikkuvuuteen yhtäältä myönteisemmin, toisaalta kielteisemmin. Kolmatta tutkimuskysymystä selvitan tarkastelemalla maailmankansalaisuutta koskevaa kysymystä ja sen suhdetta muihin vastauksiin, sekä nuorten suhdetta tiettyihin yllirajaisiin kysymyksiin, kuten ilmastonmuutokseen. Barometrihaastatteluissa kysyttiin myös nuorten kokemusta muun muassa eurooppalaisuudesta ja suomalaisuudesta, mutta näiden

ulottuvuuksien tarkastelu jää toiseen yhteyteen.² Tässä artikkelissa kiinnostus on nimenomaisesti maailmankansalaisuuden kokemuksessa ja siten eräänlaisessa kosmopoliittisuus-ajattelussa. Sen voidaan ajatella ennakoidan tai tukevan myönteistä suhtautumista vapaaseen liikkuvuuteen, mutta se voi olla myös muilla, yllättävilläkin tavoilla kytköksissä liikkuvuutta koskeviin arvoihin ja käytänteisiin (mm. Amit 2015).

Aineistona toimivat vuonna 2018 kerätyn Nuorisobarometrin kyselyaineiston vastaukset. Puhelimitse tehtyyn kyselyyn vastasi 1901 15–29-vuotiaasta nuorta. Liikkuvuuteen ja matkustamiseen liittyvistä teemoista ei ole aiemmin kysytty Nuorisobarometreissa tässä laajuudessa. Mukana on monia uusia kysymyksiä, mutta myös muutamia sellaisia, joita on kysytty yhdessä tai useammassa aiemmassa Nuorisobarometrissa. Uudenlaisen, tämän artikkelin kannalta kiinnostavan kiinnepisteen analyysille mahdollistaa kysymys siitä, kuinka monessa maassa barometriin vastanneet nuoret ovat vierailleet.

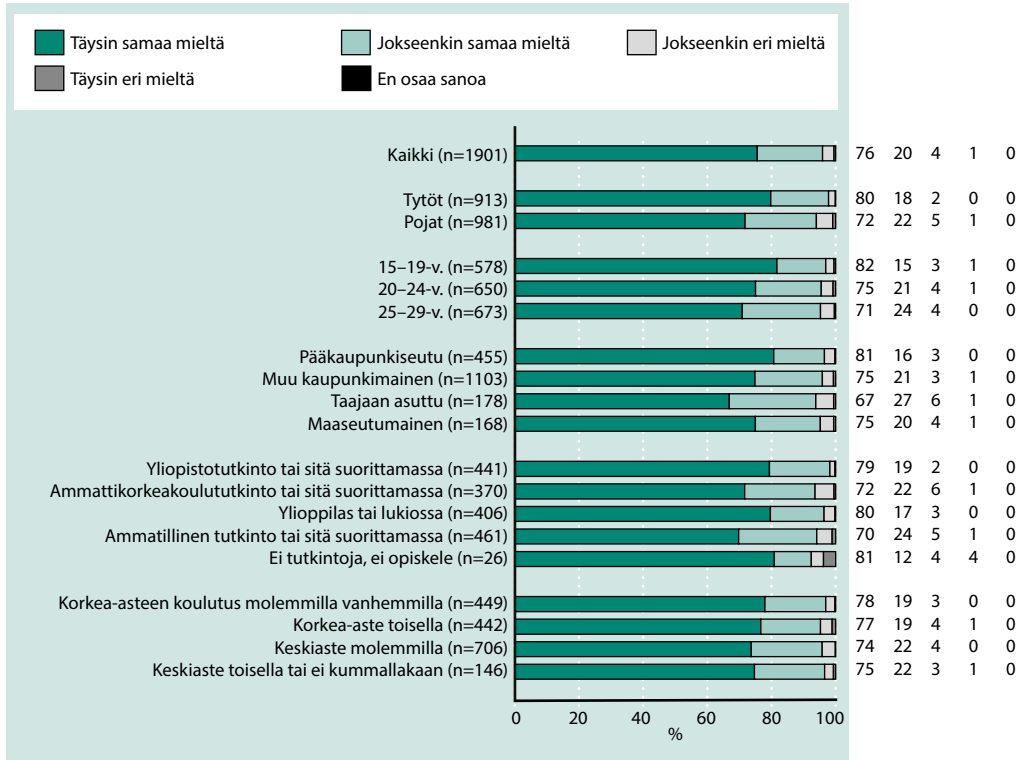
ANALYYSI

Yleisiä havaintoja nuorten asenteista liikkuvuutta kohtaan

Kyselyyn vastanneet nuoret ovat laajasti yhtä mieltä siitä, että ”On tärkeää, että ihmiset voivat matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin”: 96 prosenttia on vähintään jokseenkin samaa mieltä väitteestä ja 76 prosenttia täysin samaa mieltä. Sukupuolen mukaan katsottuna pojissa on jonkin verran enemmän eri mieltä olevia.

Asuinalueutta tarkasteltaessa pääkaupunkiseudulla asuvat nuoret suhtautuvat väitteeseen myönteisemmin kuin muilla kaupunkialueilla, taajamissa ja maaseudulla asuvat.³ Koulutuksen kohdalla useimmin samaa mieltä vapaata matkustamista koskevan väitteen kanssa ovat yliopistotutkinnon suorittaneet tai sitä suorittavat

KUVIO 1. "ON TÄRKEÄÄ, ETTÄ IHMISET VOIVAT MATKUSTAA VAPAASTI JA TUTUSTUA TOISIIN KULTTUUREIHIN." (%)

sekä ylioppilaat tai lukiossa paraikaa opiskelevat. Varauksellisimmin suhtautuvat ammatillisen koulutuksen suorittaneet tai sitä suorittavat. Samankaltaisia koulutustason mukaisia heijastumia näkyy vanhempien koulutustasoa katsottaessa. Korkeasti koulutettujen vanhempien lasten suhde vapaaseen matkustamiseen on myönteisin, joskaan erot eivät ole suuria.

Ikäjaotteluja katsottaessa huomio kiinnittyy siihen, että mitä nuoremmista vastaajista kyse, sitä myönteisemmin he keskimäärin suhtautuvat väitteeseen.

Tarkasteltaessa sukupuolen mukaan vastauksia kysymykseen ”Olen valmis laittamaan Suomen rajat ’kiinni’”, huomataan, että pojat ovat tyttöjä useammin väitteen kanssa samaa mieltä, tosin pojistakin selvä enemmistö on

vähintään jokseenkin eri mieltä rajojen kiinni laittamisesta. Pääkaupunkiseudulla rajojen sulkemiseen suhtaudutaan selvästi kielteisemmin. Taajaan asutuilla alueilla ja maaseudulla puolestaan ajatus saa enemmän kannatusta.

Ammatillisen tutkinnon suorittaneet tai sitä paraikaa suorittavat sekä nuoret, joilla ei ole tutkintoa, suhtautuvat rajojen kiinni laittamiseen keskimäärin myönteisemmin. Useimmin eri mieltä ovat yliopistotutkintoa suorittavat tai sellaisen suorittaneet. Sama näkyy vanhempien koulutustasossa: mitä korkeampi se on, sitä kielteisemmin rajojen sulkemiseen suhtaudutaan.

Kuvion 2 ulkopuolelta todettakoon, että rajojen kiinni laittamista kannattavien osuus on sitä suurempi, mitä vähemmän vastaaja on ilmoittanut matkustaneensa: esimerkiksi

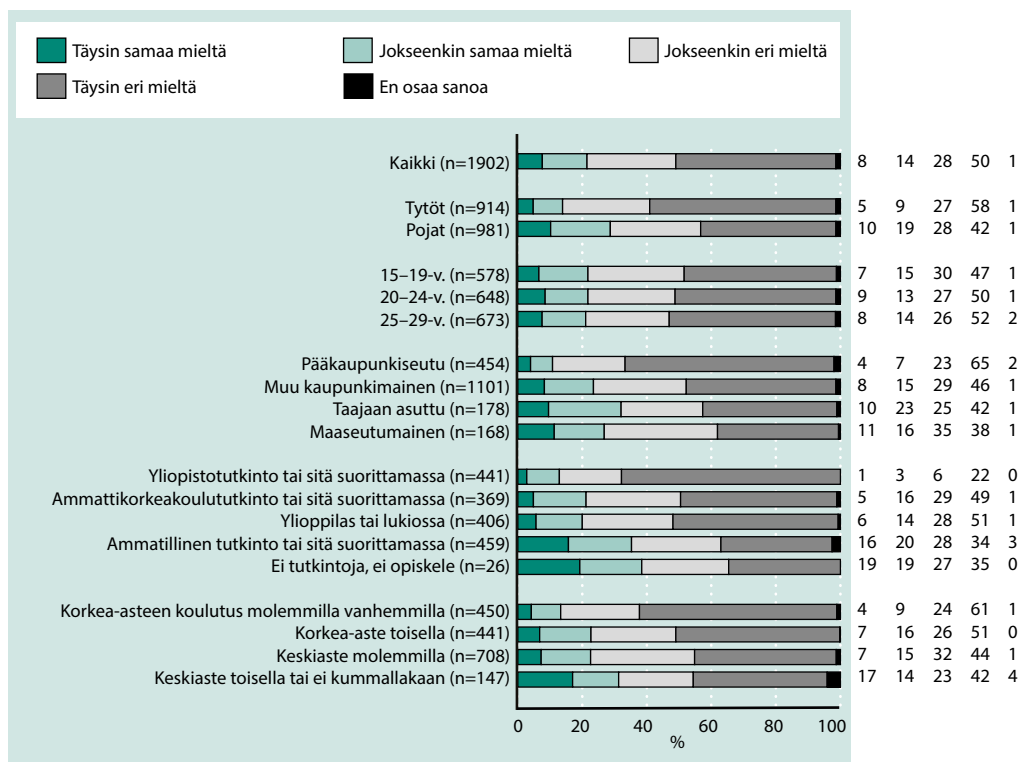
nuorissa, jotka eivät olleet käyneet ulkomailla lainkaan, vähintään jokseenkin samaa mieltä ”rajat kiinni” -väitteen kanssa on yli kolmannes vastaajista.

Aiemmistakin kyselytutkimuksista tuttu on havainto siitä, että liikkuvuuteen suhtaudutaan periaatteessa myönteisesti, mutta Suomeen tulemiseen penseämmin (mm. Mehtäläinen ym. 2017). Suuri enemmistö kokee, että matkustamisen vapaus ja toisiin kulttuureihin tutustuminen on tärkeää, mutta suhteellisen moni heistäkin olisi ainakin tietyin varauksin valmis laittamaan Suomen rajat ”kiinni”. Rajat kiinni -kysymyksen kohdalla oli myös enemmän hajontaa taustamuuttujien mukaan. Kysymysasettelut ja vastaukset eivät mahdollista tarkempia analyyseja siitä, miten nuoret tarkalleen ymmärtävät matkustamisen vapauden tai rajojen kiinni laittamisen. Voi olla, että nuoret suhtautuvat myönteisesti matkustamiseen tai kansainvälistymiseen,

mutta rajat kiinni -kysymys ymmärretään siten, että se koskee nimenomaisesti pysyväisluonteista maahanmuuttoa.

Tämän artikkelin rajoissa vastausten taustalla piilevät syyt jäävät piiloon, mutta niitä voidaan hieman pohtia. Olisi yksinkertaistus vain todeta, että ihmiset, jotka kohtaavat vähän vieraita omassa arjessaan tai liikkuvat itse vähiten, suhtautuvat ihmisten ylijäräiseen liikkuvuuteen varauksellisimmin. Seuduilla, joilla (korkea)koulutusmahdollisuudet ovat heikot, opinnot eivät tarjoa väylää ulkomaanvierailuihin, kuten Erasmus-liikkuvuuteen (myös Garam 2015). Samoilla alueilla liikenneyhteydet ja mahdollisesti myös muut resurssit matkustamisen toteuttamiseen saattavat olla huonot. Vastaavasti voidaan pohtia ainakin sellaista mahdollisuutta, että paljon matkustaneet kokevat rajojen sulkemisen haittaavan omaa, liikkuvaa ja matkustavaista elämäntapaansa.

KUVIO 2. ”OLEN VALMIS LAITTAMAAN SUOMEN RAJAT ’KIINNI’” (%).

Maailmankansalaisuus

Tarkastelen kysymyksen ”Missä määrin koet itsesi maailmankansalaiseksi?” ulottuvuuksia jäljittääkseni, mistä maailmankansalaisuuden ajatus voi kummuta, mikä on sen yhteys liikkuvuutta koskeviin asenteisiin ja millaisia valintoja maailmankansalaisuus pitää sisällään. Jaoin vastaajat kahteen ryhmään: heihin, jotka vastasivat ”paljon”, ja muihin vastaajiin.

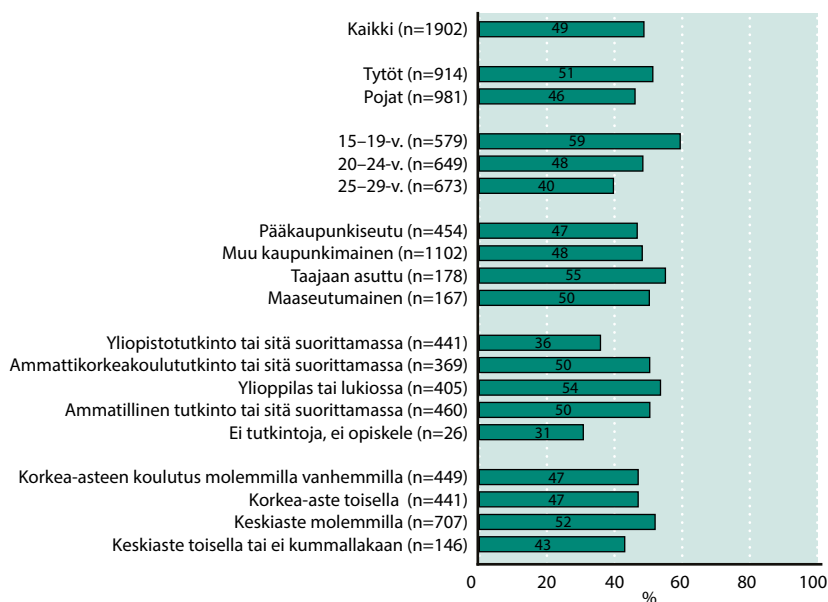
Ensinnäkin on todettava, että nuorista lähes joka toinen kokee itsensä paljon maailmankansalaiseksi, ja jonkin verran lähes joka kolmas. Yhteensä siis yli neljä nuorta viidestä kokee itsensä vähintään jonkin verran maailmankansalaiseksi. Vaihtoehdon ”ei lainkaan” oli valinnut viisi prosenttia vastaajista.

Jonkinlainen hypoteesi itsensä paljon maailmankansalaiseksi kokevien suhteen voisi olla, että heillä on samanlaisia piirteitä kuin vapaaseen liikkuvuuteen myönteisesti suhtautuvilla tai että kokemus maailmankansalaisuudesta

ikään kuin kulkisi käsikkäin liikkuvuusmyönteisyyden kanssa. Näin ei kuitenkaan kategorisesti ole. Maailmankansalaiseksi itsensä kokevat ovat enemmistöltään tyttöjä, mutta vain niukalti. Tarkasteltaessa isompia asuinaluekokonaisuuksia huomionarvoista on, että pääkaupunkiseudulla itsensä paljon maailmankansalaiseksi kokevien osuus on matalin. Koulutusta tarkasteltaessa tulee esille tavallaan toinenkin yllätys: yliopistotutkinnon suorittaneiden tai sitä suorittavien keskuudessa maailmankansalaiseksi itsensä paljon kokevia on suhteessa hieman vähemmän kuin muissa koulutusryhmissä, pois lukien ne, joilla ei tutkintoa ole lainkaan.

Ikäluokittelun mukaan nuoremmat kokevat useammin olevansa maailmankansalaisia. Voidaan pohtia, onko tässä kyseessä esimerkiksi nuoremmasta iästä kumpuavasta idealismista, vai onko sittenkin niin, että nuoremmat polvet ovat kasvaneet yhä globaalimpaan maailmaan, jossa maailmankansalaisuusajattelu on luontevaa. Toisaalta esimerkiksi 15-vuotias

KUVIO 3. ITSENSÄ MAAILMANKANSALAISEKSI KOKEVIEN %-OSUUDET.

Kuviossa esitetään itsensä ”paljon” maailmankansalaiseksi kokevien osuudet. ”Missä määrin koet itsesi maailmankansalaiseksi?” (4 = Paljon, 3 = Jonkin verran, 2 = Vähän, 1 = En ollenkaan).

yläkoululainen ja 29-vuotias maisteri tai työssä-käyvä ymmärtänevät ajatuksen maailmankansalaisuudesta eri tavoin – mitä nämä erot ovat, jää tämän barometriaineiston ulottumattomiin.

Kuvion 3 ulkopuolelta voidaan nostaa esiin kytkökset vapaata liikkuvuutta koskeviin kysymyksiin. Niissä on jälleen havaittavissa joitain, muttei erityisen suuria eroja. Esimerkiksi väitteen ”On tärkeää, että ihmiset voivat matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin” kanssa täysin samaa mieltä on maailmankansalaisista 80 prosenttia, kun muilla osuus on 72 prosenttia. Maailmankansalaiset ovat myös muita penseämpiä laittamaan rajat kiinni ja katsovat muita useammin, että suomalaisten nuorten tulisi liikkua enemmän ulkomailla.

Maailmankansalaiset eivät ole matkustaneet sen enempää kuin muutkaan: heistä itse asiassa aavistuksen pienempi osuus on ylipäättään käynyt ulkomailla, eikä mainittavia eroja ole sen suhteen, kuinka monessa maassa matkustaneet ovat käyneet. Suomen ulkopuolella asuminen suhteen eroja muihin vastaajiin ei ole.

Maailmankansalaiset suhtautuvat kyllä keskimääräistä myönteisemmin liikkuvuuteen, mutta selkeää, tietyn tyyppiset piirteet ja taustat jakavaa kosmopoliittijoukkoa ei tämän analyysin perusteella ole nähtävissä. Kuten Amit ja Barber (2015, 544) kirjoittavat: ”cosmopolitanism does not emerge as a comprehensive or unequivocal transformation of practice and outlook”. Tavallaan siis kuka tahansa saattaa kokea olevansa maailmankansalainen, ja tämä kokemus voi saada hyvinkin erilaisia ilmenemismuotoja.

Liikkuvuusmyönteiset nuoret

Tarkastelen seuraavassa sellaisten nuorten vastauksia, joiden suhtautuminen vapaaseen liikkuvuuteen vaikuttaisi olevan niin sanotusti ehdottoman positiivinen. Nämä nuoret ovat täysin eri mieltä rajojen kiinni laittamisesta ja täysin samaa mieltä siitä, että ihmisten tulisi voida matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin sekä täysin samaa mieltä siitä, että suomalaisnuorten tulisi liikkua enemmän ulkomailla. Näin vastan-

neita nuoria on 291 eli 15 prosenttia aineistosta. Tästä eteenpäin kutsun tätä ryhmää ”liikkuvuusmyönteisiksi”.

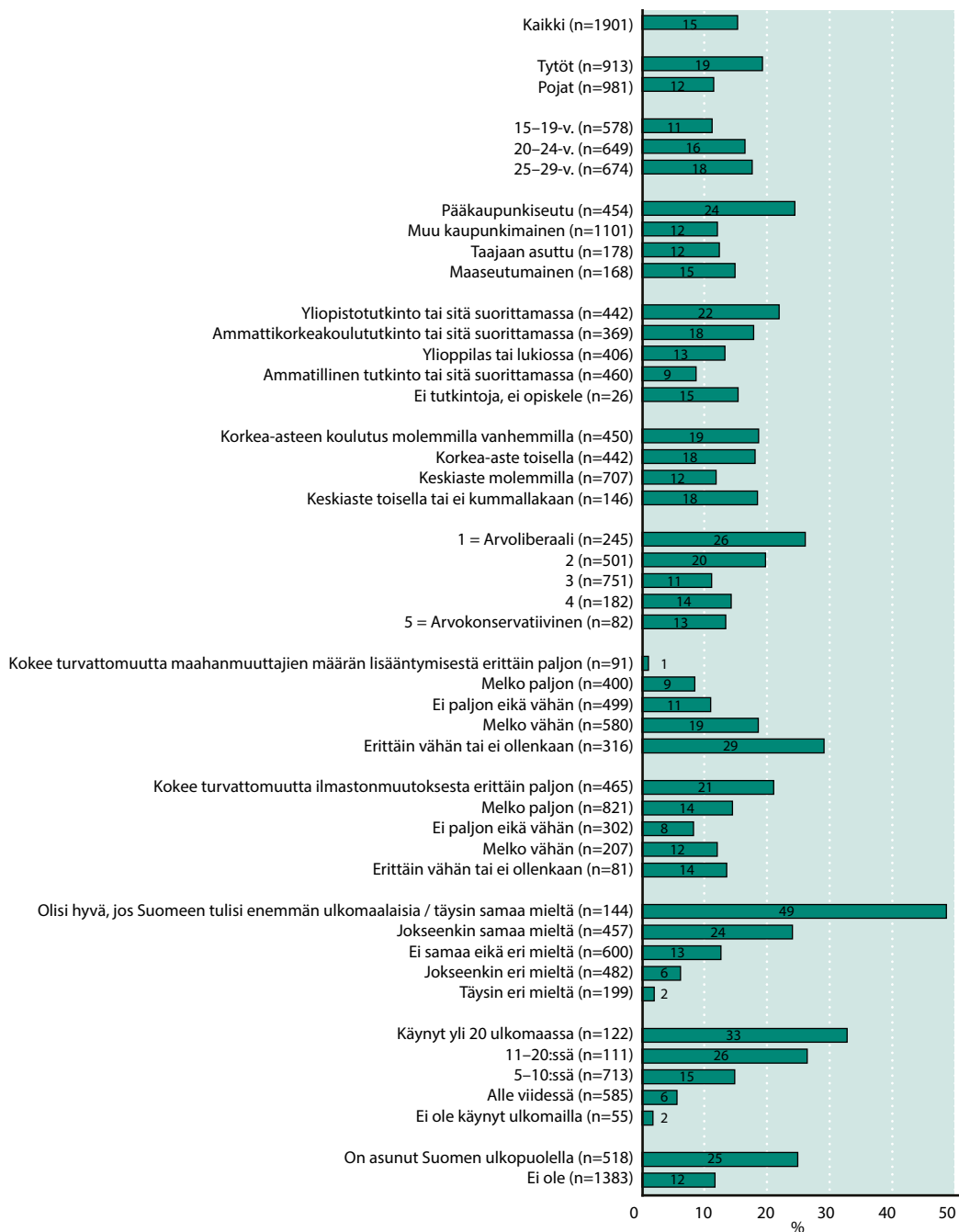
Suurempi osa liikkuvuusmyönteisistä on tyttöjä. Liikkuvuusmyönteiset ovat iältään keskimäärin vanhempia ja painottuvat pääkaupunkiseudulle. Liikkuvuusmyönteisissä yliedustettuina ovat yliopistotutkinnon suorittaneet tai sitä suorittavat, suhteessa vähemmän puolestaan on ammatillisesti koulutettuja ja koulutettavia.

Liikkuvuusmyönteiset määrittävät itsensä muita useammin arvoliberaaleiksi. Liikkuvuusmyönteisyyden kanssa linjassa on sekin, että Suomeen toivotaan lisää ulkomaalaisia ja maahanmuuttajien määrän lisääntyminen herättää liikkuvuusmyönteisissä selvästi vähemmän huolta kuin muissa vastaajissa. Sen sijaan ilmastonmuutos herättää liikkuvuusmyönteisissä huolta keskimäärin enemmän kuin muissa vastaajissa.

Liikkuvuusmyönteiset ovat käyneet keskimäärin huomattavasti useammassa maassa kuin muut vastaajat, ja sama pätee ulkomailla asumiseen. Tätä liikkuvuusaspektia alleviivaa kuvion 4 ulkopuolelta se tieto, että Suomessa syntyneissä ja Suomen kansalaisissa on suhteessa enemmän liikkuvuusmyönteisiä kuin muissa vastaajissa. Toisin sanoen liikettä on ollut moniin suuntiin, edes ja takaisin. Ilmastonmuutoshuoli on kiinnostava ulottuvuus liikkuvuusmyönteisyyden sekä harjoitetun liikkumisen rinnalla. Voitaan ajatella, että näillä on yhteys esimerkiksi globaalin oikeudenmukaisuuden teemojen kautta (esim. Sihvola 2004, 261–289). Sama pätee kokemukseen maailmankansalaisuudesta: sellaiseksi itsensä paljon kokevia on liikkuvuusmyönteisissä suhteessa enemmän kuin muissa vastaajissa (57 % vs. 47 %). Liikkuvuusmyönteisten maailmankansalaisuuskokemus rakentuneekin ainakin osittain käytännön kokemusten, kuten matkailun ja opiskelijavaihtojen kautta (myös Nikunen 2013; Van Mol 2013).

Kuvion ulkopuolelta mainittakoon, että liikkuvuusmyönteisten joukossa usko siihen, että ostopäätöksillä voi vaikuttaa, on korkeampaa

KUVIO 4. LIIKKUVUUSMYÖNTEISET. (%)

Kuviossa esitetään niiden osuudet, jotka ovat täysin eri mieltä väitteestä "Olen valmis laittamaan Suomen rajat 'kiinni'" ja täysin samaa mieltä siitä, että ihmisten tulisi voida matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin sekä täysin samaa mieltä siitä, että suomalaisnuorten tulisi liikkua enemmän ulkomailla.

kuin muilla vastaajilla. Herääkin kysymys, eikö omaa matkustamista rajoittamalla, eli pidättäytymällä esimerkiksi lentämisestä, voisi vaikuttaa ilmastonmuutosta ehkäisevästi (Järvensivu 2016, 68–69)? Toisaalta aiemmissakin tutkimuksissa (Hirvonen & Vanhatalo 2018; Piispa & Myllyniemi 2019) on huomattu, että ympäristöarvot ja konkreettinen toiminta ympäristön hyväksi eivät välttämättä kohtaa yksilötasolla. Jatkossa esimerkiksi kysymys lentoveron kannatuksesta voisi olla mielenkiintoinen ja tärkeä lisä Nuorisobarometrin kysymyspatteristoon.

Koulutustaustaltaan liikkuvuusmyönteiset ovat koulutetummista kodeista ja he ovat itse keskimäärin koulutetumpia kuin muut, ja koulutuksen kautta liikkuvuusmyönteisillä lieene sopivia sosiaalisia ja kulttuurisia pääomia, jotka ovat taloudellisten pääomien ohella tärkeitä liikkuvuuden harjoittamiseksi: on tiedettävä miten matkustaa ja liikkua. Esimerkiksi Elizabeth Murphy-Lejeune (2002; myös Jayaram 2016, 13–32) puhuu yksilön ”liikkuvuus pääomasta” (*mobility capital*), johon vaikuttavat muun muassa henkilökohtainen elämänhistoria kokemuksiin, perhetausta ja ikä. Näihin ei-taloudellisiin pääomiin lukeutuvaksi resurssiksi voitaneen laskea tässä yhteydessä myös pääkaupunkiseudun kulkuyhteyksien lähellä asuminen.

Varauksella liikkuvuuteen suhtautuvat

Liikkuvuusmyönteisten vastapainoksi voidaan eritellä myös liikkuvuuteen kielteisesti tai ainakin varauksellisesti suhtautuva joukko. Koska vain harvat nuoret suhtautuvat matkustamisen vapauteen ja toisiin kulttuureihin tutustumiseen täysin kielteisesti, ei liikkuvuusmyönteisten täytetty peilikuvaa kannata toteuttaa: näin vastanneita nuoria oli kaksi. Nuoria, jotka vastasivat olevansa täysin samaa mieltä rajojen kiinni laittamisesta ja täysin eri mieltä siitä, että suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla, oli heitäkin vain kuusi. Nämä ovat tietysti tuloksia itsessään: vaikka 145 vastaajaa oli täysin samaa mieltä siitä, että rajat voisi sulkea, liikkuvuus yleensä ja etenkin suomalaisten liikkuvuus ovat asioita, joita

kuitenkin yleensä kannatetaan. Rajojen sulkemista ei siis tulkita kaksisuuntaiseksi prosessiksi tai sen kaikkia seurauksia ei välttämättä hahmoteta. Tai sitten hahmotetaan, mutta ajatellaan, että vaikka liikkuvuus *olisi* periaatteessa hyvä juttu, sitä nyt vain pitää tällä hetkellä rajoittaa.

Kun valitaan ne, jotka vastasivat rajat kiinni -kysymykseen ”täysin tai jokseenkin samaa mieltä” sekä kysymykseen ihmisten vapaasta matkustamisesta ja kulttuureihin tutustumisesta ”täysin tai jokseenkin eri mieltä”, jää jäljelle 47 vastaajan joukko. Näin pienen joukon pohjalta on syytä olla varovainen yleistäyksiä tehtäessä, mutta nostan heidän taustoistaan ja vastauksistaan muutamia yleisen tason havaintoja.

He ovat tyypillisesti Uudenmaan ulkopuolella asuvia poikia. Vanhempien koulutustasosta tai kotitalouden toimeentulosta ei nouse esille suuria eroja suhteessa muihin vastaajiin. Syntymämaan ja Suomen kansalaisuuden suhteen he eivät käytännössä katsoen eroa muista vastaajista. Heidän kokemuksensa maailmankansalaisuudesta on keskimääräistä vähäisempi, mutta he harjoittavat liikkuvuutta lähes yhtä lailla kuin muutkin. He kokevat keskimääräistä enemmän turvattomuutta muun muassa maahanmuuttajien määrän lisääntymisestä, EU:n laajentumisesta ja terrorismista. Monet heidän huolistaan ovat yllirajaisia, mutta hyvin erilaisia kuin liikkuvuusmyönteisillä. Kiinnostavaa on kuitenkin huomata, että hekin matkustavat ja liikkuvat itse, ja noin joka toinen heistä kokee suomalaisnuorten liikkumisen maailmalla vähintään jokseenkin tärkeäksi.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tässä artikkelissa tehdyt havainnot nuorten asenteista liikkuvuutta kohtaan asettuvat osin aiemmissa tutkimuksissa ja kyselyissä havaittujen trendien jatkoksi. Artikkelin alussa todettiin, että EU on tuottanut suomalaisille nuorille uusia mahdollisuuksia ja kannustimia liikkumiseen. Samalla muun muassa globalisaatio ja liikenneyhteyksien paraneminen ovat lisänneet liikkuvuutta ja tuoneet vahvemmin mukaan kes-

kusteluihin ajatuksen kosmopoliittista yksilöstä. Nuoret suhtautuvatkin liikkuvuuteen pääasiassa myönteisesti. Toisaalta muissa, EU:n laajuisissa kyselyissä (esim. Mehtäläinen ym. 2017) todetut huolet ja varaukset näkyvät Nuorisobarometrin vastauksissa. Periaatteessa nuoret kannattavat vapaata liikkuvuutta laajasti, mutta kun heiltä kysytään muiden mahdollisuuksista tulla Suomeen, monien suhtautuminen muuttuu varauksellisemmaksi.

Ajatus itsestä maailmankansalaisena on nuorten keskuudessa varsin laajasti jaettu. Analyysin perusteella ei ollut jäljitettävissä selväpiirteistä kosmopoliittien joukkoa. Sen sijaan maailmankansalaiseksi voi itsensä kokea tavallaan kuka tahansa, taustoista riippumatta. Maailmankansalaiseksi itsensä kokevia on kenties yllättäen enemmän pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvissa ja muun kuin yliopistotutkimnon suorittaneissa tai sellaista opiskelevissa. He eivät ole matkustaneet tai asuneet muualla sen enempää kuin muutkaan, ja iältään he sijoittuvat keskimäärin haitarin nuorempaan päähän. Heidänkin keskuudessaan on havaittavissa ehdollista suhtautumista vapaaseen liikkuvuuteen (myös Mehtäläinen ym. 2017). Kaikkiaan maailmankansalaisuus voi hyvin olla vain yksi identifiointumisen kerros, joka ei ole ristiriidassa paikallisempien (mm. suomalaisuus) identiteettien kanssa (Cicchelli 2013). Kansainvälisistä orientaatioista huolimatta myös kotipesäajattelulla on edelleen paikkansa nuorten ajattelussa (Appiah 2006; Cicchelli 2013; ks. myös Valtonen 2018). Maailmankansalaisuuden voi myös ajatella olevan ihanne, johon nuoret mielellään samaistuvat riippumatta siitä, kuinka kansainvälistä tai kosmopoliittista heidän elämänsä käytännössä on (myös Amit & Barber 2015).

Artikkelissa eritelty liikkuvuusmyönteisten nuorten joukko keskittyy etenkin pääkaupunkiseudulle. He ovat enemmistöltään tyttöjä ja keskimäärin muita korkeammin koulutettuja. Iältään he sijoittuvat keskimäärin kyselyaineiston haitarin vanhempaan päähän. He ovat matkustaneet keskimääräistä enemmän ja monet ovat asuneet ulkomailla. Heidän arvovastauksissaan

näkyvät liberaalit kannat sekä tietyt maailman tulevaisuuteen liittyvät epävarmuudet, kuten huoli ilmastonmuutoksesta. Vaikuttaa siltä, että liikkuvuuteen myönteisesti suhtautuvat ovat liikkuvuusmahdollisuuksien suhteen etuoikeutettuja ainakin asuinalueensa, koulutuksen tarjoamien mahdollisuuksien ja muiden liikkuvuuteen kytkeytyvien pääomien puolesta (myös Murphy-Lejeune 2002).

Myös liikkuvuuteen varauksella suhtautuvien vastauksissa näkyy globaaleja, yllärajoja huolia, mutta ne ovat erilaisia kuin liikkuvuusmyönteisillä: esille nousevat muun muassa maahanmuutto ja terrorismi. Voidaan kenties ajatella, että maailman globalisoituminen tuottaa erilaisen tulkinnan näillä kahdella ryhmällä. Varauksella suhtautuvia huolettaa Suomen muuttuminen muun muassa maahanmuuton myötä, liikkuvuusmyönteisiä taas maailman muuttuminen. Yhdenlainen tulos on myös se, että nuorten keskuudessa ehdottoman kielteisesti vapaaseen liikkuvuuteen suhtautuvia on varsin vähän.

Suomalaiset ovat globaalissa mittakaavassa hyvin etuoikeutettuja mitä tulee liikkumisen vapauteen. Nuorten enemmistölle liikkuvuus on itsestäänselvyys ja positiivinen asia – ainakin heidän oma liikkuvuutensa, sillä toisten liikkuvuuteen he voivat suhtautua varauksellisesti. Huomiotta ei kuitenkaan voi jättää eriarvoisuutta: kaikilla nuorilla ei ole samanveroisia mahdollisuuksia liikkuvuuden harjoittamiseen, ja se heijastunee myös asenteisiin liikkuvuutta kohtaan. Mahdollisuuksiin vaikuttavat muun muassa liikenneyhteydet, koulutustarjonta ja erot liikkuvuuspääomassa (mm. Murphy-Lejeune 2002; Kiilakoski 2016; Penttinen & Ronkainen 2018). On syytä pohtia ja seurata sitä, miten nämä erot kehittyvät ja syveneekö mahdollisuuksien kuilu jatkossa.

Aiemmassa tutkimuksessa on tuotu esille, että kosmopoliittisuuden ja liikkuvuuden kytös ei ole niin automaattinen ja ristiriidaton kuin arkiajattelussa saatetaan olettaa (mm. Appiah 2006; Acharya 2016). Samasta todistavat tämän artikkelin tulokset: esimerkiksi pääkaupunkiseudulla asuvat ja korkeasti koulutetut,

joiden mahdollisuudet harjoittaa liikkuvuutta ovat todennäköisesti keskimääräistä paremmat, kokivat keskimäärin muita vähemmän olevansa maailmankansalaisia. Yhtä kaikki artikkelissa eritelty liikkuvuusmyönteiset erottuivat liberaalien asenteidensa ja vahvemman maailmankansalaisuuskokemuksensa suhteen.

Voidaan kenties ajatella, että iältään keskimäärin jo hieman varttuneemmat liikkuvuusmyönteiset ovat päässeet *toteuttamaan* kosmopoliittisuuttaan ja myös kokeilemaan, miten käytäntö vastaa ihanteita. Heillä on ollut sekä käytännön resursseja että osaamista matkustaa ja liikkua. Nuoremmissa polvissa maailmankansalaisuus sen sijaan on vielä enemmänkin *ajatus*, joka ei vielä ole samassa mitassa konkretisoitunut liikkumisen muodossa, mutta niin voi lähivuosina käydä muun muassa koulutuksen ja oman varallisuuden karttuessa. Nuoremmilla polvilla maailmankansalaisuuden kokemus voi kummata myös jostain muusta kuin matkustamisesta, kuten arkisen elinympäristön kansainvälistymisestä. (Beck & Beck-Gernsheim 2009; Amit & Barber 2015.) Joka tapauksessa suomalaisilla on kansainvälisesti verrattuna etuoikeudet mahdollisuudet liikkua maailmalla. Suomessa kasvavat nuoret tulevat todennäköisesti hyödyntämään tätä etuoikeutta myös jatkossa, joskin tietyt epävarmuustekijät, kuten ilmastomuutos, asettavat liikkuvuuden ylle tummia pilviä.

VIITTEET

1. Puhelinhaastatteluissa ei avattu tarkemmin, mitä rajojen ”kiinni” laittamisella tarkoitetaan, vaan vastaajat saivat tulkita tämän itse. Siten kysymys ei sisällä tietoa tai ajatusta siitä, miten rajat todellisuudessa suljettaisiin tai olisiko se esimerkiksi poliittisesti mahdollista. Kysymyksen voidaan nähdä mukailevan julkista keskustelua, jossa ”rajat kiinni” on muodostunut eräänlaiseksi iskulauseksi Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa ja turvapaikanhakua vastaan.

2. Aineisto tarjoaisi lukuisia kiinnostavia mahdollisuuksia liikkuvuutta koskevien arvojen ja asenteiden sekä identifioitumistasojen analyysiin. Eurooppalaisuuskokemuksen liksäksi toiseen yhteyteen jää esimerkiksi maahanmuuttajien vastausten tarkempi analyysi ja vertailu.
3. Maakunnittain tai isompiin kokonaisuuksiin (pääkaupunkiseutu, muu Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois- ja Itä-Suomi) jaettaessa ”iso kuva” ei muutu: pääkaupunkiseutu erottuu muista.

LÄHTEET

- Aapola-Kari, Sinikka & Wrede-Jäntti, Matilda (2017) Perinteisiä toiveita, nykyhetken kiinnittyviä pelkoja – nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto, 159–176.
- Acharya, Malasree Neepea (2016) Cosmopolitanism. Teoksessa Noel B. Salazar & Kiran Jayaram (toim.) *Keywords of Mobility. Critical Engagements*. New York: Berghahn, 33–54.
- Amit, Vered (2015) Circumscribed cosmopolitanism. Travel aspirations and experiences. *Identities* 22 (5), 551–568.
- Amit, Vered & Barber, Pauline G. (2015) Mobility and cosmopolitanism. Complicating the interaction between aspiration and practice. *Identities* 22 (5), 543–550.
- Appiah, Kwame A. (2006) *Cosmopolitanism. Ethics in a World of Strangers*. New York: Norton.
- Beck, Ulrich (2006) *Cosmopolitan Vision*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2009) Global generations and the trap of methodological nationalism for a cosmopolitan turn in the sociology of youth and generation. *European Sociological Review* 25 (1), 25–36.

- Cairns, David (2014) *Youth Transitions, International Student Mobility and Spatial Reflexivity. Being Mobile?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cairns, David & Krzaklewska, Ewa & Cuzzocrea, Valentina & Allaste, Airi-Alina (2018) *Mobility, Education and Employability in the European Union. Inside Erasmus*. London: Palgrave.
- Cicchelli, Vincenzo (2013) How do people engage with globalisation? A cosmopolitan socialisation approach. Teoksessa Vittorio Cotesta & Vincenzo Cicchelli & Mariella Nocenzi (toim.) *Global Society, Cosmopolitanism and Human Rights*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 197–210.
- Cohen, Scott & Duncan, Tara & Thulemark, Maria (2013) *Introducing Lifestyle Mobilities*. Farnham: Ashgate.
- EUR-Lex (2004) *Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/38/EY*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A02004L0038-20110616> (Viitattu 2.11.2018.)
- Garam, Irma (2015) *Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2014*. Tietoa ja tilastoja -raportti 2/2015. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO.
- Hirvonen, Jukka & Vanhatalo, Maaria (2018) *Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla*. Tutkimuksia 2018:1. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Jayaram, Kiran (2016) Capital. Teoksessa Noel B. Salazar & Kiran Jayaram (toim.) *Keywords of Mobility. Critical Engagements*. New York: Berghahn, 13–32.
- Järvensivu, Paavo (2016) *Rajattomasti rahaa nuoruudessa*. Helsinki: Like.
- Kiilakoski, Tomi (2016) Nuoruus kauempana: etäisyydet luovat eriarvoisuutta. *Näkökulma* 27, Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma27_nuoruus_kauempana.pdf (Viitattu 2.4.2018.)
- Kinnunen, Helvi & Mäki-Fränki, Petri (2016) Pitkittynyt taantuma heikentää nuorten sukupolvien asemaa Suomessa. *Euro & Talous*, Analyysi. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2016/artikkelit/pitkittynyt-taantuma-heikentaa-nuorten-sukupolvien-asemaa-suomessa/> (Viitattu 12.5.2018.)
- Korpela, Mari (2013) Ihmisiä liikkeessä. Intian boheemit elämäntapasiirotolaiset ja asioiden kansallinen järjestys. Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) *Liikkuva maailma*. Tampere: Vastapaino, 131–152.
- Mehtäläinen, Jouko & Niiio-Rämä, Mikko & Nissinen, Virva (2017) *Nuorten näkemys Euroopasta nyt ja läbitulevaisuudessa*. Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen Eurooppa-arviointi. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Mitchell, Kristine (2015) Rethinking the "Erasmus Effect" on European Identity. *Journal of Common Market Studies* 53 (2), 330–348.
- Murphy-Lejeune, Elizabeth (2002) *Student Mobility and Narrative in Europe. The New Strangers*. London: Routledge.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2017) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.
- Nikunen, Minna (2013) Nuoret liikkuvat, eliitit kannustavat. Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) *Liikkuva maailma*. Tampere: Vastapaino, 215–231.
- Passport index (2018) Global Passport Power Rank 2018. <https://www.passportindex.org/byRank.php> (Viitattu 10.11.2018.)
- Penttinen, Pekka & Ronkainen, Jussi (2018) Itä-Suomen maakuntien nuoret – palveluiden paitsiossa vai paalupaikalla? Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret ja ilmastomuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.

- Rantala, Jukka & Veijola, Anna (2018) Suomalaisnuorten näkemykset turvapaikanhakijakeskustelussa esitettyihin historiallisiin rinnastuksiin. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83 (2), 147–158.
- Salonen, Arto O. & Konkka, Jyrki (2017) Kun tyytyväisyys ratkaisee. Nuorten suhtautuminen globaaleihin haasteisiin, käsitykset ihanneyhteiskunnasta ja toiveet omasta tulevaisuudesta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto, 137–158.
- Sheller, Mimi & Urry, John (2006) The new mobilities paradigm. *Environment and Planning* 38 (2), 207–226.
- Sihvola, Juha (2004) *Maailmankansalaisen etiikka*. Helsinki: Otava.
- Simola, Anna (2018) Lost in administration. (Re)Producing precarious citizenship for young university-educated intra-EU migrants in Brussels. *Work, Employment & Society* 32 (3), 458–474.
- Skrbis, Zlatko & Woodward, Ian & Bean, Clive (2014) Seeds of cosmopolitan future? Young people and their aspirations for future mobility. *Journal of Youth Studies* 17 (5), 614–625.
- Standard Eurobarometri 86* (2016) Kansallinen raportti. Kansalaismielipide Euroopan Unionissa: Suomi. Euroopan komissio.
- Tilastokeskus (2016) *Suomalaisten matkailu 2015*. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus (2018a) *Suomalaisten matkailu 2017*. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus (2018b) Tiedonanto selvityspyynnön koskien Suomalaisten matkailu 2017 -tilastoa. Helsinki: Tilastokeskus.
- UNWTO (2016) International tourist arrivals up 4% reach a record 1.2 billion in 2015. Press Release 18.1.2016.
- Urry, John (2007) *Mobilities*. Cambridge: Polity.
- Valtonen, Pekka (2018) *Kosmopoliitteja ja kansallismielisiä. Aatteiden kamppailu sotienvälisessä Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Van Mol, Christof (2013) Intra-European student mobility and European identity. A successful marriage? *Population, Space and Place* 19 (2), 209–222.
- Wainikainen, Jaakko & Purhonen, Semi (2018) Kielitaidon sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. Kuka puhuu ja kuinka montaa kieltä? *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (3), 245–257.
- Wass, Hanna & Torsti, Pilvi (2011) Limittyvät sukupolvet ja jaetut näkemykset. Suomalaiset yhteiskunnalliset sukupolvet ja sukupolvittaiset erot poliittisessa käyttäytymisessä. *Politiikka* 53 (3), 167–184.

VEIKKO ISOTALO & JUHA HERKMAN & EMILIA PALONEN

SUOMALAISNUORET JA POPULISMI

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

JOHDANTO

Populismista on puhuttu runsaasti viimeistään Donald Trumpin vaalimenestyksen ja Brexit-äänestyksen jälkeen. Sitäkin ennen Euroopassa kohistiin maahanmuuttovastaisten oikeistopopulististen liikkeiden menestyksestä valtiopäivä- ja EU-vaaleissa. Suomessa populismi on tällä vuosituhanella liitetty erityisesti perussuomalaisiin, jotka menestyivät erinomaisesti vuosien 2011 ja 2015 eduskuntavaaleissa mutta jotka hajosivat kahteen leiriin kesän 2017 puoluekokouksessa, kun Jussi Halla-aho ja hänen tukijansa valittiin puolueen puheenjohtajistoon. Osa puolueen aiemmista johtohahmoista – Timo Soini etunenässä – erkaantui etenkin maahanmuuttokysymyksen suhteen maltillisempaan sininen tulevaisuus -ryhmään ja jatkoi hallituksen ministereinä, kun taas Halla-ahon johtama perussuomalaiset jäi oppositiipuolueeksi. Tätä kirjoitettaessa on epäselvää, millaisen menestyksen nämä puolueet saavat tulevaisuuden vaaleissa. Kannatuskyselyissä perussuomalaisilla on ollut vajaan kymmenen ja sinisillä vajaan kahden prosentin kannatus.

Tässä tutkimuksessa selvitetään Nuorisobarometrin haastatteluaineiston avulla, minkälainen kannatus populismilla on suomalaisnuorten keskuudessa. Populismia ei tässä yhteydessä palauteta mihinkään yhteen poliittiseen puolueeseen tai ideologiaan vaan se ymmärretään laajemmin poliittiseksi prosessiksi, jossa voimakkaiden vastakkainasettelujen avulla rakennetaan ryhmäsamastumista ja erottaudutaan muista. Tässä prosessissa asetutaan usein, muttei väistämättä, vastakkain poliittisen tai muun eliitin kanssa. Lähes yhtä usein nykyisessä oikeistopopulismissa on asetettu vastakkain syntyperäiset kansalaiset ja maahanmuuttajat tai etniset ryhmät.

Artikkelissa nuorten suhdetta populismiin selvitetään nimenomaan näiden kahden edellä mainitun ulottuvuuden – ryhmäsamastumisen ja vastakkainasettelun – kautta ja kysytään, kuinka myönteisesti tai kielteisesti nuoret suhtautuvat politiikkaan ja poliittisiin eliitteihin sekä maahanmuuttoon. Suhtautumistapoja peilataan nuorten sosioekonomisiin taustoihin ja poliittisten puolueiden kannattamiseen. Tutkimuksen pääasialliset menetelmät ovat regressioanalyysi ja moniulotteinen korrespondenssianalyysi (MCA). Ennen varsinaista analyysia esitellään kuitenkin populismin käsitteen teoreettisia taustoja ja määritelmä, johon tarkastelumme perustuu.

POPULISMIN MÄÄRITELMÄ

Populismi on trendisana, jolle on monenlaisia arkikielisiä ja analyttisiä määritelmiä paikasta ja ajasta riippuen. Suomalaisessa politiikassa, parlamenttipuheessa ja mediajulkisuudessa populismi on usein määritetty kielteisesti (Herkman 2015). Toisaalta esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* populismille annettiin vuosina 2002–2012 erilaisia teoreettisiakin määritelmiä eikä se ollut ainoastaan kielteinen termi (Vaarakallio & Palonen 2017). Suomessa poliittiset toimijat, kuten perussuomalaiset Soinin aikaan, määrittivät populismin myönteisesti, mutta kansainvälisesti tämä on harvinaisempaa (Elmgren 2015; Ylä-Anttila 2014). Populismia ei kuitenkaan voi pitää vain yhden nimetyn populistisen liikkeen tai puolueen ominaisuutena. Se kuuluu jossain määrin kaikkien poliittisten liikkeiden ja puolueiden toimintaan, jossa keskeistä on hyvin vahva eri poliittisten vaatimusten kautta kanavoitua me–muut-vastakkainasettelu (Laclau & Mouffe 1985; Laclau 2005; Palonen & Saresma 2017).

Populismi on usein harhaanjohtavasti kiinnitetty ykskantaan sellaiseen kansallismielisyyteen ja ”kansan” määrittelyyn, joka suhtautuu vihamielisesti muualta tuleviin ja etnisesti erilaisiin ihmisryhmiin (esim. Müller 2018; vrt. Palonen 2017; 2018). Vaikka populismi usein liittyy maahanmuuttovastaisuuteen, ne tulee erottaa toisistaan (Akkerman ym. 2014; Palonen & Saresma 2017). Populismi ei ole pelkkää maahanmuuttovastaisuutta, vaikka nämä käsitteet usein kietoutuvat toisiinsa (Palonen 2018). Maahanmuuttovastaisuutta ilmenee poliittisessa retorikassa eri puolilla kenttää, ja sitä voi myös avata hyvinvointisovinismilla eli näkemyksellä, jonka mukaan hyvinvointipalvelut tulee rajata ”alkuperäisille” asukkaille eikä ”uusille tulijoille” – joita määritellään usein etnisesti. Vain käsitteitä tarkemmin erottelemalla päästään kärsiksi nationalismiin, muukalaisvastaisuuteen ja maahanmuuton vastustamiseen.

Akateeminen tutkimus on usein määritellyt populismin kansan ja eliitin vastakkainasetteluksi (esim. Mudde 2007; Aalberg ym. 2017). Tunnetuin lienee Cas Mudden (2007, 23) määritelmä, jonka mukaan populismi on ohut ideologia, jossa politiikka määritellään rehellisen kansan yhteisähtönä korruptoitunutta eliittiä vastaan. Tämän määritelmän mukaan populistit näkevät kansan homogeenisena hyvänä ja eliitin pahana (Akkerman ym. 2014, 1327). Toisaalta, jos populismi on Mudden määritelmän mukaisesti ohut ideologia, siinä on melko paljon voimakkaiden vastakkainasettelujen tuottamaa ideologisuutta (Freeden 2017). Ideationaaliseksi kutsutussa lähestymistavassa populismiin liitetäänkin erilaisia piirteitä, joita sitten voidaan analysoida. Ideationaalisessa näkökulmassa otetaan huomioon se, että populismi ei ole vain populistipuolueiden ominaisuus vaan eri poliittiset toimijat voivat olla enemmän tai vähemmän populistisia (Van Hauwaert & Van Kessel 2018). Laclaulainen tutkimustraditio eroaa ideationaalisesta, mutta myös sen mukaan populismia on eri määriin eri liikkeissä ja puolueissa (ks. esim. Gürhanli 2018).

Kun populismin merkitystä ei kiinnitetä tarkoin johonkin tiettyyn poliittiseen liikkeeseen tai ideologiaan, populismin perustana voidaan pitää sitä, että jokin ryhmä määrittelee itsensä koko kansaksi. Usein tuo ryhmä kokee itsensä yhteiskunnassa alempiosaiseksi ja poliitikasta sivuutetuksi, joten populismissa voivat *plebeijit* määritellä itsensä *populukseksi* (Laclau 2005; Panizza 2005). Tällaiselle määrittelylle voi syntyä poliittinen tarve jonkin kriisin takia, mutta populistit myös itse synnyttävät tuota tarvetta korostamalla sisältä tai ulkoa päin tulevaa uhkaa (Kriesi & Pappas 2015). Populismille on siis ominaista kriisitietoisuuden lietsoma retoriikka ja yhteiskunnallinen liikehtiminen (Moffitt 2016; Palonen & Saresma 2017; Kovala ym. 2018).

Populismiin liittyvät usein eliitinvastaisuus ja nationalismi, jotka kietoutuvat toisiinsa esimerkiksi euroskeptisyydessä. Niin kutsutut populistiset puolueet sekä vasemmalla että oikealla ovat usein epäluuloisia liittovaltiota, Brysselin eliittijä tai talousyhteistyötä kohtaan. Populismia tässä on ennen muuta rajanveto, jonka kautta poliittista ”meitä” tuotetaan. Laclau (2005) mukaan rajanvedon lisäksi populismissa on keskeistä se, että yhteisen nimittäjän alle kerätään erilaisia toisiinsa muuten liittymättömiä vaatimuksia tai teemoja. Näitä voivat olla esimerkiksi sovinismi, anti-feminismi tai anti-intellektualismi, kuten vaikkapa ilmastonmuutoksen epäily. Juuri tämä moninaisuus, hyvinkin erilaisten yhteiskunnallisten ja poliittisten vaatimusten naittaminen yhteen, pitää populismia joustavana ja joskus ”kameleonttimaisena” (Taggart 2000). Populismin koko moninaisuutta emme kuitenkaan kykene tässä empiirisessä analyysissä tavoittamaan vaan keskitymme kahteen populismin tunnettuun dimensioon ja niiden liittymiseen toisiinsa.

Meidän näkökulmastamme populismi ei ole yksittäinen ideologia, vaikka sille keskeistä on meidän ja muiden määrittely (Laclau 2005; Herkman 2017; Palonen & Saresma 2017). Meitä, yhteistä ja vaikkapa kansaa koskevia käsitteitä voidaan tuottaa rajanvetojen ja kiinteistä merkityksistään tyhjenevien merkitysijoiden

kautta (Laclau 2005). Meistä kiinnostavaa on se, että populismi voi sinänsä kytkeytyä mihin tahansa tiukkaan vastakkainasetteluun, jossa tosin mukana on yleensä kansan ja eliitin kamppailu. Tässä mielessä ei ole tärkeää määritellä ennalta populismin vastakkainasetteluja. Populismi on niin monimuotoinen tapa tuottaa poliittisia merkityksiä ja samastumisia, että siinä käytetyt vastakkainasettelutkin voivat vaihtua nopeasti. Tällaista määritelmää voidaan soveltaa niin vasemmisto- kuin oikeistopopulismin tutkimiseen (esim. Stavrakakis & Katsambekis 2014; Moffitt 2016; Palonen & Saresma 2017; Mouffe 2018).

KAKSI TULOKULMAA POPULISMIIN: ANTIELITISMI JA MAAHANMUUTTO

Nuorisobarometrin kyselyssä populismia ei määritely etukäteen eikä sanaa juurikaan käytetty kysymyksissä. Nuorisobarometrissä selvitetiin kuitenkin esimerkiksi nuorten asennoitumista poliittisiin eliitteihin sekä maahanmuuttoon, ja näiden kysymysten avulla asenteiden populistisuutta on mahdollista lähestyä. Populismi ei ole meille puoluesidonnainen ilmiö, vaan populismia voi esiintyä eri puolueissa ja eri puolueiden kannattajien keskuudessa. Tutkimme toki myös nuorten suhtautumista puolueisiin, mutta emme kuitenkaan kiinnittä populistisia asenteita lähtökohtaisesti vain populistisiksi nimettyihin puolueisiin (Van Hauwaert & Van Kessel 2018). Uskomme, että tällä tavoin populismia voidaan lähestyä kyselytutkimuksen avulla enemmän ”puhtaalta pöydältä”, moniteemaisena ilmiönä, joka hahmottuu vastauksia yhdistellessä ja analysoitaessa.

Suomessa populismi on liitetty vahvasti perussuomalaisiin. Palosen ja Saresman (2017) toimittamassa kirjassa perussuomalaisten retoriikassa on tunnistettu muun muassa eliittivastaisuutta tai perinteisten puolueiden vastustamista, maahanmuuttovastaisuutta, euroskeptisyyttä ja naisvastaisuutta – lisäksi Soinin aikaan uskonnollinen retoriikka oli puolueessa vahvasti läsnä. Perussuomalaisia on myös liitetty hyvinvointisovinismiin eli hyvinvointivaltiopalveluiden

rajaamiseen vain syntyperäisille suomalaisille (Keskinen 2016; Kuisma 2013; Pyrhönen 2015), mikä puolestaan kietoutuu kansallisiin narratiiveihin yhtenäisyydestä (Mickelsson 2015). Näin ollen on mielenkiintoista nähdä, kuinka tutkimuksessamme populismiin liitetyt ulottuvuudet – poliittikkoepäluulo ja maahanmuuttovastaisuus – kytkeytyvät tai eivät kytkeydy Nuorisobarometrin kyselyssä perussuomalaisiin.

Toisin sanoen, vaikka populismi voi liittyä hyvin erilaisiin ideologioihin ja yhdistää erilaisia yhteiskunnallisia vaatimuksia saman poliittisen toimijan alaisuuteen, täytyy se barometrin tyyppisessä strukturoidussa haastattelututkimuksessa operationalisoida jollakin mitattavalla tavalla. Valikoimme aineiston ja kirjallisuuden perusteella kaksi tulokulmaa populismiin, joista toinen keskittyy antielitistiseen, vallanpitäjiä ja jopa systeemiä kyseenalaistavan populismin määritelmään, ja toinen maahanmuuttovastaisuuteen. Kumpikaan ei ole populismin välttämättömiä sisältöjä, mutta tässä haastatteluaineistossa ne valittiin keskeisiksi vastakkainasetteluiksi, joiden avulla nuorten suhtautumista populismiin ja siihen kietoutuvaan maahanmuuttovastaisuuteen selvitetään. Ensin mainittu kertoo eliitinvastaisuudesta ja toinen ulossulkevasta nationalismista. Toisin sanoen aineistosta tutkitaan, kuinka päättäjä- ja maahanmuuttovastaisia nuoret ovat, millä tavoin nämä asenteet liittyvät toisiinsa ja miten ne liittyvät nuorten poliittisiin ja sosioekonomisiin taustoihin.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä artikkelissa analysoidaan Nuorisobarometrin kysymyksiä, jotka keskittyivät kahteen edellä muotoiltuun populismiin Suomessa usein liitettyyn tulokulmaan: poliitikkojen näkemiseen ongelmana ja maahanmuuttovastaisuuteen (ks. taulukko 1). Ensin mainittu perustuu Nuorisobarometrin populismiaiheisesta kysymyksestä 13 rakennettuun summamuuttajaan, jossa on otettu mukaan nuorten vastaukset väitteisiin, jotka mittaavat heidän epäluottamustaan poliitikkoja ja heidän toimintaansa kohtaan suh-

teessa ”kansan syviin riveihin”. Taustalla on populistinen antielitismi eli me–muut-vastakkainasettelu poliittisen eliitin ja kansan välillä. Jälkimmäinen puolestaan perustuu maahanmuuttoon liittyvästä kysymyksestä 16 rakennettuun summamuuttujaan, johon on lisätty yksi kysymys epävarmuutta ja turvattomuutta koskeneesta kysymyskokonaisuudesta 19. Tällä kertaa me–muut-vastakkainasettelu on suomalaisten ja uhkaaviksi koettujen muiden välillä. Vesa Puurosen ja Kari Saaren (2017) vetämässä tutkimuksessa selvitettiin melko samantyyppisiä kysymyksiä kansainvälisen Myspace-hankkeen osana. Siinä kyselyaineistot eivät olleet kansallisesti edustavia, mutta mukana oli myös laadullisia aineistoja, joilla pyrittiin saamaan esiin nuorten oma ääni.

Väitteet tai kysymykset olivat Likert-asteikollisia, eli vastaajat vastasivat asteikolla 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä. Kysymyksen 19 kohtaan kaksi vastattiin asteikolla 1 = Erittäin vähän tai ei lainkaan – 5 = Erittäin paljon. Summamuuttujiin valituista kysymyksistä kolme oli myönteisiä ja loput kielteisiä, joten tilastollista käsittelyä varten myönteisten kysymysten vastausasteikot käännettiin päinvastaisiksi (ks. taulukko 1). Summamuuttujat myös palautettiin

takaisin alkuperäiselle asteikolle (1–5) jakamalla ne niihin sisällytettyjen kysymysten määrällä tulosten tulkinnan helpottamiseksi. Molemmat summamuuttujat olivat Cronbachin alfa-asteikolla sisäisesti ristiriidattomia, maahanmuuttovastaisuutta koskeva muuttuja hiukan vahvemmin.

Kaikista Nuorisobarometriin vastanneista 15–29-vuotiaista nuorista (n=1901) jätettiin tästä analyysistä pois ne, jotka eivät vastanneet tai eivät osanneet sanoa kantaansa johonkin edellä esitellyn kysymykseen. Näin ollen lopulliseksi aineiston kooksi rajautui tässä yhteydessä 1767 vastaajaa. Aineistosta tutkittiin vastausten keskiarvoja, keskihajontaa ja frekvenssejä sekä selvitettiin regressioanalyysin avulla poliitikovastaisuuden ja maahanmuuttovastaisuuden mahdollista liittymistä erilaisiin taustatekijöihin, kuten ikään, sukupuoleen, koulutustasoon, puoluekannatukseen, kotitalouden tulotasoon ja ulkomaanmatkailuun. Pelkkä koulutusmuuttuja ei kykene tunnistamaan, onko nuorella iästään riippuen ollut mahdollista kouluttautua pitkälle. Näin ollen esimerkiksi se, että ylin suoritettu tutkinto on peruskoulu, saa hyvin erilaisen merkityksen riippuen siitä, onko vastaaja 15-vuotias vai esimerkiksi 29-vuotias. Ensimmäinen mainittu on vasta toisen asteen koulutuspolkunsa alussa mutta jälkimmäinen on selvästi lopettanut

TAULUKKO 1. SUMMAMUUTTUJIIN MUKAAN OTETUT KYSELYN VÄITTEET JA KYSYMYKSET

Summamuuttuja 1: Poliitikot ovat ongelma (Cronbach α = 0,75)	
K13 (2.)	”Useimmat poliitikot eivät välitä kansasta”
K13 (3.)	”Useimmat poliitikot ovat luotettavia” (käänteisenä)
K13 (4.)	”Poliitikot ovat Suomen suurin ongelma”
K13 (5.)	”Kansan tulisi tehdä tärkeimmät poliittiset päätökset, ei poliitikkojen”
K13 (6.)	”Useimmat poliitikot välittävät vain rikkaiden ja vaikutusvaltaisten ihmisten edusta”
Summamuuttuja 2: Maahanmuuttovastaisuus (Cronbach α = 0,77)	
K16 (1.)	”Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia” (käänteisenä)
K16 (2.)	”Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevistä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen”
K16 (3.)	”Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria” (käänteisenä)
K16 (4.)	”Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme”
K19 (2.)	”Missä määrin, jos lainkaan, koet epävarmuutta tai turvattomuutta maahanmuuttajien määrän lisääntymisen takia?”

kouluttautumisen varhaisessa vaiheessa. Tämä mallinnukseen liittyvä haaste on ratkaistu hyödyntämällä malleissa samanaikaisesti nuoren elämäntilannetta ja koulutustaustaa kuvaavia muuttujia (ks. Mieriņa & Koroļeva 2015).

Regressioanalyysi toteutettiin kullekin selitettävälle muuttujalle asteittain sovittamalla kolme regressiomallia selitettävää muuttujaa kohden. Ensimmäisessä regressiomallissa selitettäviä muuttujia olivat vastaajan demografiset, koulutukseen, elämäntilanteeseen ja sosioekonomiseen asemaan liittyvät taustamuuttujat. Toisessa mallissa olivat mukana ensimmäisen mallin muuttujien lisäksi alueelliset sekä matkustamista ja puoluesamastumista koskevat muuttujat. Kolmas malli sisälsi edellä mainittujen mallien muuttujien lisäksi arvoihin ja vastaajien mielipiteisiin (esim. kiinnostus politiikkaan ja vieraiden kielten opiskeluun) liittyviä muuttujia. Vertailemalla mallien välisiä selitysasteita ja regressiokertoimien tilastollista merkitsevyyttä eri malleissa on mahdollista tehdä päätelmiä muuttujien merkityksestä poliittikko- ja maahanmuuttovastaisuudelle.¹

Lopuksi kyselyn yhtätoista populismiin liittyvää väittämää tarkastellaan moniulotteisen korrespondenssianalyysin (*Multiple Correspondence Analysis*, MCA) avulla. MCA on induktiivinen ja kuvaileva ranskalaistaustainen menetelmä, joka linkitetään usein sosiologi Pierre Bourdieun nimeen (Gronow ym. 2014, 359). Moniulotteisen korrespondenssianalyysin avulla on mahdollista tutkia, kuinka kysymysten eri vastauskategoriat liittyvät toisiinsa kaksikulotteisessa koordinaatistossa, jonka kategoriat itse rakentavat (ks. Gronow ym. 2014, 361–362). MCA:n avulla on myös mahdollista tarkastella yksittäisten vastaajien tai täydentävien muuttujien (esimerkiksi demografiaan liittyvät muuttujat) välisiä suhteita vertaamalla niiden geometrisia etäisyyksiä koordinaatistossa (Gronow ym. 2014, 360–361). Läheisyys koordinaatistossa tarkoittaa samanlaisuutta, kun taas suuret etäisyydet kertovat erilaisuudesta. Pelkän kategorioiden sijainnin tarkastelun sijaan tulee myös tarkastella muuttujakategorioiden merkitystä

koordinaatiston dimensioiden muodostuksessa ja toisaalta dimensioiden kykyä esittää kyseisiä muuttujia.

Analyysiin otettiin mukaan vain sellaiset vastaukset, joissa otettiin kantaa, eli ”Ei vastausta / ei osaa sanoa” -vastaukset on jätetty pois. Näin rajattuna analyysissä on 1493 vastaajaa. Analyysiin valittujen kysymysten vastausvaihtoehdot jaoteltiin kahteen luokkaan: puolesta (+) ja vastaan (–). Kysymyksissä, joissa vastaajalle annettiin mahdollisuus valita neutraali keskikohta, siirrettiin keskikohdan vastaukset kahdesta kategoriasta pienemmälle, esimerkiksi asteikolla 1–5 keskikohta olisi kolme, kun taas puolesta olisivat vaihtoehdot 4–5 ja vastaan vaihtoehdot 1–2. Näin operationalisoituna aineistolle suoritettu MCA muodosti ”ideologisen kentän”, jonka vaakadimensio voitiin nimetä maahanmuuttovastaiseksi oikeistopopulismiksi, kun taas pystydimensiolle oli hankala antaa yksiselitteistä tulkintaa sen yhdistellessä muun muassa isänmaallisuutta poliittisiin instituutioihin kohdistuvaan luottamukseen ja maahanmuuttoon liittyviin asenteisiin.

POPULISMI EI HALLITSE NUORTEN POLITIIKKAKÄSITYSTÄ

Kenties keskeisin tulos Nuorisobarometrin perusteella on se, että enemmistö suomalaisista nuorista on maahanmuuttomyönteisiä, eivätkä nuoret koe poliitikkoja ongelmaksi. Tässä mielessä voi todeta, että populistinen maailmankuva, jossa kansa ja poliittinen eliitti tai kansa ja maahanmuuttajat asetetaan voimakkaasti vastakkain, ei hallitse nuorten näkemyksiä. Toisaalta noin neljäsosa kyselyyn vastanneista nuorista oli maahanmuuttovastaisia tai koki poliitikot ongelmaksi (summamuuttujan arvo oli yli kolme). Hieman suurempi osa (27 %) oli maahanmuuttovastaisia kuin poliittikkovastaisia (25 %). Asenteet myös liittyivät selvästi toisiinsa, sillä summamuuttujien välinen korrelaatio oli 0,32 ja siten tilastollisesti merkitsevä.

Koulutusaste vaikutti selvästi nuorten asemoitumiseen suhteessa poliittikkoihin ja

TAULUKKO 2. POPULISMI-SUMMAMUUTTUJIEN TUNNUSLUVUT

Muuttuja	Vastaajia (n)	Keskiarvo	Keskihajonta	Min	Max
Poliitikot ongelma	1767	2,58	0,79	1,00	5,00
Maahanmuuttovastaisuus	1767	2,63	0,82	1,00	5,00

maahanmuuttoon. Ammattikoulun käyneet olivat muita koulutusryhmiä suhteellisesti enemmän maahanmuuttovastaisia ja kokivat poliitikot useammin ongelmaksi, kun taas yliopistollisen koulutuksen saaneet olivat maahanmuuttomyönteisimpiä ja pitivät poliitikkoja vähiten ongelmana.

Puoluekannatus sen sijaan näkyi hiukan ristiriitaisesti maahanmuutto- ja poliittikkovastaisuudessa. Toisaalta perussuomalaisten kannattajat olivat odotusten mukaisesti selkeimmin maahanmuuttovastaisia ja kokivat poliitikot eniten ongelmaksi, kun taas vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat olivat maahanmuuttomyönteisimpiä. Sen sijaan poliitikkoihin epäluuloisesti suhtautuvissa oli melko runsaasti myös vasemmistopuolueiden kannattajia, jotka tässä suhteessa jakautuivat aineistossa melko tasaisesti (ks. kuvio 1).

Maahanmuuttokysymyksessä ”vanhojen puolueiden” keskustan, kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien kannattajat jakautuivat tasaisesti, mutta perinteisen ”porvarileirin” eli kokoomuksen, keskustan ja ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajat olivat vähiten turhautuneita poliitikkoihin, kun taas sosiaalidemokraattien kannattajissa tällaista turhautumista esiintyi jonkin verran. Toisaalta puhuminen ”vanhoista puolueista” on osaltaan perussuomalaisten nousua kiihdyttänyt, Timo Soinin luoma populistinen me-muut-vastakkainasettelu (Vaarakallio 2017, 202). Jakautuminen noudatteleekin perinteistä näkemystä, jonka mukaan vasemmisto edustaa ”radikaalia” tai muutosta kaipaavaa poliittista voimaa, kun taas oikeisto on enemmän järjestystä ylläpitävä ”konservatiivinen” poliittinen toimija (ks. Canovan 2002). Vastausten voi tässä suhteessa ajatella heijastelevan myös kyselyn ajankohdan hallitus- ja oppositioasetelmia, koska hallituspuolueiden kannattajat olivat

keskimäärin tyytyväisempiä poliitikkoihin kuin oppositiopuolueiden kannattajat.

Kenties yllättävintä tuloksissa oli se, että nuoret, jotka eivät kannattaneet mitään poliittista puoluetta, eivät kuitenkaan olleet poliitikkoihin yhtä turhautuneita kuin perussuomalaisten kannattajat. Näyttäisi siis siltä, että perussuomalaiset on onnistunut kanavoimaan populistisen poliittikkovastaisuuden siten, että puolueen kannattajat samastuvat näkemykseen enemmän kuin puoluepolitiikasta kiinnostumattomat nuoret. Tässä suhteessa perussuomalaisten populismi on onnistunut puhuttelemaan ja politisoimaan politiikkaan pettyneiden nuorten joukkoa.

SUKUPUOLELLA JA KOULUTUKSELLA ON MERKITYSTÄ

Sekä maahanmuuttovastaisuutta että poliitikkojen kokemista ongelmaksi käsittävästä summamuuttujasta tehtiin regressioanalyysi. Molemmissa yhteyksissä tutkittiin, kuinka eri taustamuuttujat, kuten sukupuoli, puoluesamastuminen, isänmaallisuus ja ulkomaanmatkailu, ovat yhteydessä summamuuttujaan. Myös summamuuttujien välistä yhteyttä tarkasteltiin sijoittamalla molemmat summamuuttujat osaksi toistensa kolmatta regressiomallia.

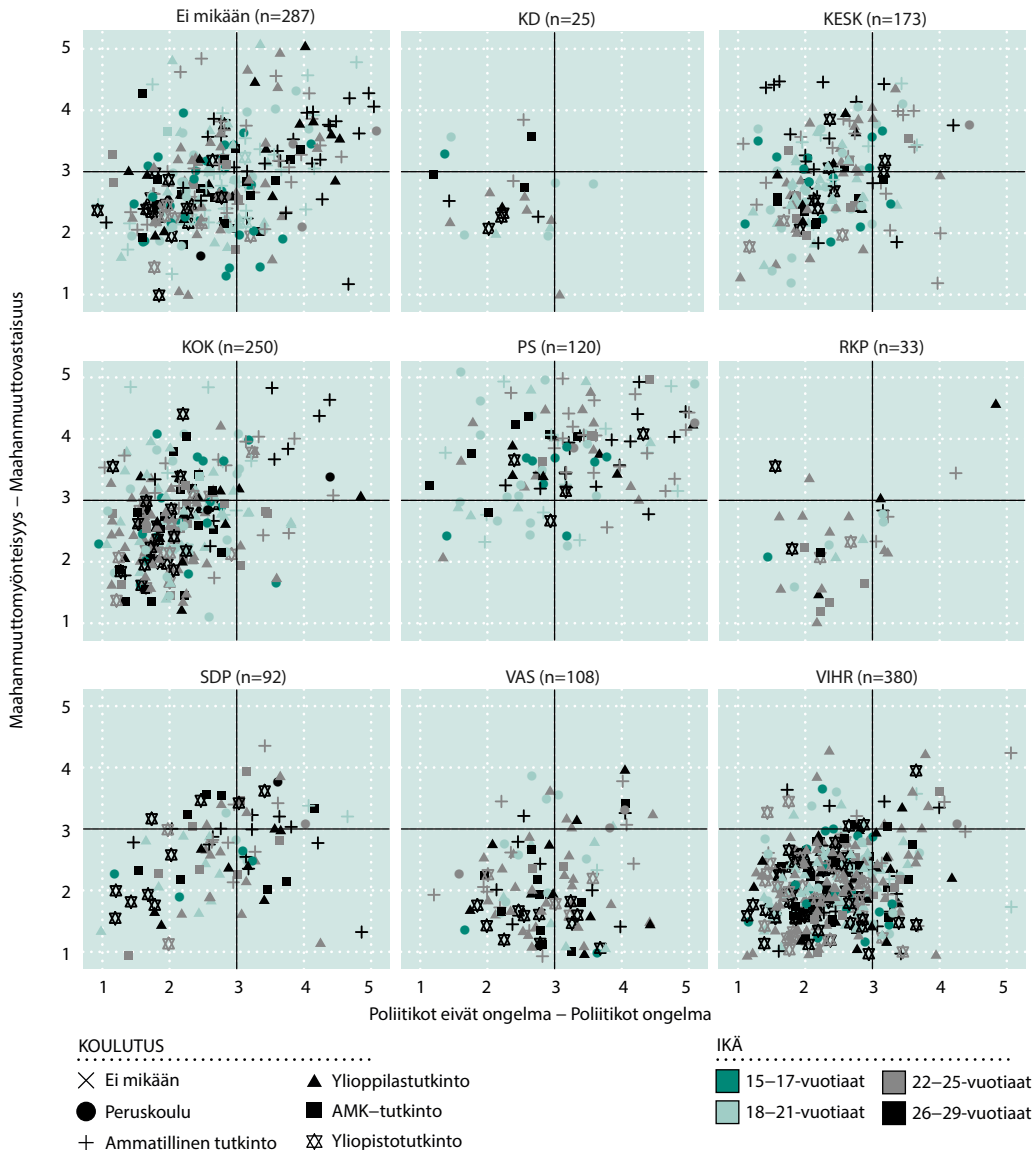
Kiinnostavasti sukupuoli näyttää liittyvän maahanmuutto- ja poliittikkovastaisuuteen vastakkaisilla tavoilla (ks. taulukot 3 ja 4). Naispuoliset vastaajat olivat selvästi maahanmuuttomyönteisempiä kuin vastaajat keskimäärin, muuttujan säilyessä merkitsevänä kaikissa malleissa, mutta samalla naiset olivat myös keskimääräistä turhautuneempia poliitikkoihin. Tulos on yhden-suuntainen sen aiemman havainnon kanssa, että miehet kannattavat keskimäärin enemmän maahanmuuttovastaisia puolueita kuin naiset ja ovat myös enemmän politiikasta kiinnostuneita (ks. Paloheimo 2012, 331–333).

Äidinkielen osalta voidaan todeta, että suomenkieliset vastaajat olivat muita kieliryhmiä (ruotsi ja muut) maahanmuuttovastaisempia. Ruotsia tai suomea äidinkielenään puhuvien vastaajien suhtautuminen poliittikkoihin oli mielenkiintoisesti kuitenkin myönteisempää kuin

muuta kieliä äidinkielenään puhuvien nuorten. Kielitausta vaikuttaa siis poliitikkojen kokemiseen ongelmaksi siinä missä sukupuoliakin.

Koulutustasoon ja elämäntilanteisiin liittyvistä muuttujista huomattiin, että korkeakoulututkinnon suorittaminen ja ylipäätään

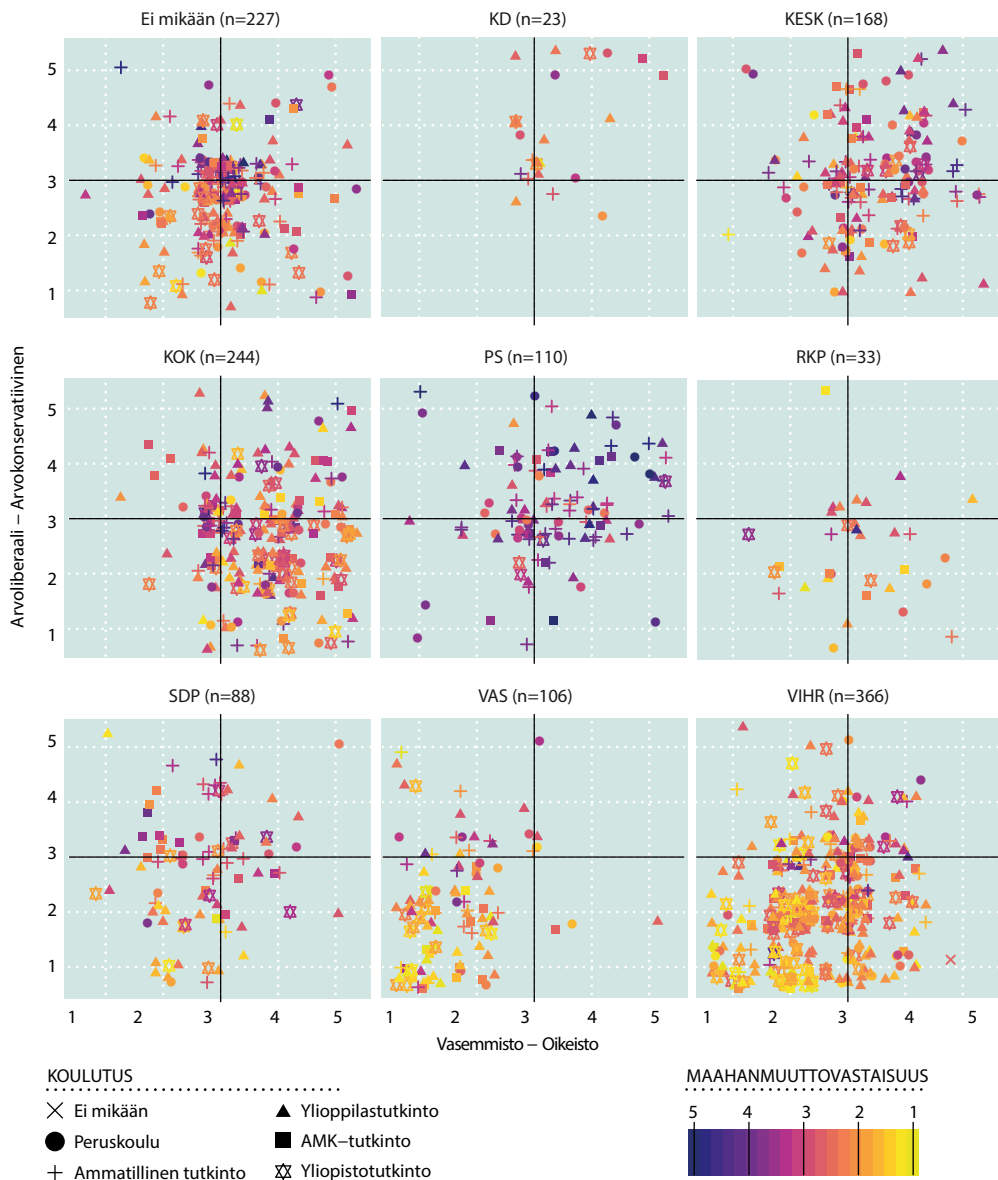
KUVIO 1. VÄHINTÄÄN 17-VUOTIAIDEN NUORTEN SJOITTUMINEN POPULISMI-DIMENSIOILLE PUOLUEKANNAN MUKAAN.

opiskeleminen madalsivat sekä maahanmuutto-
että poliittikkovastaisuutta. Kahden populismin
liittyvän summamuuttujan perusteella voi näin
ollen todeta, että yleisesti ottaen korkeampi
koulutustaso ja opiskeleminen ehkäisevät popu-
listisia asenteita suomalaisnuorten keskuudessa.

Näiden tekijöiden ohella nousi kotitalouden
varallisuus tilastollisesti merkittäväksi maahan-
muuttovastaisuutta kasvattavaksi tekijäksi kol-
mannessa regressiomallissa, kun taas poliittiko-
vastaisuuden suhteen korkeampi kotitalouden
varallisuus vaikutti selitettävään muuttujaan

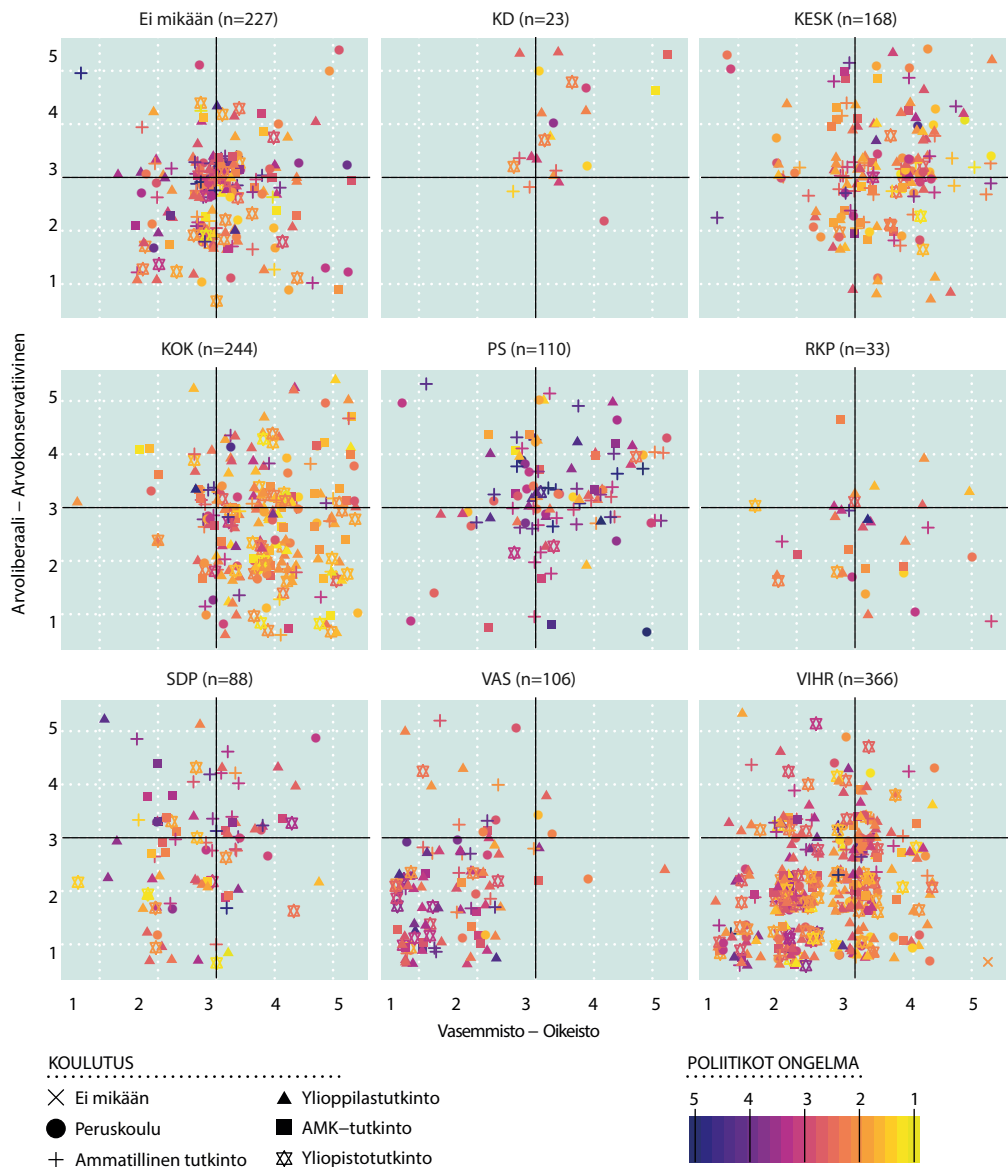
KUVIO 2. ARVOJEN YHTEYS MAAHANMUUTTOVASTAISUUTEEN PUOLUEITTAIN

negatiivisesti. Korkean toimeentulon ja koulutustason välillä on muissakin selvityksissä selvä yhteys, mikä selittää näiden tekijöiden merkitystä samoissa vastaajaryhmissä. Koulutus ja varallisuus vaikuttavat myös puoluevalintoihin (ks. esim. Westinen 2016).

Aluemuuttujien vaikutus jäi selitettävien muuttujien suhteen vähäiseksi. Ainoastaan pääkaupunkiseudulla asumisella oli tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys maahanmuuttovastaisuuteen. Tämä voi osittain selittyä sillä, että pääkaupunkiseudulla asuu muuta maata

KUVIO 3. ARVOJEN YHTEYS POLIITIKOT OVAT ONGELMA -MUUTTUJAAN PUOLUEITTAIN

TAULUKKO 3. REGRESSIOANALYYSIN TULOKSET MAAHANMUUTTOVASTAISUUS-MUUTTUJALLE

	Maahanmuuttovastaisuus		
	(1)	(2)	(3)
Mies	ref.	ref.	ref.
Nainen	−0,345***	−0,183***	−0,178***
Ikä	−0,0001	0,009	0,010
Äidinkielenä muu	ref.	ref.	ref.
Äidinkielenä ruotsi	−0,049	0,050	0,130
Äidinkielenä suomi	0,202*	0,193	0,276*
Alle toisen asteen tutkinto	ref.	ref.	ref.
Toisen asteen tutkinto	−0,118	0,005	−0,005
Korkeakoulututkinto	−0,480***	−0,226**	−0,101
Töissä	ref.	ref.	ref.
Työtön	0,018	−0,023	−0,003
Opiskelija	−0,349***	−0,220***	−0,089*
Muu	0,071	0,034	0,008
Kotitalouden varallisuus (1–10)	0,015	0,015	0,015*
Etelä-Suomi		ref.	ref.
Helsinki-Uusimaa		−0,222***	−0,150**
Länsi-Suomi		−0,137**	−0,071
Pohjois- ja Itä-Suomi		−0,036	−0,019
PS:n ääniosuus 2015 kotikunnassa		0,003	−0,002
Matkaillut 5–10:ssä maassa		ref.	ref.
Alle viidessä maassa		0,079	0,034
Yli 10:ssä maassa		−0,153***	−0,075*
Ei kysytty puoluetta		ref.	ref.
Ei lähintä puoluetta		0,041	0,114
KOK/Kesk		0,003	0,093
PS		0,781***	0,522***
VAS/SDP		−0,377***	−0,128
VIHR		−0,495***	−0,164*
Muut		−0,090	−0,019
Kiinnostus politiikkaan (1–4)			−0,022
Vasemmisto-oikeisto (1–5)			0,102***
Liberaali-konservatiivi (1–5)			0,132***
Uskonnollinen-epäuskonnollinen (1–5)			0,046***
Radikaali-maltillinen (1–5)			−0,027
Aineellinen hyvinvointi (1–5)			0,039
Vieraiden kielten oppiminen (1–5)			−0,150***
Isänmaallisuus (1–5)			0,179***
Politiikat ongelma (1–5)			0,270***
Vakio	2,862***	2,582***	0,776**
n	1730	1730	1579
R ²	0,122	0,304	0,481
Korjattu R ²	0,117	0,295	0,470
Jäännöskeskivirhe	0,775 (df = 1719)	0,693 (df = 1707)	0,600 (df = 1547)

Huomio: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001

TAULUKKO 4. REGRESSIOANALYYSIN TULOKSET POLIITIKOT ONGELMA -MUUTTUJALLE

	Poliitikot ongelma		
	(1)	(2)	(3)
Mies	ref.	ref.	ref.
Nainen	0,060	0,090*	0,117***
Ikä	0,022**	0,022**	0,013
Äidinkielenä muu	ref.	ref.	ref.
Äidinkielenä ruotsi	-0,378**	-0,301*	-0,392*
Äidinkielenä suomi	-0,228*	-0,187	-0,307*
Alle toisen asteen tutkinto	ref.	ref.	ref.
Toisen asteen tutkinto	-0,198**	-0,024	0,016
Korkeakoulututkinto	-0,664***	-0,389***	-0,245**
Töissä	ref.	ref.	ref.
Työtön	0,110	0,079	0,061
Opiskelija	-0,257***	-0,185***	-0,108*
Muu	0,033	0,025	0,033
Kotitalouden varallisuus (1–10)	-0,050***	-0,038***	-0,035***
Etelä-Suomi		ref.	ref.
Helsinki-Uusimaa		0,012	0,091
Länsi-Suomi		-0,039	0,015
Pohjois- ja Itä-Suomi		0,004	0,012
PS:n ääniosuus 2015 kotikunnassa		0,008	0,007
Matkaillut 5–10:ssä maassa		ref.	ref.
Alle viidessä maassa		0,129**	0,125**
Yli 10:ssä maassa		-0,107*	-0,033
Ei kysytty puoluetta		ref.	ref.
Ei lähintä puoluetta		-0,058	-0,100
KOK/Kesk		-0,465***	-0,314***
PS		0,303**	0,136
VAS/SDP		0,015	0,042
VIHR		-0,297***	-0,184*
Muut		-0,102	-0,013
Kiinnostus politiikkaan (1–4)			-0,101***
Vasemmisto-oikeisto (1–5)			-0,164***
Liberaali-konservatiivi (1–5)			0,004
Uskonnollinen–epäuskonnollinen (1–5)			0,025
Radikaali–maltillinen (1–5)			-0,046*
Aineellinen hyvinvointi (1–5)			-0,034
Vieraiden kielten oppiminen (1–5)			0,041
Isänmaallisuus (1–5)			-0,019
Maahanmuuttovastaisuus (1–5)			0,318***
Vakio	2,983***	2,680***	2,826***
n	1730	1730	1579
R ²	0,092	0,193	0,311
Korjattu R ²	0,087	0,182	0,297
Jäännöskeskivirhe	0,751 (df = 1719)	0,711 (df = 1707)	0,652 (df = 1547)

Huomio: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001

enemmän maahanmuuttajia, minkä takia nuorilla on enemmän mahdollisuuksia tutustua maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin (vrt. Eskelinen ym. 2017). Runsaalla ulkomaanmatkailulla oli myöskin maahanmuuttovastaisuutta vähentävä vaikutus, kun taas vähäinen matkustelu yhdistyi muita voimakkaampaan poliittikkovastaisuuteen. Toisaalta matkustaminen on myös riippuvaista kotitalouden tulotasosta ja liittyy usein korkeaan koulutusasteeseen, jotka keskimäärin lisäävät ”kosmopoliittista” maailmankuvaa kansallisten vastakkainasettelujen kustannuksella ja vaikuttavat myös poliittiseen suuntautumiseen ja puoluekannatukseen (ks. Tiuhonen ym. 2016, 301, 311; Piispa tässä teoksessa).

Kuten jo osoitettiin, puoluekannatuksella on selvä yhteys sekä maahanmuuttovastaisuuteen että poliittikkojen kokemiseen ongelmaksi: vihreiden (ja toisessa regressiomallissa vasemmiston) kannatus vähentää ja perussuomalaisen kannatus lisää maahanmuuttovastaisuutta. Sen sijaan poliittikkojen kokeminen ongelmaksi menee ristiin siten, että kyselyn ajankohtana hallituspuolueista kokoomuksen ja keskustan mutta myös vihreiden kannattajat olivat keskimääräistä vähemmän turhautuneita poliittikkoihin, kun taas perussuomalaisten lisäksi pienempien puolueiden ja vasemmiston kannattajien kannoissa oli tässä suhteessa epäselvyyttä.

Puoluekannatuksen erilaiset vaikutukset summamuuttujiin näkyivät myös yleisemmin poliittisten asenteiden ja arvojen tasolla. Siinä missä korostunut kiinnostus politiikkaan laskee poliittikkovastaisuutta, ei sillä ollut yhteyttä maahanmuuttovastaisuuteen. Edellä mainitun vaikutuksen suuntaa ei voida tällä analyysillä selvittää, sillä matala kiinnostus politiikkaan voi olla joko seuraus tai syy poliittikkovastaisuudelle. Ideologisista ja arvoihin liittyvistä positioista voidaan todeta, että oikeistolaisuus (vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella), konservatiivisuus (liberaali–konservatiivi-ulottuvuudella) ja epäuskonnollisuus (uskonnollisuus–epäuskonnollisuus-ulottuvuudella) lisäsivät maahanmuuttovastaisuutta. Näistä arvopositioista vain oikeistolaisuus oli maltillisuuden (radikaali–maltillinen-ulottuvuudella) ohella (negatiivisessa)

yhteydessä poliittikkovastaisuuteen. Kuvioissa 2 ja 3 on tarkemmin esitetty liberaali–konservatiivi- ja vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuksien yhteyttä poliittikko- ja maahanmuuttovastaisuuteen puoluekannatuksen mukaan eriteltynä.

Muilla kolmannen mallin mielipidekysymyksillä ei ollut yhteyttä poliittikkovastaisuuteen. Näistä kysymyksistä myönteisellä suhtautumisella vieraiden kielten oppimiseen oli maahanmuuttovastaisuutta heikentävä vaikutus, kun taas isänmaallisuudella oli tätä hieman voimakkaampi positiivinen yhteys maahanmuuttovastaisuuteen. Summamuuttujilla oli puolestaan erittäin vahva positiivinen yhteys toisiinsa maahanmuuttovastaisuuden ollessa erityisen merkittävä selittäjä poliittikkovastaisuudelle.

MAAHANMUUTTOVASTAISUUS JA LUOTTAMUS POLITIIKKAAN

Lopuksi kyselyaineistoa analysoitiin moniulotteisen korrespondenssianalyysin (MCA) avulla siten, että mukaan otettiin taulukossa neljä mainitut muuttujat. Regressioanalyysistä MCA-analyysi eroaa siinä, että summamuuttujat on purettu ja niihin sisällytettyjä kysymyksiä käsitellään tässä erillisinä komponentteina. Tämän lisäksi MCA-analyysissä selvitetään nuorten asennoitumista muun muassa Euroopan unioniin, Euroopan rahaliittoon (EMU), Natoon, poliittisiin puolueisiin, ilmastonmuutokseen, terrorismiin, demokratiaan ja isänmaallisuuteen. Vastaukset jaoteltiin kahteen luokkaan: puolesta (+) ja vastaan (–). Likert-asteikollisten (1–5) kysymysten vaihtoehtoa kolme ilmaisevat neutraalit vastaukset sijoitettiin luokkaan, jossa oli vähemmän vastaajia. Kaksi maahanmuuttovastaisuus-summamuuttujaa muodostavaa kysymystä jätettiin analyysin ulkopuolelle, koska niissä neutraali vastausvaihtoehto oli yleisempi kuin puolesta tai vastaan -kategoriat. Muissa kysymyksissä ei vastaavaa esiintynyt.

Kuvio neljä havainnollistaa, miten MCA:han valitut vastauskategoriat linkittyvät toisiinsa kahdella dimensiolla. Vastauskategoriat siis muodostavat kaksiulotteisen koordinaatiston, jolle niiden sijainti voidaan määrittää. Kuvioon

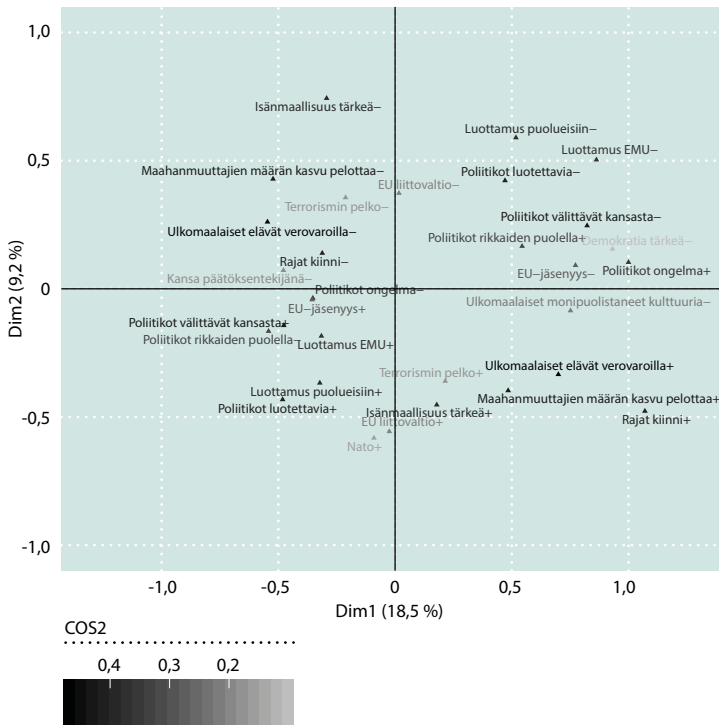
neljä on valittu kaikista vastauskategorioista 30 eniten kahden merkittävimmän dimensi-
on muodostukseen vaikuttavaa kategoriaa. Vastauskategoriat, joiden kontribuutio on matala, ovat yleensä lähellä origoa. Vastauskategoriat on väritetty haaleasta tummempaan niiden $\cos^2$ -arvon perusteella, joka kertoo, miten hyvin muuttujat on esitetty kahdella dimensiolla (mitä haaleampi väri, sitä heikommin muuttujan sisäinen vaihtelu selittyy kahdella MCA:n dimensiolla). Muuttujien sijainnin ja kontribuution (ei näy kuviossa) perusteella voidaan antaa kuvion dimensioille tulkinnat. Tulkintamme mukaan vaaka-akseli kuvaa maahanmuuttovastaista

oikeistopopulistisuuden astetta siten, että oikealle mentäessä se lisääntyy ja vasemmalle siirryttäessä vähenee. Pystyakseli puolestaan kertoo ylöspäin mentäessä isänmaallisuuden vähäisestä merkityksestä, kulttuurisen monimuotoisuuden hyväksymisestä ja heikkenevästä uskosta kansallisiin ja kansainvälisiin poliittisiin instituutioihin. Alaspäin siirryttäessä taas kansainvälisten instituutioiden kannatus kasvaa, isänmaallisuus lisääntyy ja maahanmuuttajat nähdään enenevässä määrin uhkana. MCA:n muodostamat kaksi selitysvomaisinta dimensiota selittävät yhdessä noin 28 prosenttia aineiston varianssista, mitä voidaan pitää tyydyttävänä.

TAULUKKO 5. MCA-ANALYYSIIN VALITUT MUUTTUJAT

Teema	Kysymys Nuorisobarometrissa
1. Kiinnostus politiikkaan	K1 Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?
2. Poliitikot välittävät kansasta	K13 (2.) Useimmat poliitikot eivät välitä kansasta
3. Poliitikot luotettavia	K13 (3.) Useimmat poliitikot ovat luotettavia
4. Poliitikot ongelma	K13 (4.) Poliitikot ovat Suomen suurin ongelma
5. Kansa päätöksentekijänä	K13 (5.) Kansan tulisi tehdä tärkeimmät poliittiset päätökset, ei poliitikkojen
6. Poliitikot rikkaiden puolella	K13 (6.) Useimmat poliitikot välittävät vain rikkaiden ja vaikutusvaltaisten ihmisten edusta
7. Ulkomaalaiset monipuolistaneet kulttuuria	K16 (3.) Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria
8. Ulkomaalaiset elävät verovarjoilla	K16 (4.) Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarjojamme
9. Maahanmuuttajien määrän kasvu pelottaa	K19 (2.) Missä määrin, jos lainkaan, koet epävarmuutta tai turvattomuutta maahanmuuttajien määrän lisääntymisestä?
10. Aineellinen hyvinvointi tärkeä	K17 (1.) Kuinka tärkeä sinulle on aineellinen hyvinvointi?
11. Isänmaallisuus tärkeä	K17 (3.) Kuinka tärkeä sinulle on isänmaallisuus?
12. Demokratia tärkeä	K17 (4.) Kuinka tärkeä sinulle on demokratia?
13. Luottamus EMU:a kohtaan	K3a (8.) Kuinka paljon luotat EMU:n toimintaan?
14. Luottamus puolueita kohtaan	K3a (14.) Kuinka paljon luotat poliittisten puolueiden toimintaan?
15. EU-liittovaltio	K7 (5.) EU:n kehittäminen kohti liittovaltiota
16. EU-jäsenyys	K8 (3.) EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle
17. Rajat kiinni	K8 (5.) Olen valmis laittamaan Suomen rajat ”kiinni”
18. NATO-jäsenyys	K8 (8.) Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi
19. Ilmastonmuutoksen pelko	K19 (3.) Missä määrin, jos lainkaan, koet epävarmuutta tai turvattomuutta ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen takia?
20. Terrorismin pelko	K19 (4.) Missä määrin, jos lainkaan, koet epävarmuutta tai turvattomuutta kansainvälisen terrorismin takia?

KUVIO 4. MONIULOTTEISEN KORRESPONDENSSIANALYYSIN MUUTTUJAT KAHDELLA DIMENSIOLLA

Kuviosta voi nähdä, että maahanmuuttovastaisuus, rajat kiinni -asenne, EU-jäsenyyden vastaisuus samoin kuin Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) vastustus ja vähäinen luottamus politiikkoihin liittyvät kaikki vahvasti oikeistopopulismiin. Yllättävästi sen sijaan rajat kiinni -asenne sijoittuu pystyakselilla samalle korkeudelle kuin myönteinen suhtautuminen Natoon ja EU:n liittovaltioon, vaikkakin nämä eroavat toisistaan vaakasuunnassa. EU-jäsenyyden vastustaminen puolestaan linkittyy vain vaakadimensioon.

Kun vähintään 17-vuotiaita vastaajia tarkasteltiin MCA-analyysin ulottuvuuksien kannalta siten, että heidän puoluekannatuksensa otettiin iän ja koulutustaustan ohella taustamuuttujiksi (ks. kuvio 5), lähes kaikki perussuomalaisten kannattajat ja suurin osa nuorista, jotka eivät samastuneet mihinkään puolueeseen ja joilla ei ollut yliopistotutkintoa, sijoittuivat selkeästi

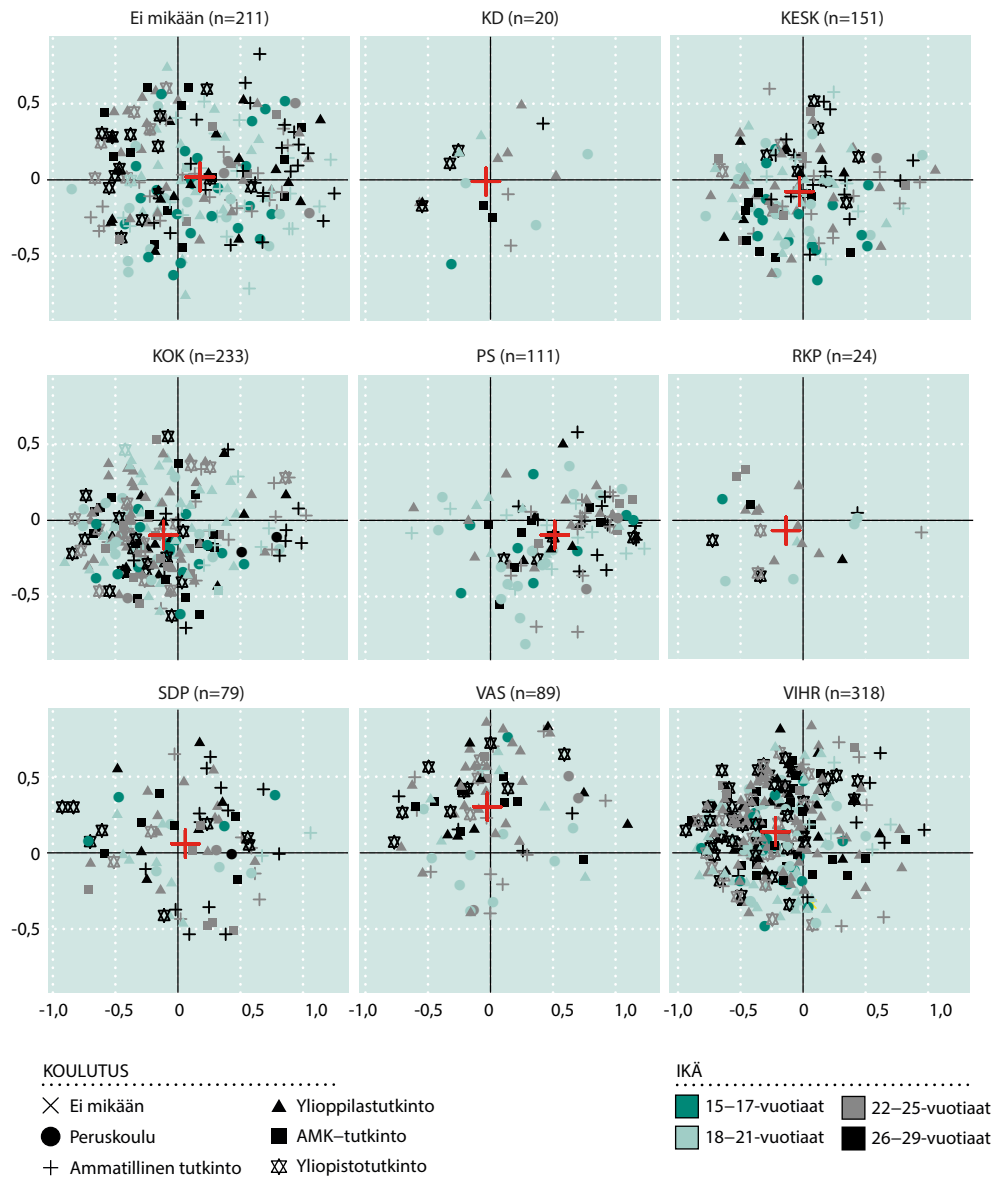
maahanmuuttovastaisen oikeistopopulismien alueelle (origosta oikealle). Vastaavasti vihreiden, kokoomuksen ja ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajat sijoittuivat selvimmin tässä suhteessa päinvastaiselle alueelle (origosta vasemmalle). RKP:n kannattajia oli aineistossa tosin niin vähän, että vastauksista ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Pystyakselin suhteen suurin osa vasemmistoliittoon ja vihreisiin samastuvista nuorista sijoittui nol-latason yläpuolelle (punainen risti kuviossa 5 esittää vastaajien keskiarvon puolueittain), kun taas kokoomuksen ja keskustan kannattajat sijoittuivat lievästi sen alapuolelle. Puolueista SDP:n vastaajat olivat eniten tässä suhteessa hajautuneita.

Perussuomalaisten kannattajien ohella myös vasemmistoliiton kannattajien luottamus puolueisiin oli matalalla tasolla (puolet puolueen kannattajista), mutta vasemmistoliiton

kannattajien epäluottamus ei kohdistunut tämän lisäksi Euroopan unioniin, kuten perussuomalaisilla, vaan puolustusliitto Natoon. Nato-jäsenyyden ja EU:n liittovaltion vastaisuus oli korkeaa myös keskustaa kannattavilla nuorilla. Luottamus rahaliittoon oli perussuomalaisten

jälkeen matalinta vasemmistopuolueissa 1767 vastaajan aineistolla, kun taas vihreiden ja kokoomuksen kannattajien joukossa se oli korkeinta. Vihreiden ja kokoomuksen kannattajat pitivätkin EU-jäsenyyttä eniten Suomelle edullisena. Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat

KUVIO 5. VÄHINTÄÄN 17-VUOTIAIDEN NUORTEN SIOJITTUMINEN MCA:N DIMENSIOILLA PUOLUEKANNAN MUKAAN

vastustivat ”rajojen laittamista kiinni”. Samojen puolueiden kannattajien keskuudessa oli myös eniten pelkoa ilmastonmuutoksen seurauksista, kun pelko oli vähäisintä perussuomalaisten kannattajien joukossa – ”vanhojen puolueiden” kannattajien sijoituessa näiden välimaastoon. Etenkin perussuomalaisten ja keskustan kannattajat pitivät myös terrorismia merkittävänä uhkana.

Koulutusaste näyttelee myös tässä analyysissä keskeistä roolia ja ohittaa jossain määrin jopa puoluekannatuksen merkityksen. Maahanmuuttovastaisessa oikeistopopulistisessa ulottuvuudessa painottuvat ammatillisen tutkinnon suorittaneet vastaajat, kun taas ammatikorkeakoulututkinnon ja yliopistotutkinnon suorittaneet vastaajat sijoittuvat pääsääntöisesti päinvastaiseen lokeroon muuttujakartalla (ks. kuvio 5). Kuitenkin myös korkeakoulutettujen keskuudessa kriittinen suhtautuminen Natoon ja EU:n liittovaltioon on yleistä. Ammattiin koulutettujen joukossa taas ollaan valmiimpia laittamaan ”rajat kiinni” ja EU-jäsenyyteen suhtaudutaan korkeasti koulutettuja kriittisemmin, mutta yllättäen ammattiin koulutetut kannattavat EU:n liittovaltiokehitystä kuitenkin korkeakoulutettuja enemmän. Koulutusasteen ohella vastaajien ikä näytti olevan myös huomattava selittävä tekijä, sillä alle 18-vuotiaat nuoret suhtautuivat huomattavasti vanhempia myönteisemmin erityisesti pyrkimykseen kehittää EU:ta kohti liittovaltiota, minkä lisäksi alaikäiset kannattivat Nato-jäsenyyttä huomattavasti täysi-ikäisiä nuoria enemmän. Alaikäisten nuorten myönteinen suhtautuminen kansainvälisiin instituutioihin heijastui myös kansalliselle tasolle, sillä heidän luottamuksensa puolueisiin oli täysi-ikäisiä nuoria korkeampi.

LOPUKSI

Päätimme tutkia populismia ilman tiukkaa sisällöllistä määrittelyä. Määrällisessä tutkimuksessa on kuitenkin nimettävä etukäteen populismia ilmentävät indikaattorit kyselytuloksissa. Valitut kaksi kysymyspatteristoon kuuluvaa tulokulmaa

– poliitikkojen näkeminen ongelmana (eliitin vastaisuus) sekä maahanmuuttovastaisuus – mukailevat populismintutkimuksen valtavirtaa ja tuottavat siten tuloksia, jotka tukevat populismin määrittelyä näiden me-muut-vastakäinasettelujen avulla. Toisaalta ulottuvuuksien tarkastelu ilman ennako-oletuksia populismin olemuksesta antoi kyselyaineistolle mahdollisuuden nostaa esiin kytkentöjä ja ristiriitaisuuksia, joita populismintutkimuksessa ei välttämättä aina tunnisteta.

Ehkä merkittävin tällainen ristiriitaisuus liittyy siihen, että populistinen vastakkainasettelu ei ankkuroidu nuorten vastauksissa varauksetta puoluekentälle siten kuin usein oletetaan (ks. myös Lötjönen 2017). Suomessa populismi on liitetty tällä vuosituhanella ennen muuta perussuomalaisiin. Kyselyn perusteella maahanmuuttovastaisuuden kohdalla liitos puolueeseen olikin selvä, mutta eliitinvastaisuuden yhteydessä sidos ei ollutkaan yhtä selvä vaan myös vasemmistopuolueita kannattavien joukossa oli runsaasti poliitikkoihin kyllästyneitä. Kyselyajankohdan hallitus-oppositioasetelma voi osaltaan selittää tulosta. Kyselyn perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että poliittista eliittiä haastavaa populistista potentiaalia olisi myös vasemmistopuolueisiin myönteisesti suhtautuvien nuorten keskuudessa, mutta jostain syystä perussuomalaiset on tähän mennessä onnistunut kanavoimaan tämän suhtautumistavan parhaiten puolueen kannatukseen.

Toisaalta moniulotteinen korrespondenssi-analyysi osoittaa, että suhtautumisessa Euroopan unioniin ja Euroopan rahaliittoon samoin kuin rajojen kiinni laittamista kannattavissa asenteissa oli ristiriitaisuuksia, jotka eivät palaudu puoluerajoihin. Rajat kiinni -asenne liittyi sekä nationalistiseen EU:n ja Naton vastustamiseen että niiden kannattamiseen. Populismin rakentuminen toisiinsa hetkellisesti liitetyistä vaatimuksista ja ”kameleonttimaisuus” tuli tällä tavoin selvästi esille Nuorisobarometrin aineistossa. Puoluekannatuksen ja ideologisten positioiden ohella merkittäviä taustamuutujia populismin ja yksittäisten asiaksymysten

kannalta nuorten keskuudessa olivat koulutus-taso, elämäntilanne ja kodin varallisuus – sosio-ekonominen asema – sekä niihin liittyen ikä ja sukupuoli. Nuorten elämässä puoluepolitiikka ei välttämättä näyttelekään keskeistä roolia. Tätä voisi selittää silläkin, että perinteiset äänestämisen syyt ja sitoutuminen puolueisiin ovat heikentyneet (Inglehart & Norris 2017).

Populismien kahden ulottuvuuden suhteen nuoret näyttävät jakautuvan sekä poliittikoihin kyllästyneisiin, joita löytyy niin perussuomalaisista kuin vasemmiston kannattajista, että maahanmuuttovastaisiin, joita löytyy lähinnä perussuomalaisista kannattajista. Koulutus, ikä ja sosioekonominen asema näyttävät nuorten keskuudessa kuitenkin puoluetustaa merkitävämpää roolia populististen ulottuvuuksien kannatuksessa. Kyselyn perusteella populismilla ei siten ole nuorten poliittisella kartalla vielä niin suurta merkitystä kuin voisi olettaa, mutta toisaalta nuorten populististen asenteiden tutkiminen vain kahden dimension avulla ei mahdollista pitkälle menevien johtopäätösten tekemistä populismista ilmiönä tai poliittisen liikkeen syn-tyvoimana. Kun ottaa huomioon nuorten keskuudessa melko laajan kiinnostumattomuuden puoluepolitiikkaa kohtaan, populistinen vastakainasettelu korostava poliittisuus saattaaakin jatkossa haastaa suomalaisen puoluekentän yllättävillä tavoilla (ks. Puuronen & Saari 2017).

VIITTEET

1. Regressiomallien sovittamisessa huomattiin esiintyvän heteroskedastisuutta. Tämän takia kaikille malleille suoritettiin heteroskedastisuuskorjaus (HC0), minkä jälkeen laskettiin regressiokertoimien keskihajonta ja p-arvot uudelleen (ks. Zeileis 2004). Erot heteroskedastisuuskorjattujen ja korjaamattomien p-arvojen välillä jäivät pieniksi.

LÄHTEET

- Aalberg, Toril & Esser, Frank & Reinemann, Carsten & Strömbäck, Jesper & De Vreese, Claes (toim.) (2017) *Populist political communication in Europe*. New York: Routledge.
- Akkerman, Agnes & Mudde, Cas & Zaslove, Andrej (2014) How populist are the people? Measuring populist attitudes in voters. *Comparative political studies* 47 (9), 1324–1353.
- Canovan, Margaret (2002) Taking politics to the People. Populism as the ideology of democracy. Teoksessa Yves Mény & Yves Surel (toim.) *Democracies and the populist challenge*. London: Palgrave Macmillan, 25–44.
- Elmgren, Ainur (2015) The Nordic ideal. Openness and populism according to the Finns Party. Teoksessa Norbert Götz & Carl Marklund (toim.) *The paradox of openness. Transparency and participation in Nordic cultures of consensus*. Leiden: Brill, 91–119.
- Eskelinen, Niko & Neuvonen, Samuli & Saari, Kari (2017) Nuorten suhde etnisiin vähemmistöihin. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 135–167.
- Freeden, Michael (2017) After the Brexit referendum. Revisiting populism as an ideology. *Journal of Political Ideologies* 22 (1), 1–11.
- Gronow, Jukka & Heikkilä, Riie & Kahma, Nina & Purhonen, Semi & Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho (2014) *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Gürhanlı, Halil (2018) Populism on steroids. Erdoğanists and their enemies in Turkey. Teoksessa Urpo Kovala & Emilia Palonen & Maria Ruotsalainen & Tuija Saresma (toim.) *Populism on the loose*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 122. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 51–80.
- Herkman, Juha (2017) Articulations of populism. The Nordic case. *Cultural Studies* 31 (4), 470–488.

- Herkman, Juha (2015) Pelkkää retoriikkaa? Populismien kehukset *Helsingin Sanomissa* ja *Iltasanomissa* vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. *Media & viestintä* 38 (2), 74–89.
- Inglehart, Ronald & Norris, Pippa (2017) Trump and the Populist Authoritarian Parties. The Silent Revolution in Reverse. *Perspectives on Politics* 15 (2), 443–454.
- Keskinen, Suvi (2016) From welfare nationalism to welfare chauvinism. Economic rhetoric, the welfare state and changing asylum policies in Finland. *Critical Social Policy* 36 (3), 352–370.
- Kovala, Urpo & Palonen, Emilia & Ruotsalainen, Maria & Saresma, Tuija (toim.) (2018) *Populism on the loose*. Nykyluktuuriin tutkimuskeskuksen julkaisuja 122. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kriesi, Hanspeter & Pappas, Takis (toim.) (2015) *European populism in the shadow of the Great Recession*. Colchester: ECPR Press.
- Kuisma, Mikko (2013) ”Good” and ”Bad” Immigrants. The Economic Nationalism of the True Finns’ Immigration Discourse. Teoksessa Umut Korkut & Gregg Bucken-Knapp & Aidan McGarry & Jonas Hinnfors & Helen Drake (toim.) *The discourses and politics of migration in Europe*. New York: Palgrave Macmillan, 93–108.
- Laclau, Ernesto (2005) *On Populist Reason*. London: Verso.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal (1985) *Hegemony & socialist strategy. Towards a radical democratic politics*. London: Verso.
- Lötjönen, Katja (2017) Nuorten poliittinen ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 105–134.
- Mickelsson, Rauli (2015) *Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.
- Mieriga, Inta & Koroļeva, Ilze (2015) Support for far right ideology and anti-migrant attitudes among youth in Europe. A comparative analysis. *The Sociological Review* 63 (2_suppl), 183–205.
- Moffitt, Benjamin (2016) *The global rise of populism. Performance, political style, and representation*. Stanford: Stanford University Press.
- Mouffe, Chantal (2018) *For a Left Populism*. London: Verso.
- Mudde, Cas (2007) *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Müller, Jan Werner (2018) *Mitä on populismi?* Tampere: n&n.
- Paloheimo, Heikki (2012) Populismi puoluejärjestelmän vedenjakajana. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 324–344.
- Palonen, Emilia (2017) Complex futures. Problems and performance of populism. *Redescriptions* 20 (1), 144–150.
- Palonen, Emilia (2018) Performing the nation. The Janus-faced populist foundations of illiberalism in Hungary. *Journal of Contemporary European Studies*, 26 (3), 308–321. DOI: 10.1080/14782804.2018.1498776
- Palonen, Emilia & Saresma, Tuija (2017) Perussuomalaiset ja populistinen retoriikka. Teoksessa Emilia Palonen & Tuija Saresma (toim.) *Jätkät & jytkeyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 13–42.
- Panizza, Francisco (2005) Introduction. Teoksessa Francisco Panizza (toim.) *Populism in the mirror of democracy*. London: Verso, 1–31.
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (2017) Nuoret, osallistuminen ja oikeistopopulismi. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 251–262.
- Pyrhönen, Niko (2015) *The true colors of Finnish welfare nationalism. Consolidation of neo-populist advocacy as a resonant collective identity through mobilization of exclusionary narratives of blue-and-white solidarity*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Stavrakakis, Yannis & Katsambekis Giorgos (2014) Left-wing populism in the European periphery. The case of SYRIZA. *Journal of political ideologies* 19 (2), 119–142.
- Taggart, Paul (2000) *Populism*. Buckingham, UK: Open University Press.
- Tiihonen, Aino & Kestilä-Kekkonen, Elina & Westinen, Jussi & Rapeli, Lauri (2016) Puoluekannan periytyminen vanhemmilta lapsille. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 298–320.
- Vaarakallio, Tuula (2017) Perussuomalaisten kaksoispuhe. Teoksessa Emilia Palonen & Tuija Saresma (toim.) *Jätkät & jytkeyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 199–217.
- Vaarakallio, Tuula & Palonen, Emilia (2017) Populismin käsite 2000-luvulla. Teoksessa Emilia Palonen & Tuija Saresma (toim.) *Jätkät & jytkeyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 13–68.
- Van Hauwaert, Steven M. & Van Kessel, Stijn (2018) Beyond protest and discontent. A cross-national analysis of the effect of populist attitudes and issue positions on populist party support. *European Journal of Political Research* 57 (1), 68–92.
- Westinen, Jussi (2016) Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 249–272.
- Ylä-Anttila, Tuukka (2014) Perussuomalaisten sisäiset poliittiset suuntaukset. Julkisen oikeuttamisen analyysi. *Politiikka* 56 (3), 191–209.
- Zeileis, Achim (2004) Econometric Computing with HC and HAC Covariance Matrix Estimators. *Journal of Statistical Software* 11 (10), 1–17.

KIRSI PAULIINA KALLIO

ELETTYÄ KANSALAIUUUTTA JÄLJITTÄMÄSSÄ: KANSALAIUUUDEN ULOTTUUUUDET NUORISOBAROMETRISSA

JOHDANTO

Nuorisobarometrillä on kartoitettu pitkäjäniteesti Suomessa asuvien nuorten näkemyksiä ja suhtautumista ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin asioihin erilaisten temaattisten kohdennusten kautta. Kansallisesti kattavana kyselynä se tuottaa mielenkiintoista tietoa suomalaisnuorten elämästä ja toimijuudesta muiden muassa poliittisuutta ja kansalaisuutta tarkastelevan tutkimuksen kannalta. Viime vuosina barometrissa on nostettu esiin nuorten suhdetta tulevaisuuteen (2016), arjen hallintaan (2015), yhdenvertaisuuteen (2014) ja osallisuuteen (2013). Tämänvuotinen teema – vaikuttaminen ja valta Euroopassa – on vähintään yhtä kiinnostava nuorten poliittisuuden ja kansalaisuuden näkökulmista.

Millaista poliittisuutta ja kansalaisuutta Nuorisobarometri kartoittaa ja mittaa, ja millaiset poliittisen suuntautumisen ja kansalaistoi-meliaisuuden muodot jäävät katveeseen? Näitä näkökohtia pohditaan tässä artikkelissa tämänvuotisen haastattelulomakkeen äärellä kriittisen kansalaisuustutkimuksen näkökulmista. Tulkitsen barometrissa nuorten poliittisuuden eri ulottuvuuksia Engin F. Isinin kansalaisuusteoriaan tukeutuen ”elettyä kansalaisuutena”, joka sisältää kolme ulottuvuutta: kansalaisaseman, kansalaisuuden käytännöt ja kansalaisuuden teot. Tulkintakehys tarjoaa eväitä laajaan poliittisen toimijuuden tulkintaan, joka on tarpeellinen erityisesti nuorten kansalaisuutta tarkasteltaessa. Nuorten poliittinen elämä tapahtuu pitkälti tilanteissa ja paikoissa, joita kapeammat tulkintamallit eivät tunnista poliittisiksi, ja tavoilla, jotka eivät noudata perinteisiä kansalaisaktiivisuuden muotoja.

Luotaamalla eletyn kansalaisuuden ulottuvuuksia Nuorisobarometri 2018 -kyselytutkimuksesta esitän artikkelissa arvion siitä, millaista poliittisuutta tutkimus pääasiassa paljastaa ja mitkä ulottuvuudet jäävät vähemmälle huomiolle. Lopuksi pohdin mahdollisuuksia kansalaisuuden ja poliittisuuden tutkimuksen kehittämiseen nuorten kokemuksellisen maailman lähtökohdista.

ELETTY KANSALAIUUUS TEOREETTISENA NÄKÖKULMANA

Engin F. Isin (2009, 2012) on yksi kriittisen kansalaisuuden tutkimuksen keskeisistä aika-laisteoreetikoista. Hän lähestyy kansalaisuutta demokratian periaatteellisten ideaalien kautta korostaen Hannah Arendtin (1958) hengessä yhtäältä yhdenvertaisen ihmisyyden merkitystä (*subjectivity, equality*), toisaalta inhimillisiä toimijuuden kapasiteetteja (*thought, action*), sekä näihin perustuvaa kykyä ja mahdollisuutta (eriävien) näkemysten esittämiseen jokapäiväisessä yhteiskuntaelämässä (*public speech*). Tämä valtiojärjestyksestä teoreettisesti irrotettu, mutta vallitsevan kansallisvaltiokehyksen käytännössä huomioiva teoria tarjoaa eväitä laajaan poliittisuuden tulkintaan. Sen avulla poliittisen toimijuuden voidaan ymmärtää rakentuvan ja toteutuvan sekä vallitsevan järjestyksen kautta (valtiokeskeisyys) että ihmisten kokemuksellisiin maailmoihin perustuen (kulttuuriset yhteydet, henkilökohtaiset ihmissuhdeverkostot, geopolittinen asemoituminen, jne.).¹

Kansalaisuuden monimuotoinen tulkintakehys on erityisen hyödyllinen tarkasteltaessa lasten ja nuorten poliittisuutta. Wood (2016, 390) toteaa laajempien näkökulmien avaavan

”uusia mahdollisuuksia lasten ja nuorten kansalaisuuden tutkimukseen heidän jokapäiväisessä ja kotien elämään kytkeytyvässä arjessaan. Kohdennus on näin ollen poliittinen valinta, jolla annetaan ääntä marginalisoiduille ryhmille ja kiinnitetään huomiota normatiivisten kansalaisuustulkintojen piilottamiin toiminnan tiloihin.” Samoin Trell ja van Hoven (2016, 423, korostus alkuperäisessä) kehottavat suuntaamaan huomiota ”jokapäiväisiin *subteisiin* ja *konteksteihin* – kuten koti, koulu ja vapaa-ajan paikat – joihin kansalaisuus sijoittuu”. Pitkän linjan nuorisotutkija Percy-Smith (2016, 402) kuvaa tätä tutkimusotetta ”diskursiivisena siirtymänä, joka pyrkii lasten ja nuorten osallisuuden ’epäinstitutionalisoinnissa’ kohdentamalla huomiota arkiin ympäristöihin ja tilanteisiin, joissa identiteettiä, toimijuutta ja itsemäärittelyyn liittyvät kysymykset – mieluummin kuin ’ääni’ ja edustavuus – määrittävät osallistumisen luonnetta”. Samaa tutkimuksellista linjaa noudattelevassa, suomalaisten lasten ja nuorten arkea koskevassa tutkimuksessa Stenvall (2018, 57) korostaa, ettei arkisissa ja institutionaalisissa ympäristöissä toteutuvan osallistumisen, kansalaisuuden ja poliittisuuden erilaisuutta pidä sekoittaa eriarvoisuuteen. Hän painottaa, että olennaista on nähdä yhteiskunnallisen elämän kokonaisuus, jossa monenlaiset toimeliaisuuden muodot ja toimintaympäristöt ovat tärkeitä.

Isin tunnistaa kansalaisuudesta kolme keskeistä ulottuvuutta: aseman, käytännöt ja teot. Kansalaisasema viittaa institutionaalisesti määriteltyyn poliittisen yhteisön jäsenyyteen, jonka voi myöntää täysi- tai vajaavaltaisena asemana esimerkiksi valtio, kunta, autonominen aluehallinto, liittovaltio tai ylikansallinen yhteisö. Samat tahot voivat myös evätä tai rajoittaa kansalaisasemaa sellaisten henkilöiden osalta, joita ne eivät katso (täysivaltaisiksi) jäsenikseen. Suomessa kansalaisasema määrittyy pääasiassa Euroopan unionin, valtion, kunnan – ja tulevaisuudessa nähtävästi myös maakunnan – jäsenyytenä, ja Ahvenanmaalla lisäksi autonomisen aluehallinnon kautta. Vajaavaltainen kansalaisasema myönnetään esimerkiksi alle 18-vuotiaille,

edunvalvonnassa oleville henkilöille, oleskeluluvan saaneille maahanmuuttajille, maassa väliaikaisesti oleskeleville EU-kansalaisille ja eräiden rikostuomioiden perusteella ei-syntyperäisille suomalaisille. Syntyvien lasten kansalaisuusasema määrittyy Suomessa periytymisperiaatteella eli vanhempien kansalaisuuden mukaan, jolloin henkilön syntymäpaikalla ei ole merkitystä.

Kansalaisuuden käytännöt ovat vakiintuneita ja yleisesti käytössä olevia poliittisen toimijuuden muotoja. Ne ovat pääosin lakisääteisesti määriteltyjä tai julkisen hallinnon asettamia, institutionalisoituja, järjestäytymiseen perustuvia tai suoran demokratian mahdollistavia käytäntöjä. Suomessa kansalaisille tarjotaan mahdollisuuksia poliittiseen toimijuuteen esimerkiksi erilaisin vaaleihin liittyvin käytännöin, kuulemalla ja osallistamalla kuntalaisia julkisen hallinnon suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin sekä mahdollistamalla julkisen mielipiteen ilmaiseminen yksittäisenä henkilönä tai osana laajempaa yhteisöä, mihin kuuluu myös ilmaisun- ja kokoontumisvapaus eri mediaympäristöissä. Kansalaisuuden käytännöistä osa liittyy kiinteästi tiettyyn kansalaisasemaan (esim. vaalit), osassa on enemmän kysymys informoidusta kansalaisaktiivisuudesta (esim. osallistava suunnittelu), ja osa käytännöistä on toteutettavissa kansalaislähtöisesti ilman virallista asemaa (esim. mielenilmaukset).

Kansalaisuuden teot eroavat kansalaisuuden käytännöistä erityisesti siinä, että ne eivät noudata vakiintuneita muotoja eivätkä perustu institutionaalisten toimijoiden tarjoamiin poliittisen toimijuuden mahdollisuuksiin. Teot ovat tarkoituksellista toimintaa, jota ohjaavat henkilökohtaiset motiivit eli asiat, joiden suhteen ihmiset haluavat ilmaista itseään ja toimia erityisillä tavoilla. Tarkoituksellisuutta ei pidä rinnastaa suunnitelmallisuuteen eikä henkilökohtaisuutta yksilökeskeisyyteen. Päinvastoin, kansalaisuuden tekojen toteuttaminen voi olla tekijälle itselleenkin yllättävää, ja tilanteisiin liittyy tyypillisesti jaettuja kokemuksia ja pyrkimyksiä sekä vastakkainasetteluja.

Kansalaisuuden teot politisoituvat jokapäiväisessä yhteiskuntaelämässä erilaisten, usein kiistanalaisten tapahtumien, kohtaamisten, suhtautumisten ja toiminnan kautta. Tämä toimeliaisuus piiloutuu helposti kansalaisuuden institutionaalisuutta korostavissa näkökulmissa. Kansalaisuuden tekoja eivät ohjaa vakiintuneet tai yleisesti jaetut käsitykset poliittisuudesta. Toimijat ja toiminnan kohteiksi asettuvat tahtokaan eivät usein miellä arkista toimijuuttaan poliittiseksi tai kansalaisuuteen liittyväksi, ellei itse toimeliaisuus ole jo politisoitunut. Kansalaisuuden tekojen poliittisuus määrittyykin lähinnä toiminnan tarkoituksellisuuden ja toimijan motiivien kautta, jotka ovat yhteiskunnallisesti ehdollistettuja eivätkä täten vapaasti ihmisten toteutettavissa. Myös arkiseen kansalaistoimintaan sisältyvä poliittisten näkemysten kehittyminen – asioiden henkilökohtainen politisoituminen – on olennainen elementti tässä kansalaisuuden oluttuvuudessa.

Tuttuja esimerkkejä laajasti politisoituneista kansalaisuuden teoista ovat graffitit, valtavirrasta eriyvä pukeutuminen, vaihtoehtoisten elämäntapojen toteuttaminen ja heteronormatiivisuudesta poikkeavan seksuaalisen suuntautumisen julkinen ilmaiseminen. Politisoitumattomia kansalaisuuden tekoja voivat sen sijaan olla mitkä tahansa ihmisten arkielämässään toteuttamat, erityisen merkitykselliset teot, joilla pyritään säilyttämään tai muuttamaan itselle keskeisenä näyttäytynyttä asiaa, yksin tai yhdessä muiden kanssa. Poliittisen elementin voi tunnistaa jonkin asian kiistanalaisuudesta tai uuden näkökulman avautumisesta. Vaikkapa itsestään selviltä tuntuvat vakiintuneet toimintatavat voivat tulla haastetuiksi, kun niiden tuottamia eriarvoisuuden kokemuksia tuodaan esiin tai eri toimijaryhmät tulevat uudella tavalla näkyviksi. Omiin tutkimuksiini osallistuneiden suomalaisnuorten arkipoliitikasta voidaan mainita esimerkkeinä vaikkapa harrastukset, joiden piirissä nuoret kehittävät monenlaisia asenteita ja toimijuuksia (esim. liittyen ihmisten väliseen erilaisuuteen, kuluttamiseen ja ympäristökysymyksiin, yhdessä toimimiseen vs. oman edun

tavoitteluun, valintojen tekemiseen), sekä ystävyyssuhteet, jotka vaikuttavat merkittävästi esimerkiksi suomalaisperheiden arkipoliittiseen elämään (esim. missä ja miten liikutaan, mitä syödään, miten pukeudutaan, keiden kanssa vietetään lomia) ja kaupunkitilojen rakentumiseen (esim. kauppakeskukset vapaa-ajan vieton tiloina, pukeutumisen normien muutokset, liikenneväylien käyttö eri tarkoituksiin) (Korkiamäki & Kallio 2014; Kallio 2018a; Wood & Kallio 2019).

Eletty kansalaisuus kattaa kansalaisasemista, kansalaisuuden käytännöistä ja kansalaisuuden teoista rakentuvan moninaisen kудelman. Siinä muodolliset ja institutionaaliset poliittisuuden muodot yhdistyvät arkiseen politiikkaan, joka voi toteutua niin julkisissa kuin yksityisissäkin elämämpiireissä. Nuoria koskien rajanvedot kansalaisuuden oluttuvuuksien osalta ovat usein selvärajaisempia kuin aikuisilla, mikä johtuu heidän vajaavaltaisuudesta asemastaan ja lakisääteisen täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeenkin vajaavaltaisuuden kokemuksista kumpuavasta toimijuudesta. Täysivaltaiseksi kansalaiseksi ei muututa hetkessä, vaan opitaan erilaisten sosiaalisten neuvotteluprosessien kautta, kuten Jeffrey ja Stacheli (2016, 483–484) korostavat: ”kansalaisuuden oppiminen pitää sisällään kansalaisuudesta neuvottelemisen yksilöiden ja ryhmien välisissä suhteissa”.

Näin ollen, siinä missä keski-ikäinen ihminen voi mieltää pukeutumisensa, äänestämisen ja kuntalaisuutensa vaikkapa feministisen poliittisen suuntautumisen läpäisemiksi, ilmaisee nuori feministi itseään tyypillisesti arkisten tekojen kautta, koska systeeminen politiikka ei ole avannut hänen poliittiselle toimijuudelleen soveltuvan tuntuja areenoita. Feministinen tai muu vahvoille näkemyksille rakentuva identiteetti voi siis olla poliittista paitsi ääneen lausutusti, myös jokapäiväisessä toiminnassa ilmenevinä tapoina suhtautua ja toimia omasta näkökulmasta merkittävillä tavoilla (kansalaisuuden moninaisuudesta, ks. Bäcklund ym. 2017). Poikkeuksia eri ikäryhmien väliltä toki löytyy suuntaan ja toiseen, mutta nuorten

kansalaisuutta koskeva kriittinen tutkimus on asettunut pitkälti tunnistamaan, tulkitsemaan ja tukemaan nuorten poliittista toimijuutta tässä luvussa esitellyn teoreettisen asettelun kautta.²

NUORISOBAROMETRI ELETYN KANSALAIKUUDEN NÄKÖKULMASTA

Nuorisobarometri 2018 mahdollistaa kaikkien eletyn kansalaisuuden ulottuvuuksien tarkastelun nuorten näkökulmista ja osana heidän elämänsä. Osassa kysymyksistä tietty kansalaisuuden ulottuvuus on selkeästi nähtävissä, toisissa jätetään enemmän nuorten vastaajien itsensä harkittavaksi, mistä näkökulmasta kysymystä lähestytään. Kysymyksenasetteluja ovat muotoilleet teoksen toimittajat, Valtion nuorisoneuvoston jäsenet ja sihteeristö, nuorisotalon tutkijat ja asiantuntijat, ja kommentoineet myös nuoret sosiaalisen median kautta. Tämä luo kirjavuutta haastattelurunkoon. Kuten haastatteluissa aina, myös kysymysten esittämistäjärjestyksellä ja vaihtoehtojen hierarkialla on vaikutusta vastauksiin: ne voivat ohjata nuoria ajattelemaan esimerkiksi poliittisuutta ja kansalaisuutta tietyillä tavoilla. Tätä on pyritty vähentämään esittämällä osassa kysymyksiä vastausvaihtoehdot sattumanvaraisessa järjestyksessä. Taustakysymyksilläkin on oma roolinsa tulkintakehyksen rakentumisessa, eikä ole merkityksetöntä, sijoittuvatko ne haastattelun alku- vai loppupuolelle.

Lisäksi kysymysten tematisointi³ ohjaa osaltaan vastaamista, samoin kuin vastausten tulkintaa. Teemoja ei ole kerrottu nuorille systemaattisesti kyselyä toteutettaessa, vaan ne ovat pilkkahtelleet haastattelujen lomassa heikommin tai vahvemmin haastattelijasta riippuen; kyselyn toteuttajalle on siis jätetty vapauksia tuoda teemoja esiin harkintansa mukaan. Myöskään tämän teoksen kirjoittajia tai barometrin muita tulkitsijoita ei ole ohjeistettu kiinnittämään erityistä huomioita teemoihin, mutta ne ovat tarjolla mahdollisina tulkintakehyksinä. Asetelmaan sisältyy tulkinnallisia riskejä. Nuorten antamat vastaukset voivat liittyä teemoihin hyvin eritasoisesti, tarkoituksellisesti tai tahattomasti,

jolloin tuloksista ei voi päätellä teeman vaikutusta niihin. Vertaileva tutkimus edellisvuosien Nuorisobarometrien kanssa, jota on osin mahdollista toteuttaa teemoittain tai kysymyksittäin, on saman dilemman edessä. Jos eri vuosina tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät ole tienneet vastaavansa kysymyksiin tiettyyn teemaan liittyen, ei vertaileminen suoraan tuota luotettavaa analyysia. Temaattisia tulkintoja tehtäessä on nämä rajoitukset hyvä pitää mielessä.⁴

Jo näiden muutamien tutkimuksen toteutukseen liittyvien näkökohtien kautta voidaan huomata, että Nuorisobarometri on haastava tutkimus. Se asettaa niin siihen osallistuvat nuoret kuin haastattelun suunnittelijat, toteuttajat ja analysoijat tekemään tulkintoja moniselitteisistä ilmiömaailmoista – kuten poliittisuudesta, jonka olemuksesta ei tutkimuksessa ole koskaan vakiinnuttanut yksimielisyyttä – pääasiassa strukturoidun haastattelun keinoin. Näiden haasteiden tunnistaminen on nähdäkseni tärkeää, jotta nuoria koskevaa tutkimusta pystytään kehittämään eteenpäin kulloinkin käytettyjen menetelmien puitteissa. Kriittinen tarkastelu voi olla avuksi haastattelurungon laadinnassa, nuorten vastausten tulkittamisessa ja tuloksista suurelle yleisölle kommunikoinnissa, mutta myös laajemmin nuorisotutkimuksen menetelmien kehittämässä. Tavoitteellista voi olla esimerkiksi ehkäistä nuorten elämää ja näkemyksiä koskevan tiedon vääristymistä populaareissa keskusteluissa. Edellisvuosina kansallinen media⁵ on muiden muassa päättellyt tulosten kertovan nuorten poliittisesta apaattisuudesta perustein, jotka ovat helposti kyseenalaistettavissa tässä artikkelissa esitellyn kriittisen poliittisuuden ja kansalaisuuden tutkimuksen näkökulmista (vrt. Lepola & Kokko 2015; myös Kallio 2018a).

Tämä teksti tarjoaa osaltaan välineitä kriittisten tutkimusasetelmien rakentamiseen, jotta käsitys nuorten poliittisuudesta ja kansalaisuudesta välittyisi nuoria käsittelevän tutkimuksen kautta monipuolisena ja nuorten poliittista ihmisyyttä kunnioittavana – niin tutkimukseen, yhteiskunnalliseen keskusteluun kuin päätöksentekoonkin. Käyn seuraavassa luvussa

haastattelulomaketta läpi ja keskityn siinä ilmenevään poliittisuuden kirjoon ja kansalaisuuden eri ulottuvuuksien painottumiseen. Lomake paljastaa poliittisuutta ja kansalaisuutta koskevia tulkintoja erityisesti tutkimuksen laatijoiden, mutta välillisesti myös nuorten osalta.

Tutkimuksen tekemiseen on osallistunut laaja joukko tutkijoita ja muita tahoja, joten kysymysten ja vastausvaihtoehtojen taustalta ei voida osoittaa yksittäisiä motiiveja tai tarkoituksellisuutta. Kukin nuori on myös tulkinnut ne omalla tavallaan, eikä minun ole mahdollista päästä käsiksi näihin tulkintaprosesseihin. Niitä ei voida myöskään analysoida strukturoidun haastattelututkimuksen vastauksista, jotka eivät paljasta nuorten ilmaisemien näkemysten taustalla vaikuttavia tulkintakehyksiä. Kysymyksenasettelujen ja teemojen kautta on kuitenkin mahdollista seurata, mihin suuntaan haastattelu ohjaa nuorten ajatuksia ja millaisista asioista he ovat yleisesti ottaen päätyneet tutkimuksessa kertomaan. Samalla voidaan tunnistaa poliittisuuden ja kansalaisuuden ulottuvuuksia, joita barometri jättää katveeseen tai jopa piilottaa. Erityisesti näiden tavoittamisen osalta pohdin loppuluvussa nuoria koskevan tutkimuksen mahdollisuuksia kohdentaa tarkastelua monipuolisesti elettyyn kansalaisuuteen.

ELETTY KANSALAISSUUS NUORISOBAROMETRISSA: KYSYMYKSIÄ ASEMASTA, KÄYTÄNNÖISTÄ JA TEOISTA

Haastateltavien alustava aseointi

Nuorisobarometri 2018 alkaa taustamuuttujakysymyksillä, jotka koskevat vastaajan sukupuolta, ikää, asuinkuntaa ja äidinkieltä. Kysymyksenasettelu on sensitiivinen ja avoin siinä mielessä, että sukupuoltaan tai äidinkieltään ei tarvitse kertoa tai voi valita vaihtoehdon ”muu” heteronormatiivisen mies/nais-jaottelun (muunsukupuolisiksi identifioiduvia viisi vastaajaa) ja suomi/ruotsi-vaihtoehtojen (muunkielisiä 152

vastaajaa) sijaan. Lisää taustakysymyksiä esitetään haastattelun päätteeksi.

Politiikka-teema avaa kyselyn

Ensimmäinen sisällöllinen kysymys on ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?” Sitä ei ole tematisoitu, eikä kysymyksen yhteydessä tarkenneta, mitä politiikalla tarkoitetaan. Kaikki isinilaisen kansalaisuuden ulottuvuudet ovat siis tarjolla mahdollisina tulkintakehyksinä sekä vastaajille että vastausten tulkitsijoille. Vastaajista 13 prosenttia kertoi olevansa erittäin kiinnostunut politiikasta, jonkin verran kiinnostusta ilmaisi noin puolet ja reilu kolmannes vähän tai ei lainkaan.

Vastauksista ei voi päätellä, mistä nuoret ilmaisevat olevansa eritasoisesti kiinnostuneita. Riippuen siitä, miten kyselyyn osallistuneet nuoret politiikan mieltävät, voivat heidän vastauksensa tarkoittaa monia asioita. Oman kyselytutkimusanalyysini pohjalta arvelen, että moni vastaajista mieltää politiikan tässä yhteydessä melko suppeasti ”politikoinniksi”, jossa korostuvat puoluepolitiikka, julkinen hallinto, vaalit ja valtiojohtoinen geopolitiikka (Rytioja ja Kallio 2018). Pienempi osa nuorista mieltää politiikkakäsitteen laajemmin ja liittää sen arkiympäristöihinsä ja henkilökohtaisiin näkemyksiinsä erilaisista asioista. Vastaukset kertonevat siis pääosin nuorten kiinnostuksesta institutionaaliseen politiikkaan.

Seuraava kohta, joka on niin ikään tematisoimaton, ohjaa nuorten ajattelua kohti yhteiskunnallisia rakenteita. ”Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?” -kysymyksessä annetut vastausvaihtoehdot ovat pääasiassa julkisia instituutioita. Perhettä ei mainita, eikä esimerkiksi harrastustoimintaa järjestäviä tahoja tai järjestöjä, vaan kohdennus on eri hallinnontasojen instituutioissa. Mukaan on kuitenkin valittu muutamia yksityisiä toimijoita, kuten pankit ja yritykset, sekä ammattiyhdistysliike ja kirkko, mikä korostaa tietynlaista yhteiskunnallisuuden, ja samalla poliittisuuden, tulkintaa.

Isinilaisittain tässä korostuvat kansalaisuuden muodolliset käytännöt, joita instituutiot voivat tarjota. Näkökulma vahvistuu seuraavassa kysymyksessä, joka koskee yhtä kansalaisuuden keskeistä käytäntöä ja toteuttamisen muotoa. Siinä tiedustellaan ensin, arveleeko nuori äänestävänsä vuoden 2019 eduskuntavaaleissa (lähes 90 % ilmoitti äänestävänsä varmasti tai luultavasti), ja seuraavaksi, mitä puoluetta hän nykytilanteessa äänestäisi (suosituimmuusjärjestys: vihreät, kokoomus, keskusta, perussuomalaiset, SDP/vasemmistoliitto, RKP, kristillisdemokraatit, sininen tulevaisuus, muut). Kansalaisuuden käytäntöjen lisäksi kysymys painottaa vahvasti täysivaltaista kansalaisasemaa, joka vaaditaan kyseisiin vaaleihin osallistumiseen, eli tulevaisuuden kansalaisuutta tämänhetkisen kansalaisuuden sijaan (Wood 2016).

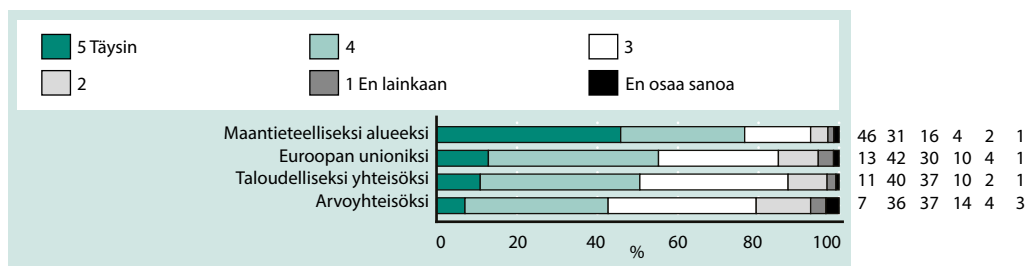
Vuositeema: nuorten näkemyksiä Euroopasta

Kyselyn toinen osio keskittyy vuositeemaan. Vastaajille annettiin ensin mahdollisuus määritellä Eurooppaa neljän ulottuvuuden kautta: maantieteellisenä alueena, arvoyhteisönä, Euroopan unionina ja taloudellisenä yhteisönä (kuvio 1). Kysymys jättää kansalaisuuden ulottuvuudet avoimeksi eurooppalaisuuden osalta mahdollistaen kaikki isinilaiset tulkintakehykset. Nuorten vastauksissa maantieteellinen alue korostuu selkeimpänä Euroopan määrittäjänä. EU ja talousalue näyttävät suurin piirtein yhtä merkittävinä määreinä, arvoyhteisö vähiten osuvana kuvauksena.

Tämän jälkeen katse kohdistetaan erilaisen politisoituneiden teemojen kautta lähes yksinomaan Euroopan unioniin ja Suomen hallinnolliseen rooliin siinä. Näin painotetaan institutionaalista politiikkaa arkipolitiikan jäädessä taustalle, eikä nuorten vastauksissaan korostama maantieteellinen alue ole suuressa roolissa. Kysymyksessä kahdeksan painopiste on niin ikään virallispoliittisissa kysymyksissä ja EU/valtio-kytköksissä, mutta mukana on myös nuorten elämismailmoissa usein ilmeneviä aiheita ja vastausvaihtoehdoissa liikutaan EU-kontekstin ulkopuolellakin. Natoa ja asevelvollisuutta koskevat kysymykset tuovat mukaan sotilaalliset instituutiot, joista jälkimmäinen on paitsi valtiollinen, sukupuolittuneeseen kansalaisasemaan perustuva käytäntö, samalla nuorille (ja erityisesti pojille) varsin ajankohtainen arkipoliittinen kysymys (esim. Lehtonen 2015). Kiinnostavaa nuorten vastauksissa on esimerkiksi se, että naisten asevelvollisuutta kannattavia löytyy eniten 15–19-vuotiaista tytöistä (joiden osalta kutsuntoihin määrääminen olisi ajankohtaista, mutta velvollisuutta ei ole), kun taas Natoon liittymistä kannattavat erityisesti 15–19-vuotiaat pojat (joille kutsuntoihin määrääminen on ajankohtaista ja velvoittavaa).

Eurooppa-osion kysymyksenasettelujen välittämä viesti on poliittisuuden kannalta moninainen. Yhtäältä annetaan ymmärtää, että Eurooppa voi tarkoittaa eri asioita erilaisten kokijoiden näkökulmista; toisaalta viestitetään, että EU on olennaisin kohdennus; kolmanneksi mainitaan Eurooppa-politiikan kannalta keskeisiä, laajasti politisoituneita teemoja; ja

KUVIO 1. "KUINKA VAHVASTI, ASTEIKOLLA 1–5, KOET EUROOPAN..."

neljänneksi näiden rinnalle tuodaan muutamia nuorten arkielämää koskettavia asioita. Yhdessä edeltävien kysymysten ohjausvaikutuksen kanssa nämä vahvistavat kansalaisaseman ja kansalaisuuden käytäntöjen tulkintakehystä. Niitä täydentää kuitenkin kansalaisuuden tekojen näkökulma, johon vastaajien on halutessaan mahdollista kiinnittyä omasta kokemusmaailmastaan käsin.

Vaikuttaminen nuorten mieltämänä toimijuutena

Nuorisobarometrin seuraavassa teemaosiossa siirrytään vaikuttamiseen. Tähän mennessä vastaajille on annettu viesti, että kyselyssä ollaan erityisen kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista, isoista mittakaavoista, laajasti politisoituneista kysymyksistä, julkisesta hallinnosta ja siihen liittyvästä päätöksenteosta, EU:n ja Suomen välisestä suhteesta sekä vaaleista ja puolueista. Ohuemmalla painotuksella alkupuolen kysymyksistä on tunnistettavissa arkipäivän politisoitumiseen ja toimeliaisuuteen liittyviä ulottuvuuksia. Nuorille on esimerkiksi annettu mahdollisuus mieltää omista lähtökohdistaan, mitä politiikka on ja mistä eurooppalaisuudessa on kysymys. Lisäksi joitakin heidän jokapäiväisen elämänsä ihmissuhteita, paikkoja, asioita, tapahtumia ja toimintaa on tuotu esiin.

Kysymykset yhdeksän ja kymmenen viritävät vaikuttamisteemaan mielenkiintoisen jännitteen. Ensін tiedustellaan osallistumista poliittiseen toimintaan, jälleen tarkentamatta mihin tällä viitataan, jonka jälkeen kysytään, onko vastaaja muulla tavoin pyrkinyt vaikuttamaan (hänelle) tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Kerrottuaan ensin poliittisesta osallistumisestaan oman poliittista toimintaa koskevan näkemyksensä pohjalta vastaaja asetetaan näin pohtimaan, mitkä yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamisen tavat jäävät tämän ulkopuolelle. Koska avovastausmahdollisuutta ei ole, jäävät nämä pohdinnat osin vain nuorten tietoon. Jännitetä kylläkin puretaan seuraavissa kysymyksissä, jotka kartoittavat erilaisia vaikuttamismuotoja.

Mukaan on valittu äänestäminen, äänestämättä jättäminen, vaaleissa ehdolle asettuminen, toimiminen aktiivisesti nuorisovaltuustossa tai järjestöissä, osallistuminen mielenosoituksiin, väkivalta, keskusteleminen poliittisista asioista sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla sekä ostopäätökset. Samaan tapaan kuin edellisissä useita teemoja esittelevissä kysymyksissä hierarkia kulkee isinilaisittain asemasta käytäntöihin ja käytännöistä tekoihin, ja julkisesta yksityiseen. Ystävät ja perhe ovat mukana vaikuttamisen konteksteina implisiittisesti viimeisten teemojen kohdalla pääpainon kohdistuessa yksilökansalaisen ja institutionalisoidun demokratian suhteeseen. Vaikuttaminen arkielämän konteksteissa ja asioissa tulee huomioiduksi väkivaltaisuuden, verkkokeskustelujen ja kuluttajuuden kautta.

Samoin kuin Eurooppa-osiossa, vaikuttamisteemassa voidaan tunnistaa kansalaisuuden näkökulmien laaja kirjo. Vaikuttamista ei ole typistetty yksinomaan institutionaaliseen tai kansalaisaseman edellyttämään toimintaan, vaan monia tapoja vaikuttaa jokapäiväisen toiminnan kautta on asetettu ehdolle. Vastaukset kertovat nuorten monipuolisista näkemyksistä ja toimijuuksista: yhtäältä äänestäminen, toisaalta ostopäätökset ovat keskeisimpinä pidettyjä ja toteutetuimpia vaikuttamisen tapoja. Nuorten antamien vastausten tulkinnassa ja tulosten uutisoinnissa – erityisesti populaareja medioita ja yhteiskunnallista päätöksentekoa ajatellen – soisi tämän moninaisuuden ilmenevän myönteisessä merkityksessä.

Nuoret kertovat suhteestaan populismiin – vai kertovatko?

Kyselyn neljäntenä teemana on populismi, josta esitetään kaksi kysymystä. Ensimmäinen esittelee erilaisia aiheita, jotka pyrkivät kartoittamaan vastaajan omaa (mahdollisesti populistista) suhdetta politiikkaan. Aihekirjo on laaja ja väittämät esitetty satunnaisjärjestyksessä. Seitsemän niistä painottaa julkishallinnollista politiikkaa eli kansalaisasemaa ja -käytäntöjä (poliittiset asiakysymykset, poliitikoiden ja kansan suhde,

poliitikkojen luotettavuus, arvostus ja puolueellisuus, puolueista vieraantuminen), kolme liittyy rauhaan ja konfliktinratkaisuun. Jälkimmäiset mahdollistavat laajemman kansalaisuustulkinnan liittäessään rauhanomaisen konfliktinratkaisun nuorten toimijuuteen. Kyseessä on näin ollen jälleen esimerkki moninaisen kansalaisuuskäsityksen sisältävästä kysymyksenasettelusta.

On kuitenkin mahdollista, että kysymykset konfliktinratkaisusta ja rauhasta tulevat muiden aiheiden yhteydessä liitetyn pääasiassa institutionaaliseen puoluepolitiikkaan ja äänestämiseen. Tällöin nuorten vastaukset kertovat varsin eri asioista kuin jos niitä tulkittaisiin arkipoliittisen kehyksen kautta. Myös sillä on vaikutusta, onko haastattelijalla maininnut nuorelle kysymyksen liittyvän populismiin. Tällaisia vaihtoehtoisia tulkintakehyksiä esittämällä voidaan paljastaa poliittisuuden vaikeaa määriteltävyyttä ja eletyn kansalaisuuden tutkimisen haasteellisuutta (vrt. Stenvall 2018). Koska periaatteessa mikä tahansa aihe voi asiayhteydestä ja kehystyksestä riippuen asettua arkisen tai institutionaalisen kansalaisuuden kysymykseksi, ei vastausten merkityksiä voida päättää haastattelurungossa. Tämä haastaa tutkijat etsimään keinoja, joilla piirtää entistä paremmin esiin nuorten ilmaisemien asenteiden ja näkemysten merkityksiä ja konteksteja (mihin palaan artikkelin lopussa).

Toinen populismia koskeva kysymys on lähtökohtaisesti selkeä. Siinä tiedustellaan näkemystä ”aidon suomalaisuuden” perusteista. Vaihtoehtoina ovat syntymäpaikka, sukujuuret, kielitaito sekä tavat ja perinteet. Kansalaisuuden näkökulmasta nuorten on mahdollista tulkita kysymys ainakin kahdella tavalla: millä perusteella kansalaisasema ja sen mahdollistamat kansalaisuuden käytännöt Suomessa pitäisi määritellä tai ketkä saavat kuulua ja toimia suomalaisina kansalaisyhteiskunnassa. Tulokulmasta riippuen vastauksista voidaan lukea esiin varsin erilaisia näkemyksiä vaikkapa populismista ja suomalaisuudesta (nuorten suhteesta populismiin, ks. Puuronen ja Saari 2017). Tämän samoin kuin edellisen ja seuraavan kysymyksen vastauksia tulkittaessa on kuitenkin huomioitava, että

nuoret tiesivät vaihdellen väittämien yhteydestä populismiin (vaihdellen esiin tuotu tematisointi).

Samaa tematiikkaa jatketaan seuraavassa, maahanmuuttoa koskevassa kysymyksessä, jossa pyydetään ottamaan kantaa maahanmuuttokielteisiin ja -myönteisiin väitteisiin. Satunnaisjärjestyksessä esitetyissä kysymyksissä liikutaan taitavasti yhteiskuntapolitiikan ja arkipoliittikan rajapinnoilla ja tarjotaan nuorille mahdollisuuksia tarttua ajankohtaisiin julkisen keskustelun ja poliittisen päätöksenteon teemoihin kokemusmaailmastaan käsin. Tämän kaltainen kysymyksenasettelu mahdollistaa tiedon tuottamisen eletyn kansalaisuuden näkökulmasta kokonaisuutena. Ehdotankin kysymystä 16 esimerkiksi, jonka kautta barometrityyppistä tutkimusta voitaisiin kehittää poliittisuutta ja kansalaisuutta laajasti tunnistavaan suuntaan (kuvio 2). Kysymyksessä pyydetään nuoria ottamaan kantaa viiteen väitteeseen (väitteet käsitelty kysymyslo-makkeessa esitetyssä järjestyksessä).

- Ensimmäinen, perinteisimmän muotoinen väite koskee Suomeen saapuvien ulkomaalaisten määrää ja tavoittelee yleisluonteista asennekartoitusta maahanmuutosta: ”Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia”. Tässä päästään sekä kansalaisaseman (suomalaiset vs. ulkomaalaiset) että kansalaisuuden käytäntöjen (Suomeen tule-misen sääntely) äärelle.
- Toinen väite tuo maahanmuuttajuus-kysymyksen monelle nuorelle ajankohtaiseen arkiseen yhteyteen, työnhakutilanteeseen, ja asettaa vastaajat pohtimaan yhdenvertaisuuden kysymystä kansalaisaseman näkökulmasta varsin haastavasti: ”Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevistä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen”. Moraalisen päätöksen tekijäksi on asetettu aikuinen eli nuorta ei vastuuteta politiikka-linjauksen toteuttamisesta, mikä tuottaa varsin vapaan tunnelman ottaa kantaa vaikeaan aiheeseen.

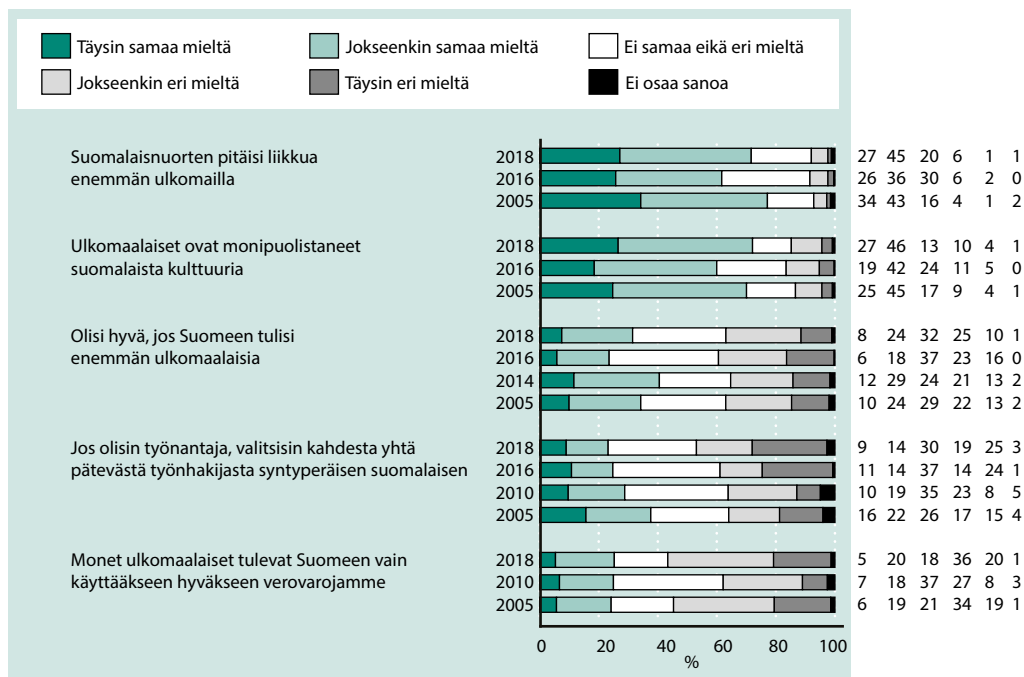
- Kolmas väite on luonteeltaan moralisointia välttelevä ja liittää ulkomaalaisuuden monipuolistuvaan suomalaiseen kulttuuriin: ”Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria”. Kysymys jättää tilaa suomalaisuuden monimuotoiselle tulkitsemiselle hierarkkisten asettelujen sijaan (vrt. esim. T5: ”Missä määrin koet itsesi...”). Se korostaa näin arkisia kansalaisuuden käytäntöjä, jotka vaikuttavat suomalaisen kulttuurin muutokseen.
- Neljäs väite liittyy yhteen Suomen institutionaalisen politiikan ja maahanmuuttajien arkipolitiikan: ”Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttäkseen hyväkseen verovarojamme”. Tässä nuorilla on mahdollisuus ilmaista yhtäältä maahanmuuttajia koskevia moraalisia asenteitaan, toisaalta näkemystään yhteiskunnallisten varojen mielekkäästä käyttämisestä.
- Viides väite kohdistuu suomalaisnuorten omaan toimijuuteen, ulkomailla

liikkumiseen: ”Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla”. Suhteessa edellisiin tämä sisältää muiden kuin suomalaisten ihmisten ja kulttuurien ymmärtämistä ja tuntemista koskevan vihjeen. Nuoret pääsevät ilmaisemaan näkemyksiään omasta eletystä kansalaisuudestaan, joka voi herättää vaikkapa sellaisia kysymyksiä kuin ”Tulisiko meidän oppia muilta, jotta osaisimme elää hyvin yhteiskunnassamme?” tai ”Mitä ulkomaalaisuus ja maahanmuuttajuus tarkoittavat suomalaisten kohdalla?”

Arvot, tulevaisuusorientaatio, syrjintäkokemukset ja Suomen ulkopuolinen maailma

Kysymykset 17 ja 18 kartoittavat nuorten arvoja. Ensin mainittu sisältää monimuotoisen kokoelman arvolutautuneita aiheita, jotka ovat olennaisia sekä yhteiskuntapolitiikan että nuorten elämismaailman konteksteissa. Näi-

KUVIO 2. MAAHANMUUTTO JA MONIKULTTUURISUUS. VERTAILU 2005–2018. (%)

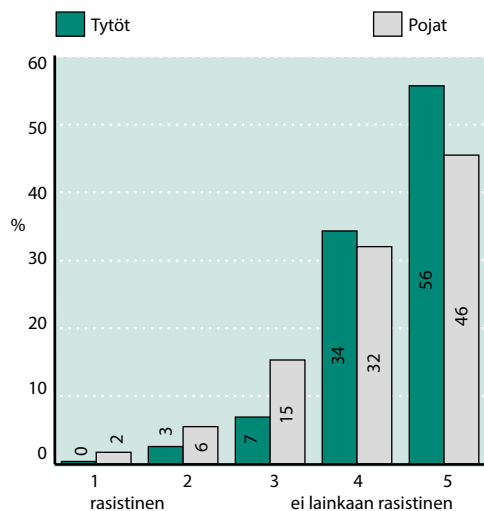

den osalta pidän vertailtavuutta aikuisväestölle esitettyihin vastaaviin kysymyksiin – tai aiempiin Nuorisobarometreihin – melko hyvänä. Kysymyksenasetteluissa on avoimuutta, joka mahdollistaa liikkumisen kansalaisaseman, kansalaisuuden käytäntöjen ja tekojen välillä. Toinen kysymys pyytää nuoria asettamaan itsensä viidelle ”yhteiskunnallisten näkemysten” jatkumolle, joita ovat vasemmisto–oikeisto, arvoliberaali–arvokonservatiivinen, uskonnollinen–epäuskonnollinen, rasistinen – ei lainkaan rasistinen ja radikaali–maltillinen (esitetty satunnaisjärjestyksessä). Tässäkin liikutaan kiinnostavasti yhteiskunta- ja arkipolitiikan rajapinnoilla. Kaksi viimeistä kysymystä ovat tosin itsessään niin arvolutautuneita, että vastauksiin on syytä suhtautua vahvasti ohjattuina (kuvio 3). Moni rasistiselta arvopohjalta toimiva ihminen ei identifioitu rasistiksi, ja radikalistin identiteetti on pitkälti ulkoa asetettu määre. Tulokset eivät siis ehkä tee kovin hyvin näkyväksi nuorten kokemuksellista arvopohjaa, joka ohjaa heidän ajatteluaan ja toimintaansa. Voidaan pohtia vaikkapa rasistisuutta koskevien vastausten suhdetta nuorten näkemyksiin poliittisista puolueista;

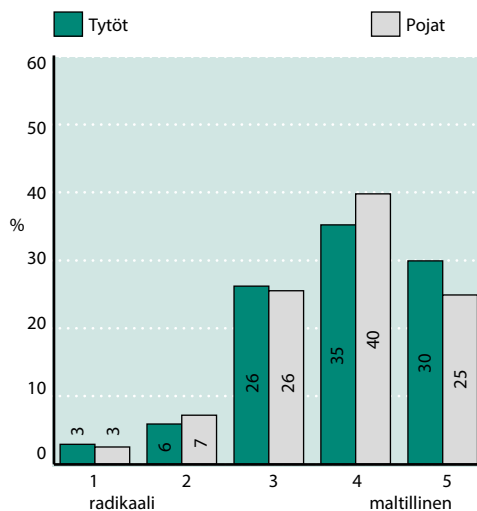
kysymyksessä 5b joka kymmenes vastaaja ilmaisi perussuomalaiset läheisimmältä tuntuvaaksi puolueeksi.

Seuraava kysymys kohdistuu epävarmuuksiin ja turvattomuuteen nostaten esiin yksitoista uhkakuvaa (esitetty satunnaisjärjestyksessä). Nämä ovat pääasiassa suuren mittaluokan abstrakteja kysymyksiä, jotka voivat koskettaa ketä tahansa ihmistä. Painotus on yleisesti politisointeissa ja monilta osin instituutioihin liittyvissä uhkissa. Pienemmän mittaluokan uhkia, jotka voivat realisoitua nuorten elämässä, ei listalla ole. Esimerkiksi perheeseen, ystävyys-suhteisiin, koulunkäyntiin, seurusteluun, harrastuksiin, arkiympäristöihin tai lemmikkeihin liittyviä pelkoja ei tarkastella – kaikki elämänalueita, joita suomalaisnuoret itse tuovat esiin elämässään haasteista puhuessaan (esim. Korkiamäki & Kallio 2014; Rinne & Kallio 2017; Stenvall 2018). Valittu painotus päättyy korostamaan sellaisia epävarmuuteen ja turvattomuuteen liittyviä asioita, joille moni nuori ei koe voivansa tehdä miljoonaa, ja jättämään sivuun uhkakuvat, joiden suhteen nuorten on mahdollista pyrkiä vaikuttamaan epätoivottavaan kehitykseen.

KUVIO 3A. ”MITEN SIOJITTAISIT ITSESI SEURAAVILLE ULOTTUVUUKSILLE?” RASISTINEN–EI LAINKAAN RASISTINEN (ASTEIKKO 1–5, VASTAUSTEN JAKAUMAT).

KUVIO 3B. ”MITEN SIOJITTAISIT ITSESI SEURAAVILLE ULOTTUVUUKSILLE?” RADIKAALI–MALTILLINEN (ASTEIKKO 1–5, VASTAUSTEN JAKAUMAT).

Kysymyksenasettelu tarjoaa näin tahattomasti hyvät lähtökohdat nuorten toimijuuden depotitisoimiseen. Vastausten perusteella ei ole vaikea vahvistaa näkemystä nuorten poliittisesta apaattisuudesta (vrt. loppuviite 5 jossa YLE:n ja HS:n tulkinnat vuodelta 2014). Tiedustelemalla vaikkapa nuorten huolenpidollista ja vastuullista suhdetta arkielämänsä haasteisiin saataisiin heidän elettyä kansalaisuuttaan laajemmin näkyviin.

Kysymykset 20 ja 21 ovat seurantaindikaattorikysymyksiä, joista ensimmäisessä tiedustellaan nuorten suhtautumista tulevaisuuteen eri mittakaavoissa. Nuoren ”oma tulevaisuus” on määritelty kysymysjärjestyksellä pienimmän mittakaavan asiaksi, jota laajempia ovat asuinpaikkakunta, Suomi, Eurooppa ja maailma. Näin tullaan yhtäältä ilmaisemaan tyypillinen käsitys iän myötä laajenevista elämissämaailmojen kehistä, toisaalta määrittelemään tulevaisuuden kannalta mielekkäät yksiköt: yksilö, kunta, valtio, Eurooppa ja ”maailma ylipäänsä”. Kolme ensimmäistä viittaavat vahvasti kansalaissemaan, mutta kaksi jälkimmäistä on irrotettu tästä tulkintakehyksestä – EU:n sijaan puhutaan Euroopasta ja maailma niin ikään on jätetty avoimeksi ulottuvuudeksi. Tulevaisuusnäkymiä on näin ollen mahdollista ilmaista laajemman kansalaiskäsitteenkin kautta.

Ulkomaa-teema jatkuu kysymyksissä 22–24 matkustelun ja asumisen konteksteissa. Matkustelun osalta ollaan kiinnostuneita siitä, monessako maassa vastaaja on käynyt. Pidemmän oleskelun kannalta tiedustellaan sekä asumista ”Suomen ulkopuolella” että opiskelua tai työskentelyä EU/ETA-maissa. Kysymyksenasettelu on valtiokeskeinen ja ilmaisee kansainvälisen liikenteen tapahtuvan eri maiden välillä sekä niiden liittoumien alueilla. Tämä vastaa oman tutkimukseni perusteella hyvin turismin kautta nuorille hahmottuvia maailmankuvia, muttei välttämättä heidän kokemuksiaan matkustelun merkityksistä (Rinne & Kallio 2017; Kallio 2018b). Matkakumppanit, matkan tarkoitus ja konteksti, matkojen ainutkertaisuus ja toistuvuus, matkan kesto sekä monet muut

kokemukselliset elementit vaikuttavat voimakkaasti siihen, missä nuoret kokevat käyneensä ja millaisia käsityksiä heille on kokemusten kautta rakentunut. Kysymyksillä saadaan siis varsin hyvin tietoa nuorten liikkuvuudesta suhteessa valtiokeskeiseen kansalaisuuteen, mutta arkisiin kohtaamisiin ja kokemuksiin perustuvan eletyn kansalaisuuden analysointi ei ole mahdollista.

Kysymys 21 tiedustelee syrjityksi tulemistä määrittelemättä tarkemmin, mitä sillä tarkoitetaan. Kysymys tekee hyvin näkyväksi yhden Nuorisobarometrin haasteista: Koska kysymyksenasettelut tulevat monelta taholta, ei niitä ole mahdollista muotoilla yksinomaan tutkimuksellisista lähtökohdista. Vastaukset ovat tulkinnanvaraisia ja riippuvat siitä, mitä kukin nuori pitää tai ei pidä syrjintänä. Kansalaisuuden näkökulmasta kysymys on nähdäkseen ongelmallinen, koska se asettaa kaikki syrjityksi tulemisen kokemukset samalle viivalle, ylikorostaen henkilökohtaisen kokemuksen merkitystä suhteessa syrjinnän moninaisiin kontekstuaalisiin muotoihin, syihin ja seurauksiin. Tulkinnoissa on siis syytä olla maltillinen monestakin syystä. Monen nuoren ilmaisema kokemus syrjinnästä (40 % vastaajista) ei välttämättä auta syrjinnän ehkäisemisessä, eikä monenlaisten syrjinnän muotojen puurouttaminen keskenään auta ymmärtämään syrjäytymiseen liittyviä sosiaalisia prosesseja ja toimijuuksia. Toisaalta kysymystä voidaan pitää nuorisolähtöisenä: vastaajat saivat itse määritellä, mikä on syrjintää ja kertoa kokemuksistaan tältä pohjalta. Esimerkiksi tarkentavan avokysymyksen avulla tulkintojen kirjoa olisi mahdollista myös tutkia.

Haastateltavien aseointi tutkimuksen päätteeksi

Kysely päättyy kolmeentoista taustakysymykseen, joista ensimmäinen kohdistuu koettuun identiteettiin. Vaihtoehtoisista seitsemän tarjoaa alueellisia identiteettejä ja kolme monikulttuurisuuteen, maahanmuuttajuuteen ja ulkomalaisuuteen kiinnittyviä kuulumisen kokemuksia (kuvio 4). Alueellisten identiteettien esittämis-

järjestys on mielenkiintoinen. Se sisältää vihjeen oletetuista identiteeteistä, joista suomalaisuus on ensisijainen. Tätä seuraa paikkakuntalaisuus, josta on poikkeuksellisesti annettu käytännön esimerkki ”kuten esimerkiksi tamperelaiseksi jne”. Seuraavat tarjotut alueelliset identiteetit etenevät mittakaavaisesti: kylän tai kaupungin- osan asukas, maakunnan asukas, pohjoismaalainen, eurooppalainen ja maailmankansalainen. Tässä kysymyksenasettelussa palataan vahvasti kansalaisaseman korostamiseen valtio- ja kuntakytöksen kautta. Toinen huomioitava seikka on, että vastaajat eivät tässä vaiheessa tiedä mahdollisen maahanmuuttajataustansa toimivan yhtenä mahdollisena tulkintakehyksenä.

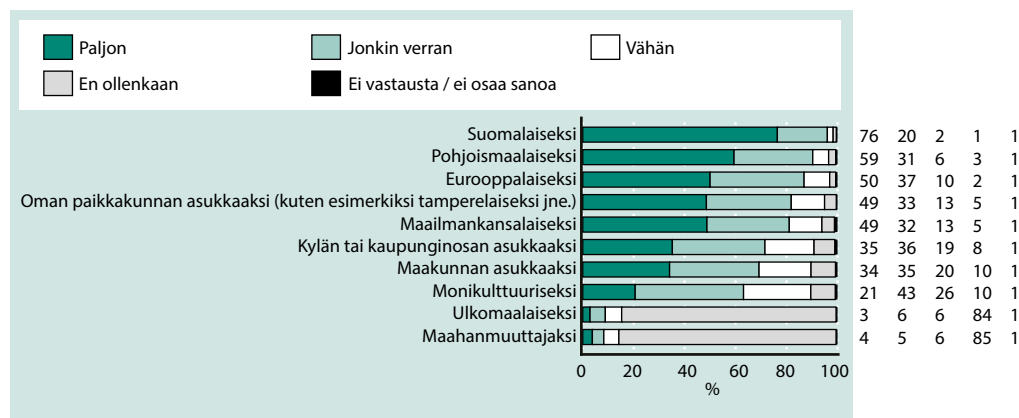
Seuraavaksi kartoitetaan nuorten kotitalouksia, toimeentuloa, opiskelu- ja työtilannetta, tutkintoja sekä vanhempien koulutustasoa. Taustakysymys 10 koskee nuoren suhdetta lastensuojeluun, mitä tiedustellaan perhetasolla hienovaraisin kysymyksenasetteluin. Viimeisenä palataan kyselyn alussa esiin nostettuun nuoren kansalaisasemaa koskevaan teemaan ja tiedustellaan syntymämaata, omaa ja vanhempien kansalaisuutta sekä mahdollista Suomeen muuttamisen vuotta. Nämä kysymykset esitetään suoraan, ilman vastaavaa hienotunteisuuden ilmapiiiriä ja vaihtoehtojen moninaisuutta kuin esimerkiksi kotitaloutta ja lastensuojelua koskevissa kysymyksissä. Nuoren kokemus kansalaisuudestaan ei näyttäydy kiinnostuksen kohteena

sen enempää kuin hänen tai hänen perheensä kansalaistoiminta, vaan kysymykset kohdistuvat yksinomaan kansalaisasemaan. Niiden sijoittaminen kyselyn loppuun saa miettimään ratkaisun eettisyyttä. Onko oikein, että nuori saa vastattuaan tietää, että hänen esittämäänsä näkemyksiä voidaan arvioida suhteessa hänen tai hänen vanhempiensa maahanmuuttajataustaan? Pohdinta on olennaista erityisesti niiden vastaajien osalta, joilla on kielteisiä kokemuksia maahanmuuttajaksi luokitelluksi tulemisesta. Sama eettinen arviointi koskee toki muitakin lopuksi esitettyjä taustakysymyksiä, joihin nuoret eivät ole voineet vastaamistaan suhteuttaa.

NUORTEN ELETYN KANSALAIKUUDEN TUTKIMUS: HAASTEENA MONINAISUUDEN TAVOITTAMINEN

Olen tarkastellut edellä tämänvuotisen Nuorisobarometrin antia laaja-alaiselle kansalaisuuden tutkimukselle ja pohtinut erityisesti Engin F. Isinin esittelemien kansalaisuuden ulottuvuuksien painotuksia tutkimuksessa. Koska barometrin lähtökohtaisena tavoitteena ei ole kerätä aineistoa erityisesti poliittisuuden tai kansalaisuuden tutkimusta varten, ei tarkasteluani tule millään muotoa tulkita arviona saati kritiikkinä tutkimusta itseään kohtaan. Päinvastoin, artikkelin tarkoitus on tehdä näkyväksi, millä tavoin aineisto soveltuu nuorten poliittisen toimijuuden

KUVIO 4. "MISSÄ MÄÄRIN KOET ITSESI..." (%)

ja kansalaisuuden tutkimiseen ja pohtia, miten se voisi toimia vielä paremmin tässä tarkoituksessa.

Kuten kaikilla menetelmillä, strukturoidulla haastattelututkimuksella on rajoitteensa ja vahvuutensa. Verrattuna esimerkiksi nuorisotutkimuksessa usein käytettyihin temaattiseen haastatteluun, osallistuvaan havainnointiin ja muihin laadullisiin menetelmiin, tämän tyyppinen haastattelututkimus tuottaa varsin erityyppistä aineistoa. Nuorisobarometrin vähäisin etu ei ole, että sen avulla voidaan kerätä pitkäjänteisesti seurattavaa ja osin vertailun mahdollistavaa, laajamittaista aineistoa nuorten asenteista ja näkemyksistä. Kääntöpuolena on vastausten tulkinallisuus: miten kukin nuori kysymyksen ymmärtää, mitä hän vastauksellaan tarkoittaa ja millaisille vastauksille hän ei löydä kyselystä sijaa, jää tuloksissa pitkälti pimentoon.

Miten tämän kaltaista tutkimusotetta voitaisiin kehittää niin, että nuorten kansalaisuutta ja poliittisuutta koskevat asenteet, näkemykset, kokemukset ja toimijuudet tavoitettaisiin paremmin, ja samalla huomioitaisiin myös tutkimuseettisiä näkökohtia riittävästi? Entäpä millaisin ”nuorisolähtöisin” keinoin voitaisiin parantaa tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta? Esitän artikkelin päätteeksi muutamia ajatuksia näistä aiheista. Ne ovat muotoutuneet paitsi tämän lyhyen lomakeanalyysin yhteydessä, myös vuosien mittaan seurattessani alan tutkimusta sekä nuoria koskevan tutkimuksen uutisointia ja nuorten poliittisuudesta ja kansalaisuudesta käytyä yhteiskunnallista keskustelua.

Nuorisobarometrissa on käytetty pääasiassa kahta strategiaa nuorten äänen moninaisuuden tavoittamiseen: avointa kysymyksenasettelua ja monipuolisia vastausvaihtoehtoja. Edellä olen käsitellyt useaan otteeseen jälkimmäiseen liittyviä haasteita ja onnistumisia, joten otan tässä kohtaa esille muutamia kysymysten avoimeksi jättämiseen – tai toisesta näkökulmasta vähäiseen määrittelyyn – liittyviä seikkoja. Esimerkiksi käy vaikkapa barometrin aloituskysymys, jossa tiedustellaan kiinnostusta politiikkaa kohtaan määrittelemättä, mitä politiikalla

tarkoitetaan. Tämä mahdollistaa vastaamisen minkälaisen politiikkakäsityksen pohjalta tahansa ja jättää nuorille väljyyttä lähestyä kysymystä omista näkökulmistaan. Kyseessä on siis nuorisolähtöiseksi kutsumani kysymyksenasettelu. Mutta mistä vastaukset kertovat ja kuka sen päättää? Miten niitä pitäisi tai ei pitäisi tulkita? Kuka osaa tai haluaa ottaa nuorten erilaiset näkökulmat huomioon, millä perusteella ja miksi? Koska esitetty kysymys jää myös tulkitsijoille avoimeksi, mahdollistaa se nuorten vastausten ymmärtämisen mistä näkökulmasta tahansa. Tämä ei nähdäkseni johda heidän ilmaisemiansa näkemysten moninaisuuden tavoittamiseen parhaalla tavalla.

Perinteinen tapa tarkentaa strukturoituja kysymyksiä on sisällyttää avovastauksia valikoivasti. Koska kyseessä on puhelinhaastatteluna toteutettu tutkimus, ei avovastausten lisääminen olisi mahdotonta, vaikkakin toisi tuki uusia elementtejä niin tutkimuksen toteuttamiseen, aineiston käsittelyyn kuin sen analysointiinkin. Toinen keino kerätä täsmällisempää ja monimuotoisempaa tietoa nuorten asenteista ja näkemyksistä – vaikkapa juuri erilaisia poliittisuuden ulottuvuuksia koskien – olisi avata kysymyksenasettelua nuoria koskevan ajankohdaisen tutkimustiedon pohjalta. Tämä tuki määrittelee ennalta jossakin määrin, mitä vaikkapa poliittisuus tarkoittaa, joten kysymyksenasettelu on mietittävä erityisen huolellisesti ja monelta kannalta. Kansalaisuuden osalta isinilaiset ulottuvuudet tarjoavat välineitä poliittisuuden monimuotoiseen määrittelemiseen. Kysymystä yksi voisi näistä lähtökohdista tarkentaa vaikkapa seuraavasti (nämä vain esimerkinomaisina teemoitteluina):

1a) ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta, joka liittyy ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun ja yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen, vaikkapa ihonvärin, sukupuolen, ammatin, asuinpaikan tai syntymämaan perusteella?” (kansalaisasema)

- 1b) ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta, joka liittyy esimerkiksi kansanedustajien työhön, äänestämiseen, julkisten palvelujen järjestämiseen, verotukseen ja nuorisoparlamenttiin?” (kansalaisuuden käytännöt)
- 1c) ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta, joka koskee sellaisia aiheita kuin harrastukset, koulureittien kunnossapito, vanhempien mahdollisuudet elättää perhettään työllään, lääkäriin pääsy tarpeen tullen, eläinten hyvinvointi ja mahdollisuus valita itse ystäväpiirinsä?” (kansalaisuuden teot)

Toiseksi ehdotan, että kysymyksenasettelujen tilallisten näkökohtien pohtiminen voisi auttaa laajentamaan poliittista kattavuutta. Nuorisobarometrin haastattelurunko on nykyisellään pitkälti valtiokehyksen läpi rakennettu, jolloin institutionaalinen toiminta ja alueellisuus korostuvat. Nämä ovat toki olennaisia näkökohtia vaikkapa Euroopasta puhuttaessa, mutta niiden rinnalle voisi tuoda myös toisenlaisia tilallisia jäsenyyksiä nuorten arkielämästä käsin. Valtioiden ja instituutioiden Euroopan ohella nuorten näkemyksiä voi tiedustella vaikkapa turismin, harrastusten ja perhe- sekä ystävyysuhteiden näkökulmista. Omassa laadullisin menetelmin toteuttamassani tutkimuksessa olen huomannut, että nämä teemat tuovat näkyväksi sellaista Eurooppaa, jossa läheiset ihmissuhteet tekevät paikasta kuin paikasta erityisen, suomalaispelaajien sijoittuminen eurooppalaisiin jalkapallojoukkueisiin määrittelee kaupunkien tunnettuutta ja verkkopeliserverien alueelliset rajaukset tutustuttavat nuoria erilaisiin sosiaaliin käytäntöihin ja kieliin (esim. Kallio 2018a, 2018b). Tämän kaltaisten kytkösten ja kiinnitymisten kautta suomalaisnuoret rakentavat identiteettejään ja poliittista toimijuuttaan, mikä vaikuttaa merkittävästi heidän kansalaisasenteisiinsä ja -näkemyksiinsä. Siksi niiden soisi tulevan vahvemmin mukaan myös nuorten elämää kartoittaviin laajoihin kysely- ja haastattelututkimuksiin.

Koska Nuorisobarometrin yhtenä tavoitteena on kerätä tietoa ajankohtaisista, usein politisoituneista aiheista, korostuvat siinä ymmärrettävästi yleiset yhteiskuntapolitiittiset teemat. Tämän ei tarvitse tarkoittaa nuorten kokemusmaailmasta vieraantunutta tutkimusotetta, kuten moni tämänvuotisen barometrin kysymyksistä osoittaa; useissa kysymyksissä on löydetty kosketuspintoja myös nuorten arkielämään. Sama koskee kaikkea nuoriin kohdistuvaa tai heidän kanssaan toteutettavaa tutkimusta. Nuorten elämismaailmoissa kietoutuvat yhteen pienen ja suuren mittakaavan asiat, politisoituneet ja politisoitumattomat teemat, jokapäiväiseen arkielämään ja yleismaailmallisiin kysymyksiin liittyvät problematiikat, läheiset ja kaukaiset paikat, tutut ja vieraat ihmiset – kuten muidenkin ikäluokkien elämässä.

Laajaan kansalaisuuden tulkintaan perustuvan tutkimusotteen kannalta onkin olennaista kehittää nuorisotutkimusta suuntaan, joka on avoin nuorten maailmojen moninaisuudelle ja auttaa heitä artikuloimaan näkökulmiaan. Niitä näkyväksi tekemällä voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös sellaiseen yhteiskuntakehitykseen, jossa erilaiset nuoret voivat olla mukana kukin omalla tavallaan ja tyyllillään, hyödyntäen niitä resursseja, joita kulloinkin on tarjolla. Henkilökohtaisten erojen lisäksi nuorten toimijuutta ehdollistavat monet rakenteelliset tekijät (kuten kulttuuriset, sosio-ekonomiset, kyvykkyyteen liittyvät), joiden eriarvioistaviin vaikutuksiin on tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi osallistavissa julkishallinnon käytännöissä. Nuoret voivat toimia kansalaisina aktuaalisissa ja virtuaalisissa arkiyhteisöissä, turuilla ja toreilla, järjestöissä ja verkostoissa sekä julkisissa instituutioissa ja puolueissa – yksilöinä, vertaisryhmissä ja ylisukupolisissa yhteisöissä. Ehkäpä lähitulevaisuudessa tämä toimeliaisuus tunnistetaan kriittisen kansalaisuuden tutkimuksen ulkopuolellakin paremmin ja saamme nähdä uutisia, jotka julistavat: Nuoret ovat kiinnostuneita politiikasta, kunhan aikuiset ovat kiinnostuneita siitä mitä se heille tarkoittaa!

VIITTEET

1. Tarkempiin perusteluihin isinilaiselle näkökulmalle sekä nuorten kansalaisuuden ja poliittisuuden analysointiin tästä näkökulmasta voi perehtyä aiempien, avoimesti saatavilla olevien julkaisujeni kautta (esim. Kallio 2014, 2017; Kallio & Häkli 2017; Kallio ym. 2015; Rytioja & Kallio 2018; Wood & Kallio 2019).
2. Esimerkiksi Kallion ja Millsin toimittamasta teoksesta (2016) löytyy laaja kansainvälinen kirjo nuorten kansalaisuutta ja poliittista toimijuutta esitteleviä artikkeleita, joissa huomioidaan erityisesti arkisen toimijuuden näkökulmia.
3. Kysely on teemoiteltu seuraaviin aihealueisiin: Eurooppa, vaikuttaminen, populismi, maahanmuutto, arvot, epävarmuus ja turvattomuus, matkustelu ja asuminen ulkomailla, sekä tulevaisuusorientaatiota ja syrjintää koskevat seurantaindikaattorikysymykset.
4. Nuorisotutkimuksen eettisiin kysymyksiin monipuolisen katsauksen tarjoaa teos Vehkalahti ym. (2010).
5. YLE: ”Nuorisobarometri: Poliittikka ei kiinnosta nuoria” (kotimaan uutiset 11.2.2014); Helsingin Sanomat: ”Poliittikka on nuorista ihan ok – kunhan ei tarvitse osallistua” (pääkirjoitus 13.2.2014).

LÄHTEET

- Arendt, Hannah (1958) *The Human Condition*. Chicago: Chicago University Press.
- Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) (2017) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere: Tampere University Press.
- Isin, Engin F. (2009) Citizenship in the flux. The figure of the activist citizen. *Subjectivity* 29 (1), 367–388.
- Isin, Engin F. (2012) *Citizens without Frontiers*. New York & London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Jeffrey, Alex & Staeheli, Lynn A. (2016) Learning citizenship. Civility, civil society and the possibilities of citizenship. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio & Sarah Mills & Tracey Skelton (toim.) *Politics, Citizenship and Rights. Vol. 7 of Geographies of Children and Young People*. Singapore: Springer, 481–496.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2014) Intergenerational recognition as political practice. Teoksessa Robert M. Vanderbeck & Nancy Worth (toim.) *Intergenerational Space*, 139–154. London: Routledge.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2018a) Not in the same world: topological youths, topographical policies. *Geographical Review* 108 (4), 566–591.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2018b) Exploring space and politics with children. A geosocial methodological approach to studying experiential worlds. Teoksessa Amy Cutter-Mackenzie & Karen Malone & Elisabeth Barratt Hacking (toim.) *Research Handbook on Childhoodnature*. Singapore: Springer, 1–28. DOI:10.1007/978-3-319-51949-4_125-1
- Kallio, Kirsi Pauliina & Häkli, Jouni (2017) Meluisa osallistuminen kamppailuna kaupunkitilasta – tapaus Kiikelinpuisto. Teoksessa Pia Bäcklund & Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere: Tampere University Press, 219–238.
- Kallio, Kirsi Pauliina & Häkli, Jouni & Bäcklund, Pia (2015) Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies* 19 (1), 101–119.
- Kallio, Kirsi Pauliina & Mills, Sarah & Skelton, Tracey (toim.) (2016) *Politics, Citizenship and Rights. Vol. 7 of Geographies of Children and Young People*. Singapore: Springer
- Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2014) Ystävyyssuhteiden kiinnittymisen suuntaajana. Tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyyksistä. *Alue & Ympäristö* 43 (1), 16–33.
- Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) (2010) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*.

- Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 101. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lehtonen, Jukka (2015) Going to the "Men's School"? Non-heterosexual and trans youth choosing military service in Finland. *Norma*, 10 (2), 117–135.
- Lepola, Outi & Venla Kokko (2015) Nuoret poliittisina toimijoina – äänestäminen ei riitä. *Näkökulma* 5. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma05_nuoret_poliittisina_toimijoina.pdf (Viitattu 6.7.2016.)
- Percy-Smith, Barry (2016) Negotiating active citizenship. Young people's participation in everyday spaces. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio & Sarah Mills & Tracey Skelton (toim.) *Politics, Citizenship and Rights. Vol. 7 of Geographies of Children and Young People*. Singapore: Springer, 401–422.
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (2017) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Rinne, Eeva & Kallio, Kirsi Pauliina (2017) Nuorten tilallisten mielikuvien lähteillä. *Alue & Ympäristö*, 46 (1), 17–31.
- Rytioja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja kansalaisuudesta lasten ja nuorten näkökulmasta. *Sosiologia* 55 (1), 6–27.
- Stenvall, Elina (2018) *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. Acta Universitatis Tamperensis 2407. Tampere: Tampere University Press.
- Trell, Elen Maarja & van Hoven, Bettina (2016) Young people and citizenship in rural Estonia. An everyday perspective. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio & Sarah Mills & Tracey Skelton (toim.) *Politics, Citizenship and Rights. Vol. 7 of Geographies of Children and Young People*. Singapore: Springer, 423–444.
- Wood, Bronwyn E. (2016) A genealogy of the "everyday" within young people's citizenship studies. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio & Sarah Mills & Tracey Skelton (toim.) *Politics, Citizenship and Rights. Vol. 7 of Geographies of Children and Young People*. Singapore: Springer, 83–399.
- Wood, Bronwyn E. & Kallio, Kirsi Pauliina (2019, tulossa) Green citizenship. Towards spatial and lived perspectives. Teoksessa Simin Davoudi & Hilda Blanco & Richard Cowell & Iain White (toim.) *Routledge Companion to Environmental Planning and Sustainability*. London: Routledge.

NÄKÖKULMIA

HEIKKI AITTOKOSKI

SUOMALAISEN MAAILMAN KAKSI AVAINSANAA

Kun olin tarkastellut Nuorisobarometria omasta ammatillisesta vinkkelistäni, ulkomaantoimitajana, mieleeni jäi pyörimään erityisesti kaksi sanaa.

Ensimmäinen on myönteinen: *luottamus*.

Suomalainen luottamusyhteiskunta näyttäisi olevan voimissaan. Se on vahvuus, jota ilman pieni subarkkinen kansakunta ei ikinä olisi saavuttanut nykyisen kaltaista vakautta ja hyvinvointia.

Nuorista 95 prosenttia luottaa poliisiin paljon tai jonkin verran. Tasavallan presidenttiin luottaa 93 prosenttia, puolustusvoimiin 89 prosenttia, oikeuslaitokseen 89 prosenttia, valtion ja kunnan virkamiehiin 78 prosenttia.

Tulokset noudattavat suomalaista pitkää linjaa eivätkä sikäli yllätä. Vastaavia tuloksia on toisinaan myös tapana vähätellä (”ovatpa suomalaiset sinisilmäisiä”). Mutta jos lukuja pysähtyy hetkeksi miettimään maailman mitassa, ne ovat todella pysäyttäviä.

Olen matkustellut työkseni nyt liki 25 vuotta. Olen oppinut, että suurin osa maailmasta toimii periaatteella, jota nimitän ”serkkutaloudeksi”. Tarkoitan yhteiskuntia, joissa valtiolliset instituutiot ovat niin etäisiä tai niin epäluotettavia, että ainoaksi turvaverkoksi jäävät perhe ja suku.

Tämä muuten tahtoo unohtua niiltä suomalaisilta, jotka ihastelevat monien kulttuurien laajaa perhekkäisyyttä. Sukurakkaus saattaa niissä perustua raadollisiin järkisyihin, kuten esimerkiksi siihen, että jos suku ei huolehdi yksinäististä vanhuksistaan, nämä putoavat eläketurvan puuttuessa tyhjän päälle.

Olin keväällä 2018 reportaasimatalla Kolumbiassa, joka elinolojensa puolesta on melko lähellä maailman keskivertoa. Haastattelemini

ihmisten kohdalla toistuivat samat tarinat: poliisi ei ole ystävä, virkamiesten olemassaolon tarkoitus on lahjonta eikä oikeutta maassa saa, ken ei itse sitä hanki.

Hätkähdyttävintä oli tajuta, että Kolumbian maaseudulla on alueita, joissa ihmisten ainoa kokemus valtiosta on lähestyvä lentokone – joko kokaviljelmää myrkyttävä pienkone tai pommikone.

Niin ikään olen oppinut, että suurin osa maailman 7,6 miljardista ihmisestä elää tyystin eri todellisuudessa kuin suomalaiset. Suomalaisien nuorten näkökulmasta tämä on merkittävää ennen kaikkea siksi, että heidän tulevaisuutensa tärkeimpiä vaikuttavia tekijöitä ovat juuri heidän omat ikäluokkansa maailmalla.

Maailman ikärakenne näyttää hyvin erilaiselta kuin Suomen. YK:n tilastojen mukaan maailman väestöstä yli puolet on alle 30-vuotiaita, Suomen väestöstä noin kolmannes.

Kehittyvän maailman niin kutsuttu nuorisopullistuma vaikuttaa lähivuosikymmeninä takuuvarmasti nykyisten suomalaisnuorten elämään.

Vaikutukset voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Dynaamiset Aasian maat noussevat edelleen. Arabimaissa on mahdollista, että nuorten sukupolvien turhautuminen kanavoituu jatkossakin väkivaltaan. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa väestönkasvu jatkuu niin kiivaana, että todennäköisesti nykyistä paljon suuremmat määrät nuoria pyrkii Eurooppaan paremman elämän toivossa.

Suomalaisille nuorille maailma tarjoaa ennennäkemättömiä mahdollisuuksia, joihin Nuorisobarometrin perusteella on valmiutta myös tarttua. Peräti 96 prosenttia ”pitää tärkeänä, että ihmiset voivat matkustaa vapaasti ja tutustua

toisiin kulttuureihin”. Nuorista 73 prosenttia on sitä mieltä, että ”minulla on paljon yhteistä eri EU-maissa asuvien samanikäisten nuorten kanssa”.

Barometrasta piirtyy kuva nuoresta sukupolvesta, joka on sinut oman itsensä ja oman maansa kanssa. Tulevaisuudenusko on ilahduttavan vankkaa. Noin 80 prosenttia uskoo sekä omaan, kotipaikkakunnan että Suomen tulevaisuuteen.

Ympäristön maailman suhteen kuva ei ole yhtä valoisa. Siitä kumpuaa toinen avainsana, joka mieleeni jäi: *epävarmuus*.

Ilmastomuutos, maailmanpolitiikka ja terrorismi huolestuttavat nykynuoria tuntuvasti enemmän kuin 2000-luvun alun nuoria. Myös maahanmuuttajien määrän lisääntyminen huolestuttaa jonkin verran enemmän kuin ennen.

Ilmastomuutoksen takia kokee erittäin tai melko paljon epävarmuutta 67 prosenttia nuorista. Vuonna 2006 osuus oli 37 prosenttia. Maailmanpoliittisen tilanteen osalta samat lueumat ovat 42 ja 25 prosenttia.

Epävarmuuden ja turvallisuuden tunteukset heijastelevat maailman tosiasiallista

muutosta. Huoli ilmastomuutoksesta on käynyt vuosi vuodelta akuutimmaksi, ja suurvalta-poliittinen ilmapiiri on kiristynyt.

Maantieteellisesti läheisin maailmanpolitiikan huolenaihe löytyy Venäjältä. Presidentti Vladimir Putin on valtakautensa edetessä ryhtynyt harjoittamaan aggressiivista ulkopoliittikkaa, jonka jäljet piirtyvät selvimpinä Ukrainassa.

Suomalaisnuorten kokemaan epävarmuuden vaikuttanee myös Yhdysvaltain presidentti Donald Trump, joka katsoo maailmaa voimakkaan nationalistisesti ja on luonteeltaan tempoilleva.

Nuorisobarometrin kuvaamat epävarmuuden tunteet kannattaa ottaa vakavasti – eikä vähiten siksi, että epävarmuus ja turvattomuus ovat populismin polttoaineita. Sekä oikeisto- että vasemmistopopulismi ovat voimistuneet 2010-luvun Euroopassa, ja niitä on ruokkinut juuri epävarmuus maailman menosta.

Epävarmuuden syitä Suomi ei pysty omalla toiminnallaan yksin poistamaan. Sitäkin tärkeämpää on pitää kiinni ensimmäisestä nimeästäni avainsanasta, luottamuksesta.

EUROOPAN JA SUOMEN POLIITTINEN ETSIKKOAIKA

Vuosi 2019 on monella tavalla merkittävä Euroopan unionille.

Brexitin pitäisi tapahtua maaliskuussa, ja toukokuussa järjestetään Euroopan parlamentin vaalit. Uuden oikeiston Viktor Orbán ja Matteo Salvini lataavat suuria odotuksia vaaleihin. Nykyisillä gallupeilla mitattuna kansallismielisten ryhmien yhteenlaskettu kannatus voi kasvaa sosiaalidemokraatteja suuremmaksi.

Brexit laittaa Euroopan sisäiset valtatasapainot uusiksi. Vuonna 2019 pitäisi sopia liäksi brexitin jälkeisestä EU:n budjetista sekä nimittää uudet johtajat Euroopan komissioon, Euroopan keskuspankkiin ja Eurooppa-neuvostoon. Eurokriisi on kasvattanut Euroopan unionissa pohjoisen ja etelän sekä pakolaiskriisi idän ja lännen välistä poliittista erimielisyyttä. Konsensus Euroopan integraatiosta on muuttunut suureksi dissensukseksi.

Brexitin jälkeisen Euroopan unionin tulisi ratkaista kriisinsä ja löytää poliittinen identiteetti uudessa, epävarmemmassa kansainvälisessä ympäristössä. Poliittisen epävarmuuden kasvu näkyy myös Nuorisobarometrissa. Nuorten epävarmuus on lisääntynyt selvästi kuluneen vuosikymmenen aikana. Syrjäytymiseen, ilmastomuutokseen, terrorismiin, maailmanpolitiikkaan, hyvinvointipalveluihin ja rasistiseen väkivaltaan liittyvä turvattomuuden tunne on moninkertaistunut vastaajien keskuudessa.

Nuorten syrjäytyminen aiheuttaa erittäin paljon epävarmuutta 46 prosentille vastaajista (12 % vuonna 2010), ihmisen aikaansaama ilmastomuutos 43 prosentille (12 % vuonna 2010), kansainvälinen terrorismi 37 prosentille (6 % vuonna 2010), maailmanpoliittinen tilanne 37 prosentille (8 % vuonna 2010), hyvinvointipalveluiden tulevaisuus 35 prosentille (9 %

vuonna 2010) ja rasistinen väkivalta 35 prosentille (11 % vuonna 2010).

NUORTEN LUOTTAMUS EUROOPPAAN

EU nauttii nuorten keskuudessa suhteellisen laajaa luottamusta, mutta siitä huolimatta nuoret suhtautuvat varauksella integraation lisäämiseen.

Vaikka vastaajista peräti 66 prosenttia on sitä mieltä, että EU-jäsenyys on osoittautunut Suomelle edulliseksi, EU:n kehittämistä liittovaltioksi kannattaa alle kolmannes vastaajista. EU:n kehittäminen liittovaltioksi on vähiten tärkeä prioriteetti Suomen tulevalle puheenjohtajakaudella vuoden 2019 jälkipuoliskolla.

Melkein 70 prosenttia on jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että EU:lle pitäisi perustaa oma armeija. Kysyttäessä EU:n ja Suomen ulkosuhteista joka kolmas vastaajista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Euroopan yhdentymisen on mennyt jo liian pitkälle ja peräti joka viides olisi valmis ”laittamaan Suomen rajat kiinni”.

Syvemmän integraation sijaan nuoret haluaisivat Suomen edistävän EU:ssa itselleen tärkeitä arvoja. Kun verrataan vuoteen 1999, ympäristön suojelun, sukupuolten tasa-arvon ja idän-suhteiden parantamisen kannatus ovat lisääntyneet erityisesti. Nuorten mielestä Suomen tulisi erityisesti edistää ympäristön suojelua (69 % 2018 vs. 54 % 1999), sukupuolten tasa-arvoa (57 % vs. 44 %) ja parantaa Venäjä-suhteita (46 % vs. 24 %).

Nuorten vahvassa eurooppalaisuudessa näyttäisi korostuvan enemmän arvot ja identiteettipolitiikka kuin eurooppalaisen integraation

lisääminen. Poliitikkojen tulisikin miettiä tarkemmin, kuinka EU voi vastata nuorten kasvavaan huoleen esimerkiksi ilmastonmuutoksesta, terrorismista, geopolitiikasta ja hyvinvoinnista.

Tulevissa Nuorisobarometreissa olisi kiinnostavaa kysyä, kuinka Euroopan unionia haluttaisiin institutionaalisesti kehittää – missä asioissa nuoret olisivat esimerkiksi valmiita luopumaan kotimaansa suvereniteetista ja missä asioissa haluaisivat sitä ottaa takaisin. Entä olisivatko nuoret valmiita esimerkiksi oikeusvaltioperiaatetta kyseenalaistavien maiden kurittamiseen, rahaliiton yhteisvastuun lisäämiseen tai momentahtaiseen integraatioon? Tällainen tieto olisi arvokasta Euroopan unionin tulevan yhteistyön suhteen.

NUORTEN LUOTTAMUS SUOMALASEEN POLITIIKKAAN

Nuorisobarometrin toinen mielenkiintoinen tulos on varauksellisuus suomalaista politiikkaa kohtaan. Nuoret kokevat ostopäätökset lähes yhtä merkittäväksi tavaksi vaikuttaa kuin ääntämisen ja vaaleihin ehdolle asettumisen.

Vaikka luottamus suomalaiseen politiikkaan on vahvaa ja osallistuminen poliittiseen toimintaan on tuplaantunut viimeisten viiden vuoden aikana, edelleen ainoastaan 15 prosenttia alle 30-vuotiaista on osallistunut poliittiseen toimintaan. Vain noin puolen mielestä poliitikot ovat erittäin tai jokseenkin luotettavia. Kun kysytään luottamusta instituutioihin, luottamus puolueisiin on laskenut eniten nuorison keskuudessa.

Alle 30-vuotiaista 30 prosenttia kannattaa vihreitä ja 20 prosenttia kokoomusta. Erityisesti

SDP:n ja vasemmistoliiton tulisikin miettiä kannatustaan nuorten keskuudessa, sillä vasemmistopuolueiden yhteenlaskettu kannatus nuorten keskuudessa on vain 16 prosenttia. Perussuomalaisen kannatus on kasvanut vuoden 2016 jälkeen molempia vasemmistopuolueita suuremmaksi, joskaan kyselyssä ei ole vielä mukana perussuomalaisten hajoamista.

Kun nuorilta kysytään arvoja, suuri osa nuorista leimaa itsensä arvoliberaaleiksi, maltillisiksi, ei-rasistisiksi ja epäuskonnollisiksi. Kiinnostavaa on, että oikeiston ja vasemmiston kannatus on identtistä. Tasan 26 prosenttia nuorista katsoi olevansa vasemmistolainen ja 26 prosenttia oikeistolainen. Reilut 40 prosenttia 18–29-vuotiaista sijoitti itsensä poliittiseen keskustaan, ja peräti 7 prosenttia vastaajista ei halunnut tai osannut sijoittaa itseään vasemmisto–oikeisto-akselille.

Vähäinen poliittinen osallistuminen, matala luottamus politiikkaan ja suuri poliittinen keskustalaisuus viestivät myös suomalaisen puoluepolitiikan etsikköajasta. Vihreitä ja kokoomusta lukuun ottamatta puolueiden tulisi kysyä itseltään, miten ne voisivat paremmin ajaa nuorisolle tärkeitä asioita. Nuorisobarometri tarjoaa tästä paljon arvokasta dataa.

Vanhemmat ikäpolvet äänestävät kenties aktiivisemmin, koska puolueet ajavat selkeämmin heidän asioitaan. Uudistamalla ja nuoret selkeämmin huomioimalla puolueet voisivat saada nopeitakin kannatushyppyjä. Tällä hetkellä suurten puolueiden kannatus on niin tasaista, että nuorten saaminen puolelleen voisi tehdä näiden puolueiden johtajista helposti pääministereitä.

ELINA LEHTINEN & ANNINA PELTONEN

KONFLIKTINRATKAISUSTA KANSALAISTAITO?

Riidat koulujen pihilla sekä väkivaltaiset, kansainväliset konfliktit – voiko niillä olla mitään yhteistä? Nopeasti ajateltuna tuntuu, ettei yhteistä nimittäjää helposti löydy. Me CMI:llä uskomme kuitenkin, että riitojen sekä isompienkin konfliktien taustalta löytyy samoja inhimillisiä reaktioita ja toimintatapoja. Konfliktinratkaisu- ja vuorovaikutustaidot eivät ole rakettitiedettä, niitä voi opetella.

Maailma on parin viime vuoden aikana muuttunut entistä arvaamattommaksi ja turvattommaksi paikaksi. Sodat ja konfliktit, jotka ennen näyttäytyivät meille kaukaisina, ovatkin yhtäkkiä tunkeutuneet arkeemme. Ne koskettavat kaikkia. Tämän kehityssuunnan huomaa myös Nuorisobarometrin tuloksista.

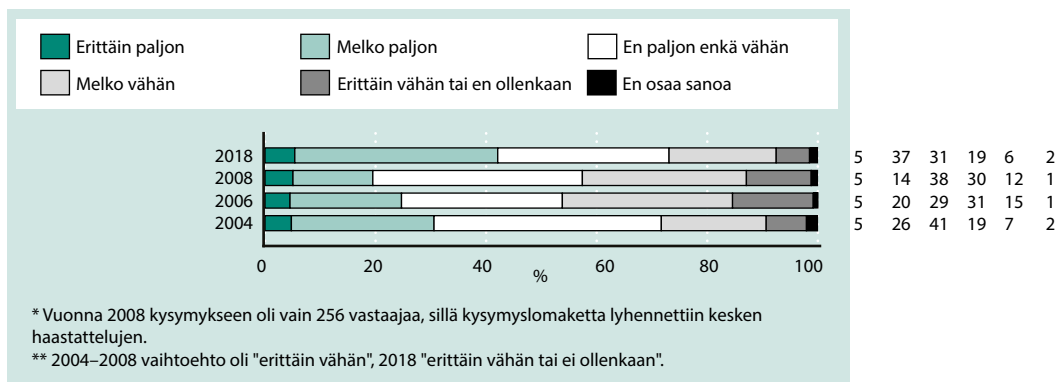
Vuonna 2018 Nuorisobarometriin osallistuneista 42 prosenttia vastasi kokevansa epävarmuutta tai turvattomuutta maailmanpoliittisen tilanteen takia, kun vuonna 2004 vastaava luku oli 31 prosenttia. Yhä useampi nuori on

huolissaan tämänhetkisestä maailmanpoliittisesta tilanteesta – siis omasta tulevaisuudestaan.

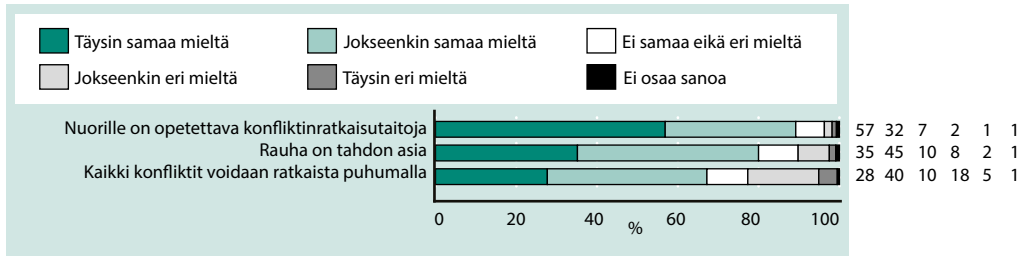
Viha synnyttää vihaa ja väkivalta väkivaltaa. Kestävää rauhaa ei voi saada aikaiseksi sotimalla, vaan se vaatii tahtoa ja neuvottelutaitoa. Sama pätee arjessa: riita ei lopu huutamalla, lyömällä tai solvaamalla. Paras lääke on ihmisten rehellinen kohtaaminen, kunnioittaminen ja vuoropuhelu. Nuorena opittu taito ratkoa riidat puhumalla helpottaa myöhemmin vaikeissa tilanteissa. Tämän vuoksi CMI:n järjestämien valtakunnallisten Ahtisaari-päivien tavoitteena on tehdä konfliktinratkaisusta kansalaistaito. Ahtisaari-päivien teema on: ”Riidat ratkotaan puhumalla.”

Nuorisobarometrin tuloksista voidaan nähdä, että suurin osa vastanneista on samaa mieltä Ahtisaari-päivien teeman kanssa. 68 prosenttia uskoo, että kaikki konfliktit voidaan ratkaista puhumalla, ja jopa 80 prosentin mielestä rauha on tahdon asia.

KUVIO 1. "KUINKA PALJON KOET EPÄVARMUUTTA TAI TURVATTOMUUTTA MAAILMANPOLIITTISEN TILANTEEN TAKIA?" VERTAILU 2004, 2006, 2008* JA 2018. (%)

KUVIO 2. NÄKEMYKSIÄ RAUHASTA JA KONFLIKTINRATKAISUSTA. (%)

JOKAINEN MEISTÄ VOI OPIA RATKAISEMAAN KONFLIKTEJA

Työmme taustalla vaikuttavat vahvasti perustamme presidentti Ahtisaaren perintö ja hänen pitkän uransa rauhanvälitysovit. Presidentti Ahtisaari uskoo, että kaikki konfliktit voidaan ratkaista. Hän painottaa myös kuuntelemisen taitoa. Nuorille presidentti haluaa kertoa, että kaikkea ei tarvitse tietää. Aina voi pyytää apua ja kysyä neuvoa. Ihmisen vahvuus näkyy siinä, että uskaltaa olla nöyrä ja myöntää, ettei itsellä ole kaikkea maailman tietoa. Yhteistyöhön oppiminen onkin yksi tärkeimmistä ominaisuuksista, jolla konflikteja voidaan ratkaista.

CMI on Ahtisaari-päivät-hankkeen kautta tuottanut opettajille oppimateriaaleja, joilla voidaan kehittää empatiakykyä sekä neuvottelu- ja sovittelutaitoja. Ajatuksena on, että niin toisen asemaan asettuminen olisi helpompaa. Vuorovaikutustaitojen oppimista korostavat tänä päivänä kaikki opettajista ja poliitikoista aina nuoriin asti. Lähes 90 prosenttia Nuorisobarometriin vastanneista nuorista ymmärsi konfliktitaitojen merkityksen ja oli halukkaita oppimaan niitä lisää. Meidän tehtäväksemme jää tarjota kiinnostavia välineitä ja kanavia näiden taitojen harjoittamiseen.

Crisis Management Initiative (CMI) on suomalainen konfliktinratkaisujärjestö, joka ehkäisee ja ratkaisee väkivaltaisia konflikteja epävirallisen neuvottelun ja vuoropuhelun avulla. Vuosittain vietettävät valtakunnalliset Ahtisaari-päivät tuovat rauhanvälityksen kaikkiin suomalaisiin kouluihin. Päivien tarkoituksena on lisätä tietoa rauhanvälityksestä, riitojen ratkaisemisesta sekä sovinnon merkityksestä. CMI järjestää Ahtisaari-päiviä ulkoministeriön tuella.

LIITTEET

LIITE 1

NUORISOBAROMETRI 2018, HAASTATTELULOMAKE

Hyvää päivää/iltaa, olen Kantar TNS:n haastattelija. Teemme Valtion nuorisoneuvoston toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee nuorten näkemyksiä omaan elämäänsä liittyvistä asioista. Kyselyn teemana on Eurooppa ja vaikuttaminen. Kysymysten läpikäynti vie noin 20 minuuttia. Olisiko sinulla nyt aikaa vastata? Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

T1 Sukupuoli (Huom. sukupuoli on kysyttävä! Älä kuitenkaan luettele vaihtoehtoja.)

- a) Nainen
- b) Mies
- c) Muu
- d) Ei halua kertoa / ei osaa sanoa

T2 Mikä on ikäsi?

T3 Missä kunnassa asut tällä hetkellä?

T4 Mitä on äidinkielenä?

- a) Suomi
- b) Ruotsi
- c) Muu, mikä?

K1 Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?

(4 = erittäin kiinnostunut, 3 = jonkin verran kiinnostunut, 2 = vain vähän kiinnostunut, 1 = en lainkaan kiinnostunut, 99 = en osaa sanoa)

K3a Luotatko seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan...

(paljon, jonkin verran, vähän vai et lainkaan)?

- a) oikeuslaitos
- b) yritykset
- c) pankit
- d) tasavallan presidentti
- e) Euroopan unioni
- f) kunnanvaltuusto
- g) eduskunta
- h) Euroopan talous- ja rahaliitto

- i) poliisi
- j) puolustusvoimat
- k) kirkko
- l) ammattiyhdistysliike
- m) kunnan ja valtion virkamiehet
- n) poliittiset puolueet
- o) maan hallitus

K5a Aiotko äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa, jotka järjestetään todennäköisesti huhtikuussa 2019?

(Äänestän varmasti / Äänestän todennäköisesti / Todennäköisesti en äänestä / Varmasti en äänestä / En osaa sanoa)

K5b Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen tai minkä puolueen ehdokkaan kokisit itsellesi läheisimmäksi?

- a) Kokoomus
- b) SDP
- c) Keskusta
- d) Vihreät
- e) Vasemmistoliitto
- f) Perussuomalaiset
- g) Ruotsalainen kansanpuolue
- h) Suomen kristillisdemokraatit
- i) Sininen tulevaisuus
- j) Jokin muu
- k) Ei mikään puolue
- l) Ei vastausta / ei osaa sanoa

K6 Kuinka vahvasti koet Euroopan

(1 = ei lainkaan, 2, 3, 4, 5 = täysin)

- a) maantieteelliseksi alueeksi
- b) arvoyhteisöksi
- c) Euroopan unioniksi
- d) taloudelliseksi yhteisöksi

K7 Suomi valmistautuu Euroopan unionin puheenjohtajakauteen. Kuinka tärkeänä pidät, että Suomi vaikuttaa Euroopan unionissa seuraaviin asioihin?

(1 = erittäin tärkeää, 2 = melko tärkeää, 3 = vain vähän tärkeää, 4 = ei lainkaan tärkeää, 99 = en osaa sanoa)

- a) Ympäristön suojelu
- b) Työllisyyden edistäminen
- c) Sukupuolten välinen tasa-arvo
- d) Rauhan edistäminen
- e) EU:n kehittäminen kohti liittovaltiota
- f) Kansainvälisen rikollisuuden torjunta
- g) Ihmisoikeuksien turvaaminen

- h) Suomen maatalouden toiminnan turvaaminen
- i) EU:n ja Venäjän suhteiden kehittäminen

K8 Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä

(4 = täysin samaa mieltä, 3 = joihinkin samaa mieltä, 2 = joihinkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä, 99 = en osaa sanoa)

Suomen tulisi lisätä vaikutusvaltaansa EU:ssa.

EU:n yhdyntyminen on mennyt jo liian pitkälle.

EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle.

Minulla on paljon yhteistä eri EU-maissa asuvien samanikäisten nuorten kanssa.

Olen valmis laittamaan Suomen rajat ”kiinni”, vaikka se merkitsisi sitä, että omaa liikkuvuuttani ulkomaille rajoitettaisiin.

On tärkeää, että ihmiset voivat matkustaa vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin.

EU:lle pitäisi perustaa yhteinen armeija.

Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi.

Asevelvollisuus tulisi laajentaa koskemaan myös naisia.

K9 Oletko viimeisen vuoden aikana ollut mukana poliittisessa toiminnassa?

(kyllä / en / en osaa sanoa)

K10 Entä oletko viimeisen vuoden aikana muuten pyrkinyt vaikuttamaan sinulle tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin?

(kyllä / en / en osaa sanoa)

K11 Kuinka paljon seuraavilla keinoilla voi mielestäsi vaikuttaa?

(5 = erittäin paljon, 4 = melko paljon, 3 = melko vähän, 2 = erittäin vähän, 1 = ei ollenkaan, 99 = en osaa sanoa)

Äänestäminen

Äänestämättä jättäminen

Asettuminen ehdolle vaaleissa

Aktiivinen toimiminen esim. nuorisovaltuustossa tai jossain järjestössä

Osallistuminen mielenosoitukseen

Väkivalta

Poliittisista asioista keskusteleminen sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla

Ostopäätöksillä vaikuttaminen

(Kysytään kunkin K11 vaikuttamismuodon kohdalla erikseen)

K12 Oletko itse vaikuttanut tällä tavalla...

(kyllä, usein / kyllä, joskus / en / en osaa sanoa)

K13 Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa?

(5 = täysin samaa mieltä, 4 = joihinkin samaa mieltä, 3 = en samaa enkä eri mieltä, 2 = joihinkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä, 99 = en osaa sanoa)

Katson ymmärtäväni maamme tärkeimpiä poliittisia asiakysymyksiä.

Useimmat poliitikot eivät välitä kansasta.

Useimmat poliitikot ovat luotettavia.
Poliitikot ovat Suomen suurin ongelma.
Kansan tulisi tehdä tärkeimmät poliittiset päätökset, ei poliitikkojen.
Useimmat poliitikot välittävät vain rikkaiden ja vaikutusvaltaisten ihmisten edusta.
Yksikään puolue ei aja asiaani.
Kaikki konfliktit voidaan ratkaista puhumalla.
Nuorille on opetettava konfliktinratkaisutaitoja.
Rauha on tahdon asia.

K15 Kuinka tärkeitä sinun mielestäsi seuraavat tekijät ovat sen kannalta, onko henkilö aidosti suomalainen?

(4 = erittäin tärkeä, 3 = melko tärkeä, 2 = ei kovin tärkeä, 1 = ei lainkaan tärkeä, 99 = en osaa sanoa)

Olla syntynyt Suomessa.
Omata suomalaiset sukujuuret.
Osata puhua suomea tai ruotsia.
Noudattaa suomalaisia tapoja ja perinteitä.

K16 Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa?

(5 = täysin samaa mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = en samaa enkä eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä, 99 = en osaa sanoa)

Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia.
Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevästä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen.
Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria.
Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme.
Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla.

K17 Kuinka tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat?

(5 = hyvin tärkeää, 4 = melko tärkeää, 3 = ei tärkeää mutta ei yhdentekevää, 2 = melko yhdentekevää, 1 = täysin yhdentekevää, 9 = en osaa sanoa)

aineellinen hyvinvointi
kansallinen turvallisuus
isänmaallisuus
demokratia
tasa-arvo
vapaus
terveys
ympäristön kunnioittaminen
ihmisoikeudet
rauha
vieraiden kielten oppiminen

K18 Yhteiskunnallisia näkemyksiä kuvataan usein erilaisilla ulottuvuuksilla. Miten sijoittaisit itsesi seuraaville ulottuvuuksille?

1 = vasemmisto, 2, 3, 4, 5 = oikeisto
1 = arvoliberaali, 2, 3, 4, 5 = arvokonservatiivinen

1 = uskonnollinen, 2, 3, 4, 5 = epäuskonnollinen
1 = rasistinen, 2, 3, 4, 5 = en lainkaan rasistinen
1 = radikaali, 2, 3, 4, 5 = maltillinen

K19 Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?

(5 = erittäin paljon, 4 = melko paljon, 3 = en paljon enkä vähän, 2 = melko vähän, 1 = erittäin vähän tai en ollenkaan, 99 = en osaa sanoa)

maailmanpoliittinen tilanne
maahanmuuttajien määrän lisääntyminen
ihmisestä johtuva ilmastonmuutos
kansainvälinen terrorismi
hyvinvointipalveluiden tulevaisuus
sotilaallinen hyökkäys Suomeen
joukkotuhoaseet (esim. ydinaseet)
EU:n laajeneminen
EU:n hajoaminen
uskontojen väliset konfliktit
rasistinen väkivalta
suomalaisten eriarvoistuminen
nuorten syrjäytyminen

K20 Miten suhtaudut seuraaviin asioihin?

(5 = erittäin optimistisesti, 4 = optimistisesti, 3 = en optimistisesti enkä pessimistisesti, 2 = pessimistisesti, 1 = erittäin pessimistisesti)

Oma tulevaisuutesi
Oman asuinpaikkakuntasi tulevaisuus
Suomen tulevaisuus asuinmaana
Euroopan tulevaisuus
Maailman tulevaisuus ylipäänsä

K21A Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?

(1 = kyllä, usein / 2 = kyllä, joskus / 3 = en / en osaa sanoa)

K21B KYSYTÄÄN VAIN, JOS AINAKIN JOSKUS JOUTUNUT SYRJITYKSI, ELI JOS K21A = 1 TAI 2)

K21B Milloin olet joutunut syrjinnän kohteeksi?

(1 = joudun edelleen / 2 = viimeisten 12 kuukauden aikana / 3 = 1–5 vuotta sitten, 4 = kauemmin aikaa sitten)

K22a Oletko käynyt joskus ulkomailla?

(kyllä / en / en osaa sanoa)

K22b KYSYTÄÄN VAIN, JOS K22a ON KYLLÄ

K22B Kuinka monessa maassa olet käynyt?

(1 = alle viidessä / 2 = 5–10:ssä / 3 = 11–20 / 4 = yli 20:ssä)

K23 Oletko asunut Suomen ulkopuolella?

(kyllä / en / en osaa sanoa)

K24 Oletko ollut vaihto-oppilaana töissä tai työharjoittelussa toisessa EU/ETA-maassa?

(kyllä / en / en osaa sanoa)

T5 Missä määrin koet itsesi...

(4 = paljon, 3 = jonkin verran, 2 = vähän, 1 = en ollenkaan, 99 = en osaa sanoa)
suomalaiseksi

oman paikkakunnan asukkaaksi (kuten esimerkiksi tamperelaiseksi jne.)

kylän tai kaupunginosan asukkaaksi

maakunnan asukkaaksi

pohjoismaalaiseksi

eurooppalaiseksi

maailmankansalaiseksi

monikulttuuriseksi

maahanmuuttajaksi

ulkomaalaiseksi

T7 Mikä seuraavista kuvaa parhaiten kotitaloutta, jossa asut? LUETTELE

Asun yksin

Asun soluasunnossa/kämpin kanssa

Avio- tai avoliitossa, lapseton

Avio- tai avoliitossa, lapsia

Yksinhuoltaja

Asun kahden vanhemman kanssa (myös otto- ja kasvatusvanhemmat, isä- tai äitipuoli)

Asun yhden vanhemman kanssa (myös otto- ja kasvatusvanhemmat)

Asun vuorotellen molempien vanhempien kanssa

Muu

T8 Mikä on äitisi koulutustaso? LUETTELE, MERKITSE YLIN

Ammatillinen tutkinto

Opisto tai ylioppilastutkinto

Korkeakoulututkinto

Ei tutkintoa

Ei osaa sanoa

T9 Mikä on isäsi koulutustaso? LUETTELE, MERKITSE YLIN

Ammatillinen tutkinto

Opisto tai ylioppilastutkinto

Korkeakoulututkinto

Ei tutkintoa

Ei osaa sanoa

T10 Kun ajattelet peruskouluikäsi, niin oliko perheesi tekemisissä lastensuojelun sosiaalityön kanssa?

(ei / kyllä / en osaa sanoa)

T11 Millaiseksi arvioisit kotitaloutesi toimeentulon? (Tarvittaessa selitys: tässä tutkimuksessa tarkoitamme kotitaloudella henkilöitä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä.)

(Arvioi asteikolla 1–10 siten, että 1 = heikosti toimeentuleva, 5 = keskituloinen, 10 = hyvin toimeentuleva.)

T12 Opiskeletko parhaillaan oppilaitoksessa tai oletko ammatillisessa koulutuksessa?

Kyllä

En

En osaa sanoa

JOS OPISKELEE T12=a

T13 Oletko parhaillaan...?

Peruskoulussa

Lukiossa

Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa

Ammattikorkeakoulussa

Yliopistossa

Jossain muualla

En osaa sanoa

**T14 Mitkä seuraavista tutkinnoista olet suorittanut? (KYSYTÄÄN VAIN YLI 18-VUOTIALTA)
LUETTELE, MERKITSE KAIKKI**

Ylioppilastutkinnon

Ammatillisen tutkinnon

Ammattikorkeakoulututkinnon

Yliopistotutkinnon

Ei mitään mainituista

Ei vastausta

T15 Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

Kyllä

En

En osaa sanoa

T16 Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko ... (LUETTELE)

Koululainen tai opiskelija

Palkkatyössä

Yrittäjä

Työtön
Vanhempainvapaalla
Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa
Jokin muu, mikä? _____
Ei vastausta

KYSYTÄÄN, JOS VASTASI KYSYMYKSEEN T16 "TYÖTÖN"

T17 Kuinka pitkään olet nyt yhtäjaksoisesti ollut työttömänä? Arvioi aika kuukausina.

Noin _____ kk

T18

a) Missä maassa olet syntynyt? _____ Esikoodiksi ainakin: Suomi, Ruotsi, Venäjä, Viro

(b KYSYTÄÄN JOS SYNTYNYT SUOMEN ULKOPUOLELLA, c, d ja e kysytään kaikilta)

- b) Minä vuonna olet muuttanut Suomeen? (tarvittaessa viimeisin muuttovuosi) _____**
- c) Oletko Suomen kansalainen? (kyllä / en / en osaa sanoa)**
- d) Missä maassa äitisi on syntynyt? _____**
- e) Missä maassa isäsi on syntynyt? _____**

Haastattelu tuli nyt valmiiksi. Kiitos arvokkaasta avusta!

LIITE 2

VASTAAJAT TAUSTAMUUTTUJITTAIN (PAINOTTAMATTOMAT LUVUT)

SUKUPUOLI	n	%
Nainen	997	52
Mies	897	47
Muu / ei halua tai osaa sanoa	7	0
Yhteensä	1901	100
IKÄRYHMÄ	n	%
15–19	538	28
20–24	698	37
25–29	665	35
Yhteensä	1901	100
ÄIDINKIELI	n	%
Suomi	1768	93
Ruotsi	87	5
Muu	46	2
Yhteensä	1901	100
SUURALUE	n	%
Pääkaupunkiseutu	450	24
Muu Uusimaa	136	7
Etelä-Suomi	380	20
Länsi-Suomi	483	25
Pohjois- ja Itä-Suomi	452	24
Yhteensä	1901	100
ASUMIS- JA PERHEMUOTO	n	%
Asun yksin	563	30
Asun soluasunnossa/kämpin kanssa	213	11
Asun kaksin puolison kanssa	383	20
Asun puolison ja lasten kanssa	128	7
Olen yksinhuoltaja	15	1
Asun kahden vanhemman kanssa	425	22

Asun yhden vanhemman kanssa	109	6
Asun vuorotellen molempien vanhempien kanssa	32	2
Muu	31	2
Ei vastausta / ei osaa sanoa	2	0
Total	1901	100

OPISKELU	n	%
Peruskoulussa	125	11
Lukiossa	226	20
Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	178	16
Ammattikorkeakoulussa	230	20
Yliopistossa	343	30
Jossain muualla	27	2
Yhteensä	1129	100

PÄÄASIALLINEN TOIMINTA	n	%
Koululainen tai opiskelija	1016	53
Palkkatyössä	602	32
Yrittäjä	51	3
Työtön	110	6
Vanhempainvapaalla	33	2
Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa	18	1
Jokin muu / ei vastausta	71	4
Yhteensä	1901	100

Heikki Aittokoski on *Helsingin Sanomien* ulkomaantoimittaja ja tietokirjailija. Hänen viimeisin kirjansa, vuonna 2016 ilmestynyt *Kuolemantanssi*, käsitteli nationalismin nousua Euroopassa.

Markku Harrinvirta, VTT, toimii tuntiopettajana Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksella. Hän tekee tällä hetkellä tutkimusta muun muassa poliittisista asenteista, demokraattisesta päätöksenteosta sekä suomalaisen kansanvallan historiallisista taustoista.

Juha Herkman, YTT, työskentelee viestinnän professorina Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Herkman on tutkinut muun muassa median poliittista taloutta, poliittista viestintää ja populismia.

Veikko Isotalo, VTM, TkK, on Aalto-yliopistossa diplomi-insinööriksi opiskeleva ja politiikkaa Helsingin yliopistossa tutkiva väitöskirjatutkija, jonka tutkimusintressit ulottuvat sosiaalisen median tutkimuksesta vaalitutkimukseen.

Kirsi Pauliina Kallio toimii aluetieteen professorina Tampereen yliopistossa. Hänen monitieteinen tutkimuksensa asettuu kriittisen poliittisen maantieteen kentälle. Kallio on tutkinut pitkäjänteisesti ylikansallista, kansallista ja kunnallista lapsi- ja nuorisopolitiikkaa sekä lasten oikeuksia erityisesti osallisuuden, osallistumisen ja kansalaisuuden näkökulmista, samoin kuin lasten ja nuorten poliittista toimijuutta heidän arkielämänsä lähtökohdista. Hänen tutkimuksiaan on julkaistu kansainvälisissä

ja kansallisissa tieteellisissä lehdissä ja kokoomateoksissa. Kallio on toteuttanut myös asian-tuntijoille, ammattilaisille ja opiskelijoille suunnatun teoksen *Myönteinen tunnistaminen* yhdessä Jouni Häklin ja Riikka Korkiamäen kanssa.

Tomi Kiilakoski, dosentti, FT, työskentelee erikoistutkijana Nuorisotutkimusverkostossa.

Elina Lehtinen vastaa CMI:n viestinnän ja yksityisen varainhankinnan strategisesta suunnittelusta ja johtamisesta. Hän on myös CMI:n johtoryhmän jäsen. CMI on presidentti Martti Ahtisaaren vuonna 2000 perustama konfliktien ehkäisy- ja ratkaisujärjestö. Lehtisellä on pitkä kokemus media- ja viestintätyöstä Yhdysvalloissa, Lähi-idässä, Isossa-Britanniassa sekä Suomessa.

Sami Myllyniemi, VTM, on Nuorisotutkimusverkoston tutkija. Hän on ollut vuodesta 2004 lähtien mukana lukuisten Nuorisotutkimusverkoston tutkimusten tekemisessä ja muiden hankkeiden käytännön toteutuksessa vastaten muun muassa Nuorisobarometreista sekä Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksista.

Emilia Palonen, PhD, työskentelee valtio-opin yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Palonen on tutkinut muun muassa populismia, diskursseja ja identiteettejä Suomessa ja Euroopassa.

Elina Pekkarinen, dosentti, VTT, työskentelee Nuorisotutkimusverkoston tutkimuspäällikkönä ja Nuorisobarometrin toimittajana.

Annina Peltonen, YTM, työskenteli Nuorisobarometrin teon aikaan CMI:n viestintäassistenttina.

Mikko Piispa, VTM, tutkija. Piispa on tohtorikoulutettava Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden tohtoriohjelmassa. Hän tutkii nuorten liikkuvuutta sekä suhdetta ilmastonmuutokseen. Aiemmin hän on tutkinut muun muassa huippu-urheilijoita, nuoria taiteilijoita, kunto-

dopingia, huumekuolemia ja nuorten tupakkatuotteiden käyttöä sekä kirjoittanut tietokirjan *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*.

Antti Ronkainen on poliittisen talouden väitöskirjatutkija Helsingin yliopistolla. Väitöskirja käsittelee keskuspankkien finanssikriisin jälkeisten poikkeuksellisten elvytystöimien poliittisia seurauksia.

TIIVISTELMÄ

ELINA PEKKARINEN & SAMI MYLLYNIEMI (TOIM.) NUORISOBAROMETRI 2018. VAIKUTUSVALTAA EUROOPAN LAIDALLA

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu 15–29-vuotiaiden Suomessa asuvien nuorten arvoja, hyvinvointia ja arjen kulkua monipuolisesti valaiseva tutkimussarja. Vuoden 2018 Nuorisobarometri perustuu 1901 pubelinhaastatteluun. Sen teemana on politiikka ja vaikuttaminen Euroopassa. Barometrissa selvitetään myös asenteita maahanmuuttoon, Suomen asemaan Euroopan unionissa, luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin sekä tulevaisuusodotuksia.

Nuorisobarometrin mukaan 61 prosenttia nuorista on kiinnostunut politiikasta. Poliittiseen toimintaan on viimeisen vuoden aikana osallistunut 15 prosenttia, ja yhteiskuntaan on muuten vaikuttanut 45 prosenttia. 18–29-vuotiaiden politiikkakiinnostus on lisääntynyt 1990-luvulta 2000-luvun alkuvuosiin saakka, ja pienen notkahduksen jälkeen se kääntyi jälleen kasvuun, joka näyttää nyt tasaantuneen. Vuoden 2018 kyselyssä politiikasta ainakin jonkin verran kiinnostuneiden osuus on suurempi ja vastaavasti kokonaan välinpitämättömien osuus on pienempi kuin kertaakaan aiemmin yli 20 vuoden seuranta-aikana. Myös poliittisessa toiminnassa mukana olleiden määrä on kasvanut erityisesti alle 20-vuotiaiden ryhmässä.

Tehokkaimpina vaikuttamisen keinoina nuoret pitävät vaaleissa ehdolle asettumista, äänestämistä ja aktiivisesti järjestössä tai nuorisovaltuustossa toimimista. Ostopäätöksillä vaikuttamista tehokkaana pitävien osuus on kasvanut vuoden 2013 alle kolmanneksesta 57 prosenttiin. Myös poliittista keskustelua tehokkaana vaikuttamiskeinona pitävien osuus on kasvanut. Eniten nuoret ovat osallistuneet äänestämällä, ostopäätöksillä ja poliittisista asioista keskustelemalla. Ostopäätöksillä vaikuttaneiden osuus on noussut huomattavasti.

Valtaosa Nuorisobarometriin haastatelluista nuorista on kasvanut Suomessa, joka on ollut Euroopan unionin jäsen. 66 prosenttia nuorista kokee Euroopan unionin jäsenyyden olleen Suomelle hyödyllinen. Vuodesta 2007 osuus on kasvanut 18 prosenttiyksikköä ja on nyt korkeimmalla tasolla Nuorisobarometrin historiassa. Noin neljä viidennestä kokee Euroopan maantieteelliseksi alueeksi, 57 prosenttia Euroopan unioniksi ja 43 prosenttia arvoyhteisöksi.

Vapaa liikkuvuus Euroopassa nähdään tärkeäksi. 97 prosenttia vastaajista pitää tärkeänä, että ihmiset voivat matkustaa ja tutustua toisiin kulttuureihin. Toisaalta 22 prosenttia olisi valmis laittamaan rajat kiinni. Pääsääntöisesti suomalaiset nuoret suhtautuvat monikulttuurisuuteen positiivisesti.

Barometrin tilasto-osion ohella neljä artikkelia tutkii kukin omaa teemaansa. Markku Harrinvirta selvittää nuorten politiikkakiinnostusta ja politiikan tekemisen tapoja. Artikkelin mukaan nuoret osallistuvat monipuolisesti demokraattiseen toimintaan, myös perinteisen politiikan kentillä. Mikko Piispa tarkastelee liikkuvuutta ja kosmopoliittisuutta. Artikkelin mukaan nuoret jakautuvat liikkuvuusmyönteisiin ja liikkuvuuteen varauksellisesti suhtautuviin. Maailmankansalaiseksi itsensä kokevat tulevat erilaisista taustoista, ja osa heistä on matkustanut vain vähän muihin nuoriin verrattuna. Veikko Isotalo, Juha Herkman ja Emilia Palonen selvittävät nuorten populismia. Tulosten mukaan populistiset vastakkainasettelut ja suhtautuminen Eurooppaan eivät kaikilta osin noudata puoluerajoja, mutta ovat yhteydessä koulutukseen, sukupuoleen, ikään ja sosioekonomiseen asemaan. Kirsi Pauliina Kallio

analysoi Nuorisobarometrin kysymyksenasettelua eletyn kansalaisuuden näkökulmasta ja osoittaa teemoja, joita kysymyksenasetteluilla ei tavoiteta. Teoksen päättävät kolme Nuorisobarometriä eri suunnista valottavaa näkökulmaa Heikki Aittokoskelta, Antti Ronkaiselta ja konfliktinratkaisujärjestö CMI:ltä.

Asiasanat: nuoret, Eurooppa, politiikka, vaikuttaminen, populismi, maahanmuutto, puolueet, luottamus, tulevaisuus, arvot

SAMMANDRAG

ELINA PEKKARINEN & SAMI MYLLYNIEMI (RED.) *UNGDOMSBAROMETERN 2018.* *INFLYTANDE I UTKANTEN AV EUROPA*

Ungdomsbarometern är en publikationsserie som sedan 1994 årligen undersöker värderingar, välbefinnande och vardagen bland ungdomar i åldern 15–29 år bosatta i Finland. Ungdomsbarometern 2018 baserar sig på 1901 telefonintervjuer. Dess tema är politik och påverkan i Europa. I barometern utreds också attityder till invandring, Finlands ställning i Europeiska unionen, förtroendet för samhällsinstitutionerna och framtidsförväntningar.

Enligt Ungdomsbarometern är 61 procent av ungdomarna intresserade av politik. Under det senaste året har 15 procent deltagit i politiska aktiviteter och 45 procent har på andra sätt påverkat samhället. Intresset för politik bland ungdomar i åldern 18–29 år ökade från 1990-talet till början av 2000-talet. Efter en liten svacka började intresset öka igen. Ökningen verkar nu ha jämnat ut sig. I barometern 2018 var andelen respondenter som åtminstone intresserade sig i någon mån större. På motsvarande sätt var andelen respondenter som förhöll sig likgiltigt mindre än någonsin tidigare under den 20 år långa uppföljningsperioden. Också antalet respondenter som deltagit i politiska aktiviteter har ökat särskilt i kategorin ungdomar under 20 år.

Ungdomarna anser att de effektivaste påverkningsmetoderna är att ställa upp i val, rösta och agera aktivt i en organisation eller ungdomsfullmäktige. Andelen ungdomar som anser att påverkan genom köpbeslut är effektiv har ökat från under en tredjedel år 2013 till 57 procent. Också den andel som anser att politisk debatt är ett effektivt sätt att påverka har ökat. Främst har ungdomarna deltagit genom att rösta, fatta köpbeslut och diskutera politiska frågor. Andelen ungdomar som påverkar genom köpbeslut har ökat märkbart.

Majoriteten av dem som intervjuades för Ungdomsbarometern har växt upp i ett Finland som är medlem i Europeiska unionen. Av ungdomarna upplever 66 procent att medlemskapet i Europeiska unionen har gagnat Finland. Andelen har ökat med 18 procentenheter sedan år 2007 och har nu nått sin högsta nivå hittills i Ungdomsbarometerns historia. Omkring fyra femtedelar betraktar Europa som ett geografiskt område, 57 procent som Europeiska unionen och 43 procent som en värdegemenskap.

Den fria rörligheten i Europa anses vara viktig. 97 procent av respondenterna anser det vara viktigt att människor kan resa och bekanta sig med andra kulturer. Å andra sidan skulle 22 procent vara beredda att stänga gränserna. Finländska ungdomar förhåller sig huvudsakligen positivt till mångkultur.

Utöver det statistiska avsnittet i barometern ingår fyra artiklar som undersöker ett tema var. Markku Harrinvirta undersöker ungdomars intresse för politik och sätt att göra politik. Enligt artikeln deltar ungdomar mångsidigt i demokratisk aktivitet, också på den traditionella politikens arenor. Mikko Piispa granskar mobilitet och kosmopolitism. Enligt artikeln delar ungdomar in sig i dem som är positiva till mobilitet och dem som förhåller sig reserverat till mobilitet. De som uppfattar sig som världsmedborgare har olika bakgrund, och en del av dem har rest mycket lite i jämförelse med andra ungdomar. Veikko Isotalo, Juha Herkman och Emilia Palonen undersöker populism bland ungdomar. Enligt resultaten följer populistiska motsättningar och förhållningssätt till Europa inte fullt ut partigränserna, men hänger ihop med utbildning, kön, ålder och socioekonomisk position. Kirsi Pauliina Kallio analyserar

frågeställningarna i Ungdomsbarometern ur det levda medborgarskapets perspektiv och visar på teman som frågeställningarna inte får fram. Verket avrundas av tre perspektiv som belyser Ungdomsbarometern från olika vinklar, skrivna av Heikki Aittokoski, Antti Ronkainen och konfliktlösningsorganisationen CMI.

Nyckelord: ungdomar, Europa, politik, påverkan, populism, invandring, partier, förtroende, framtid, värden

ABSTRACT

ELINA PEKKARINEN & SAMI MYLLYNIEMI (EDS) *YOUTH BAROMETER 2018. INFLUENCE ON THE EDGE OF EUROPE*

The Youth Barometer is a publication series that studies the values, well-being and everyday life of young people aged 15–29 who live in Finland. It has been carried out annually since 1994. The Youth Barometer 2018 is based on 1901 phone interviews. It is on the theme of politics and influence in Europe. The barometer also investigates attitudes to immigration, Finland's status in the European Union, young people's trust in social institutions and their expectations for the future.

According to the Youth Barometer, 61 per cent of young people are interested in politics. Over the previous year 15 per cent of young people have participated in political activity and 45 per cent have influenced society in another way. Interest in politics among 18–29-year-olds increased from the 1990s until the beginning of the 2000s. After a small dip interest started to increase again and now looks to have levelled off. In the 2018 barometer, the share of those interested in politics to a certain extent increased. Correspondingly, the share of those who are completely indifferent is lower than it has ever been previously during the over 20-year period studied. The number of respondents who participated in political activity has also increased, especially among those under the age of 20.

The young people felt the most effective ways to have an influence are to stand for election, vote and actively participate in an organisation or youth council. The share of young people who believe that purchase decisions are an effective way to take a stand has increased from under one third in 2013 to 57 per cent. The share of those who consider political discussion an effective way of having an impact has also grown. The young people have chiefly participated by voting, with purchase decisions

and by discussing political issues. The share of those who have influenced with their purchase decisions has risen significantly.

The majority of the young people who were interviewed for the Youth Barometer have grown up in Finland during its membership of the European Union. 66 per cent of the young people feel that membership of the European Union has been of benefit to Finland. This share has increased 18 percentage units from 2007 and is now at its highest level in the history of the Youth Barometer. About four fifths consider Europe to be a geographical area, 57 per cent the European Union and 43 per cent a community of values.

Free movement in Europe is considered important. 97 per cent of respondents feel that it is important for people to be able to travel and find out about other cultures. However, 22 per cent would be ready to close the borders. On the whole, Finnish young people have a positive attitude to multiculturalism.

In addition to the Youth Barometer's statistics section, there are four articles, which each discuss their own theme. Markku Harrinvirta investigates young people's interest in politics and ways of participating in politics. The article explains that young people participate in a diverse way in democratic activity also in the fields of traditional politics. Mikko Piispa discusses mobility and cosmopolitanism. According to the article young people either have a positive attitude to mobility or they have their reservations. Those who describe themselves as global citizens come from different backgrounds and some of them have travelled very little compared with other young people. Veikko Isotalo, Juha Herkman and Emilia Palonen look into

populism among young people. According to the results populist juxtaposition and attitude to Europe do not always follow party lines. But they are related to education, gender, age and socio-economic status. Kirsi Pauliina Kallio analysed the phrasing of the questions in the Youth Barometer from the perspective of lived citizenship and outlines themes that are not reached by the phrasing of the questions. The publication is concluded with three different perspectives of the Youth Barometer provided by Heikki Aittokoski, Antti Ronkainen and the Crisis Management Initiative (CMI).

Keywords: young people, Europe, politics, influencing, populism, immigration, political parties, trust, future, values

VAIKUTUSVALTAA EUROOPAN LAIDALLA

Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla – Nuorisobarometri 2018 selvittää asenteita maahanmuuttoon ja Suomen asemaan Euroopan unionissa, luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin ja tulevaisuuden odotuksia.

Perinteisen käsityksen mukaan nuoret eivät ole kiinnostuneita politiikasta, mutta mikä on totuus nuorten ja politiikan suhteesta tämän päivän Suomessa? Miltä näyttää suomalaisen demokratian tulevaisuus?

Nuorisobarometrissa selvitettiin nuorten käsityksiä heidän mahdollisuuksistaan ja keinoistaan vaikuttaa yhteiskunnassa. Kokevatko nuoret, että heitä kuunnellaan ja että he voivat vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon? Entä mitkä ovat nuorten mielestä tehokkaita vaikuttamiskeinoja ja millaiseen toimintaan he itse osallistuvat eniten? Kokevatko nuoret äänestämisen, järjestötoiminnan ja vaaleihin ehdolle asettumisen mielekkäänä? Ovatko nuoret vaikuttaneet ulkoparlamentaarisilla keinoilla, kuten ostopäätöksillä, osallistumalla mielenosoituksiin tai poliittiseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa?

Euroopan unionin tulevaisuus on herättänyt paljon keskustelua viime aikoina. Valtaosa Nuorisobarometriin haastatelluista nuorista on kasvanut Suomessa, joka on ollut Euroopan unionin jäsen. Miten he näkevät Suomen ja EU:n suhteen: onko jäsenyydestä ollut Suomelle hyötyä? Ovatko suomalaiset nuoret EU-myönteisiä vai onko Euroopan yhdentyminen mennyt heidän mielestään jo liian pitkälle?

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu 15–29-vuotiaiden Suomessa asuvien nuorten arvoja ja asenteita monipuolisesti valaiseva tutkimussarja. Vuoden 2018 Nuorisobarometri perustuu 1901 puhelinhaastatteluun.

VALTION NUORISONEUVOSTO
NUORISOTUTKIMUSSEURA
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

KL 32, 32.4, 78.41

ISBN 978-952-7175-82-8

